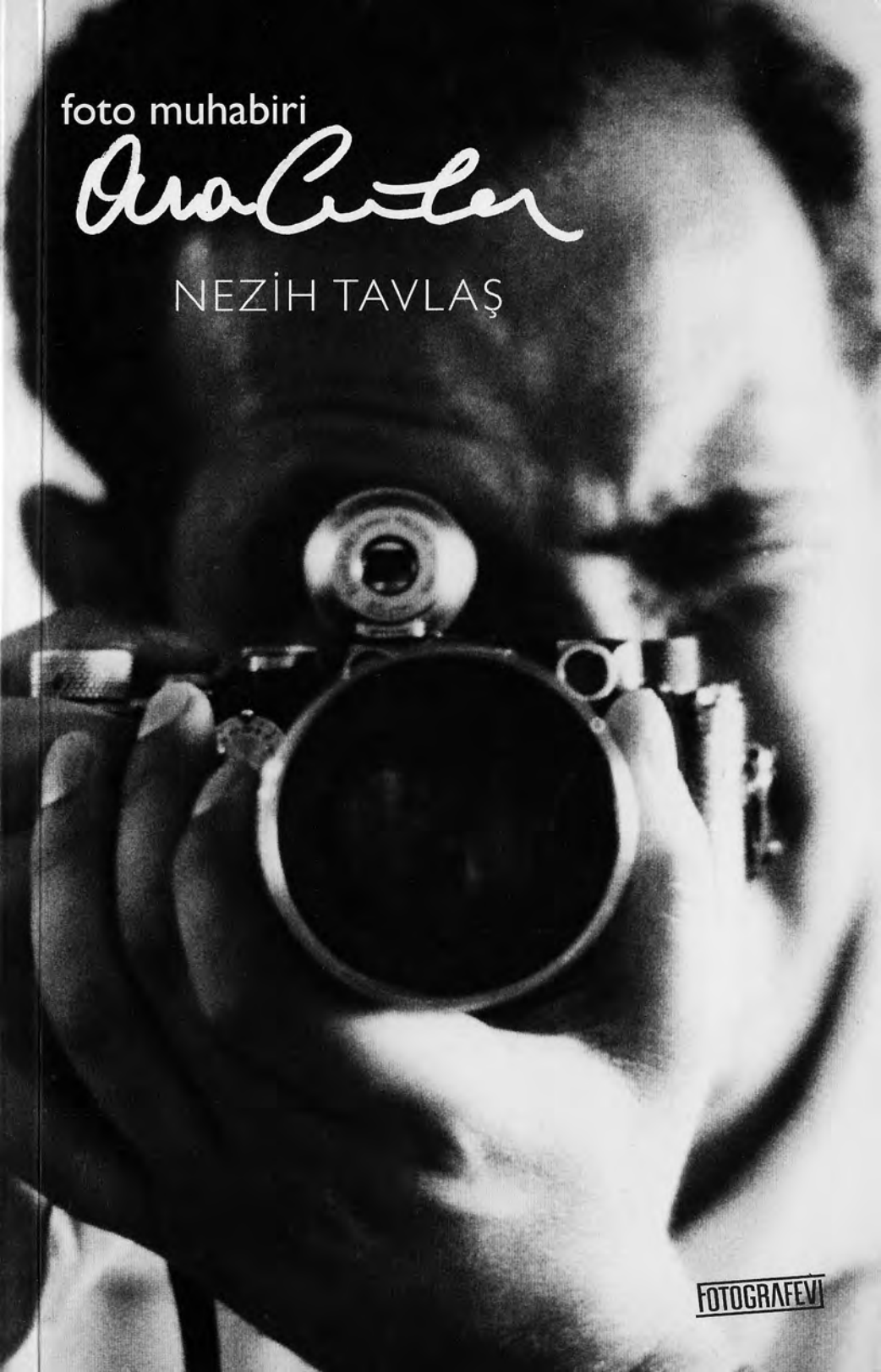

foto muhabiri
Ara Güler
NEZİH TAVLAŞ
FOTOGRAFEVİ

Foto Muhabiri
Ara Güler'in Hayat Hikâyesi

Nezih Tavlaş

FOTOGRAFEVİ

“Bir patlama olduğunda olay yerine doğru koşan kişi foto muhabiridir, oradan kaçan ise fotoğrafçı”
A.Güler

Foto Muhabiri
Ara Güler'in Hayat Hikâyesi

●

Nezih Tavlaş

Hayattaki
varlık nedenlerim,
eşim Ümran ile
oğlum Mehmet'e
ithaf olunur.

Foto Muhabiri: 'Ara Güler'in Hayat Hikâyesi'
NEZİH TAVLAŞ

Yayına Hazırlayan
Hasan Şenyüksel

Yayın Koordinatörü
Umut Sülün

Tasarım
Fenni Özalp

Kapak Fotoğrafı
Ara Güler / *Selfportre*

Yayıncı
FOTOGRAFEVİ

İstiklal Caddesi, Tütüncü Çıkmazı, No: 4
Beyoğlu - İstanbul - Türkiye
Tel: 0 212 249 02 02
www.fotografevi.com
fotografevi@fotografevi.com
Yayıncı Sertifika No: 978-9944-720

Baskı
Bilnet Matbaacılık ve Reklamcılık A. Ş.
Tel: 0 216 444 44 03
info@bilnet.net.tr

1. Baskı Ağustos 2009

ISBN 978-9944-720-14-4

© *Copyright* Fotografevi - Nezih Tavlaş

Yazar kitaptan elde edeceği telif gelirini Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği - ÇYDD'ne bağışlamıştır.

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü © sahiplerinden izin alınmaksızın çoğaltılamaz, elektronik ortamda saklanamaz, elektronik ve fotografik olarak kopyalanamaz ve herhangi bir şekilde yayınlanamaz.

İçindekiler

Önsöz	1
Beyoğlu Talimhane'de 1928 yazında saat on sekiz...	3
Mıhitaryan Manastır Mektebi	6
Ailenin Yeni Adı	8
Atatürk'ün Arkasında Dolanan Çocuk	9
Savaş Yılları	10
Karartma Geceleri	11
Yokluk Günleri	12
Mahkum	13
Getronagan Ermeni Lisesi	14
Sinema Rüyası	15
Stüdyo Yangını	17
Sinema Makinisti Ehliyeti	18
Tiyatro Sahnesinin Tozu	20
Dünya Hikâye Müsabakası	22
İlk Fotoğraf Makinesi	24
Balıkçıları Ayaklandıran İspirto	26
Gazeteciliğe İlk Adım	27
Eyüboğlu Faktörü	30
Orhan Veli-Sait Faik	32
Orhan Kemal	34
Nazi Hayranı Gazete Patronu	37
Gazetecilik Enstitüsü'ne Kayıt	38
Kemal Tahir	39
Yaktığı Nazım Hikmet Fotoğrafları	41
Asker Oldum Piyade	43
Göbek Taşındaki Tennessee Williams	45
Hayat'a Merhaba	48
Arjantinli Generaller	51
6-7 Eylül Olayları	52
Kadın ve Allah	55
Time-Life	56
Besleme Basın	59
At Arabası ve Tramvay	60
Cannes Film Festivali	61
Paris'te Hovardalık	63
Polonya'da Sefalet	64
İdam Sehpasına Müdahale	65
İmajinasyon Tutkusunun Kanlı Bedeli	66
Aşık Veysel'in Köyünde	67
Le Tumulus de Nemroud-Dagh	69
Üsküdar Faciası	72
Kırk Kapının İpi	74
Fikret Mualla	75

Bilmediğimiz Anadolu 79
Yumurtaya Can Veren 81
Afrodisias'ın Keşfi 83
Babıâli Yokuşu'ndaki Patlama 86
Bir Yıldız Doğuyor 87
Kamyondan Uçan Riboud 88
Nuh'un Gemisi Peşinde 89
Sophia Loren'in Yatak Odasında 93
Onassis'in Meşhurlar Yatı 96
Taşlıtarla Gecekondularında 97
Çalınmamış Bir Kemençenin Nağmesi 99
Akıl Hastanesine Yatış 102
İhtilal Günleri 103
Hayat'a Veda 108
Master of Leica 110
Magnum Çetesi 112
Asrın Casusuna Sinema Teklifi 116
Kokulu Film 119
Kıbrıs Buhranı 120
Yalnız Başına Giden Tekerlek 124
Papa'nın Peşinde 126
Baba Ocağında 129
Yağlı Defter 131
Filozof Bertrand Russell'la 134
Tarihçi Arnold Toynbee 137
Can Pazarı 139
15 Votka 4 Fotoğraf Makinesi 141
Al İşte İstanbul Dayağı 142
Paris'teki Kadim Dost 143
Charlie Chaplin'in Kapısında Nöbet 146
Cebinde Makas Taşıyan Foto Muhabiridir 148
Mister Şah 150
Filistin Kamplarında 152
AKM Yangını 153
Halikarnas Balıkçısı 154
Picasso 158
Büyükadalı Chagall 165
Salvador Dali 171
Her Yer Karanlık 179
Takip Memuru Perihan 181
Çağı Yaratan Amerikalılar 184
Ciddi Bir İş 192
Bitlisli William Saroyan 194
Biraz Evlilik 197
Sansürlenen Yavuz Belgeseli 199
Avrupa'nın Asya'ya Değdiği An 203
Bıçaksız Ameliyatlar 205
Savaşların İçinde 208

Annesinin Babasıyla Buluşması 210
Türklerin Anayurdunda 212
Hayatının Kadını 216
Aragon 218
Dayının Ayrılan Bacakları 220
CIA Mekânında Sergi 221
Kelle Avcıları 224
Filme Hürmetsizlik Suçu 228
Salgado'ya Pazarcı Yumruğu 230
Fotoğrafın Doktoru 232
5 Kilo Ara Güler Fotoğrafı 235
Ödül ve Nişanlar 273
Kitaplar 274
Sergiler 279
Tezler 285
Kaynakça 287
Dizin 297

Önsöz

Fotoğrafın efsane ismi Ara Güler'in hayatını anlatan bu kitapta sayfalar akarken alttan da Türkiye'nin 80 yıllık tarihinin geçtiğini göreceksiniz.

Savaşlar, darbeler, medeniyetler, facialar ve dünyanın kaderini değiştiren insanlar ardında koşuşan Ara Güler'in yaşam boyu karşılaştığı inanılması güç öyküleri soluk soluğa okuyacaksınız.

Usta Ara Güler'in her zaman doğru yer ve doğru zamanda olabilmek için nasıl çalışıp didindiğinin ve nasıl bir bedel ödediğinin de tanığı bu sayfalar...

Dünya üzerinde fotoğraftaki gerçeklik akımının temsilcileri Alfred Stieglitz, Ansel Adams, Edward Weston, Henri Cartier Bresson ve Paul Strand'ın ardından Türkiye topraklarında yetişen Ara Güler büyük yankı uyandıran foto-röportajlarında, objektifinin odağına oturttuğu insanı; var olduğu gerçeklikten koparmadan ancak aynı oranda da estetik bir biçimde fotoğraflayarak bu efsane isimlerin arasında hak ettiği yeri almıştır.

Magnum Ajansı'nın Şef Editörü James A. Fox, Ara Güler için, "*O her şeyden önce cömert, zarif ve esprili bir insandır. Tanıdığım en iyi hikâye anlatıcılarından biridir. Onun hayatı, birçok ünlü foto muhabirinin olduğu gibi, anekdotlarla doludur. Bunlar, hiçbir zaman filme yansımayan sadece fotoğraf makinelerince kısmen tespit edilmiş olan yüzyılımızın yaşayan anılarıdır*", demişti.

İşte Ara Güler gibi bir devin "yaşayan anılarını" toparlayıp hayatını yazabilme konusunda Nezih Tavlaş'ın ne kadar ideal bir isim olduğu da, Türkiye'de araştırmacı gazeteciliğin piri Uğur Mumcu'nun, "*Türkiye'de araştırmacı gazetecilik yapan parmakla sayılacak kadar az. Az gelişmişlik bu alanda da hüküm sürüyor. Nezih Tavlaş bu az sayıdaki gazetecilerden biridir*" sözlerinde saklıydı. Nezih çok meşakkatli bir çalışmanın ardından bunu başardı.

İkisini ben tanıştırdım. Belki de ikisinin de gazeteci olmalarından kaynaklanan elektrikle bir anda anlaştılar. Zor lokmalığını herkesin yakından bildiği o Ara Bey çözülüverdi; hiç kimseye yapmadığını yapıp, gönlünü, arşivini açtı. Mektuplarını, çalışmalarını, defterlerini, o güne kadar kimseyle paylaşmadıklarını Nezih'e verdi. Aralarında bir anda oluşan güven ilişkisinin yarattığı sohbetlerini keyifle ve çoğu zaman da kahkahalarla izledim.

Ama size kolay gibi gelmesin; "O *anlattı,* o *da yazdı*" gibi bir durum yok. Nezih'in, Ara Bey'in ağzından çıkan her bir kelime için günlerce, saatlerce Milli Kütüphane'de, Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde çalıştığına bizzat tanık oldum. Zaten kitabın sonundaki kaynakçaya baktığınızda ne demek istediğimi görebilirsiniz.

İkisi farklı şehirlerde yaşadıkları için her zaman görüşme olanakları yoktu. Nezih, Cumartesi Pazarlarını, yıllık izinlerini ayarlayarak her fırsatta geldi, gelemediği durumlarda saatler süren telefon konuşmaları imdatlarına yetişti. Ama her zaman üzerinde çalıştıkları dönemle ilgili dersini çalışıp geldi; hatırlanması kolay olsun diye o günlere ait gazete kupürleri, bilet, karne, fotoğraf ne bulduysa çantasında getirdi. Küçücük bir konuyu ortaya çıkarmak için bir dedektif gibi yüzlerce soru sordu. Ara Bey bazen bunalsa da, Nezih bu yöntem sayesinde birçok konunun aydınlanmasını ve kronolojik bir sıraya girmesini sağladı. Hatta bu sayede Ara Bey de kendisinde bile olmayan çalışmalarını, haberlerini arşivine kazandırmış oldu.

Günler, saatler süren ilgiyle izlediğim görüşmeleri sırasında Ara Bey'in şaşkınlıkla, "*Bunu nereden biliyorsun yahu?*" ya da "*Kimden duydun?*" dediğini çok duydum. Nezih'in bulup getirdiklerinin içinde "*Bunu yazma*" dedikleri de oldu, O da buna saygı gösterdi.

Ara Bey'in gittiğimiz her yerde karşılaştığı insanlara "*Benim biyografi-cimdir*" diye gururla tanıttığı Nezih, isminin cisminin kamuoyunda görünmesinden hoşlananlardan olmadığı için, önsöz yazma işini de benim yapmamı ve kitaba emeği geçen herkese de minnettar olduğunu iletmemi rica etti.

10 yıldır birlikte çalışma onurunu yaşadığım Ara Güler gibi bir efsanenin hayatını sizlere aktarmış olmaktan kıvanç duyuyorum. Çevirdiğiniz her sayfada, Ara Usta'nın hayata bakışındaki o müthiş "*sense of humour*"u hissedecek, beyinlerimize kazınan unutulmaz karelerinin de aslında hiçbir şekilde şans veya rastlantıyla oluşmadığını göreceksiniz.

Hasan Şenyüksel
Mayıs 2009
Beyoğlu

Beyoğlu Talimhane'de 1928 yazında saat on sekiz...

1928 yılı Ağustos ayının sıcak günleri...

Doğum heyecanıyla sabahlara kadar gözünü kırpmayan Mustafa Kemal'in hayatını adadığı, üzerine titrediği Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir bebeği oluyordu.

Gazi bu sevinçli haberi, 1928 yılı Ağustos ayının dokuzu Perşembe gecesi İstanbul Gülhane parkında halkla paylaştı:

"Arkadaşlar: güzel dilimizi ifade etmek için yeni harfleri kabul ediyoruz."

Yeni bir alfabeye kavuşan Cumhuriyet'in yaşadığı doğum telaşı, bundan tam bir hafta sonra Ağustos'un onaltısında Derderyan ailesinin Taksim Talimhane'deki evine taşınmıştı.

Sıcak geçen günün ardından güneşin yavaş yavaş çekilmeye başladığı akşamüzeri saat 6'yı 16 geçe aileye yeni bir üye katıldı.

Evde ebe yardımıyla dünyaya gelen bebeğe Ara ismi konuldu. Bebeğin adını aldığı Ara Geghetsik, tarihte "Yakışıklı Ara" olarak da bilinen talihsiz Ararat Kralı'ydı. Babil'in şehvetli kraliçesi Semiramis'in evli barklı olmasına aldırmadan göz diktiği Ara Geghetsik, çoluk çocuk sahibi olduğu için bu teklifi reddetmesinin bedelini hayatıyla ödemişti.

Bebek göbek adını da Şebinkarahisarlı dedesi Mıgırdıç'tan aldı.

Ara'nın babası 1896 doğumlu Dacat Bey, daha 6 yaşındayken, doğduğu Şebinkarahisar Yaycı köyünden, annesi Maryam'ın cebine yemişler doldurup İstanbul'a okumaya yolladığı Keşişoğulları'nın hayatta kalan tek ferdiydi.

Lakapları "keşiş oğlu" anlamına gelen Derderyan ailesi, isyan ve çatışmaların mihenk taşlarından biri olan Şebinkarahisar'dan 1915 Ermeni Tehciri sırasında sürüldüğünde 19 yaşında olan Dacat Bey, bir daha ailesinden haber alamamıştı. Ortaköy Tarkamças okulunda yıllarca tek başına yatılı okuduğu için hayatının bundan sonraki bölümünde de yalnız yürümeyi yadırgamadı. Tarkamças, 1875 tarihinde Eğinli Şınork Mıgırdıç Amira Miricanyan'ın devletten resmi müsaadeyle İstanbul'da açtığı ilk resmi Ermeni okuluydu. Okula devam ederken bir yandan da Kütahyalı besteci rahip Gomidas Soğomonyan'ın 300 kişilik Kusan Korosu'na katılmıştı. Koro'nun Pazar günleri Yerevman Surp Haç Ermeni Kilisesi'nde verdiği konserleri ilgiyle dinleyen cemaatin de desteğiyle okulunu bitirdikten sonra uzun bir süre Alalemciyan Eczanesi'nde çıraklık ve kalfalık yaptı. "Darulfünun-u Osmani Tıbbiye Eczacı Mektebi'"ne girdiğinde en büyük hayalini gerçekleştirmişti.

Dacat Bey'in Eczacı Mektebi'ndeki en yakın arkadaşı Süleyman Ferit Eczacıbaşı'ydı. Okulu bitirip de üzerindeki Osmanlı tuğrasıyla bir fermanı andıran Eczacılık Şahadetnamesi'ni aldıktan sonra Çanakkale Savaşı'na katıldı. Sıhhiye Bölüğü'nde görev alan Dacat Bey iki kez bacağından yaralanmıştı.

> ***"Babam bazen çevresinde 'Siz Ermenisiniz' filan muhabbeti döndüğünde kızıp küfürü bastıktan sonra 'Sizin babanız nalbantlık yaparken ben Çanakkale'de harpteydim. Bu vatan için Çanakkale'de kan döktüm, gazi oldum, peki sen ne halt yedin' diye gururla çıkışırdı."***

Ara'nın annesi 1903 doğumlu Verjin Hanım ise İstanbul'a Mısır'dan gelen köklü bir ailenin kızıydı. Yazları İstanbul'da, kışları da Mısır'da

geçiren Şahiyan ailesinin en küçük çocuğu Araksi bu seyahatlerden birinde vapurda doğmuştu. Adurjan ve Nişan adlı iki erkek, Araksi adlı da bir kız kardeşi olan Verjin Hanım'ın babası Mısırlı Kirkor Efendi, İstanbul'un hatırı sayılır zenginleri arasında yer alıyordu. Karaköy yakınlarındaki kalafat yerinde dönemin en son teknolojisine sahip torna tezgâhlarında tekne ve gemilerin tamiri yapılıyordu. Tamirhanesini Kurtuluş Savaşı'nın gizli örgütü M.M.(Milli Müdafaa)'ye tahsis eden Kirkor Efendi'nin torna tezgâhları kapanmasın diye yanında çalışanları askere almıyorlardı.

> ***"Bu yüzden Ermeni aileleri dedeme yalvarırlarmış fabrikada işe alsınlar da çocukları askere gitmesin diye..."***

Ara bebeğin doğumuyla birlikte, hayatında mutfağa girmemiş Verjin Hanım'a yardımcı olan hizmetçilere ek olarak bir de dadı tutulunca ailenin daha geniş bir eve taşınması şart oldu. Taksim'deki Ankara Palas apartmanından Beyoğlu Talimhane'deki Şehit Muhtar Bey Caddesi Şafak Apartmanı 4 no'lu daireye taşındılar.

Çevresindekilere "*Ben akıllı kadınım tek çocuk doğurdum*" diye övünen Verjin Hanım Ara'yı büyütme işini Dadı Ağavni'ye bırakmıştı.

> ***"Ailem gayet varlıklı bir aile. Beyoğlu'nda ecza deposu sahibinin tek oğluyum. İyi bir şekilde büyümüşümdür. Öyle yaramaz bir çocuk da değildim."***

Ara sessiz sakin bir çocuktu, çekildiği köşesinde etrafına dizdiği kurşun askerlerle uslu uslu askercilik oynardı.

> ***"Hatırladığım ilk büyük olay: O zamanlar Yakacık'ta mı ne, öyle bir yerde yazlığa giderdik. Bir bisiklet çarptı bana, hastalandım. Dört yaşında filanım. İlk geçirdiğim felaket budur."***

Evin bembeyaz bir kedisi vardı; Çiçoni. Adını küçük Ara koymuştu ve bir anlamı da yoktu, söylerken kulağına hoş gelmişti.

Küçük yaşlarda dadısı sayesinde gösteri sanatları ile tanıştı.

> ***"Bugünkü Divan Oteli'nden şimdiki Orduevi'ne kadar mezarlık vardı. Orası Ermeni mezarlığıydı o zaman, bir de gazino vardı. İşte ilk Safiye Ayla'ları filan orada***

görmüştüm. Ama ben küçücük bir çocuktum o zaman. Neden mi oraya götürülürdüm? Çünkü bir dadım vardı, kardeşi o gazinoda garsondu. Ağabeyiyle konuşsun diye beni elimden tutup oralara götürürdü. O sayede Safiye'leri falan orada dinlemişim."

Ara'nın ilk fotoğraf deneyimi ise Beyoğlu'nda aile fotoğrafları çeken stüdyolar aracılığıyla oldu. Babası daha bebeklikten itibaren her fırsat bulduğunda güzel giysiler giydirip bu stüdyolara götürdüğü Ara'nın bazen dadısıyla bazen tek başına fotoğraflarını çektiriyordu. Ailenin bu geleneği Ara'nın ilerleyen yaşlarına kadar devam etti.

Mıhitaryan Manastır Mektebi

Okul çağına gelene kadar *"dadılar, hizmetçiler pamuklar-ipekler içinde"* büyütülen Mıgırdıç Ara Derderyan, halk arasında Pangaltı Lisesi olarak bilinen ve 1825 yılında Mıhitaryan Manastırı tarafından kurulan Katolik misyoner okuluna yazdırıldı. Aile Gregoryan olmasına rağmen çocuklarını iyi bir eğitim alması uğruna Katolik Mıhitaryan Manastır Mektebi'ne göndermişti.

"Okula, Pangaltı Lisesi'ne giderken, alçak bir duvarın önünden geçtiğimi hatırlıyorum, tramvayla. Bazen arkasına asılırdım tramvayın ama, korkardım da bir o kadar..."

İstanbul'daki azınlıkların bu en gözde okulunun müdürlük koltuğunun kurulduğundan beri Mekitarist rahipler tarafından doldurulması gelenektendi. Ancak Ara'nın şansına, Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte bu geleneğe son verilerek müdürlük makamı çağdaş öğretmenlere devredilmişti. Ara okula başladığında müdürlük görevini aynı zamanda Galatasaray Lisesi'nde kimya öğretmenliği yapan Karabat Kürkçiyan yürütüyordu. Okulun diğer öğretmenleri de Robert Koleji'nde ders veriyorlardı.

Okulun efsanevi ünü, hocalarının sıkı disiplini ve ağır derslere rağmen okuldan mezun olmayı başarabilenlerin istedikleri yerlere imtihansız olarak kabul edilmelerinde yatıyordu. Mezun olan arkadaşlarının neredeyse tamamına yakını ABD'de iş bulup yerleşmişlerdi. Mezunların çoğu doktor ya da mühendis çıkıyordu.

Çocuklarını bu okula gönderen aileler yüklü bir aidat ödemeyi göze alanlardı.

> *"Buraya zengin veletleri giderdi, orta sınıf gidemezdi anladın mı? Yüklü bir para ödenirdi ve 'Benim çocuğum orada okuyor' demek büyük sükseydi."*

Çok katı kurallarla yönetilen okula sadece erkek öğrenci kabul ediliyordu. Öğrenciler İstanbul'da ikamet etmelerine rağmen okul yatılı olduğu için Cumartesi öğle saatlerine kadar dışarı adım atmaları yasaktı.

Müfredatı Fransızca olan okulda keman, flüt ve piyano dersleri veriliyordu. Bu dersler seçmeli değildi, bunları almayan öğrencinin sınıfı geçmesi söz konusu olamazdı.

Okul sayesinde zoraki müzik bilgisi edinip kulağı gelişen Ara, annesi Verjin Hanım'ın evdeki piyanoyu çalışını ilgiyle izlerdi.

> *"Talebeyken hiç kitap almadım elime desem... Nasıl oluyordu? Çünkü ben zaten akıllı çocuktum. Geçemediğim sınıf olmadı. Zayıf derslerim müzik falan filan olurdu, zira onlarla uğraşmazdım pek. Parlak talebeydim, ama birincilik alayım diye didinmezdim."*

Beyoğlu'ndaki Hacopulo Hanı 16 numarada meslektaşı Panosyan ile ortaklaşa eczacılık yapan Dacat Bey Beyoğlu'nun sekiz eczanesinden birinin sahibiydi ve dükkanı Kanzuk, Rebul gibi büyük ve meşhur markalar ile birlikte anılıyordu. Dacat Bey'in eczanesinde ürettiği Silva marka kolonyalar da meşhurdu. Sınıf arkadaşı Ferit Eczacıbaşı'na kendi ürettiği limon kolonyasından paket yapıp oğlu Ara'yla gönderir, Ferit Eczacıbaşı da kendi icadı "Altın Damlası"nı yollardı Dacat Bey'e...

> *"Bu adamlar çok iyi kimyacıydılar. Şimdiki eczaneler ise kimya falan bilmezler, ilacı bakkal gibi satıyorlar, üstünde fiyatı da belli. Geçmişte eczacılar havanda ilaç hazırlardı, ilaç bilirlerdi, miligramlarıyla. Doktor reçeteye ilacın miligramını yazardı, ne gerekiyorsa eczacı onu bilir ve hazırlar, havanda çevirirdi. Akşamüstü uğrar, ilacı alırlardı."*

Ailenin Yeni Adı

Eczacı Dacat Bey 1934 yılında çıkarılan Soyadı Kanunu ile nüfus kâğıdının "Aile ismi, yani lakap ve şöhreti" hanesinde yazılı olan "Keşişoğullarından" ibaresinin üzerini çizdirip Güler yazdırdı. "Panosyan & D.Derderyan Ecza Deposu" yazılı antetli kağıtlar ile Dacat Derderyan yazılı kartvizitleri de rafa kaldırdı. Bu değişiklikten babasının arada bir kendisine yardım etmesi için eczaneye götürdüğü küçük Ara da nasibini almış, artık okul kayıtlarında ve eve getirdiği karnesinin üzerinde Mıgırdıç Ara Güler yazılmaya başlanmıştı.

Aile kış aylarını Beyoğlu'ndaki evde, yazlarını ise Suadiye'de CHP'nin değişmeyen muhtarı Hilmi Bey'den kiraladıkları konakta geçirirdi. Mahallenin tamamına yakını Halk Partisi'nin ileri gelenleri, milletvekili ve bakanlardan oluşuyordu. Ara'nın ailesi de CHP'liydi.

8 yaşına bastığı yaz, kuzeni Sona'yla dedelerinin Kadıköy'deki evinden kaçmışlardı.

> *"Gidebileceğimiz en uzak yere gittik. Altıyol ağzından, Kızıltoprak'ın üstüne kadar gitmişiz! Ne uzak! Yürüyerek hem de... Sonra korktuk, geri döndük. Geri dönmesi daha zor oldu. Niye gitmiştik, bilmiyorum. Geri dönmemek üzere çıkmıştık."*

O sakin bir çocukluk geçirdiğine inanıyordu ama bunu annesine sormak lazımdı:

> *"Suadiye'deki evin önünden geçen trenlerin makaslarının nasıl fren yaptığını görmek için raylara yatardım. Umumiyetle 7.15 Ankara Ekspresi geçerdi.. . Bunlar nasıl fren yapar, balatalar nasıl sıkar diye merak ettim. Yakından bakmam lazım... Rayın üstüne oturmuş treni beklerken, oturduğum yerden de başka bir tren gelmez mi! İki hattın arasına girmişim. Hemen yere yattım. Bir tren oradan gidiyor, bir tren buradan. Annem de o arada camdan görüp, bayılıyor."*

Bu olay sadece annesini değil Ara'yı da çok korkutmuştu. Bir rastlantı sonucu o günlerde, çenesinin altındaki derinin mikrop kapması sonucu oluşan yılancık hastalığını, belki korkup da uslanır diye bu olaya bağladılar.

"Ondan sonra, ben korkmuş muyum, ne... Yılancık oldum. Ben korktuğumu filan bilmiyorum. Beni doktora götürdüler. Şişmişim. Buramı yardılar. Bak! Sakalımın altında kalır izi."

Atatürk'ün Arkasında Dolanan Çocuk

Ara üçüncü sınıftayken, 10 Kasım 1938 tarihinde Türkiye, Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü kaybetti.

Dacat Bey 10 yaşındaki oğlu Ara'yı alıp Atatürk'ün naaşının konulduğu Dolmabahçe Sarayı'na götürmüştü:

"Onu hatırlıyorum, babam beni aldı götürdü, askerler geçiyor, herkes ağlıyor anladın mı. Saygı duruşu falan. Bir de Taksim'de meşaleler yandı, merasim yapıldı fakat bütün mevzu Atatürk'ün yerine kim geçecek diye..."

Küçük Ara Atatürk'ü Florya'dan hatırlıyordu.

Aile yaz aylarında denize girmek için Kalitarya'ya yani şimdiki adıyla Şenlikköy'e giderdi. Ormanın içinden yapılan yürüyüşün ardından ulaşılan Florya plajında Atatürk için yaptırılan Deniz Köşkü bulunuyordu.

Atatürk'ün birkaç kez denize girip, kumsalını beğenmesi üzerine buraya köşk yapılması planlanmış ve projeye göre de demiryolunun geriye alınması, köşkün kumsalın sonundaki bir tepe üzerine yapılarak aşağıda da bir "banyo yeri" hazırlanması öngörülmüştü.

Ancak Atatürk, *"Ankara'da dağ başında yaşıyorum, İstanbul'da Saray'a hapsoluyorum; bırakın burada gelenleri gidenleri göreyim, hiç olmazsa tren gürültüsü duyayım"* diyerek kalabalıktan uzaklaşmayı istememişti.

"Plajın diğer tarafı aile kısmıydı. İşte biz hep orada denize girerdik. Atatürk de o arkası kesik küçük sandalla dolaşırdı. Fotoğrafları vardır, belki de arkasında dolanan veletlerden biri de benim, o da olabilir ama bilmiyorum, anladın mı. Ben Atatürk'ü görmüşümdür bir sürü sefer, çünkü orada otururdu çizgili mayosu ile öyle barikat falan da yoktu "

Savaş Yılları

Türkiye, Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü kaybetmesinin üzerinden 1 yıl geçmemişti ki Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla savaş tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı.

11 yaşındaki Ara, İkinci Dünya Savaşı başladığında dut ağacının tepesindeydi.

Dacat Bey de, Bostancı'da kiraladıkları istasyonun tam arkasında, içinde 360 tane meyve ağacının bulunduğu, 10 odalı ahşap konağın bahçesinde kurulduğu şezlongda, savaşla ilgili haberleri okumaya çalışırken, oğlunun çıktığı dut ağacından okuduğu gazetenin üzerine dutları düşürmesi üzerine parlayıp *"Oğlum harp başlayacak, haberin yok"* diye avaz avaz bağırmıştı.

> ***"Yani harp oldu da harbin ne olduğunu da bilmiyordum aslında..."***

Savaş sırasında, akşamları Atwaterkent marka radyosundan nereye saldıracağı belli olmayan Adolf Hitler'in nutuk ve haberlerini dinledi durdu Dacat Bey. Berlin'den Türkiye'ye kadar ulaşan bu radyo yayınları, Nazilerin Propaganda Bakanı Joseph Goebbels'in 5 ayrı kıtada 53 ayrı dilde yapılmasını öngördüğü şeytani taktiğin meyveleriydi. Üstelik radyo, ertesi gün yayınlanacak olan gazetelerden önce haberdar olmalarını sağlamanın ötesinde, savaşın başlamasının hemen ardından İstanbul'da ilan edilen sıkıyönetimin gazetelere uyguladığı sansürden de nasibini almıyordu.

Zaten içindeki yazı, resim, çizgi ne varsa her şeyi didiklenen gazetelerde bütün haberler tek sütun verilmek zorundaydı ve ne kadar önemli olursa olsun başlıkların yirmi dört puntoyu aşması yasaktı. Bu yüzden gazeteler iki yaprak halinde yayımlanıyordu.

Savaşın bütün şiddetiyle hüküm sürdüğü günlerden birinde, Ara'nın her filmini büyük bir hayranlıkla izlediği Charlie Chaplin, Amerika'nın Sesi Radyosu'nun Türkçe yayınına konuk oldu. Şarlo karakteriyle Hitler'i tiye alan Diktatör filmi herkesin dilinde olan ünlü sanatçı *"Size bir hikaye anlatmak istiyorum. Bütün ömrümde işittiğim hikayelerin en güzeli ve en hoşu. Bu bir Nasrettin Hoca hikayesi"* diyerek Hoca'nın, *"Bana mı inanacaksın, yoksa eşeğe mi?"* karşılığını verdiği meşhur fıkrasını anlattı. Program Chaplin'in *"Evet sevgili dinleyicilerim. Bugün bütün dünyayı aynı soru meşgul etmektedir: İnsanlara mı inanacağız,*

yoksa eşeklere mi?" sorusuyla bitmiş, sanatçının Hitler'i "eşek" yerine koyduğu bu konuşmasını yayınlayan Vatan gazetesi iki aylığına kapatılmıştı.

Karartma Geceleri

Alman ordusunun her an Trakya ve İstanbul'a saldırabileceği endişesini taşıyan İnönü yönetimi de, Alman birliklerini durdurmak için Karadeniz'den Marmara'ya kadar uzanan dikenli tel ve bariyerlerden oluşan Çakmak Hattı'nı kurmuş, sıkıyönetim ilan edilen kentlerde olası hava saldırısına karşın geceleri karartma tedbiri uygulamaktaydı.

Ara'nın en korktuğu da bu karartma geceleriydi.

Karartma uygulamasına geçildiğinde sokak lambaları söndürülüyor, her evin her penceresine dışarıya ışık sızdırmayan siyah perdeler asılıyordu. Bekçiler uyarılarda bulunuyor ve kimi zaman geç saatlerde de halkı alıştırmak için çalınan savaş sirenlerinden sonra kuru-sıkı uçaksavar topları art arda patlıyordu.

Dacat Bey de dışarıya ışık sızmasın diye evlerinin pencerelerine demir kepenkler taktırmıştı.

> ***"Karartma vardı. Bir gün Büyükdere'de oturan teyzemin evine gitmiştik. Gece ikilerde böyle bam-bum bum-bum bilmem ne sesleri ile uyandık. Baktık dışarıya anladın mı, karşı tarafta yani Anadolu tarafında, ışıklar filanlar parlıyor, böyle fiyuuuvvv filan. Bir Alman tayyaresi gelmiş, bizim topçu da, projektörler var o zaman, ateş açmış indiriyorlar. O tarafta bir yere düştü."***

Bu olayın ardından okulda arkadaşlarıyla birbirlerini korkutmak için ağızlarından "*ıııııınnnn*" diye "bombardıman tayyaresi" sesi çıkartmaya başlamışlardı. Ara kendisine bir sığınak bile yapmıştı.

> ***"Naziler dönemi... Goebbels'in çıkardığı propaganda mecmualarını biz hep görüyorduk. Ben henüz 12-13 yaşlarındaydım, ama hepsini takip ediyordum."***

Belki de bu yüzden silah kullanmayı çocuk yaşlarında öğrenen ve dayılarının sık sık ava götürdüğü Ara'nın bir de Winchester tüfeği vardı.

Tenekeleri dizip atış talimi yaptığı bir gün kutuların arkasından geçen dayısını omzundan vurdu.

Dacat Bey alt katında demirci Recep Usta ile Buzcu Aleko'nun dükkânlarının bulunduğu, üst katlarını da Rejans'ta çalışan Beyaz Ruslar'a kiraladıkları Beyoğlu Tosbağa sokaktaki bina yetersiz kalınca, kendilerine ait arsanın yan tarafında inşaat işine girişti.

> ***"Tabii yarısında çimento bitti. Harpte inşaat yapılır mı ulan? Almanlar Polonya'ya giriyor bunlar ne yapıyor!"***

Savaş yüzünden Türkiye'de herkesin diken üzerinde olduğu günlerdi.

Alman Büyükelçisi Franz von Papen'in 1941 yılı başında İnönü'ye sunduğu Hitler'in mektubu, endişeyi gidermeye yetmemişti. Hitler, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye Alman birliklerinin Türk sınırına 50 km. kala duracaklarının güvencesini veriyordu ama diğer yandan da müttefik devletleri Ankara'yı savaşa sokmaya çalışıyordu.

Yokluk Günleri

Türkiye savaşa girmemişti ancak savaşın etkileri ülkenin dört bir yanını sarmıştı; hastalıklar, hayat pahalılığı, yaygınlaşan karaborsa, ekmek fiyatlarının artışı, yetersiz beslenme ve ilaçsızlık nedeniyle verem gibi akciğer hastalıkları artmış, çaylarını kuru üzümle tatlandırmaya çalışan, süpürge tohumu yiyen, çöp kutularını karıştıran, ekmek dilenen insanların davranışları olağan hale gelmişti.

Ara, ailesinin ekonomik durumu iyi olduğu için çok da hissetmemişti o yokluk yıllarını... İkinci Dünya Savaşı günlerine damgasını vuran karartma geceleri ile en son güne kadar halkın elinden düşmeyen ekmek karneleriydi.

> ***"Ekmek karneyle veriliyordu. Yapraklı nüfus kâğıdına yazarlardı bu herif pirinç aldı diye. Benim ailem gayet varlıklı bir aileydi biz hissetmedik ama."***

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, "çocukları ekmekten mahrum ama babasız bırakmayan" bir manevrayla Türkiye'yi İkinci Dünya Savaşı'na bulaşmaktan kurtarmayı başarmıştı.

"Gayet iyi hatırlıyorum; Signal adlı bir de propaganda mecmuası çıkarıyordu Almanlar, her lisanda ve Türkiye'ye de geliyordu. Şimdi hatırlıyorum, çok güzel harp fotoğrafları neşrediliyordu bu mecmuada. Foto muhabiri olunca o mecmuayı örnek aldım hatta bende bu derginin sonradan basılmış kopyası vardır."

Harp her şey gibi Ara'nın eğitimini de etkilemişti. Nazilerin savaşı kaybetmelerinin ardından okulundaki bütün Alman hocaları toplayıp Kütahya'ya sürdüler.

"Dersler de Fransızcaya geçti; zor mor olmadı ne olacak..."

Fransızcaya zaten aşinaydı hatta kısa bir süre de olsa bir ara Galatasaray Lisesi'nde bile okumuştu. Babasının Galatasaray Lisesi'nde öğretmen arkadaşlarından matematikçi olanı *"Yahu sen burada oturuyorsun çocuğu Pangaltı'ya gönderiyorsun yazık değil mi, koysana buraya"* deyince Dacat Bey de araya hatırlı kişileri sokup oğlu Ara'yı Galatasaray Lisesi'ne yazdırmıştı. Evine 25 metre mesafedeki okulda yatılı okuması çok da garibine gitmemişti çünkü Katolik disiplinli eğitime alışıktı.

"Ben buraya bir müddet gittim abi. Sonra babamın inadı tuttu, yine Ermeni mektebine koydu beni."

Mahkûm

Eline ne geçerse okuyan ve kendi çapında öyküler kaleme alan Ara, Haber Akşam Postası gazetesinin çocuk sayfasına Mahkum adlı kısa öyküsünü yolladı.

1946 yılı Mayıs ayında yayınlanan öyküsü, bir ortaokul son sınıf öğrencisinde ender rastlanacak bir hayal gücü ve mantık örgüsünü içinde barındırıyordu.

"Mahkûm

Karanlık, onun ruhunun ta derinliklerine kadar işlemiş geçmişti. Yüksekteki delikten ince bir boru gibi giren ışık, karanlığın bir köşesinde ak bir nokta husule getiriyordu. Ruhu ve göynü bu karanlıklar içinde sönmüştü. Maziyi hatırlamak, artık ona öldürücü bir darbe gibi geliyordu. Sessizlik... arasıra işkenceden can acısıyla bağıranların acı çığlıklarından o artık bir baykuştan

farksız olmuştu. Bu karanlıklarda baykuş gözünü andıran bir çift göz onun nuru sönmüş gözleriydi.
Yattığı yerin demir kapısı gıcırdadı. Büyük bir patırtıyla gıcırdayan paslı kapı ardında işkence yapmaktan hoşlandığı belli olan garip bir çehre.
Mahkûm İki ellerini dizlerine dayayarak yerinden kalktı, ona bakan iki üç silahlı muhafıza bile bakmadan dar ve uzun dehlizden yürümeye başladı.
Dehlizin İki yanındaki diğer demir kapıların küçük deliklerinden acayip çehreler sanki onun yerinde olmak istiyorlar, sanki onun bu vaziyetine seviniyorlardı. Bunlar daimî hapis suçluları idiler.
Dışarda giyotin hazırlanmıştı. Hapishane müdürü ve birkaç kişi törenin başlamasını, aynı zamanda da çabuk bitmesini bekliyorlardı. Süngüler arasında sehpaya yaklaşan mahkûmun yanında duasını bitiren papaz sakin adımlarla onu sehpaya götürdü.
Onun gözü daima uzaklarda idi. Anasını, biricik evlâdı olduğu anasını düşünüyordu. Hazırlanan giyotine bir nazar bile atmadan papaza katlanmış bir kâğıtla cebinden çıkardığı bir saati uzatarak;
-Bu kağıdı size ve şu saati de anneme vermenizi isterim dedi ve sehpaya çıkan merdivenleri yavaş yavaş çıkmağa başladı.
Etraf susmuştu. Birden bu sessizliği ağır bir demirin diğer bir demire çarpmasından çıkan bir patırdı bozdu, hapishane müdürü ve diğerleri yerlerine dönmek üzere yürüdüler, hüküm yerine getirilmişti.
Papaza verilen kağıtta mahkumun bestelediği bir şarkının hazin bestesi yazılıydı.
Pangaltı Lisesi, 8 inci sınıf öğrencilerinden Ara Güler."

Getronagan Ermeni Lisesi

Ortaokulu Pangaltı Lisesi'nde tamamlayan Ara, Getronagan Ermeni Lisesi'ne kaydoldu. Bitirdiği okulu kadar olmasa da bu okul da Patrik Nerses Varjabedyan tarafından temelleri atılmış 1886 yılından beri hizmet veren köklü bir eğitim kurumuydu. Müfredatında Ermenice, Osmanlıca, Farsça, aritmetik, endüstriyel kimya, muhasebe, hukuk, steno, metalürji gibi dersler bulunuyordu. Her şeyden önemlisi sınıflarda kızlar da vardı. Katı kurallı ve sıkı disiplinli Katolik mektebinin ardından artık rahatlamıştı, öyle ki yeni okulun kitaplarını bile almaya gerek görmemişti.

> ***"Çok zor bir okula gittim. Herhangi bir kolejden çok zor bir okuldu. Bir tanesi krema mektebiydi, ötekisi sıradan mektep...O dönem haylazlık var her bir halt var. Her hafta sonu kızlarla partiler yapıyoruz."***

Okuldan arta kalan zamanlarda ata binmeyi de ihmal etmiyordu.

"Sipahi Ocağı, şimdiki Harbiye Orduevi'nin orada manej vardı. Oraya giderdik at binmeye. Binmek için kiraladığım atım da İnönü'nün eski atıydı. En çok ben alırdım, bana verirlerdi."

Balon lastikli Rally bisikletinin önüne oturttuğu kızlarla İstanbul sokaklarını arşınladığı, okulu kırıp da bindiği tramvaydan ayağını yola sürttüğü günler gelmişti. Perde-Sahne dergisinden takip ettiği moda uyarınca Pera'daki dükkânlardan aldığı Borsalino stili şapkalarla arkadaşlarıyla birlikte Beyoğlu'nda caka satıyordu:

"Herkesin Borsalino şapkası vardı abi şapkasız adam adam sayılmazdı."

Ortağından ayrılan ve dükkânına "Dacat Güler Ecza Deposu" tabelasını asan Dacat Bey Ara'daki bu değişimleri fark ederek, okumaya çok da gönüllü olmayan oğlunun "avare olmaması için" çareler düşünmeye başladı. Zira Ara'nın, ailesinin istediği gibi doktor ya da eczacı olmaya hiç niyeti yoktu.

Sinema Rüyası

İsmail Cem'in babası İpek Film Şirketi'nin sahibi İhsan İpekçi, Eczacı Dacat Bey'in en iyi müşterilerinden biriydi. Saray Sineması'nın sahibi Mösyö Franco ile ortak olan İpekçi'ye film banyosunda kullanılan kimyasallar, aseton ve yapıştırıcı satıyordu. İpekçi, sürekli makyaj malzemesi ve krem verdiği arkadaşı Muhsin Ertuğrul'la birlikte ilk filmi "Ankara Postası"nı çekmişti. Dacat Bey İpekçi stüdyolarının sahibi dostundan rica edip oğlu Ara'yı yanına "çırak" olarak kabul etmelerini sağlamıştı.

Stüdyolara girip çıkmaya başlayınca filme bir tutkuyla bağlanan Ara, sinemalara gelen hiçbir filmi kaçırmamaya, ilgiyle defalarca izlemeye başladı.

Oğlunun sinemaya olan bu ilgisini gören Dacat Bey Ara'ya, yılbaşı hediyesi olarak 35 mm'lik Ernemann Kinox III marka bir film gösterme makinesi aldı. Alman Krupp firması tarafından üretilen ve o dönem sinemalarında üst modellerinin kullanıldığı Ernemann çok pahalı bir hediyeydi.

Sevinçten havalara uçan Ara, makineyi sırtına vurup okulda, aile meclislerinde film göstermeye başladı.

Her Cumartesi, İpek Film'e gidip bir bavul dolusu film alan Ara, bu filmlere para da ödemiyordu. Cebinden çıkan, her biri 301 metrelik filmlerin sarıldığı koskoca makaraları taşıyan hamala ödediği bahşişten ibaretti.

> *"Battal olmuş, ne yapacaklarını bilmedikleri filmleri İpekçiler'in adamından 3,5 lira karşılığı alıyorum ben. Yığınla film, 3,5 lira... Adama, tabii patron söylemiş, 'Dacat Bey'in oğluna film ver her cumartesi günü' demiş. Ben de gidiyorum, o zamanın parasıyla adama bir bahşiş veriyorum, on rulo film alıyorum, gelip oynatıyorum. Onları saklasaydım, bugün dünyanın en zengin sinemateğinin sahibiydim. Ne filmler vardı... Götürüp oynatıyordum. Onlardan sıkılınca, gidip yenilerini alıyordum."*

Filmleri çok ilgi görüyordu ama sessiz oldukları için bir şeyler eksik kalıyordu.

> *"Çocukluğumda mucit gibi bir heriftim, her şeyi birbirine karıştırır, bir sürü denemeler yapardım. Elektrik pillerini paralel-maralel bağlarım, tablolar yapar, uzaktan kumanda gibi bir şeyler icat etmeye çalışırım."*

Kendi çapında icatlara imza atan Ara, sessiz olan bu sinema makinesini sesli hale getirmek için eksitasyon lambası takma fikriyle günlerce uğraşarak emeline ulaştı ve oynattığı filmlerden ses gelmeye başladı.

Ara'nın en gözde filmi ise, kendi harçlığıyla İpek Film'den satın aldığı ve piyasada bulunmayan "Mahşer" adlı dünyanın yıkılışını anlatan filmdi.

> *"Bostancı'daki bahçeli konağın alt katını sinema yaptım. Arkadaşlarım geliyor, sinema oynatıyoruz. Kışları da bizim evde oynatıyoruz. Ben, evden çıkar gibi yapıyorum; geri dönüyorum; anamı uyutuyorum; arka odada çocuklarla sinema oynatıyoruz."*

Ama film gösterim işini biraz abartmıştı.

"Sinema oynatmaktan ve okula devamsızlıktan üç sene sınıfta kaldım, ailem okula gidiyorum zannediyor hâlbuki ben başka bir yere gidip sinema oynatıyorum. Aile bilmez olur mu biliyorlar abi, mektebin parasını ödüyor bir sene daha."

Filmcilik Ara'ya okulunu aksattırmakla kalmamış adeta takıntıya dönüşmüştü:

"Şimdiki Divan Oteli'nden Harbiye Sipahi Ocağı'na kadar olan Ermeni Mezarlığı'nın duvarlarına sinema afişleri asılırdı. Ben o afişleri sökerdim. Yeni yapışanlar kolay çıkardı; onlarla bir afiş koleksiyonu yaptım."

Ara'nın filmcilik macerası herkesin yüreğini ağzına getiren bir olayla son buldu...

Stüdyo Yangını

Doğan Film Stüdyosu'na gelip gittiği günlerdi.

O dönemde sinema salonları bir furya halinde Arap filmlerinin istilasına uğramıştı. Doğan Film Stüdyosu da Yusuf Vehbi, Abdülvahap, Ümmü Gülsüm'ün salonları dolduran filmlerinin Türkçe dublajını yapmak için kurulmuştu. Liseli Ara, Cahide Sonku, Ferdi Tayfur ve kız kardeşi Adalet Cimcoz, Safiye Ayla, Cem Karaca'nın babası Mehmet Karaca ve Mahmut Morallı gibi isimlerin arasındaydı. Ara, stüdyoda seslendirme teknisyeni olarak çalışan Joachim Filmerides'in yeteneklerine hayrandı:

"O zamanın büyük teknisyeni, Rum. Mesela adam oturuyor makineyi baştan yapıyor abi. Tamir etmesini bırak makine icat ediyor anladın mı. Çok acayip herifler bunlar."

Stüdyoda Mısırlı Yusuf Vehbi'nin filmlerinden birinin dublajı yapılırken teknisyenlerden biri gelip *"Yeni fragman hazırladım gelin bir bakın galiba biraz uzun oldu"* diye herkesi arka taraftaki küçük stüdyoya çağırır. Fragman izlenir tekrar içeri dönerler ama teknisyen sesi yansıtan eksitasyon lambasını açık unutunca film tutuşup yanmaya başlar. Yangından habersiz stüdyonun içinde aniden yükselen ısının kaynağını

öğrenmek isteyen Ara kapıyı açınca alevlerle karşı karşıya kalır. Alevler duvarlarda ses yalıtımı sağlamak için kaplanan çuval parçalarını tutuşturur.

> *"Ulan yanıyoruz' dedim. Tam çıktık, bir hatırladım ki, paltom içerde! Geri döndüm. Gittim, paltomu almaya. Yangından kurtulacağım ama önümden de bir herif daha koşuyor ve geçtiği her kapıyı kapatıyor, yangın kendisine daha geç varsın diye anladın mı. Ama arkasından da ben koşuyorum farkında değil. Her taraf yanıyor. Hep ayak koyuyorum kapının arasına, stüdyoların kapıları tek taraflıdır bir kapansa kaldım içeride. Ben böylelikle kendimi stüdyodan dışarı atıyorum herifçioğlu farkında bile değil. Dama çıkıyorum gidecek başka yerim yok, orada kaldım. Ateşi seyrettim. Bu dam yanarsa, yandaki dama atlayacağım."*

İtfaiye yangın yerine zamanında ulaşır da, uzattığı merdiven ile Ara'yı çatıdan indirir. Yangından son kurtulan adam olmuştur. Babası eczanesinden birkaç metre uzaklıktaki bu yangını ve çatıdaki oğlunu dehşet içinde izler:

> *"Dama en son ben çıktım. Damdan kurtulan son adam da ben oldum, çünkü itfaiyeci en son gördü beni. Babam da yangını seyrediyor, anam o günden sonra şeker oldu anladın mı, anamın şeker olması o korkudan, beni yanıyor zannetmiş. Babam 'Hiç öyle bir daha stüdyo mtüdyo yok senin başlarım filmciliğine de haltına da. Bir daha stüdyoya gitmek yok' dedi."*

Ara kendisinin de çok korktuğu o olaydan sonra bir daha stüdyolara adım atamadı.

Sinema Makinisti Ehliyeti

Her şey İtalyan yönetmen Giuseppe Tornatore'nin Cinema Paradiso-Cennet Sineması filmindeki gibi gelişmişti. Filmdeki sinema tutkunu çocuk Salvotore yani Toto, Ara; ona mesleğinin püf noktalarını öğreten makinist Alfredo da Nubar Usta'ydı. Stüdyo da aynen filmde ısınan lambanın yaktığı filmlerin alev alması sonucu yanan sinema gibi kül olmuştu.

"Meşhur Cennet Sineması tam benim hayatım, sanki ben oynuyorum orada..."

Üstelik bu olay babasının çok da üzerinde durmadığı sınıfta kalmasına gösterdiği toleransı da sıfırlamış, okuldaki üç yıllık kaybı derhal telafi edip liseden bir an önce mezun olması konusundaki sert ültimatomu almıştı.

"Babam stüdyolara sokmuyor ya bu sefer sinema operatörü oldum, ama yazları gidiyorum."

Yıldız sinemasının makinisti Nubar Usta işi asıp da sevgilisine kaçtığı zamanlarda, makine dairesi Ara'ya kalıyor, o da çok güzel idare ediyordu. Ama son derece yanıcı olan, en ufak bir ısıyla benzin gibi parlayan hatta patlayan o dönemki filmleri oynatabilmek için de, ehliyetli sinema makinisti olmak gerekiyordu. Bu tehlikeli işin icra edildiği "makine dairesinde alınması gereken tedbirleri" içeren bir kanun bile vardı. Ara bu ehliyeti almak için sorumlu makam olan Belediye'nin Fen İşleri Müdürlüğü'ne başvurdu. İmtihana, sonradan yönetmen olup 91 film ve 43 senaryoya imza atan Orhan Aksoy ile birlikte girdi.

"Yahu benim ömrümün çoğu sinema film ile geçmiştir, senkron, montaj, film yıkama, dublaj bütün teknikleri, cambazlıkları bilirim de benden başka herkes sinemacı oldu memlekette..."

Ama kapağında "İstanbul Şehremaneti, Fen İşleri Müdürlüğü, Sinema Makinistliği Ehliyyetnamesi" yazılı ve babasının arkadaşı, Ar sineması-nın makinisti Ali Bey'in imzasını taşıyan belge ikinci kazayı önleyemedi.

Ara her filmde beğendiği karelerden kesip kendisine sakladığı parçalarla küçük bir sinematek oluşturmuştu. Hatta işi ilerletip kendi filmlerini bile yaratıyordu. Her biri metrelerce uzunluktaki film bobinlerinin makine makarasına sarılabilmesi ve ardından gelen bobinin takılabilmesi için pay olarak 1 metrelik boş bir bölüm bırakılırdı. Ara da beyaz olan o boş kareleri toplayıp içlerine çini mürekkebiyle Mickey Mouse figürleri çizer, sonra onları izleyicilerine sunardı.

Suadiye'deki yazlık evde kuzenleri Mayda ve Sona'yla plajdan döndükten sonraki yegane eğlence kaynağı olan Ara'nın koleksiyonundaki film gösterilerinden birinde çakılan bir kibrit yüzünden filmler alev aldı.

Yangın sonucu teyzesinin eli ile evin yarısı yandı.

Dacat Bey oğlu Ara'yı oyalansın diye bu kez His Master's Voice-Sahibinin Sesi şirketinin Türkiye mümessilliğini yürüten Geseryanlar'ın Beyoğlu'ndaki radyo fabrikasına yolladı. O zamanlar fabrika olarak anılan yer aslında Almanya'dan gelen Blaupunkt marka radyoların parçalarının bir araya getirildiği mütevazı bir montaj atölyesiydi. Sahibi de Dacat Bey'in arkadaşı Aram Geseryan'dı. Oğlu da Ara'nın sınıf arkadaşı olan Geseryanlar'ın Tünel yakınlarında çanta, bavul, hediyelik eşya, lüks tüketim malzemeleri satan büyük Bazar Du Levant adlı bir dükkânları vardı. Vehbi Koç'un da Ankara bayiliğini üstlendiği Kayserili Geseryanlar Türkiye'nin en zengin ailesiydiler. Ara, ahşap gövdeli, lambalı radyoların montajının yapıldığı Geseryanların atölyesine gelip gitmekten büyük bir keyif alıyordu, hem mucitlik yanına sesleniyor hem de cüzi de olsa bir cep harçlığı veriyorlardı.

> *"Teknik hastalığım var ya! O zaman böyle kocaman lambalar vardı biliyor musun, bütün onları bilirdim. Elimle tuttuğum lambanın kaç numara olduğunu, nereye konulacağını ezbere bilirdim."*

Filmcilikten baba zoruyla ayağı kesilen Ara, anne tarafının meslekleri-nden biri olan tiyatroya yöneldi. Ailedeki büyükannelerinden birinin Osmanlı Dram Kumpanyası olarak da bilinen Mınakyan Tiyatrosu'nda oynamış olmasının da etkisiyle küçüklüğünden beri hep ilgi duyduğu, içinde olduğu ve hayatının şekillenmesine yön verecek yeni dünyaya, tiyatroya yöneldi.

Tiyatro Sahnesinin Tozu

Babası makyaj malzemeleri de yaptığı için eczane tüm tiyatrocuların uğrak yeriydi.

> *"Tepebaşı Tiyatrosu'na gelen tiyatrocular, babamın eczanesine mutlaka uğruyor. Behzat Butak, Hüseyin Kemal Gürmen, Talat Artemel... bunlar babamın arkadaşı. İlk kahvelerini babamın eczanesinde içerler; sonra provaya giderler."*

Muhsin Ertuğrul, Behzat Butak, Muammer Karaca, Reşit Gürzap, Vasfi Rıza Zobu, Bedia Muvahhit, hepsi gelip Dacat Bey'in yaptığı özel kremlerden alırlardı.

Dacat Bey ürettiği bu özel kremlerden birine Ara'nın AR'ını Dacat'ın DA'sını alarak AR-DA adını vermişti.

ARDA kremi için Türkçe ve Fransızca bastırılan el ilanında da "Fennin esasatına ve en son tatbiklerine göre, münhasıran sıhhi ve faydalı mevaddan yapılmış olan (ARDA) kremleri gençliğin, güzelliğin hakiki bir arkadaşı olarak henüz piyasaya çıkarılmıştır" yazılıydı.

Dacat Bey'in diğer ürünü BİRİCİK acı badem kremi de çok popülerdi.

> ***"Adam kremler icat ediyor, pudralar filan yapıyor o adamlardan biri. Babamın en büyük şeyi Biricik acı badem kremleri. Taksim'de Sular İdaresi'nin üzerinde ilanlar olurdu. İlanlardan bir tanesi babamın Biricik acı badem kremleri ilanıydı"***

Ürettiği krem ve makyaj malzemelerinin sadık müşterilerinden biri de çağdaş Türk tiyatrosunun kurucusu Muhsin Ertuğrul'du. Babasının yakın arkadaşlarından biri olan ve sık sık görüştükleri Muhsin Ertuğrul çok sert bir adam olmasına rağmen, Ara'nın 7-8 yaşlarından beri kulisteye koşuşturuyor olmasına ses çıkarmazdı.

> ***"Ben çocukluğumda hep tiyatronun içinde büyüdüm. Benim ikinci mektebimdi, evimdi tiyatro. O tiyatroların kulisinde, aktörlerin makyaj odalarında, sette dolaşırdım. Aktörlerin makyaj yapmalarını, sıra beklemelerini izler, oralardan ayrılmazdım. Tiyatro sevgim, sanat kuruluşum oradan gelir. Ben hep piyes yazarı, piyes rejisörü olmak isterdim."***

Hüseyin Kemal Gürmen'i, Vasfi Rıza Zobu'yu sahnede seyreden, Necip Fazıl Kısakürek, Nâzım Hikmet, Vedat Nedim Tör, Reşat Nuri Güntekin ve Mahmut Ekrem'in piyeslerini bıkmadan sıkılmadan ortalama 25 kez izleyen Ara, Muhsin Ertuğrul'un kurduğu Tiyatro Mektebi'nde ders almaya başladığında Türkiye'de konservatuvar yoktu. Mücap Ofluoğlu, Berç Fazlı, Hamit Akınlı, İsmet Ay, Gülriz Sururi sınıf arkadaşlarıydı. Katıldığı kurslardan büyük bir heyecan duyan Ara'nın beklentisi farklıydı; diğerleri gibi aktör filan olmak istemiyordu onun derdi tiyatronun kokusunu almaktı. Tiyatroyu sahne gerisinden izlediği zaman anlıyor ve tat alıyordu. O dünyayı hazırlayan adam olmak istiyordu...

Onun için de dünyayı görmek gerekiyordu.

"Bir gün kafamız kızdı. İngiliz Konsolosluğu'nun karşısındaki Movado saatçisinin, bir de Tepebaşı'ndaki Ananya lokantasının sahibinin oğulları arkadaşım. Arabası var. Babalarımızdan para alıp arabaya bindik. Yurtdışına çıktık. Bir sürü yer gezdik. İtalya, İsviçre, Fransa, İspanya, Portekiz'e kadar... Tanıdıkları ayarladık, bazen de otellerde kaldık."

1948 yılında Ara'nın akrabası Osgan Efendi'nin Osman Hamdi ile birlikte kurduğu Güzel Sanatlar Akademisi yangınına tanık oldu. Yangında kütüphanede bulunan 12 bin kitabın yanı sıra büyük holün iki yanında yer alan Velazquez ve Goya'ya ait iki dev kompozisyonla paha biçilmez değerdeki tablolar, heykeller, kristal avizeler, yekpare halılar da kül olmuştu.

"Talimhane'de oturuyorduk o zaman, göğün kırmızı olduğunu gördüm. Oradaki tepelerde çok apartman yoktu o zamanlarda. Bütün gece sabaha kadar yandı. Birkaç tane de orijinal tablo varmış içinde biliyor musun? Osman Hamdi Bey zamanında getirilmiş Rafaello'nun tabloları vardı, kitaplar da yandı bitti."

Dünya Hikâye Müsabakası

20 yaşındayken "Bir Garip Yılbaşı Gecesi" adlı tek perdelik bir oyun kaleme almıştı. Bu kaleme aldığı piyeslerin dokuzuncusuydu.

"Sonradan yırttım onları. Her insan küçükken şiir-miir yazar ya... O piyesler de öyle bir şeydi işte. Ben de tiyatroyu sevdiğim için yazdım o piyesleri."

Pangaltı Lisesi'nden Yetişenler Derneği'nin tiyatro koluna el atmış ve profesyonellere parmak ısırtacak bir kadro kurmuş ve Eugene O'Neill'in Anna Christie ile diğer oyunlarını sahneye koymuştu.

Yazı birikiminde devrin efsanevi Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in Türkçeye kazandırdığı dünya edebiyatı klasiklerinden 496 eserin neredeyse tamamını okumanın da katkısı büyüktü.

Ara'nın bu ilk eserinde John Steinbeck ve Jack London'ın etkileri hissediliyordu:

"Haklısın. Biz bütün bunları nasıl ezbere biliyorduk biliyor musun aklın durur! Bugün hiç kimse hiçbir edebiyat eserini bizim kadar iyi bilmez. Ben sana diyorum liseyi bitirdiğimde bütün dünya klasiklerini okumuştum aşağı yukarı abi."

1950 yılı Temmuz ayında Yeni İstanbul gazetesinin "Dünya en iyi hikâyesini arıyor" ve "Birinciye 5.000 dolar" sloganlarıyla duyurduğu hikâye yarışması ilanlarını görünce öykü haline getirdiği "Garip Bir Yılbaşı Gecesi" eserini Yeni İstanbul ile New York Herald Tribune gazetelerinin ortaklaşa düzenlediği Dünya Hikâye Müsabakası'na yolladı.

Orhan Veli, Ahmet Hamdi Tanpınar, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Eyüboğlu, Refik Halid Karay gibi isimlerden oluşan jüri ince eleyip sık dokuduğu değerlendirmenin ardından 422 öykü içinde Ara'nın "Bir Garip Yılbaşı Gecesi" adlı hikâyesini yayınlanmaya değer 30 eserden biri olarak seçti. Birinciliği Samim Kocagöz'ün "Sam Amca", ikinciliği Orhan Kemal'in "Baba" üçüncülüğü ise Necdet Ökmen'in "Merhametli Bir kadın" öyküleri kazanmıştı. Orhan Hançerlioğlu ve Vüs'at O.Bener de dereceye girenler arasındaydı.

Gazete basılmaya değer bulduğu ve 30 lira ile ödüllendirdiği öyküleri yazarlarının imzalarıyla okurlarına sunmaya başlar ancak sıra "Bir Garip Yılbaşı" öyküsüne geldiğinde bu eserin imzasız olarak yayınlandığı görülür. Sahipsiz öykünün devamının yer yetmediği için ertesi gün yayınlanacağı duyurulur.

Ara yarışmaya Ali İhsan Aygün takma adıyla girmiştir.

"Adımı değiştirerek girdim Ermeniyim diye, vermezler diye. Kazandıktan sonra ilan edildi, gittim dedim ki; benim adım Ara Güler'dir."

Ertesi günkü gazetede hikayenin yanında sahibinin imzası Ara Güler görünür ama şu notla birlikte:

"Bir Garip Yılbaşı Gecesi isimli hikâye, müsabakaya Ali İhsan Aygün müstear ismiyle verilmiş, kapalı zarf içinde bulunması icap eden ikinci nüshasına da muharririn hakiki adı yazılmamıştı. Evvelki gece sahife tertip edildikten sonra muharriri idarehanemize müracaatla asıl adını bildirmiş ve hikâyenin kendisine ait olduğunu ispat etmiştir. Bu

yüzden hikâyenin ancak son kısmını muharririn hakiki adı ile neşre imkân hâsıl olabilmiştir"

"Bir Garip Yılbaşı Gecesi" öyküsünün Marmara ve Jamanak adlı cemaat gazetelerinde Ermenice yayınlanmasıyla yazmanın ve de yazdığının beğenilmesinin büyüsüne kendisini kaptırdı.

Kaleme aldığı öyküleri; Karganın Dönüşü, Levrekler, Tepeden İnen Adam, Köpükteki Sinekler, Bir Tuhaf Vuruşlar, Getronagan Okulu'ndan Yetişenler Derneği'nin yayın organı Hantes Mışaguyti, Mıhitaryan Okulu'ndan Yetişenler Derneği'nin yayın organı San, Yedikule Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi tarafından çıkarılan Surp Pırgiç'te yayınlandı. Ermenice yazdığı öykülerini ise Türkolog Haçik Bedros Amiryan tarafından çıkarılan haftalık Carakayt gazetesi yayınlıyordu. Aynı gazetelere sinema kritiği de yazıyordu, zaten onun kadar çok film izleyeni de zor bulurlardı.

Bu işleri meslekten saymayan Dacat Bey'in zoruyla üniversiteye başlayabilmek için gerekli olan Olgunluk İmtihanı'na girdi. Bir zamanlar Düyun-u Umumiye binası olarak kullanılan İstanbul Erkek Lisesi'nde değişik okullarından gelen öğretmenlerin oluşturduğu Mümeyyiz Heyeti'nin karşısına çıktı.

> ***"Okumaya niyetim yok denebilir mi, ama ben biraz zorla gönderildim. Babam doktor olmamı istiyordu. Çünkü koca eczane var, kime bırakacak, tek çocuk? Neyse o sırada gazeteciliğe merak sardım."***

İlk Fotoğraf Makinesi

Babasının verdiği para ile ilk fotoğraf makinesi Rolleicord II'yi Tünel'de fotoğraf malzemeleri satan Mösyö Kalimeros'un dükkânından aldığında 22 yaşındaydı. O dönemde Cağaloğlu'ndaki tüm gazeteciler bu makineden kullanıyordu. İyi makine grubuna giriyordu.

Önüne çıkan her şeyi, her gördüğünü çekmeye başladı. Bu durum etrafındakilerin de dikkatini çekmişti. Komşularından biri bir gün dayanamayıp sordu:

- *"Oğlum sen hep böyle fotoğraf mı çekersin?"*

- *"Evet amca, hep böyle fotoğraf çekerim. Kendimi alıştırıyorum."*

"Yani fotoğraf çekiyordum, öyle bir şeyler çekiyordum. Tabii bunları hiçbir zaman fotoğraf olarak sayma. Mesela hatırlıyorum bir suya refleksiyon düşmüş, ben onları çekiyorum, şimdi amatörlerin çektiği gibi filan."

Fotoğrafları çektikten sonra nasıl çıktıklarını görmek için meraktan ölüyordu. Ancak fotoğrafların banyosu ve baskısı bayağı pahalıya mal oluyordu.

"Tosbağa sokağın köşesinde Kurtuluş Hanı'nda bir dükkan var. Judas Salti diye Yahudi'nin. Onun karanlık odası var, benim yok anladın mı. Sokak fotoğrafçısı. Hiçbir halttan da anlamaz ama ilacı var, karanlık odası var. Gidiyorum bir film yıkıyorum beş defa fotoğraf çekme parası alıyor herifçioğlu, zengin çocuğuyum ya!"

Bu şartlar altında babasının eczanesinin üzerinde depo olarak kullandığı bölümü "zaptederek" karanlık odaya dönüştürmek zorunda kaldı.

"Çocukluğumda, yazları adada otururken Pırasa adını taktığımız, arkadaşlarla ortak bir teknemiz vardı. Onunla çoğu zaman adanın arka sahiline gider, arabacının hanımı Rum madamın evinin önündeki patates tarlasını kestirmeden geçer, yüksek bir yere çıkar ve günbatımını bekleyerek, kızıl güneşin denize değdiği anı yakalar, işte bir sanat fotoğrafı denilen şeylerden çekerdim. Hâlbuki 400 milyon seneden beri güneş hep böyle batıyor ve ben sanat yapıyordum. Türkiye'deki fotoğraf anlayışı, benim Pırasa adlı teknem, madamın patates tarlası ve romantik güneş batışlarının arasında sıkışıp kalmıştır."

Ara içinde giderek büyüyen gazetecilik tutkusuna yönelik ilk adımı öykülerini yayınlayan İstanbul'daki cemaat gazetelerinde atmıştı. Babasının arkadaşları tarafından çıkarılan Ermeni gazetelerinin hepsinde çalıştı. Sanat olaylarına bakıyordu. Ama bunların arasında Jamanak'ın yeri ayrıydı. Yayın hayatına İkinci Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra 1908'de başlayan ve Türkiye'nin en eski gazetelerinden biri olan Jamanak, Ara Güler'in çektiği fotoğrafların da ilk yayınlandığı yerdi.

Balıkçıları Ayaklandıran İspirto

İlk röportajı için konu olarak kendisine Kumkapı balıkçılarını seçmişti:

> *"Ben balıkçıları çekmekten çok hoşlanıyorum. Onlarla oturmak, birlikte çay içmek, sohbet etmek çok zevkli. Balıkçılar çok iyi insanlardır. Ama yaptıkları iş çok zor, çetrefilli bir iştir. Sonuçta tabiatla mücadele ederler. Yine de çok tatlı bir hayat sürerler."*

Balıkçılarla birlikte denize açıldı, günlerce yaptıkları işin her anını görüntüledi.

> *"Kumkapı balıkçı röportajı, hani meşhur bir fotoğrafım vardır ya 'Sabah ışığında limana dönüş', onu o zaman çekmişimdir. Arkada cami, sabah..."*

Sabahın ilk ışıklarında barınaklarına dönen balıkçılar, ağları, tekneleri...

Jamanak için hazırladığı Kumkapı röportajında yeni fotoğraf makinesi Rolleicord II'yi adeta konuşturmuştu ama daha ilk röportajında da başına iş açmıştı.

Savaşın yokluk günlerinde akşamcılar rakı almaya para bulamayınca, ispirto içmeye başlamışlar, rakı üretimi düşmüş, 'mavi ispirto' üretiminde patlama yaşanmıştı. Ülkenin ekonomik durumu biraz düzelir gibi olsa da gelir düzeyi düşük olanlar ekonomik nedenlerle bu tehlikeli alışkanlıklarını sürdürüyorlardı. Ara da Jamanak için hazırladığı röportajında Kumkapılı balıkçıların ispirto içtiklerini yazdı. Gazetenin çıkmasıyla birlikte balıkhanedeki tüm balıkçılar "efkar-ı umumiye'ye alkolik gibi sunuldukları" için hışımla gazetenin kapısına dayanmışlardı.

> *"İş olsun diye ispirto içtiklerini yazdım, herifler de gazeteye hücum ettiler."*

Ne Jamanak'ın Yazı İşleri Müdürü Ara Koçunyan ne de Ara kızgın balıkçıları sakinleştirmek için saatler süren ikna çabalarını unutabildiler. Daha mesleğinin başındaki muhabir Ara da basında çıkan ilk röportajına verilen bu tepkiden bir hayli korkmuştu.

Gazeteciliğe İlk Adım

Cemaat gazeteleri iyi hoştu da, Ara daha geniş kitlelerle buluşan gazetelerde çalışmayı, fotoğraflarını herkesin görmesini istiyordu.

Ara dönemin en fiyakalı gazetesi Yeni İstanbul'u çok beğeniyordu. Üst katlarında oturan kiracıları ve babasının poker arkadaşı Avukat Abdülkadir Özgen'in gazete yönetimiyle iyi ilişkileri vardı. Onun araya girmesiyle yazdığı öyküyü ödüllendiren Yeni İstanbul gazetesinde muhabir olarak işe başladı.

Verilen görev gereği sanat olaylarından sorumluydu ama herkesin kolayca satın alamayacağı bir fotoğraf makinesine sahip olduğu için Yazı İşleri aklına esen her yere onu gönderiyordu. Sergi açılışına da, Amerikan Filosu'nun gelişine de.. Hem polis muhabiri gibi cinayetlere gitmesi hem de spor muhabiri olarak kale arkasında beklemesi ona çok şey öğretti.

> *"Spor muhabirliğinde insan kale arkasından filan, hareketi yakalamayı öğrenir. Çok hoşuma gitmişti, hareketi yakalamaya çalışmak. Herkes de beğeniyordu. Hop! Adam topa uzanırken havada yakalıyorsun... Polis muhabirliğinde ise, yalnız hareketi çekmekle kalmıyorsun, yetiştirmenin de heyecanını yaşıyorsun. Bunların kombinasyonu gazeteciliğe çok şey getiriyor. Birinde hareketi, ötekinde zamanı öğreniyorsun. Gazetecilik böyledir. Bir gazeteci için zaman çok mühimdir. Bir fotoğraf yarım saat içinde işe yaramaz hale gelebilir. Ben bütün bunları yavaş yavaş öğrendim."*

Daha mesleğin başında olduğu için gece geç saatlere kadar gazetede kalırdı. Zaten o dönemde sabaha karşı 2'den önce kimse eve gitmediğinden Sirkeci'deki lokantalar da "Gazeteciler gelir" diye dükkânlarını kapamaz, onları beklerlerdi.

> *"Fotoğraf çekiyorum ama çok çekiyorum. Herkes günde bir rulo çekiyor, ben beş tane... Beni gazeteden kovmaya kalktılar. İdare müdürü 'Çok film harcıyorsun' dedi, ben de "Bu filmleri cebimden alıyorum" dedim, kime ne, değil mi ama?"*

Gazetenin sanat sayfalarını yapan Fikret Adil idi. Azra Erhat da sanat olaylarının takibinde Adil'e yardımcı oluyordu.

> *"Her akşam arkadaşlarla Fikret Adil'in Taksim'deki evinde toplanırdık. Yıldız Kenter, Nihat Akcan, Suavi Tedü, Hüsamettin Bozok falan filan..."*

Gazetelerin sanat olaylarına yer vermesi bir tür devrimdi.

> *"O zamanlar genç yazarlar pek öyle bugünkü gibi gazetelerle iç içe değildi, olamazdı. İstisnalar varsa da, genellikle gazete yazarları siyasal adamlardı. Edebiyatla ilgilenir gibi görünürlerdi ama, her şeyden önce hepsi siyasetle uğraşırlardı. Öyle sanatı manatı takmazlardı. Hem ayrıca o zamanlar bugünkü gibi her hafta sonu ve başı bir sanat sergisi de açılmaz, bir roman veya öykü kitabı göklere çıkarılmazdı. Çok sonraları gazete sütunlarında ilkin tiyatro eleştirileri başladı. Bugün sanat dediğimiz fotoğraf olayının ise esamesi okunmazdı. Ben bu gazetecilik işine başladığım yıllarda, gazete yazarları büyük adlardı: Hüseyin Cahit Yalçın, Falih Rıfkı Atay, Refik Halit Karay, Necmettin Sadak gibi. Aralarında sanata en yakını Sedat Simavi'ydi. Hürriyet'i çıkarmadan önce Yedi Gün'ü çıkarıyordu. Ne var ki diğerleri gibi onun gazetesinde de edebiyata veya sanat sayfasına yer yoktu."*

Genç kuşaktan gelen yazı işleri müdürleri, gazete sütunlarında tiyatro eleştirileri ve çok nadiren de olsa resim sergileri hakkında küçük haberlere yer vermeye başlamışlardı.

> *"Eskiden sanat olaylarına, sanatçıya gazetecilikte yer yoktu kısacası. Eskilerden olmasına karşın Refii Cevat Ulunay, sonra sanat kronikleri olarak 'FA' imzasıyla Fikret Adil, Sabri Esat Siyavuşgil, Vedat Nedim Tör, Va-Nu (Vala Nurettin), Zahir Güvemli daha genç kuşaktan ise Osman Karaca, Adnan Berk, Tunç Yalman sanatçı dünyasının önemsenmesine ve gazete sütunlarına girmesine önayak oldular."*

Fikret Adil, Ara'yı, çıkardığı Yeditepe adlı edebiyat dergisinde tüm gençleri etrafında toplayan Hüsamettin Bozok ile tanıştırdı. O dönemde

zaten iki dergi vardı; biri Bozok'un Yeditepe'si diğeri de Yaşar Nabi Nayır'ın Varlık dergisi.

Nuruosmaniye Caddesi'nde Yeni Han'ın ikinci katındaki Yeditepe, Ara için bir açılım oldu. Çiçeği burnunda yazarlar için Yeditepe'de bir yapıtının yayımlanması, doçentlik tezinin kabul edilmesi gibi bir şeydi. Dönemin bütün yazarlarının buluşma mekânı olan Yeditepe'de kimler yoktu ki: Fikret Adil, Eflatun Cem Güney, İlhan Tarus, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Muzaffer Buyrukçu, Nevzat Üstün, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Salah Birsel, Edip Cansever, Cemal Süreya, Kemal Özer, Adnan Özyalçıner, Sait Faik...

Bütün gün sabahtan akşama kadar çayların kahvelerin içildiği, karşılıklı sigaraların tüttürüldüğü ve envayi çeşit tartışmanın yaşandığı bu mekân, bazen Hüsamettin Bozok'un kafasına geçirmek için elinde iskemle ile adam kovalamasına bazen de Yaşar Kemal'in kızdığı bir meslektaşını pencereden atma hamlelerine tanıklık ediyordu.

Akşamları da cümbür cemaat Fikret Adil'in evinde toplanıp edebiyat matineleri yapıyorlardı.

Gazeteciliğini geliştirmek için İsveç Kitabevi'nden zamanın en büyük dergileri Camera ve Leica Photography'yi alıp satır aralarına kadar okuyor, röportajları dikkatle inceliyordu.

> *"Ben de Camera'yı İncil gibi bekliyorum. Öylesine merakla izliyorum. Ya sekiz tane satılıyor Türkiye'de ya beş tane."*

Hayalindeki fotoğrafları ancak Leica ile çekebileceğine inandı çünkü ustalar hep Leica kullanıyordu. Cumhuriyet dönemi fotoğrafçılığının en önemli ismi Selahattin Giz'in de bir Leica'sı vardı. Hayranı olduğu dünyanın en ünlü savaş fotoğrafçısı Robert Capa'nın da....

> *"O sırada hep fotoğraf kitaplarına bakıyorum. Hep enternasyonal işlerde gözüm. Bir sürü foto muhabiri gibi gözü kapalı kalmadım ben. Selahattin Giz Leica çalışıyor, Namık abi var, Leica çalışıyor. Dedim ben de Leica çalışacağım. O aralarda bir Leica aldım. İlk Leicam olduğu için söylemek lazım, künyesi şöyleydi, Leica IIIb, numarası 382418 ve beyaz, 1938 modeli filan."*

Aile biricik oğullarının gazeteciliği meslek olarak seçmesinden pek de hoşnut değildi. Annesi Verjin Hanım yıllarca etrafındakilere "Gazetecilikten ne olur, meslek mi?" diye yakındı durdu.

> *"Onlar için ne demektir sen düşünsene, babam için meslek doktor moktor, eczacı..."*

Annesi beğenmese de yaptığı gazetecilik mesleği sayesinde Ara hayatındaki en büyük açılımları gerçekleştirdi. Türkiye'nin ve dünyanın en büyük isimleriyle buluşma olanağına kavuştu.

Eyüboğlu Faktörü

Eserleriyle Türkiye'deki aydınlanma düşüncesinin önünü açan Sabahattin Eyüboğlu'nun Ara'nın Ara Güler olmasında çok büyük bir payı vardı.

> **"Beni yetiştiren adamlardan biridir Sabahattin Eyüboğlu. Yazdıklarından konuşmalarından çok şey öğrenmişimdir."**

Atatürk'ün talimatıyla Avrupa'ya eğitime gönderilen parlak öğrencilerden biri olan sanat tarihçisi Sabahattin Eyüboğlu'nun Bronz Sokak Bronz Apartmanı'ndaki dairesi Ara'nın kendi evi gibiydi.

> *"Sabahattin'in evine bir şey yapmak, bir şey öğrenmek, bir şey danışmak için gidilirdi. Her gün, her saat birilerinin gelip gitmesinden hocanın yaşama ve çalışma düzeni karışmış olacak ki, kalabalık toplantıları sadece pazartesi günleri yapmaya başladı. İlk önceleri edebiyat olan, sanat olan ana konular bir süre sonra biçim değiştirdi. Konuşmaların yerini projeksiyon, diyapozitif gösterileri, geziler sırasında çekilen görüntüler üzerinde yapılan tartışmalar aldı. Yani edebiyat yavaştan yavaştan yerini görüntülere bırakmaya başladı. Hoca bir yerde, belki benim etkimle olabilir, görüntünün anlatımdan çok daha ileri bir gerçek taşıdığını, daha sonraki yıllara daha sağlıklı kalabileceğini fark etmişti. Bu görüntü merakı üniversiteye de yansıdı ve sanat tarihi derslerini verirken açıklayacağı konuları ekranda göstererek anlatmaya başladı. Hocanın bu isteğine yıllarca yardım etmeye*

çalıştım. Klasik tabloların kitaplardan röprodüksiyonlarını yapıyor, dersler için günlerce dia hazırlıyordum. Hoca klasikleri, empresyonistleri, moderne geçiş dönemini, modern sanatı büyük bir titizlikle hazırlıyordu bu öğrenci gösterileri için. İtiraf etmem gerekir ki, bütün bunları yaparken hoca sayesinde benim sanat görüşüm de gelişiyordu. Onun sayesinde bir dünya buldum diyebilirim."

Ara'nın her fırsatta danıştığı Sabahattin Eyüboğlu adeta etrafına ışık saçan bir deniz feneri gibiydi ve her aydın gibi ağzının payını da almıştı:

"Sabahattin Batı dünyasındaki atmosferi bize getiren adamdı. Bizim kuşağa Batı'nın aynasını tuttu. Önceleri Babeuf davası, son yıllarına doğru da suçlamalar geldi Sabahattin'in başına. Sabırla göğüs gerdi hepsine. Hatta nedenini, niçinini anlamadan. Anlamaya da çalıştı herhalde, ama anlayamadı ne olduğunu, niye olduğunu. Zaten onun dünyasıyla hiç bağdaşmıyordu bütün bunlar. Küstü bir tür hayata, içine attı, artık konuşmadı, anlatmadı. Diyeceğini demeden, gereken sonuca varmadan, son sözünü söylemeden kaldı. Belki en değerli sonucu da o söyleyecekti bulunduğu toplumun sanat dünyasına, öğrencilerine. Ne yazık ki sonradan başına gelenler ve acı son buna engel oldu."

Türkiye'nin aydınlanmasında büyük bir payı olan Sabahattin Eyüboğlu'nun yüreği, gizli örgüt kurmakla suçlanıp içeri atılmasını kaldıramamıştı.

"Bir gün Sabahattin enfarktüs geçirdi. Kımıldamadan yatağında kalması gerekiyordu. Konuşması yasaklanmıştı. Odasına girdiğimde, köşedeki yatakta yatıyordu. Ben anlattım, o dinledi. Artık gidecektim ki, uzanıp yanındaki masadan dört köşe bir karton aldı. Orada duran renkli flomaster kalemlerle bir şeyler yazdı ve giderayak bana verdi. Halen saklıyorum. Üç renkli MERHABA yazmıştı bu kartonun üzerine. Merhaba'sını aldım ve Bronz Apartmanı'nın 1 numaralı dairesinden çıktım. Şimdi düşünüyorum da, Sabahattin Türkiye'ye gücenik olarak öldü. Sabahattin Eyüboğlu gibi bir adamı Türkiye'nin bilgisizliği öldürdü."

Orhan Veli-Sait Faik

Sait Faik Abasıyanık, Orhan Veli Kanık gibi Türk edebiyatının büyük isimleriyle tanışıp dost olması da Ara'ya çok şeyler kazandırmıştı.

> *"Orhan Veli'ler, Sait Faik'ler... hepsi. Onlar benim ufkumu genişletmiş olan kişilerdir. Tümünü gerçek birer ağabey olarak anımsarım. Yazarlar filan hep benim muhitim. Ben burada oturuyorum ya, bu adamlar da Çiçek Pasajı'na filan geliyor."*

Orhan Veli ile tanıştığı günü hiç unutmadı.

> *"Bedri ile röportaj yapıyordum. Tabloların resmini çekmek için atölyeye gitmiştim. Öğleye doğruydu. İçeri girdiğimde Bedri Rahmi uzun boylu, zayıfça bir arkadaşıyla, eski tertip bir pencerenin önünde oturuyordu. Yirmiyi aşkın tablo resmi çekeceğim için, bir an önce işe başladım. Onlar aralarında konuşuyorlardı, ama ben dinlemeye fırsat bulamıyordum. Birden Bedri bana dönerek bir soru sordu: 'Bana sevdiğin bir şairin adını söyle. Yenilerden, yeni şiirden mesela, kimleri biliyorsun?' 'Hemen hemen hepsini bilirim,' dedim. 'Sana en ilginç gelenini söyle,' dedi.*

Ara için zor bir soru değildi. Bir anlık duraksamanın ardından "Orhan Veli Kanık" dedi.

> *"İkisi birbirine baktı. Sonra Bedri bana döndü: 'Orhan Veli'nin kendisini tanır mısın?' 'Hayır.' 'Öyleyse tanı,' dedi. 'İşte Orhan Veli!' Bu uzun boylu adam Orhan Veli'ydi. Tam pencerenin önünde duruyordu. Her nedense onu hep böyle bir fonda düşündüm. Bizim şu fotoğraf dediğimiz ışığın tutsaklığındaki nesne neyse, Orhan'ın şiirlerinde kelimelere verdiği ışık da gerçeğin arkasındakidir. İşte Orhan Veli'yi böyle tanıdım."*

Orhan Veli'nin çıkardığı Yaprak dergisinde kendisine yardım etmişti.

> *"Orhan Veli'nin kız kardeşi Füruzan her çıktığında bu dergiyi Taksim, Harbiye, Şişli'deki gazete bayilerine onar-yirmişer dağıtır, Orhan kendisi ise Karaköy, Cağaloğlu ve Sahaflarda aynı işi yapardı. Ucu ucuna*

para yok. Ben koltuğumun altına alıp dağıtıyorum dergiyi. Köprü'deki Adalar vapur iskelesinde bayi Kemal'e bırakırdım. Köprü Kemal en çok satardı. Çünkü her adaya giden ona uğrardı."

Orhan Veli en verimli çağında çok talihsiz bir biçimde hayata gözlerini yummuştu.

"Ankara'da belediyenin açtığı çukura düştü İstanbul'a getirildikten birkaç gün sonra öldü. Cenazesi buradan kalktı. Cenazeye gittim; Bebek'teki Aşiyan mezarlığına gömüldü. Şimdi yolun kenarına yapılan heykeli; 'Urumelihisarı'nda oturmuş da İstanbul'i dinliyor gözleri kapalı..."

Orhan Veli'nin kardeşine başsağlığı ziyaretine gittiklerinde kendilerini ilginç bir sürpriz bekliyordu.

"Yeditepe dergisinin sahibi Hüsamettin Bozok'la gittik kardeşi Füruzan'ın evine. O zaman Yapı Kredi'de çalışıyor. Üç tane yayınlanmamış şiirini bulduk. Dergide kullandık. Bir de bitmemiş bir şiirini bulduk el yazısıyla..."

Asıl adı Mehmet Sait olan Abasıyanık gerek aldığı eğitim gerekse de ailesinin varlığıyla, takıldığı edebiyat çevresindekilerden farklı bir insandı.

"Sait Faik'i bilirdim, okumuştum, okuyordum ama, ben kitaplardaki Sait'i biliyordum; Sait'in kendisini ilk kez Agop Arad'ın yazıhanesinde tanıdım. Akşamları Beyoğlu'nda, gündüzleri Cağaloğlu'nun ara sokaklarında hep karşıma çıkan o önemsiz bakışlı, yakaları kalkık, açık bej pardösülü adam. Nereye gitsem karşıma çıkar, meğersem bu adam Sait Faik'miş. Burgazada'da otururdu. Yemeyi içmeyi çok severdi. İçtiğinde aksi olurdu. Anası ona Büyükparmakkapı'da bir daire tutmuştu, Sait sarhoş olup da vapuru kaçırırsa bankoda yatmasın, orada kalsın diye"

Siroza yakalandığını öğrendikten sonra iyice içine kapanıp, yazmaya ara vermişti.

"Hastalığının yeni başladığı yıllarda babamın eczanesine gelir, kalfamıza iğne olurdu. Ama Sait bu eczanenin babamın olduğunu bilmezdi, ben de hiç söylemedim. Bir yaz günüydü, Sait hastanede tedavi altına alınmıştı. Marmara Kliniği'ydi. Yatmakta olduğu ikinci kattaki odaya korkuyla girdim. Her şeyden önce fotoğraf makinemi görmesini istemiyordum. Halsizdi, yatıyordu. Bize bakıyor ama, pek az konuşuyordu, çabalıyordu. Sait'in gözü bir ara bana takıldı ve yanımda duran fotoğraf makinesini gördü. 'Ulan, gebereceğiz diye fotoğrafımı mı çekmeye geldin?' dedi. Tabii ben bunu hiç yapamadım o gün. Şimdi anımsıyorum, her tarafı yağlıboyayla boyanmış bembeyaz bir odaydı. Onu son gördüğüm oda."

Ara ne Orhan Veli'nin ne de Sait Faik'in gönlünce fotoğraflarını çekebilmişti ama onlar kendilerince bir formül bulmuşlardı:

"Orhan da Sait de iyi tanımadıkları, samimi olmadıkları herkesten kaçarlardı. İkisi de utangaç yaratıklardı vesselam. Hergün sabahtan akşama kadar buradalar, Beyoğlu'ndalar. Bir gün bunlar ikisi birden 'Dünyaya iz bırakalım' diye, -o zamanlar hiç kimse iplemiyor. Hüseyin Cahit Yalçın'lar, Yakup Kadri'ler filan büyük herifler anladın mı bunların suratına bakan yok. Hiçbir yere almıyor bunları, ne davetiye. Bunların gazeteye girmesi bile olaydır, gazeteden bile içeri almazlar kapıcı bile koymaz bunları içeriye. Mecidiyeköy'den aşağı buraya gelene kadar ne kadar fotoğrafçı dükkânı varsa giriyorlar poz poz resim çektiriyorlar. Sonra almamışlar resimlerini, sarhoşlar. Bir gün gün ışığına çıkar diye umalım."

Ara çok aramasına rağmen bu fotoğraflara ulaşamadı.

Orhan Kemal

Orhan Kemal'in Varlık Yayınları tarafından çıkarılan "Avare Yıllar" adlı romanını bir solukta okuyan Ara çok etkilenmişti.

"Bu kitap beni yepyeni bir dünyaya soktu. Yazarı Adana'da oturuyormuş. Bundan önce çıkmış bir kita-

bı daha vardı: 'Baba Evi'. Hemen onu da bulup okudum. Kendisiyle tanışmam da şöyle; Adana'dan gelmişti. Hüsamettin Bozok, Agop Arad, ressam Fethi Karakaş, şair Zahrad, Kemal Sülker, Mehmet Kemal, Salih Tozan hep birlikte Güney Park gazinosuna gittik. Orhan Kemal'le ilk 'Merhaba' işte böyle başladı. Gerçek adı da Mehmet Raşit Öğütçü. Daha sonra İstanbul'a yerleşti Orhan Kemal"

Ara İstanbul'a taşınan Orhan Kemal ile dost olmuştu.

"İstanbul'a yerleştikten sonra Orhan Kemal'i herkes her yerde her zaman görebilirdi. Çünkü gündüzleri hep Cağaloğlu'ndaki kahvelerde romanları için not alır, geceleri ise çoğu zaman Beyoğlu Balık Pazarı'ndaki Cumhuriyet lokantası, daha önce Lambo'nun meyhanesi veya cepte daha çok para olunca da Çiçek Pasajı'nda olurdu. Benim evim Galatasaray'da, merkezi bir yerde olduğu için, kimi vakit bana gelip birbirlerini de beklerlerdi."

Babasının kurduğu parti yüzünden Suriye'ye kaçmak zorunda kalması üzerine yarım bıraktığı eğitimi ve ailesinin Beyrut'ta geçirdiği sürgün günleri, Orhan Kemal'in üzerinde derin izler bırakmıştı. Üstelik "yabancı rejimler lehine propaganda ve isyana muharrik" suçundan beş yıla mahkûm olup cezaevlerinde de yatmıştı.

"Siyasal olaylarda ta babasının zamanından kalma bir öfkesi vardı. Birlikte yürürken bana bir şeyler anlattı ama şimdi ne olduklarını anımsayamıyorum. Babası Halep'e mi kaçmış ne olmuş, bilemiyorum."

Ara hem yaşadıklarından hem de mizacından dolayı içi ısındığı Orhan Kemal'i çok severdi.

"Fotoğrafça düşününce Orhan Kemal benim için bir film kahramanıydı adeta. Kafasında hep Borsalino bir şapka, beyaz gömlekli, kravatlı, koyu renk elbiseli. 1935-40 modeli sinema rüştlerine benzerdi tıpkı. Kışın gene aynı şapka olurdu başında, ancak bir de palto giyerdi. Hep resmi gibi bir hali vardı. Rejisör olsam, hangi filmde oynatırım diye düşünebilirdim."

Birlikte fotoğraf çekmeye karar verdikleri gün Galata Köprüsü'nün başındaki Ziraat Bankası'nın önünde buluştular.

> *"Yürürken onu hangi fonun önünde çekeceğimi düşünüyordum. İlkin Şişhane ile Karaköy arasındaki ara sokaklarda çalışan, romanlarındaki insanlara benzeyen insanların içine yerleştirmek istedim onu. Sonra yaşadığı Cibali'deki kahveye gittik. Oradaki arkadaşlarıyla resimlerini çektim. Evine gittik. Çalışırken, çocuklarıyla birlikte resimlerini çektim. Borsalino şapkalı, beyaz gömlekli, kravatlı başyıldızımı İstanbul fonunda senaryolamak istiyordum. Çekerken boyuna soruyordum ona: 'Bu sokaktan çok geçer misin? Kahvenin en çok hangi köşesinde oturursun? Dolmuşa nereden binersin?' İşte bütün bunların sonucu çektiğim fotoğraflar oldu. Fotoğrafları çekerken, Adana'dan gelen Raşit Öğütçü'yü, Meserret kahvesinde oturup romanını yazmaya çalışan Orhan Kemal'i, Cağaloğlu'nun ara sokaklarındaki bir kahvede loş bir ışıkta eğilmiş prova düzelten Orhan Kemal'i, Kumkapı meyhanesine inen yokuşta sisli bir fonda bir yanında Recep Bilginer, bir yanında Agop Arad ile ortadaki Orhan Kemal'i ayrı ayrı gördüm."*

Adana'da çırçır fabrikalarında işçilikten kâtipliğe, ambar memurluğundan matbaa işçiliğine kadar yapmadığı iş kalmayan Orhan Kemal, bir ihbar üzerine "Hücre çalışması ve komünizm propagandası" yaptığı gerekçesiyle tevkif edilerek Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildiğinde sağlığı yerinde değildi. Bulgar Yazarlar Birliği'nin çağrısı üzerine gittiği Sofya'da, tedavi edilmekte olduğu hastanede hayata gözlerini yumdu.

> *"Günün birinde Galatasaray'daki yazıhaneme, şeytan dürtmüş olacak ki, her zamankinden erken gitmiştim. İçimde garip bir duygu vardı. Saat 10:30'da kapı çalındı. Orhan Kemal karşımdaydı; 'Ne haber ulan?' dedi. İçeri girip benim masaya oturdu. Ben bu tertip arkadaşları genellikle akşamüstü altıdan, yediden sonra görmeye alışıktım. Orhan bir sigara yaktı. 'Sofya'ya gidiyorum' dedi, 'Gebermeden adamakıllı bir fotoğrafımı çek, elinde bulunsun.' Dediğini yaptım.Bu çektiğim son fotoğrafı oldu."*

Nazi Hayranı Gazete Patronu

Ara'nın çalışmaya başladığı mavi başlıklı Yeni İstanbul gazetesinin patronu çok ilginç bir insandı. Gazetenin sahibi Habip Edip Törehan, Türkiye'nin Almanya'yla krom ticaretini yönlendiren zengin bir işadamıydı. Nazilerle çok yakın ilişkileri vardı. Sedat Simavi'nin Hürriyet'i kurmasından bir yıl sonra piyasaya giren ve "Babıâli'nin sermaye yapısını değiştiren adam" olarak nam salan Törehan'ın, Türkiye'nin çok partili sisteme geçmesine kısa bir süre kala neden birdenbire yurtdışından ofset baskı makineleri getirerek çok büyük bir matbaa kurduğunu kimse çözememişti. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Bedii Faik, Şevket Evliyagil gibi büyük isimleri gazetesine transfer etmişti.

> ***"Yeni İstanbul'un sahibi Habip Edip Törehan çok zengin bir adam, milyoner Simavi yanında çocuk kalır. Hitler'in arkadaşıydı, karısı Alman mı neyse."***

Almanların yenilmesinin ardından İsviçre'ye "kaçan" Törehan, gazetesini Cenevre Gölü yakınlarındaki Nyon şehrinde bulunan villasından yönetiyordu. Dünyanın dört bir yanında birer evi olan Törehan, İsviçre'de Sottens Radyosu'nun da sahibiydi.

Törehan'ın zenginliğinin bereketi gazetesinin promosyonlarına da yansıyordu. "Yeni İstanbul 75.000 liralık hediye dağıtıyor" başlığını taşıyan tam sayfa ilan adeta Törehan'ın servetinin aynasıydı:

"Büyük hediyelerimizden bazılarının listesi
MERCEDES-BENZ marka binek otomobili
2 adet (JAWA) ve (CZ) marka motosiklet
SWISSAIR uçaklarıyla bir kişiye İstanbul-Zürich seyahati ve 15 gün ikamet
1 adet buzdolabı
1 adet BEAÜTT marka çamaşır makinesi
4 adet (SCHAUB) marka radyo
2 adet (Minerva) el ve ayak dikiş makinesi
1 adet (Martin 40) takma deniz motoru
Altınşehir'de köşebaşı 600 metrekare bir villalık arsa
2 adet Opema ve Flexaret marka fotoğraf makinesi
2 adet (HOOVER) marka elektrik süpürgesi
3 kişiye onar bin liralık kaza sigortası
3 kişiye 100 er liralık İkramiyeli Aile Cüzdanı
3 adet (STOK) mağazası emprime kuponu
5 adet en son model elektrik ütüsü
5 adet ellişer liralık bono"

Babıali, tarihinde böyle bir promosyon kampanyası görmemişti.

Ekonomi ve dış haberlere ağırlık veren Yeni İstanbul gazetesi, çok kısa bir süre içinde Türk siyasi hayatına nüfuz etmeyi başardı. Toplam 8 sayfa olan gazetenin sanat ve kültür olaylarına ayırdığı tam sayfa da Babıâli için büyük bir yenilikti.

Aynı dönemde Türkiye de büyük bir yenilik yaşıyordu; Adnan Menderes'in Demokrat Partisi ilk çok partili seçimden zaferle çıkmıştı.

Ara'nın muhabirlik yaptığı Yeni İstanbul gazetesi bu yeni dönemde, yayınlarında sözünü esirgemeyen ama gerek çiçeği burnunda Başbakan Menderes'in gerekse de koltuğunu kaptıran İnönü'nün "tarafsızlığını" teslim ettiği bir yayın organıydı.

Aile geleneği olarak CHP'li olan Ara, Menderes hükümetine bir türlü ısınamamıştı. Üstelik yeni hükümetin işbaşına gelir gelmez el attığı konulardan biri olan askerlik mevzu Ara'yı çok yakından ilgilendiriyordu. Meclis'te, Amerikan yönetiminin bölgede güçlü ordu bulundurma doktrininin de baskısıyla, lise mezunlarının derhal askere alınması ve lise mezunlarına tanınan yedek subaylık hakkının geri alınması tartışılmaya başlanmıştı.

Gazetecilik Enstitüsü'ne Kayıt

Ara İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde, Türkiye'nin gazetecilik alanında eğitim veren ilk eğitim kurumu olan Gazetecilik Enstitüsü'nün hizmete girdiğini öğrendi.

> ***"Liseyi bitireni hemen askere alıyorlardı. Biraz geciktirelim askerliği diye işte, hangisine gidelim filan derken, Akademi'nin kaydı kapanmış, imtihansız alan iki üniversite var. Biz de İktisat Fakültesi'ne gidelim dedik."***

Okul faaliyete geçeli daha 1 yıl olmuştu ama Hukuk'tan Gazeteciliğin Tarihi'ne, Arşiv ve Dosya Tanzimi'nden Gazetecilik Ahlakı'na, Gazete Fotoğrafçılığı'ndan İstatistik'e kadar çok ilginç dersler okutuluyordu.

Gazetecilik Enstitüsü'nün açılması için önayak olan da İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ydi. Cemiyetin Kurucu Başkanı Sedat Simavi, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'a bir mektupla başvurarak, gazetecilik eğitimi veren bir yüksek öğrenim kurumunun

faaliyete geçmesini talep etmişti. İstanbul Üniversitesi Senatosu başvuruyu olumlu bulup 2 yıllık Gazetecilik Enstitüsü'nü hizmete açmıştı.

Gazetecilik Enstitüsüne kayıt yaptırmak için öğrencilerin lise diplomasına sahip ve Türkçe kompozisyon sınavından geçmiş olmaları şartı aranıyordu; Ara bunları yerine getirdi.

> *"Şimdi o zaman öyle bir şey oldu ki herkes gelsin de diplomalı gazeteci olsun diye bir akım oldu. Mesela Cemal Işın, Vasfiye Özkoçak. Zaten gazeteciyiz biz. Bu fakültede gazetecilik enstitüsüne gidiyordum numaram da 87'ydi çok iyi hatırlıyorum."*

Askerliğini tecil ettirmek için Türkiye'nin ilk gazetecilik okuluna kaydını yaptırdı ama zaten işlerinin yoğunluğu nedeniyle derslere de devam edemiyordu.

Kemal Tahir

O günlerde Demokrat Parti hükümeti tarafından çıkarılan af kanunundan yararlanarak özgürlüğüne kavuşan Kemal Tahir ile tanıştı. Tahir, Nazım Hikmet'le beraber "Askeri İsyana Teşvik" suçlamasıyla yargılanmış ve 12 yıl hapis yatmıştı.

Cezaevinde iken Sedat Simavi'nin isteği üzerine romanlar yazan Tahir, hapisten çıktıktan sonra İstanbul'a dönmüş; Körduman, Bedri Eser, Samim Aşkın, Nurettin Demir, Ali Gıcırlı gibi takma isimlerle gazetelere tefrikalar, senaryolar, aşk ve macera romanları yazıyordu.

> *"Kemal Tahir'i çocukluk yıllarımdan beri bilirdim. Sonraları da sık sık adı geçerdi Babıâli'de. Ben de o yıllarda sanat insanlarının resimlerini çekmeye başlamıştım. Bunu bilen ressam arkadaşım Firuz Aşkın, günün birinde beni Kemal Tahir'e götürmek istedi. Bir cumartesi günüydü. Kadıköy'de bir eve gittik. Tarihini hiç ama hiç anımsayamıyorum. Birkaç saat kadar kaldık Kemal Tahir'le. Hoşsohbetti, vakit iyi geçiyordu. Bu arada ben de Kemal Tahir'i tek olarak ya da hanımıyla fotoğrafladım, çeşit çeşit portrelerini çektim. Birçok şey konuşuldu, anlatıldı, çoğu da matrak anılardı. Birçok fotoğrafını çekmiştim ama, tuhaf bir doyumsuzluk vardı bende. Bir atmosfere soka-*

mamıştım Kemal Tahir'i. Zaten ortam da uygun değildi. Fon olarak önümde yalnızca bir ev odası vardı. Belki onunla çıkmam, gezmem, kahvelerde oturmam, yaşantısının bir parçası olmam gerekiyordu. Ben bugün fotoğrafın böyle olması gerektiğine inanıyorum."

Kemal Tahir, Türkiye'ye özgü bir sol akım yaratmaya çalıştığı için aydın çevrelerde yerden yere vuruluyordu. Ama yine de onu sevenler, onunla gurur duyanlar vardı;

"Paris'te Montparnasse'ta bir kahvede oturuyordum, bir saat sonra Ionesco ile randevum var. Vakit doldurıyordum. Önümde adamın biri gazeteyi çift sayfa açmış, okuyor. Yapacak iş yok, uzaktan okunabilen iri harfleri okumaya çalışıyorum. Falan filan derken, gazetenin sağ sayfasında bir başlık gözüme çarptı adamın ense kökünden. Şimdi tam anımsayamıyorum, 'Village Bossure' ya da 'Village de Bossure' gibi bir şey. Önce pek bir anlam veremedim, sonra birden uyandım. Evet 'Köyün Kamburu', Kemal Tahir'in romanının adı. Meraklandım; bir Fransız 'Köyün Kamburu' diye bir roman mı yazmıştı, yazı mı yazmıştı? Ayağa kalkıp iyice baktım gazeteye. Başlığın altında yazarın adı yazılıydı: Kemal Tahir 'Köyün Kamburu' Fransızcaya çevrilmiş, tefrika ediliyordu. Gurur duydum. İşte okuyun, Fransızlar, bu da Türk romanı! Tabii insan oralarda olunca, biraz daha milliyetçi oluyor, özellikle de Fransa'da, şımarıklığın dünyasında."

Son olarak Pars Tuğlacı ile birlikte gitmişlerdi Kemal Tahir'in yanına. Bir ansiklopedi hazırlıyordu.

"Renkli fotoğrafını da çektim. Bir akşamüstü olduğunu anımsıyorum. Bu kez Göztepe yakınlarında bir yerde oturuyordu. Bir hayli oturduk. Pars biyografik notlar aldı. Ben bir sürü resim çektim. Ama yine bir şey eksikti. Çektiğim fotoğraflar fotoğraf gibi kalıyordu. Ayrılırken, 'Yine geliriz, elbet uğrarız...' gibi laflar ettik ama ne yazık ki bu son görüşmemizmiş onunla. Kemal Tahir'in birçok resmini çektim ama, onun dünyasına giremedim. Fotoğraf ısmarlama olmuyor, bir görev gibi çekilemiyor. Çünkü benim anladığım

anlamda fotoğraf, çektiğim kişinin dünyasını belirtmelidir. İşte Kemal Tahir'in fotoğraflarını çekerken, bu bir türlü olmadı. Fotoğraf eve giden bir konuk gibi oldu. Şimdi düşünüyorum da, bu benim için eksik kalmış bir noktadır. Bir Kemal Tahir, koskoca bir yazar ve ben onun dünyasını yakalayamadım. Evet, fotoğrafını çektim ama dünyasını değil. İstediğim gibi resmini çekemediğim yaratıcılardan biri de Kemal Tahir'dir."

Ara Kemal Tahir ile birlikte kendisini tatmin etmeyen bu fotoğraflara ait negatifleri de kaybedebileceğini hiç tahmin edemezdi.

"Aradan bir hayli uzun süre geçti, sanırım. Galatasaray'daki laboratuvarımda arşivde bir şey arıyordum. Kutulardan biri biraz ıslakçaydı. Açtım baktım ki vay anasını yapışmışlar. Ya yağmurdan ya da üstüne ıslak bir şey konduğundan, rutubet almıştı. Oysa ben her şeyi iyi muhafaza ettiğimi sanırdım. Kutuyu açtım, negatiflerin çoğu birbirine yapışmıştı. Adeta taşlaşmışlardı. Başımdan aşağı kaynar sular döküldü sanki. Kendime kızdım, küfrettim. Negatifleri ne yapacağımı şaşırdım. Ayrılsın diye suya koydum, çoğu eriyip gitti. Kurtarabildiğim kadarını kurtardım. Kuruyuncaya kadar dokunmaya bile korktum. Eskiden kaplar maplar yoktu, böyle sarılırdı bir süre sonra birbirine yapışır, şimdiki gibi böyle bir şeylere sokmak bilmem ne yoktu, korunma şeyi yoktu. Ne yazık ki bunların içinde o ilk evine gidişimde çektiğim Kemal Tahir fotoğrafları da vardı. Besbelli bir şey aramak için o kutuya el atmasaydım, tümü mahvolup gidecekti. İşte fotoğrafçının alın yazısında böyle şeyler de vardır."

Yaktığı Nazım Hikmet Fotoğrafları

Sabahtan akşama kadar haberden habere koşturduğu günlerden birinde yazıişleri müdürü, Demokrat Parti hükümeti tarafından hazırlanan af kanunundan yararlanarak hapisten çıkan Nazım Hikmet'le röportaj yapması için Ara'yı görevlendirdi.

Yıllardır hapiste olduğu için çıktığında iş bulamayan Nazım Hikmet'e İpekçi ailesi sahip çıkmıştı. İhsan İpekçi, Topkapı Sarayı'nda Lale Devri adlı filmi çekiyordu ve Nazım Hikmet'e orada iş vermişti. Filmin rejisörü de Baha Gelenbevi'ydi

> *"Tarihi hatalar olmasın diye tarih araştırmacısı diye bir şeyler uyduruyorlar maaş versinler diye. Gittim baktım, Gelenbevi geldi tanıştırayım dedi. Nazım Hikmet'in elini sıktım, iki-üç kare de resmini çektim anladın mı. Fakat fazla durmadım çünkü etrafta çok polis vardı, ben foto muhabiri olduğum için kimin polis kimin ne halt olduğunu biliyorum, tanıyorum bütün polisleri, onun için hahu falan deyip birkaç resmini çekip oradan pır oldum abi. Çünkü bir Nazım Hikmet okumak bile suçtu abi."*

Genç muhabir Ara'nın yazı işlerine teslim ettiği bu fotoğraflar hiç yayınlanmadı. Ara da korkusundan yıllarca hiç kimseye Nazım Hikmet'in fotoğrafını çektiğini söyleyemedi.

Cezaevinden yeni çıkan Nazım Hikmet'in sağlık durumu iyi değildi. İktidar "Vatan hainliği tescilli" Nazım'ı askere almaya kararlıydı ve bu onun için "ölüm" demekti. Nazım Hikmet'in kız kardeşiyle evli ve o sırada askerliğini yapmakta olan Refik Erduran, bir sürat teknesi buldu. Nazım'ı Tarabya'dan alıp Boğaz'ı geçerek Karadeniz'de bir Rumen gemisine bindirip yurtdışına kaçmasına yardım etti. Haberin duyulmasından kısa bir süre sonra Nazım Hikmet vatandaşlıktan atıldı ve onunla herhangi bir şekilde ilişkisi olan, selam veren herkes hakkında soruşturma açıldı.

Amerikalı senatör McCarthy tarafından başlatılan "cadı avının" bütün dünyayı kasıp kavurduğu, herkesin sudan sebeplerle komünist ya da casus olmakla suçlandığı hatta Rosenbergler gibi idama gönderildiği günlerdi. Ara da "Küçük Amerika" olmayı kendine hedef edinmiş insanların iktidarda olduğu günlerde askere gidecekti. Elindeki Nazım Hikmet fotoğraflarını yakmak zorunda kaldı. Röportaja gittiğini bilip de soranlara da kendisindeki kopyaların kaybolduğunu söylüyordu:

> *"Ben yedek subaya giderken bütün Nazım Hikmet'leri, solcu kitapları yakmışımdır sobada. Türkiye böyle acayip devirler geçirmiştir."*

Türkiye gerçekten de acayip bir dönemden geçiyordu. Demokrat Parti 1951'de her yönüyle kendisine örnek aldığı ABD yönetimine kendini beğendirip mali yardım alabilmek ve NATO'ya girebilmek için içerde "komünist avı" başlatmıştı. Demokrat Parti iktidarının bu solcu aydın kırımı sırasında romancı Vedat Türkali'den şair Enver Gökçe'ye, sosyolog Mübeccel Kıray'dan opera sanatçısı Ruhi Su'ya kadar yüzlerce insan tutuklanıp cezaevine gönderiliyordu.

Kader, Ara'yı yıllar sonra görevli olarak gittiği Fransa'da fotoğraflarını yakmak zorunda kaldığı Nazım Hikmet ile tekrar buluşturdu.

Siyasi görüşleri nedeniyle takibata uğrayıp Adana'ya sürgüne gönderilen ressam Abidin Dino, cezası biter bitmez ülkeden ayrılıp Fransa'ya yerleşmişti. Ara, ressam Agop Arad aracılığı ile tanıştığı Abidin Dino'yu Cannes film festivalini izlemek için gittiği Fransa'da ziyaret ettiğinde Dino, Nazım Hikmet'in de o sırada Paris'te olduğunu söyleyerek "İstersen gel resmini çek" diye kaldığı otele götürdü.

> ***"Şimdi Abidin Komünist Partisi üyesi, onun için bir komünistle bir merhabalaşmak bile büyük suç. Ben gazeteciyim, herkes beni tanıyor ben takmıyorum öyle şeyleri. Çünkü komünist değilim ama sempatizanım, solcuyum. Ben Abidin'e rahat rahat gidiyordum. O arada Nazım da gelmiş otelde kalıyor. Ben de resmini çektim ama hep gizledim Nazım'ın resmini çektiğimi. Ne olur ne olmaz diye."***

Ara'nın "ne olur ne olmaz" diye Nazım'ın fotoğraflarını yakarak beklediği askerlik, başının üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanıp duruyordu. Her ne kadar devam etmese de Gazetecilik Enstitüsü'ne kayıtlı olduğu için askerliğinin öğrenim süresi bitene kadar ertelendiğine dair tecil belgesini almıştı ama er ya da geç, askerlikten kaçış yoktu.

Asker Oldum Piyade

Menderes Hükümeti'nin iktidara gelir gelmez TBMM'ye bile danışmadan ABD emrinde savaşması için bir tugay askeri Güney Kore'ye apar topar göndermiş olması ve ABD'ye yaranmak için de sürekli asker konusunu pazarlık unsuru olarak masaya sürmesi Ara'yı kaygılandırıyordu. Bunlara ilaveten TBMM'de de askerlik süresi, ordunun mevcudunun artırılması gibi konularda sürekli tartışmalar yaşanıyordu.

Arkadaşları Meftun Olgaç ve Samet Koçyiğit ile oturup bütün gün yedek subaylık süresiyle ilgili hesaplar yaptıkları bu günlerden birinde, askerlik süresinin uzayacağına ilişkin bir laf çıkınca, lise mezunlarına tanınan yedek subaylık hakkı ortadan kalkmadan hemen torpil yaparak kendilerini askere aldırmanın yollarını aramaya başladılar.

İmdatlarına Galatasaraylı arkadaşı Mehmet Cemal yetişti. Eski Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın torunu olan Mehmet Cemal, askeriyedeki tanıdıkların çokluğuna güvenerek "Hep beraber askere gideceğiz" diye Ara'nın tecil kâğıdını yırtıp atmıştı bile.

> *"Mehmet benim en iyi arkadaşım. Galatasaray'da her gün beraberdik. İttihat Terakki'nin üç büyük paşasından birinin torunu, Hasan Cemal ile kardeş çocuklarıdır. Biz Cemal Paşa'nın tablosunun altında büyümüşüzdür, her gün poker oynardık, gençliğimizde zamparalık filan. Hasan Cemal küçük, bizim etrafımızda dolaşır 'Gel lan buraya bize bir sigara al' dediğimiz çocuk."*

Okul umurunda bile değildi zaten gitmiyordu da. Hep birlikte torpille Askerlik Şubesi'ne gidip sevklerini aldılar. Ankara Yedek Subay Piyade Okulu'nda 6 ay süren eğitimin ardından 37. dönem mezunu olarak kura çekildi.

> *"Kurayı bir çektim, Çorlu çıktı, torpile falan gerek kalmadı. Mehmet Cemal'in Sarıkamış'a çıkmıştı tayini. Torpille geldi süvari oldu Selimiye Kışlası'na sonra da."*

Şansına İstanbul'a çok yakın Çorlu'ya sevk edilen Ara, 3. Zırhlı Tugay Motorlu Piyade Taburu 5. Bölük'te Teğmen olarak görevine başladığında keyfine diyecek yoktu. Cumartesi pazarları evci çıkıp Beyoğlu'na geliyordu. Bıyıklarını bile kesmemişlerdi, üniformasıyla dolaşırken fiyakasından geçilmiyordu.

> *"Eskiden bizim zamanımızda emirerimiz de vardı biliyor musun sen. Mesela benim emirerim vardı ya."*

Dereköy hudut komutanlığı yaptığı sırada hayatı boyunca okumadığı kadar roman okudu, Varlık yayınlarının çıkardığı yayınların neredeyse tümünü o dönemde bitirdi. Askerliği sırasında bir Çorlu'nun ayazı bir de üzerine zimmetlenen askeri kamyonlar yüzünden uyuyamadı. Sa-

bahın ikisinde yataktan fırlayıp depoları tek tek kontrol ettikten sonra tekrar yatıyordu.

> *"Abi koskoca motorlu birlik; cemseler var, onların yedek parçası var, bir cemsede 11 tane lastik var, lastik karaborsası var, her gün rüyamda gidip depoları kontrol ediyordum."*

Trakya tatbikatının ardından birliği Davutpaşa Kışlası'na taşındı. Bölüğü teslim edeceği adam gelmediği için 15 gün fazladan askerlik yaptı. Gururla giydiği üniformasını terhis olurken teslim etmedi ve hatıra olarak yanına aldı.

Göbek Taşındaki Tennessee Williams

Askerden döndükten sonra arkadaşı Teoman Orberk aracılığıyla Hürriyet gazetesinde işe başladı.

Hürriyet için ilk yaptığı iş İstanbul'un yeraltı mağaraları ve tünelleriydi. Dil bildiği için Beyoğlu muhabirliği görevine getirilmişti. İstanbul'a gelen her yabancı, bütün otellerin bulunduğu Beyoğlu ve çevresinde kalırdı. Bugünün magazin muhabirliğine denk gelen bu görev gereği oteller tek tek gezilip ziyaretçi defterlerine bakılarak ünlü avlanırdı.

1955 yılının bir yaz akşamı gazeteye iş çıkarmak için Hilton'a yeni gelen müşterilerin listesine bakıyordu ki, gözüne Tennessee Williams adı çarptı. İhtiras Tramvayı adlı eseri Şehir Tiyatrosu'nda daha yeni sergilenmişti. Çok da beğendiği bir oyundu. Yanındaki meslektaşına, "*Bak Tennessee Williams, buradaymış. Gidip röportaj yapalım*" deyince "*Adam sen de. Biz başka şeylere bakalım*" cevabını aldı. Bu aslında gazetesinin de ilgisini çekmeyeceğinin sinyaliydi. Resepsiyondaki görevliye Tennessee Williams'ın oda numarasını sordu: 512. O zamanlar iyi İngilizce de bilmiyordu. Telefonu çevirip, "*Tennessee Williams?*" dedi karşıdan "Yes?" yanıtı geldi. Bunun üzerine kör topal gazeteci olduğunu, resmini çekmek istediğini anlatmaya çalıştı. Gülmeye başlayan Williams da Türkiye'de bir gazetecinin kendisini tanımış olmasından dolayı memnundu.

> *"Asansöre binip yukarı çıktım, 512 numaralı odanın kapısını vurdum. Kapı açıldı. Beyaz gömlekli, ütüsüz pantolonlu, yalın ayak bir adam duruyordu karşımda. 'Journalist' dedim. 'Photograph...' Benden bir an ön-*

ce kurtulmak için beni içeri aldı. Bir sürü resmini çektim, İhtiras Tramvayı'nı gördüğümü, tiyatroyu sevdiğimi, dolayısıyla kendisinin benim için önemli olduğunu, kendisini piyesin baş aktörüyle ve sanat eleştirmenleriyle tanıştırmak istediğimi büyük zorluklarla, bölük pörçük İngilizcemle anlattım."

Williams 10 gün daha İstanbul'da kalacağını söylüyordu. Karşısında dünyanın en büyük tiyatro yazarlarından biri vardı ama bu gazetesinin ilgilendiği bir mevzu değildi. Bir şeyler yapması gerektiğini düşündü.

"Sonra 'Buradan bir telefon edeyim mi?' dedim. Telefon ettim. Kime ettim biliyor musun? Fikret Adil'e, Yeni İstanbul gazetesinin sanat haberleri yazarı. 'Ben Hilton'dayım. Onun yanından telefon ediyorum. Burada Tennessee Williams var' dedim. 'Ne diyorsun ya?' dedi. İhtiras Tramvayı da yeni oynamış. 'Hemen bize getirsen gelir mi?' dedi. 'Yahu, dur bakayım, bilmiyorum ama herhalde gelir' dedim. Adamın işi gücü yok, öylesine gelmiş, kimseyi de tanımıyor. 'Ne yapacaksın şimdi?' diye sordum. 'Ne bileyim, bir yere gidip yemek yiyeceğim herhalde' dedi."

Ara'yı dinleyen Fikret Adil pek de inanmış gibi değildi. Ara yeminler etti; "*Vallahi abi, istersen adamı alıp getireyim, adam otelde oturuyor*" sözleri üzerine zar zor ikna olan Fikret Adil, Şehir Tiyatrosu'nda sergilenen İhtiras Tramvayı'nda başrolü oynayan Suavi Tedü'ye telefon etti ve Amerikalı yazarı dönemin en fiyakalı gazinosu Güney Park'a götürmeye karar verdiler.

"Tennessee Williams önerimizi angarya kabilinden kabul etti. Güney Park halkın gittiği çalgılı bir gazinoydu. Buradan hoşlanmışa benziyordu. Masada bizden başka Suavi Tedü, Fikret Adil, Samim Kocagöz, Nevzat Üstün, Ayfer Feray, Cahit Albayrak ve Hüsamettin Bozok vardı. Güney Park'ta kafaları çektikten sonra oradan çıkıp Fikret Adil'in Taksim'deki evine gittik. Fikret Adil'in evindeki tablolarla ilgilendi. Artık iyice açılmıştı, kendini evinde gibi hissettiği belliydi."

Rakıyı içince iyice kafayı bulan Williams gecenin o vaktinde "*Beni hamama götürün*" diye tutturmuştu. Aklına Cağaloğlu Hamamı geldi,

yaptığı röportaj nedeniyle sahibini tanıyordu. Nevzat Üstün'ün Buick marka arabasına bindiler.

> *"Düşünebiliyor musun hamamda Tennessee Williams çekeceğim. Yalnız hamamın telefonunu falan bilmiyorum. 'Gidelim, kapıyı çalalım, açarlarsa ne âlâ, açmazlarsa ne yapalım yani' dedim. Gittim kapıyı çaldım, bam güm. Gece saat 01.00. Hemen uyandırdım hamamcıyı 'Abi ne oluyor?' dedi. Hamam da soğumaya başlamış yani. Neyse herifi hamama soktuk, 'Hamam bu' dedik. Ilık suda yıkandı."*

Asıl adı Thomas Lanier Williams olan Amerikalı yazar, uzun bir kararsızlık döneminin ardından eşcinsel hayatı seçince adını da Tennessee Williams olarak değiştirmişti.

> *"O zaman yine bu eşcinseldi. Dünyanın en büyük yazarı. Bir foto muhabiri için bundan daha büyük teklif olur mu? Hamamda çırılçıplak, göbek taşında."*

İstanbul ziyaretinden kısa bir süre sonra Tennessee Williams'ı Roma'da Tiber nehrinin karşısındaki evinde ziyarete gitti.

> *"Bahçe içinde iki katlı bir evdi. Bahçede bodur asmalar vardı. Siyahlara bürünmüş yaşlı bir kadın evin kapısına doğru yürüyordu. Ona Tennessee Williams'ı sordum. 'Yukarıda, yazı yazıyor' dedi. Daktilo sesleri geliyordu, Williams yukarıda, odasında piyes yazıyordu. 'Otur' dedi, 'Şu cümleyi bitireyim.' O yazadursun, ben de etrafa bakınmaya koyuldum. Bu arada da birçok resmini çektim. Nihayet yazmaya ara verdi. Saat bir olmuştu. Williams her gün kalkar kalkmaz çalışmaya başlıyor, öğlen bire kadar çalışmasını sürdürüyordu. Kendisini odasına kapatıyor, geziyor, dolanıyor, sigara içiyor, gidip bir şeyler yazıyor, yırtıyor, yine yazıyordu. Saat birden sonra ise özel hayatı başlıyordu. O da Williams'ın ikinci yüzü... O gün yazdığı piyesin adını sordum. Cat on the Hot Tin Roof (Kızgın Damdaki Kedi) dedi."*

Tennessee Williams'ın Ara'nın ziyaretiyle ilgili olarak günlüğüne düştüğü not çok enteresandı:

"Sabah ishal ve ağrılarla uyandım. Kapıda İstanbul'da karşılaştığım bir Türk fotoğrafçının olduğunu söylediler. Çektiği fotoğraflardan yaptığı albümü getirmiş, ne kadar da çirkin, şişman ve güdük çıkmışım. Oturdukça oturdu, hiç çalışamadım."

Gazetesi ilgilenmeyince çektiği fotoğrafları Hüsamettin Bozok'un Yeditepe dergisine verdi. Ara zaten Hürriyet gazetesinden de memnun değildi, çektiği fotoğrafların değerini bilecek bir yer arıyordu.

Hayat'a Merhaba

Yapı Kredi Bankası'nın sahibi Kâzım Taşkent'in, İsviçre'de okurken üzerine çığ düşmesi sonucu ölen oğlu Doğan'ın anısına kurduğu Doğan Kardeş Yayınları tarafından çıkarılan aylık Resimli Hayat dergisinin atılım yapacağını ve artık haftada bir yayınlanacağını duydu. Eski Şeker Fabrikası genel müdürlerinden Taşkent, Adnan Menderes'in önerisiyle girdiği siyasette hayal kırıklığına uğrayınca Demokrat Parti milletvekilliğinden istifa etmişti. Taşkent'in kafasındaki dergi Amerika'da yayınlanan bol fotoğraflı Life dergisinin Türkiye versiyonuydu. Taşkent fotoğrafların hakkını verebilmek için o güne kadar Türkiye'de eşi benzeri görülmemiş tifdruk matbaa makineleri getirtmeyi planlıyordu. Hayat dergisinin provalarının hazırlandığı günlerde derginin yazı işleri kadrosu hazırladıkları dergiyi patronlarının masasına bıraktığında, Taşkent'in verdiği *"Hâlâ okunacak çok yazı var içinde. Resimlere ağırlık verin, biraz daha boşaltın, hafifletin! Okura ağır gelir bu haliyle"* tepkisi Ara'nın hayatına yön verecek bir atılımın da habercisiydi.

Vedat Nedim Tör aracılığıyla Hayat dergisine çağrıldı.

> ***"Hayat mecmuasına girdim. Aylıktı, baskı kalitesi çok kötü. Bir de Aile Dergisi vardı Vedat Nedim Tör'ün çıkardığı. Orhan Veli vardı. Doğan Kardeş'le beraberdi. Doğan Kardeş'te de Ruhi Su, Şark müziklerini notaya dökerdi. Fakat çalışması basıldığında Ruhi Su'nun adını yazmadılar, biliyor musun? Kâzım Taşkent korkmuştu Ruhi Su isminden, komünisttir diye."***

Taşkent, uzunca bir süre Yapı ve Kredi Bankası'nın Kültür ve Sanat Müşavirliğini yapan Vedat Nedim Tör'ü derginin kadrosunu oluşturmakla görevlendirmişti. Amerikan değerlerini yerel muhafazakârlıkla yoğurarak sunmayı planlayan derginin estireceği "fotojurnalism havası" için foto muhabirlerine büyük görev düşüyordu. Dergide estetik

kaygıların çok fazla gözetilmediği gazete fotoğrafçılığı yerini estetik ve kaliteli fotoğraflara bırakacağı için ilk transfer Babıâli'nin şık giyinen efsanevi foto muhabiri Hilmi Şahenk olmuştu. Onu diğerleri izledi; Hikmet Feridun Es, Ara Güler, Şükrü Enis Regü, Özkan Şahin, Afif Yesarî, Nezihe Araz, Müşerref Hekimoğlu, Bülent Giz, Suavi Sonar, arada bir uğrayan Yahya Kemal Beyatlı. Rakım Çalapala da yazı işleri müdürüydü. Babıâli Yokuşu'ndaki Klodfarer Caddesi 7 numarada matbaanın üzerindeki büyük bir salonda toplanan Hayat kadrosu iyi hoştu da Vedat Nedim Tör edebiyatçı kökenli olduğu için yazı işlerinde sık sık sorunlar çıkıyordu. Derginin Fotoğraf Şefi Hilmi Şahenk, Tör'ün kafasına Rolleiflex fotoğraf makinesini atınca kovuldu, yerine Ara Güler'i oturttular. O güne kadar olayları uzaktan izleyen Kazım Taşkent konuya el atmak zorunda kaldı.

> *"Derken günün birinde, Vedat Nedim, yazdığı Kör piyesini seyretmeye Almanya'ya gitti. Karısı Almandır. Bir de baktık ki, Vedat Nedim'in yerine bir herif oturtuverdi Kazım Taşkent. Kazım Taşkent, her hafta Perşembe günü bizimle toplantıya gelir. Saat 5'ten sonra. Biz 'basın'ız ya... Önem veriyor, kolluyor. O kadar meşgul adam, yine de geliyor!... En çok Müşerref konuşuyor toplantılarda. O sıralarda Şevket Rado, Akşam gazetesinde Taşkent'e filan methiyeler yazarmış. Vedat Nedim'in gidişini fırsat bilip, Şevket Rado'yu getirdiler. Vedat Nedim geri geldi; baktı ki yeri yok! Ben bu durumdan memnunum. Rado gazeteci. Vedat Nedim edebiyatçı."*

Beklenen an gelip çatmıştı; Almanya'dan ısmarlanan matbaa makineleri geldi.

> *"Almanlar geldiler. Tifdruk matbaa kuruyorlar. Ben hep dikkatle başındayım heriflerin. Vidaların takılışını bile hatırlarım. Makine nasıl çalışıyor... renk ayrımı nasıl yapılıyor... bakıyorum."*

Matbaa makinelerinin kurulmasıyla aylık olarak yayınlanan Hayat dergisi haftalığa geçer ve merakla beklenen atılım da başlar. Televizyonun olmadığı yıllarda insanların gidemediği göremediği yerleri o zamana kadar eşi benzeri görülmemiş kalitede fotoğraflarla evlere taşıyan aile dergisi Hayat, kısa sürede gazetelerin tirajının üç katı satışa ulaştı. Hürriyet gazetesi 70-80 bin satarken Hayat dergisi 150-200 bin okurla buluşuyordu. Bu iş en çok Ara'ya yaramıştı, artık Resimli Hayat adına

içi darala darala yaptığı Mutlu Evlilikler, Futbolcu Metin'in Hayatı gibi röportajlardan da kurtulmuştu.

"Ne kadar enayi röportaj varsa yapmışımdır."

Nezihe Araz'la birlikte ilk röportajı olan "Kırk Pencereli Konak: Yörükler" için yola çıktılar.

"Hayat Mecmuası haftalığa başlayacak. Yaptığımız ilk röportaj. Nasıl başlayacak? Ben, Nezihe ile Anadolu'ya gönderiliyorum. Geziyoruz. Yedi vilâyet. Konya'dan gittik o röportajı yapmaya; ilk gittiğimiz yer Kılbasan'a bağlı Değle köyü. Torosların üstünde. Nezihe hastalandı gelemedi. Konya Valisi araba verdi ama ne yol var ne bir şey. Emin diye bir adam verdiler yanıma. Fakat hızlı gidiyor herif, ben kayaların arasında atı o kadar hızlı süremiyorum. Dur mur herif gidiyor. Neyse geceleri köylerde kalıyoruz. Jandarma bastı sonra."

Anadolu'yu karış karış dolaşmaya başlayan Ara çok mutluydu. Derginin sahibi Kazım Taşkent, Menderes Hükümeti'yle ilişkilerini sıcak tutmak için Demokrat Parti'ye 500 bin lira bağış yaparken bir yandan da dergisinin sayfalarını iktidara açmıştı. Derginin izlediği bu yayın politikası gereği Ara da sürekli Başbakan Menderes'in yaptığı toplantı ve açılışlara gönderilmekteydi.

"Benim işim o. Menderes'in adamı Ahmet Salih Korur vardı Başbakanlık Müsteşarı. Buraya gelirdi beni alırdı giderdik. Aşağı yukarı Menderes'in fotoğrafçısı gibi. Ankara'da Mehmet Sürenkök İstanbul'da ben anladın mı?"

Genç muhabir Ara'nın seve seve yaptığı bir görevi daha vardı; Türk kadın hareketinin liderlerinden romancı Halide Edip Adıvar'ın yazdığı yazıları gidip evinden almak.

"Hayat Mecmuası'nda çalıştığım sırada son romanı tefrika ediliyordu. Ben de onun el yazısıyla yazdığı bölümleri alıp matbaaya götürüyordum. Beni Halide Edip'e ilk defa Vedat Günyol götürmüştü. Halide Hanım beni sevmişti. Karşısına oturtur ve bir şeyler anlatırdı. Hatırladığım çok korkunç sigara içtiği. Öylesine sigara içerdi ki, neredeyse dumanları aralayıp kendisine ulaşırdınız. Hafta sonları gider, yazdığı bö-

lümleri alırdım. İşte o zaman fotoğraflarını çekmiştim. Çok çekmiştim onun fotoğrafını ama yarısına arşivde kalsın diye Şevket Rado el koymuştu. Demek iyi ki onlardan kendime de almışım. Yoksa fotoğrafsız kalacaktık. Çünkü o arşivler bir şekilde yok olup gitti."

Arjantinli Generaller

1955 Şubat'ında Nezihe Araz'la *"Ne röportajı yapalım?"* diye aranırlarken, Ara'nın aklına simit röportajı yapmak geldi.

Büyük-küçük, ünlü-ünsüz herkes simit yiyordu. Sokak röportajlarını yapıp fotoğrafları çektikten sonra yaşadıkları kentin en büyük makamı İstanbul Valiliği'nin yolunu tuttular.

"Vali de olsa simit yer. Simitleri alıp Valiliğe gittik."

Valilikte alışılmadık bir hareketlilik ve telaş vardı. Üstelik foto muhabirleri de gelmişti ki, bu Ara açısından hayra alamet bir durum değildi.

"Başka foto muhabirleri de var, kalabalık; bir halt var dedim anladın mı. Bir de baktım ki Adnan Menderes geldi, başkaları da var. Birtakım adamlara madalyon takıyorlar. Ne olduğunu bilmiyorum, sadece bakıyorum ama atlamayayım diye resim çekeyim dedim ne olur ne olmaz, belki önemli bir şeydir diye. Neyse resimleri çektim onlar gittiler."

Ara Başbakan'ın madalya taktığı üniformalı bıyıklı insanların kim olduğunu sorma ihtiyacı bile duymadı. Törenin ardından elindeki simitlerle Vali Fahrettin Kerim Gökay'ın makamına geçti.

"Simidi de yedirdim Vali'ye, bitti döndüm geri gazeteye."

Çektiği filmleri yıkanması için karanlık odaya teslim eden Ara'yı bir süre sonra Hikmet Feridun Es çağırdı.

"Hikmet Feridun'da duruyor resimler; 'Nedir bunlar?' dedi. Baktım baktım hatırlamadım. Uydurdum 'Onlar Arjantin generalleri, Adnan Menderes Arjantin generallerine madalya taktı' dedim. Tamam dedi gittim."

Ertesi gün Hikmet Feridun Ara'yı tekrar çağırdı. Biraz kızgındı.

> *"Gel 'Arjantin generalleri seni bekliyor' diyor. Neymiş biliyor musun benim Arjantinli generaller zannettiğim adamlar; Kapalıçarşı yangınında yararlılık gösteren itfaiyecilermiş."*

6-7 Eylül Olayları

1955 yılı yarılandığında yazla birlikte Akdeniz'de de sular ısınmaya başlamıştı. Yunanistan'ın silah desteği sağladığı Rumlar, kurdukları terör örgütü EOKA vasıtasıyla Kıbrıs'taki İngiliz sömürge yönetimine karşı giriştikleri silahlı eylemlerde Türkleri de öldürmeye başlayınca, Ankara, İngiltere'ye bir nota vererek, kanlı olaylar karşısında Türkiye'nin hareketsiz kalmayacağını bildirdi. Giderek artan terör saldırıları yüzünden adadan çekilmeyi planlayan İngilizlerin çağrısıyla üç ülkenin Dışişleri Bakanları; Anthony Eden, Stephanos Stephanopoulos ve Fatin Rüştü Zorlu Londra'da bir konferansta bir araya geldiler. Tartışmaların çok sert geçtiği salonun dışında toplanan Türkler ve Rumlar gösteriler düzenliyordu. Tansiyonun giderek yükseldiği bu ortamda Fatin Rüştü Zorlu Başbakan Menderes'e bir telgraf çekerek "Türkiye'nin Kıbrıs'a sahip çıkma konusundaki kararlılığının belirginleşmesine ihtiyaç duyulduğunu" yazdı.

Bu telgrafın ne anlama geldiği 6 Eylül günü öğleye doğru anlaşıldı. Anadolu Ajansı'nın geçtiği Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığı haberinin radyoda yayınlanmasının ardından İstanbul Ekspres gazetesinin Yazıişleri Müdürü Gökşin Sipahioğlu o sırada basılmakta olan gazeteyi durdurup manşeti değiştirdi. Ajansın haberine yeni bilgiler ekledi ve baskıya geçti. Kısa bir süre sonra sokaklarda gazete satan çocukların "*Yazıyor, Ata'nın evine atılan bombayı yazıyor*" sesleri yankılanmaya başladı ve Demokrat Parti hükümeti tarafından tezgâhlanan, partililer ile lümpen ayaktakımına uygulatılan Cumhuriyet tarihinin en utanç verici olaylarından biri patlak verdi.

> *"Orhan Kemal'e sokakta rastladım, beraber yürüdük Harbiye'ye kadar. Ne halt yiyeceğimizi düşündük. Geldik Mehmet Cemal'le beraber 'Halk Oyunlarını Yayma ve Yaşatma' diye bir cemiyet vardı. Yapı Kredi'nin finanse ettiği bu cemiyetin kurucusu Vedat Nedim'di, o gün de halk oyunlarının, Açıkhava Tiyat-*

rosu'nda gösterisi var. Ben de görevliyim, resim çekeceğim. Oraya gitmeye vakit kalmadı. Taksim sinemasının karşısında Eftalupos kahvesini yıkmaya başladılar. At yarışı oynarlardı orada. Resim mesim ne oluyor derken aşağı indik, Beyoğlu Caddesi birbirine girdi yıkılıyor. Halk oyunlarına gitmeye gerek var mı, burada ortalık birbirine giriyor. İnisiyatifimizi kullandık bu daha mühimdir diye başladık resim çekmeye."

Atatürk'ün Selanik'teki evine konulan bomba, birkaç saat sonra İstanbul'da patlamıştı. Hükümetin "Türk halkının Kıbrıs konusunda galeyan içinde olduğunu göstermek için" organize ettiği bu olayda aslında her şey planlanmıştı; Demokrat Parti üyelerinin liderliğini yaptığı kalabalık güruh ile kamyonlarla çevre illerden İstanbul'a getirilen çapulcular, Taksim'e doğru yürüyüşe geçti ve Rumlara ait dükkânlara saldırmaya başladı. Giderek büyüyen kalabalık önceden işaretlenmiş ev ve dükkânlara saldırırken, güvenlik güçlerinin aldıkları talimat gereği olaylara seyirci kalması üzerine, saldırılar siyasi seyrinden çıkıp "servet düşmanlığı"na dönüştü, diğer azınlıklar hatta zengin Türklerin ev ve dükkânlarına da yöneldi.

"Mehmet Cemal de benim yanımda 'Ulan bizim dükkan ne oluyordur?' dedi. Mehmet'in anasının Gilda diye bir dükkanı var, kuyumcu ve süs eşyaları satıyor. Gittik 'Cemal Paşa'nın dükkanıdır' burası diye engel olmaya çalışıyordu. 'Gilda ne demek? Gilda Türk değildir' diye başladılar yıkmaya. O zihniyet bugün olsa bütün Türkiye yıkılır, bir tane dükkan kalmaz çünkü gavur isminden geçilmiyor."

Mehmet Cemal'in annesi Kamran Hanım'ın dükkânının önünde yağmacılara engel olmak için Yeni Sabah muhabiri Orhan Koloğlu ve futbolcu kardeşi Doğan, Galatasaray futbol takımı yöneticisi Arslan Barutçuoğlu ile birlikte "*Vallahi burası Türk dükkânı*" diye geleni gideni öpüp kucaklayarak sakinleştirmeye çalıştılar ama galeyana gelenlerin buna niyetleri yoktu.

"Japon mağazasıydı. Birinci katta, yukarıda bir kuyruklu piyano var. Vitrin kırılmış, adam piyanoyu aşağı atacak ama, piyanonun ön ayağı bir şeye takılıyor, bir türlü düşmüyor. Ben de aşağıda bekliyorum. Atarsa resmini çekeceğim. Adamlara, 'Dur' diyorum. 'Hazır değilim, ayar yapıyorum.' Sonra 'Tamam, ben hazı-

rım, istiyorsan at' diyorum. İtiyorlar itiyorlar, neyse piyanoyu havadayken çekiyorum. Böyle olaylar işte."

Bütün bu olan bitenler arasında Ara'nın aklına babasının dükkânı geldi.

"Hemen babamın dükkânına gittik. İlkyardım hastanesine, tedavi merkezine dönmüş orası, kim eli yaralanmış gelip elini sardırıyor. Taşlar ve sopalarla camları kırarken yaralananlar da dükkânımıza koşuyordu ilkyardım için. Bu olay sırasında tek yıkılmayan dükkân babamın dükkânıdır Beyoğlu'nda."

Babasının eczanesinin herhangi bir zarar görmemiş olmasına bir nebze olsa sevinse de gözü dönmüş kalabalığın neler yapabildiğine bizzat şahit oldu. İstiklal Caddesi ev eşyaları, kat kat kumaşlar, iç çamaşırları, kürkler, halılarla kaplanmıştı.

"Bir tane grup yok, biri geliyor biri gidiyor. Sadece Beyoğlu değil, Büyükada, Karaköy filan her taraf her taraf. Aslında soyguna geliyorlar mesela bir vitrine geliyor orada eski elbiselerini bırakıp yeni elbiselerini giyip gidiyor. Herif nah böyle olmuş çünkü altı tane palto giymiş üst üste götürüyor."

6 Eylül öğleden sonra başlayıp 7 Eylül sabahına kadar süren olaylarda 73 kilise, 7 ayazma, 2 manastır, bir fabrika ile 5 bin 538 gayrimenkul tahrip edildi. Yağmacılara cana kastetmemeleri tembihlenmişti ama olaylarda 3 kişi ölmüş onlarca kişi de yaralanmıştı. Kayıpların az olmasında birçok Türk vatandaşının sağduyulu davranıp Rum komşularını bu öfke selinde boğulmaktan kurtarmalarının payı büyüktü.

Olaya ordu müdahale etti ve sıkıyönetim ilan edildi.

"Eğer birinci ikinci gece askerler müdahale etmeseydi katliam olurdu. Ertesi gün de aramaya başladılar bütün buraları, bizim mahalle asker doldu, baktılar ev ev. Bizim evin orada karavana pişiriyordu askerler, konuşlandılar buraya, ben de resimledim. Birkaç gün sürdü. "

Bu olayların ardından çok insan İstanbul'u hatta Türkiye'yi terk etti.

"Pastellas vardı, hemen Galatasaray'ın köşesinde bir dükkândı; İngilizlerin o ünlü mavi tabakları vardır, antika tabaklar. Pastellas onun mümessiliydi. Eczacıbaşı'nın da arkadaşı ve ortaklarından biriydi, kimyacı. 'Eyvallah' demiş 'Ben gidiyorum, fabrika senin olsun' Mumhane Caddesi'nde bir seramik fabrikaları vardı onların, Nejat Bey'le ortak. O fabrika gelişti gelişti, bugünkü Vitra oldu."

Menderes Hükümeti bu rezilliğinin faturasını da her zamanki gibi komünistlere kesti.

"Aziz Nesin'i filan tutukladılar. Komünistlerle hiç ilgisi yok Adnan Menderes Hükümeti'nin kendisi yapmıştır. Sonra Celal Bayar'ın resmini çektik şöyle bir caddeye baktı, 'Vay anam vay' dedi, 'Bu kadar da mı oldu?' Şaşırdı, o halde resmi var. Hiç düşünmedi bunlar. Olay hikaye neydi biliyor musun. Fatin Rüştü Zorlu Londra'da toplantıdaydı, orada İstanbul'da bir şey yapın da dedi, sebep olsun ben de burada konuşayım. Buradan bunu tertip ettiler birkaç tane dükkan kırılacaktı kafalarında, sonra tutamadılar. Aslında olay ne biliyor musun fakir grupları dışardan Gebze'den kamyonlarla getirmişler, Menderes hükümeti yapıyor bunu."

Ara'nın çalıştığı Hayat dergisi olayın vahametini gözler önüne seren fotoğrafları yayınlayamadı bile. Menderes, muhalefeti ve basını baskı altına almak için 6-7 Eylül olaylarını gerekçe göstererek Basın ve Toplantı Yasası'na kısıtlamalar getirdi.

Kadın ve Allah

Hayat dergisinin 1956 yılında Kırkpınar güreşlerini izlemesi için Edirne'ye göndermesi, Ara Güler'in yıllar boyu kartviziti haline gelecek ve dünyanın dört bir yanına yayılıp müzelere, özel koleksiyonlara girecek olan "Kadın ve Allah" fotoğrafını çekmesine vesile oldu.

"Ben caminin dış duvarındaki Allah yazısını çekmek için gittim. Makineyi filan ayarlarken iki tane çarşaflı kadın geçti yanımdan. Orada iki basamak var, birini çıktılar tam yazının altına. Açtılar çıkınları yemek ye-

meye başladılar. Baktım simsiyah yazı simsiyah kadınlar; kontrast çok iyi, perspektif de çok iyi. Başladım çekmeye, bir çektim, iki çektim, üç çektim filan. Kadınlar beni fark ettiler ve ayağa kalktılar, çıkınlarını toplayıp gittiler ama ben oraya kadar 8-9 kare çekmişim zaten."

Rolleicord II ile çektiği filmleri yıkadıktan sonra aldığı kontak baskıda, kadınların Eski Cami'nin duvarında Allah'ın tek olduğu anlamına gelen Vahid kelimesini sembolize eden "Vav" harfini kapattıklarını görünce biraz morali bozuldu ancak tek bir kare de olsa istediği kompozisyona sahip bir tane çıkmıştı.

"Bütün hepsi Vav ile bitişik, bir tanesi ayrı onu kullanıyoruz. Kadın ve Allah başlığı ile Hayat mecmuasında yayınladılar. Allah'ın büyüklüğünün altında iki kadın çok çarpıcı gelmişti. Bu resmi severim. Bu fotoğraf ilk defa Amerika'da National Geographic'de çıktı. İslam Dünyası diye bir sayı yapmışlardı. Bu röportajın bütün fotoğrafları Magnumcular tarafından çekilmişti. Ondan sonra Fransa'da Pantheon'daki bir yayıncıdan mektup geldi, resmi istiyormuş, oradan görmüş, İslam hakkında bir kitap orada da kapak oldu. Bin yerde çıkmıştır en azından, sayısını hatırlayamam. Posterlerde yer almıştır."

Ara aynı yıl ilk kişisel sergisini, seslendirme stüdyolarından tanıdığı Adalet Cimcoz'un Maya Sanat Galerisi'nde açtı. O güne kadar eşine pek de rastlanmayan "avant-garde" bir sergiydi ve fotoğraflarını şair dostu Nevzat Üstün'ün şiirleriyle buluşturmuştu.

"Nevzat Üstün'ün şiirlerini aydınger kâğıda yazıyorum. Benim el yazım. Bunu koyuyorum ve üzerine de fotoğraf basıyorum; şiirli fotoğraf oluyor. Sonra Nevzat kaldırdı onları, O da öldü."

Time-Life

Ara yıl sonuna doğru Time dergisinin İstanbul'da büro açtığını duydu. Amerikan Başkanı'nı belirleyebilecek kadar güçlü olduğu için "İmparator" olarak anılan anti-komünist Medya Devi Henry Luce'un sahibi

olduğu Time dergisi, Fortune, Life, Sports Illustrated gibi çok satan, dünyanın en etkin yayın organlarıyla aynı çatı altındaydı.

> *"Henry Luce mühim bir gazeteciydi. Luce hakkında kitaplar yazılmış 20-30 tane. Dünya basınının kralla-rından bir tanesidir. Mesela Kennedy'e 'Tamam o çocuk olsun' deyip Amerikan Başkanı yapıyor, o da Henry Luce'e teşekküre geliyor. 'Aa genç bir çocuk-muşsun, iyi çocuğa benziyorsun genç Cumhurbaşka-nımızın olması iyi bir şeydir. Şimdi ben gidiyorum sen bunlarla konuş' diyor adamlarını gösteriyor."*

Time dergisinin İstanbul'daki temsilciliğinin başına Roma Büro Şefi Bob Neville atanmıştı.

> *"Bob Neville Roma'da oturuyor. Papa'nın iyi dostu, Bob da çok zengin, Teksas'ta petrol kuyuları var. Bili-yorsun kalburüstü Amerikalılar Avrupa'da otururlar. Bu işi hobi olarak yapıyor, oynuyorlar yani. Ameri-ka'nın Roma'da büyükelçisi değişiyor, yeni büyükelçi atanacak. Bob Neville bekliyor ki kendisini yaparlar diye. Fakat Henry Luce'un karısını yapıyorlar büyü-kelçi; Claire Booth Luce. Bob kızıyor 'Ben varken o kadını nasıl yaparlar' diye. Tabii Henry Luce ile kavga ediyorlar, o da gelip burada büro kuruyor. Türkiye'ye gelmesi ondan, o tayin olmasa belki de gelmeyecek buraya."*

Çok istediği ABD'nin Roma Büyükelçiliği görevini patronunun karısına kaptıran Bob Neville İstanbul'a varır varmaz ilk iş olarak Maçka Par-kı'nın karşısındaki apartmanlardan birinde iki daire tuttu. Üst kattakini büro diğerini de ev olarak kullanacaktı. Daireler kiralandıktan sonra kendisine İngilizce bilen adam aramaya başlayan Neville, Cumhuriyet gazetesinin Robert Koleji mezunu Yazı İşleri Müdürü Nuyan Yiğit'i bul-du. O da Ara'yı...

> *"Nuyan'ı tercüman olarak her gün gazeteleri tercüme etsin diye yanına alıyor. Nuyan da benim arkadaşım. Nuyan'ın babası İbrahim Süreyya Yiğit; Mustafa Ke-mal'in silah arkadaşlarından biri. Foto muhabiri bul-maları lazım, fotoğraflı mecmua biliyorsun. 'Foto muhabirim olması lazım kimdir buranın en iyi foto muhabiri' diyor, O da beni söylüyor. Sonra beni çağı-*

rıyorlar gidiyorum Bob Neville ile konuşuyorum, Bob beni röportaj yapmak için angaje ediyor. İyi para veriyorlar."

Bir yandan Hayat dergisine bir yandan da Time dergisine çalışmaya başlayan Ara yeni patronuna da alışmaya çalışır.

"Adam garip bir adam. Oturarak yazamaz. Kendine garip bir masa yapmış, ayakta yazar. Büronun birtakım yerlerine daktilolar koymuştur. Aklına bir şey geliyor oradaki daktiloda yazıyor, daha sonra aklına başka bir şey geliyor gidiyor o daktiloda yazıyor. Sonra Nuyan o kağıtları toplayıp çıkarıyor. Adam bir taraftan yazıyor bir taraftan da yelleniyor."

Bob Neville garip alışkanlıkları bir yana gazeteciliği ve yönetim şekli ile Ara'yı çok etkilemişti.

"Gazetecilikte Bob Neville'den çok şey öğrendim. Biz Avrupavari gazeteciliği bu adamlardan öğrendik. Olmayanı da olanla birlikte düşünmelidir gazeteci. Bunu bana Neville öğretti. Organizasyon kafası olmalıdır gazetecinin. Neville büyük organizasyoncuydu. Kendimizi gayet kuvvetli hissediyorduk."

Neville gerçekten de "büyük organizasyoncu" olduğunu geçmişinde yaşadığı olaylar karşısında aldığı tavır ile kanıtlamıştı.

"Bob Neville, Roma Büro Şefi. O zaman kendisine bir haber geliyor, Papa ölecek diye. Düşünüyor; Papa ölürse ne olur? Vatikan'da bir pencere var. Papa öldüğünde o pencere siyah perde ile kapatılır. O pencerenin tam karşısında bir bina var. Çekilecek resim nedir, bir perde kapanacak, onu çekecekler. Teleobjektifli Leicalar, adamlar gece ve gündüz bekliyorlar. Düşünüyor; Papa ölürse yerine kim gelir. Kimdir bu kardinaller; 22 kişi. Dünyanın muhtelif yerlerinde ne kadar adam var her birine bir foto muhabiri bir de muhabir gönderiyor. Bir de Papa ölürse Vatikan'daki halk ne yapar? Bütün Avrupa'daki muhabirleri topluyor oraya halkın arasına gönderiyor. Tertibatını alıyor yapılacak başka hiçbir şey bırakmıyor tamam mı! Bütün bunlardan sonra ne oluyor biliyor musun? Papa

ölmüyor ve iyileşiyor. Binlerce dolar para gitmiş. Ama biliyor musun ne oluyor? 50 bin dolar ikramiye veriyorlar Bob Neville'e, çok iyi tertibat aldın diye. Life işte böyle bir yerdi."

Çalışma sistemleri Türk basınından çok farklıydı. Kendilerini "gayet kuvvetli" hissetmelerinde o dönem bir gazetenin kuruluş sermayesi olabilecek bir meblağ olan 40 bin doların Time İstanbul bürosunun kullanımı için Merkez Bankası'nda bloke edilmiş olmasının payı büyüktü. O dönemin her türlü teknik olanaklarıyla donatılan Time'ın İstanbul'daki Yakındoğu Bürosu, başta Türkiye olmak üzere Mısır, Suriye, İran, Irak gibi bölgedeki diğer ülkelerden sorumluydu.

"Vazifemiz buradaki olayları atlamamaktı. Bir sürü röportajlar yapıyoruz. İlk yaptığımız röportajlardan biri de Kırkpınar güreşleri. Bu röportajları yaparsın yaparsın çıkmaz abi anladın mı! Bir günlük gazete nasıl takip ederse her bir haltı. Her şeyi sanki çıkacakmış gibi takip ediyoruz. Sanki günlük gazete gibi her gün her bir halta koşuyoruz ama hiçbiri çıkmıyor. Ama sistem bu anlatabiliyor muyum?"

Emrinde çalıştırdığı insanların hiçbirinin yüzünü görmeye bile nail olamadığı Time'ın efsanevi patronu Henry Luce ile tanışan Ara; onunla ahbap olmuştu..

"Life'ın en büyük adamları muhabirleri Luce'un suratını bile görmemiştir. Buraya geldi karısıyla. Bir süit tuttum bunlara. Bir hafta boyunca İstanbul'un her yerini gezdik birlikte. Henry Luce ile ahbap oldum. Karısına İstanbul'u gezdirdim, Sultanahmet, Ayasofyaları. Burada bir hafta kaldı ne yapayım."

Besleme Basın

Parlak yılları sona eren Demokrat Parti Hükümeti, siyasi ve ekonomik alanda tam bir fiyaskoya dönüşen politikalarının faturasını basına kesmişti. Planlı ekonomiyi terk edip sürekli dışarıya borçlandığı için ekonominin dizginlerini kaybeden hükümetin, basın tarafından eleştirilmeye başlanması, karaborsa, kuyruk haberleri ile halkın sıkıntılarının gazete sayfalarına yansıması üzerine Menderes de her iktidar gibi çareyi basını kontrol altına almakta buldu. Hükümet bir yandan basına

yasaklar getirirken bir yandan da ekonomik baskı uyguluyordu. Gazete kâğıdı devlet eliyle "tahsise tabi" tutulduğu için iktidarı eleştiren gazetelerin kâğıt tahsisleri tirajlarına yetmeyecek ölçüde kısılıyor, buna karşılık iktidar yanlısı gazetelere gereğinden fazla kâğıt veriliyordu. Hükümet resmi ilan ve reklâmları da Demokrat Parti yanlısı gazetelere yağdırıyordu. Bu gazeteler de aldıkları kâğıdın bir kısmını karaborsada satıyorlardı. Bu nimetlerden yararlananlara "Besleme Basın" adı takılmıştı.

> *"11. sayıdan sonra kağıt bitti, Hayat mecmuası durdu. Kağıt yok. Macaristan'dan kağıt getiriyoruz. Hükümete yağ çekmeye başlamış ama resmi yağ değil yani onlar da bizi tavlamak isterler. İzmit kağıt fabrikasını haftada bir gün bize bağlıyorlardı ve bize özel kağıt yapılıyordu çünkü tifdruk emici kağıt olması lazım, Türkiye'de yok. Kağıt alıyoruz oradan bunun için de bu heriflere yağ çekmek mecburiyetinde kalıyoruz. Karşılıklı çıkar var onun için benim vazifem Adnan Menderes'i takip edip ne yapıyorlarsa röportajını yapmak anladın mı? Biz de sanki parti mecmuası gibi her açılışın resmini koyuyorduk."*

Kağıt bittiği için yayınına 6 ay 13 gün süreyle ara vermek zorunda kalan Hayat dergisinin sahibi Kazım Taşkent'in dergi yayıncılığı dışında da işleri vardı. Hükümeti kızdırıp onları riske atmaya niyeti yoktu.

> *"Başka hikayeler de var. Yapı Kredi traktörler getirtti yurtdışından. Caterpillar, John Dere falan. Bunların tanıtım toplantıları oluyor ben hep orada resim çekiyorum. Çünkü Yapı Kredi'nin traktörleri bizim işimiz. Bir de meşhur piyangoları vardı."*

At Arabası ve Tramvay

Hayat dergisi yeniden yayınlanmaya başlamıştı, Ara da oradan oraya koşuşturmaya...

Şevket Rado'nun 1957 kışıyla ilgili haber talebi, Ara Güler'in çok bilinen "At Arabası ve Tramvay" fotoğrafını çekmesine vesile oldu.

Kar altında Sirkeci'ye giden Edirnekapı-Bahçekapı arasındaki 37. hattın yeşil-beyaz tabelalı 26 numaralı tramvayının yolu, bir at arabası tarafından kesildiği an; Ara Lecia'nın deklanşörüne basmıştı.

Karda kaymasın diye ayaklarına çuval bağlanmış at ile arabacıyı donduran karenin sağ alt köşesine de bir not düşülmüştü:

"Şosonlu At- Kış bastırınca İstanbul sokaklarını dolduran motorsuz vasıtalar için de bir takım dertler ve sıkıntılar baş gösterir. İstanbul'un yokuşlu sokaklarında, kaymadan arabasını çekebilmesi için ayaklarına çuval bağlanan araba atı bu durumun tipik bir misalini teşkil etmiyor mu?"

> ***"Derginin arka kapağında kış geldi kış resmi yok, kış resmi yap denilince Karaköy'e inmiştim, o ara kar da yağdı tık diye çektim resmi Sirkeci'de. Aslı kayboldu o tramvay resminin. İki sene evvel film tozlu, yıkayayım dedim suda eridi emisyon, keşke dokunmasaydım, bundan sonra dokunan ne olsun. Herhalde ben onu aside, ilaca sokmuşumdur o onu yumuşatmıştır, artık ne halt olduysa bilmiyorum, negatif gözümün önünde gitti abi. Ama Allahtan çok güzel baskıları vardır."***

Cannes Film Festivali

Uluslararası bir yayın kuruluşuna çalıştığı ve dil bildiği için, mesleğe ilk başladığı Yeni İstanbul gazetesi kendileri adına Cannes Film Festivali'ni izleyip izlemeyeceğini sorduğunda havalara uçtu. Dergide Cannes festivalini Suavi Sonar takip ediyordu.

Türk basınının Cannes'a yaklaşımı malumdu. Ara, Cannes Film Festivali'ni dünyaca ünlü sinema oyuncu ve yönetmenlerinin buluşma fırsatı olarak görürken kendisiyle aynı dergide çalışan Suavi Sonar "Cannes'ın Son Çıplakları" başlıklı röportajında Cannes dilberlerini kobra yılanlarına sararak fotoğraflarını çekiyordu.

> ***"Suavi Sonar moda işlerine bakıyor çünkü moda butiği var, benim de çok iyi arkadaşım. Sayfayı hazırlıyordu, eline bir de makine aldı. Zampara herifin biridir. Böylece karı tavlayacak."***

Hayat dergisinin 1957 yazında çıkan sayılarında "Cannes'da dekolte fotoğraflar işte böyle çekildi" başlıklı yazıya ait fotoğrafta Suavi Sonar artist olma hayaliyle Cannes'a gelen bir yıldız adayının göğüs dekoltesini açmaya çalışırken görülüyordu. "Akdeniz'in ılık ve pırıl pırıl güneşi altında yıkanan Cannes sayfiye şehrinden birkaç gün evvel dönen Suavi Sonar Festival'den sonrasını anlatıyor"du:

"Bu yıldız namzedi, etrafını saran fotoğrafçı kalabalığını foto muhabirimiz Suavi Sonar'a borçludur. Pek tabiî olarak kızın gayreti de biraz rol oynamıştır. Nasıl mı diyeceksiniz? İşte Suavi'nin tavsiye ettiği gibi, dekoltesini biraz derinleştirmekle. Ondan sonrası kolay oldu. Sahile gidildi, resimler çekilmeye başlandı..."

> ***"Şimdi bir sürü adam gidiyor orada artistleri vücut olarak çekiyor. Anladın mı. Bizim yazı işleri müdürleri de çünkü 'Kadın çekilir. Cannes festivalinde' diye düşünür. Hayır başka şeyler de vardır Cannes'da. Bunlarla ilgilenmez bizim adamlarımız. Oraya hakikaten meşhurlar geliyordu. Mesela Orson Welles'i görüyordun, Alberto Moravia'yı görüyordun, Cesar Zavatini'yi görüyordun en büyük senaryo yazarı, bir bakıyordun Alberto Lattuada veya Victoria De Sica'yı görüyordun, Jean Marais'yi, Jean Cocteau'yu görüyor, bu adamlarla dostluk kuruyordun."***

Namı şöhreti gazetecileri heyecana boğan büyük isimleri de...

> ***"Biz foto muhabirleri festival sarayının kapısında ünlülerin fotoğrafını çekiyorduk. Bütün yıldızlar yanlarındaki şık kavalyeleriyle geliyorlar. Birden bire herkesin yere düştüğünü, lambaların devrildiğini, çığlıklar attıklarını gördüm. Ben gazetecilik hayatımda foto muhabirlerinin bu kadar heyecanlandığını görmedim. Ben de çok heyecanlandım. Biri geliyordu ama kimdi? Çelimsiz, küçük boylu, köylü gibi bir adam geliyordu; bu Picasso'ydu. İngiltere Kraliçesi gelse kimse böyle telaşlanmaz, heyecanlanmazdı. Bu patırtıda ancak iki kare resim çekebildim."***

Cannes Ara'nın yeni açılımları için de fırsat olmuştu. Fransa'nın en etkin dergilerinden Paris-Match ile bağlantıyı da bu sayede kurmuştu.

"Cannes'dayız. Paris-Match'dan çocuklar vardı orda. Aynı yaşlardayız işte dediler ki; 'Time'a bakıyorsun da bize de bakar mısın, Türkiye aktüaliteleri gönderir misin?' Göndermez miyim ulan? Andrea Lakaz var o sırada Paris-Match'in Yazı İşleri Müdürü. Sonradan gazeteciliği bırakıp romancı oldu. Ben de diyorum tamam ama sormam lazım filan. Soruyorum Amerikalılara Avrupa'yı takmıyorlar bile 'Başla, bizim marketimiz başkadır' diyorlar. Paris-Match'a yaptığım röportajların yazılarını doğrudan doğruya Fransızca yazardık Abdi İpekçi'yle. Ben ona yazı yazdırırdım. Sık sık geliyorum ondan sonra Paris'e... Paris-Match'a uğruyorum. İlk geldiğim zamanlar, 16 franklık, küçücük pansiyonlarda kalıyorum. St. Michel'de, Rue des Ecoles'e yakın bir sokakta..."

Paris'te Hovardalık

Cannes Festivali bittikten sonra Paris'e geçen Ara, Etnolog arkadaşı Alain Gherbrandt'ın evinde kalırken tanıştığı bir Fransız kıza âşık oldu. Öyle böyle değildi, gözü hiçbir şeyi görmez olmuştu.

"Bir kıza sevdalandım; 'Kal burada, gitme' dedi. Ben de İstanbul'a telefon ettim; 'Ben gelmiyorum, Paris'te kalacağım' dedim. Olurdu olmazdı. Dönmüyorum geriye. Paris'te kalmak istiyorum anladın mı? Beni atmıyorlar. Bizim İdari İşler Müdürü Yılmaz Polda'ya telefonla diyorum ki 'Beni Paris muhabiri yap gazetenin, kalayım burada kızla' diyorum. Cebimde çok az para kalmış. Olurdu olmazdı. Yılmaz, 'Habip Edip seni görmek istiyor, git Plaza Athénée Oteli'nde onu bul' dedi. Gitmemek olmaz."

Yeni İstanbul gazetesinin zengin patronu Habip Edip Törehan, Ara'nın ilk göz ağrısıydı çağrısına uymamak yakışık almazdı. Dünyanın dört bir yanında evleri olan Törehan Fransa'ya geldiğinde Paris'te dönemin en iyi ve dolayısıyla en pahalı otellerinden biri olan Plaza Athénée'de kalıyordu. Törehan'ın bu lüks otelde daimi suiti vardı.

"Gittim otele aşağıdan aradım 'Gel gel yukarı gel' diye beni çağırdı. 'Burada bizimkiler Basın Yayın, Bagatelle Gül Bahçesi'nde Türk Gecesi yapacaklar.

Türk modasını tanıtacaklar. Olgunlaşma Enstitüsü'nden mankenler gelecek sen bunun röportajını yap' dedi ama 20 gün var. 'O zamana kadar kal, bu işi organize et ben de orada olacağım' dedi."

Törehan, Ara'nın bir sıkıntısı olduğunu hissetmişti. Tam çıkarken, krem rengi duvar kağıtları ve nadide takımların süslediği bir ev büyüklüğündeki odanın öteki ucundan seslendi: "Senin şimdi paran da yoktur."

"Ben de 'Babamdan aldığım para var' dedim. Eliyle şöminenin üzerini gösterdi 'Git orada para var, al da yanında para olsun' dedi. Gittim baktım binlikler var, iki tane binlik aldım yeter. 'Yok al al' dedi. Bir tane daha aldım. 'Yahu al diyorum sana al hepsini al' deyince aldım. Vallahi birkaç yüz bin frank vardı. Aldım hepsini, bir güzel yedim kızla. O zamanın parasıyla çok büyük para. Bir ay sonra da uçak paramı zor denkleştirip döndüm İstanbul'a. Gezdik, eğlendik yedik o parayı."

Polonya'da Sefalet

Ara 1957 yılında tüm yurtta Gençlik ve Spor Bayramı'nın kutlandığı gün, Türk Milli Futbol Takımı'nın Polonya ile yapacağı maçı Yeni İstanbul gazetesi adına izlemek üzere Varşova'daydı.

Başkentin buzlarla kaplı Santral Stadı başta Polonya Başbakanı ve bakanlar olmak üzere 60 bin seyirci tarafından doldurulmuştu.

Türk Milli Futbol Takımı, Avusturyalı hakem Grinn yönetimindeki maça, kalede kaptan Turgay Şeren, Ahmet Berman, Basri Dirimlili, Mustafa Ertan, Ergun Ercins, Nejat Küçüksorgunlu, İsfendiyar Açıksöz, Mehmet Ali Has, Metin Oktay, Kadri Aytaç ve Lefter Küçükandonyadis onbiri ile çıkmışlardı.

Soğuk havada oynanan çekişmeli maçta Türk Milli Takımı, Avrupa futbolunun devlerinden biri olarak tanınan Polonya'yı 43. dakikada Mehmet Ali Has'ın attığı golle 1-0 yenmeyi başardı.

Maçı izleyen Ara, gazetenin Merkez Bankası aracılığıyla göndereceğini vaat ettiği para gelmeyince otelde rehin kaldı.

Pasaportuna el koydukları için üç hafta süreyle odasında paranın gelmesini bekleyen Ara zor günler geçirdi.

> *"Yemek yok bir şey yok. Acıkınca gidip musluktan su içiyorum."*

Gazeteden umudu kesen Ara bu kabustan kendisini kurtarması için babasını aradı.

> *"Peder devreye girdi de kurtulduk. Buradaki Yahudi birine para vermiş oradaki bir Yahudi'den aldım da kurtuldum. Nereye büyük parayla gittiysem babamın parasıyla gitmişimdir. Bunların verdiği para bir şeye benzemezdi, yeterli olmuyordu. Gittiğim yerde rehin kalırdım çoğu kez, babam para gönderip kurtarırdı beni. Önemli çalışmalar yaparsın ama maalesef bizimkiler farkında bile olmaz."*

İdam Sehpasına Müdahale

Sarıyer'de küçük bir kıza tecavüz ettikten sonra öldürüp dereye attığı için kamuoyunda "Sarıyer Canavarı" olarak tanınan adamın mahkemesi sonuçlanmış, idama mahkûm olmuştu. İnfazının yapılacağını haber alan Ara, Time'ın bu haberle ilgileneceğini düşündü.

O dönemde idamlar Sultanahmet Meydanı'nda halkın önünde alenen yapılıyordu. Devlet Osmanlı döneminden itibaren Sultanahmet Meydanı'ndaki asırlık çınarın dallarını adam asmada kullandığı için bu gelenek de yeşerdiği mekânda yaşamaya devam ediyordu.

Şimdi Ayasofya ile Sultanahmet Cami'nin arasındaki sıralı bankların bulunduğu bölgeye kurulan idam sehpalarının önünde toplanan İstanbul ahalisi, asılacak adama birkaç metre mesafede döner, köfte, simit yiyip şerbet içerek sabah saatlerine değin ipte sallanan insanları seyretmek için birbirlerini eziyordu.

O gün de ortalık yine panayır yerine dönmüş herkes idamı bekliyor ancak infaz sürekli erteleniyordu.

> *"Sultanahmet Meydanı'nda her gün sabahlara kadar bekliyoruz adam asılacak diye bir türlü asmıyorlar ama ne gün asacaklarını da söylemiyorlar."*

Günler süren beklemenin ardından toplanan kalabalığın tahammülü tükenmeye yakın meydanda bir hareketlilik başladı.

> *"Darağacı kuruldu, asılacak adam cezaevi arabasıyla getirildi. Tabii uzaktan bakıyoruz, aşağı yukarı aramızda 25-30 metre mesafe var, cellat, savcı öne çıktılar adam asıldı. Titremesi bilmem nesi de bitti filan, şimdi resim çekeceğiz. Fakat adam asılınca dönüyor. Bizim bulunduğumuz yerden çekmemize imkan yok, adamın sırtı döndü bize. Göğsünde aşağı kadar inen, kanun numaralarının bulunduğu yafta var, yaftasıyla çekmek istiyoruz ama çekemiyoruz. Gittim çevirdim ölüyü. Ne korkacağım! Adam dönmeye başladı ağır ağır herkes de çekti. Bende iki makine var hem renkli çekiyorum hem siyah beyaz. Biraz geri çekildim. Gece karanlık, muhakkak flaşla çekeceksin."*

İnfazın da kendine göre kuralları vardı.

> *"Gündüz asılmaz adam. Eğer asılacaksan o günün gecesi 12'ye kadardır yaşama hakkın. Öbür sabah güneşin doğmasını görmemen lazım, öyleymiş usulü."*

İmajinasyon Tutkusunun Kanlı Bedeli

1957 yılı Ekim ayında Türkiye'nin en büyük tren kazası yaşandı. İstanbul'a 36 km uzaklıkta, Ispartakule ile Yarımburgaz istasyonları arasında, Edirne yönüne gitmekte olan 8 no'lu Avrupa Ekspres katarı ile Sirkeci'ye gitmekte olan motorlu tren çarpışmıştı.

Bölgedeki rampadan aşağıya süratle inen katarın gece saat 22:16'da yeri göğü sarsan bir gürültüyle karşıdan gelen motorlu trene çarpmasıyla 95 kişi hayatını kaybederken, 150 kişi de yaralanmıştı.

> *"Haber geldi Orient Ekspres Çatalca'ya yakın bir yerlerde çarpışmış, çok ölü var. Ressam Firuz Aşkın'ın arabası var, dedim 'Beni götürsene oraya kadar'. Bindik gittik kaza yerine ambulanslar gelmiş filan, yokuş aşağı tren görünüyor vagonlar devrilmiş, birbirinin üzerine binmiş vay anasını. İniyoruz aşağı 'Ben*

gelmeyeyim abi' dedi. 'Niye gelmiyorsun?' 'Ben irkilirim böyle şeylerden' dedi. Ben 'Ne biçim gazetecisin falan filan' gibi laflar ettim. Midesi tuttu, kusuyor. Kussun. Bıraktım onu, indim tepeden aşağıya ki; çok kötü vaziyet."

Böyle bir faciayla daha önce hiç karşılaşmadıkları için herkes şaşkındı. Bütün bir gece yağan yağmur arama kurtarma faaliyetlerini güçleştirmişti. İstanbul'daki tüm ambulanslar olay yerine sevk edilmiş, kaza yeri ana-baba gününe dönmüştü.

"Ölüleri çıkarıyorlar trenin kenarına diziyorlar 10 tane burada, 15 tane orada, 20 tane burada filan. Resim çekeceğim, bir tane çarpışan vagon var yukarı doğru dikilmiş içine gireyim de belki acayip bir şey çıkar. Mecmua fotoğrafı çekmek başka şeydir. Çarpışmış trenleri çekince iş bitmez. Detay lâzım. Sembolik detaylar. Ön planlarda ceset göstermemen lâzım. Orada da imajinasyon lâzım..."

Ara kafasındaki "imajinasyon"u bulmak için devrilmiş vagonların içine daldı.

"Bir yere girdim; bir kompartıman böyle eğri duruyor ama içinde yürünebiliyor. Bir el var yanında da imdat freni var birbirinden aşağı yukarı iki karış mesafede. Kafamdan kompozisyon kurdum; bu el biraz daha ileride olsa sanki imdat frenine eli uzanmış olsa daha dramatik olmaz mı resim? Adamın, yani ölünün elini çekiyorum, gelmiyor. Vücudunu itmeye çalışıyorum, sıkışmış, kıpırdamıyor, çekiyorum ki denge bozuldu, adamın altına kan birikmiş o kanlar başımdan aşağıya aktı. Üstüm başım her tarafım kan içinde kaldı. Neyse tutturamadık adamın eline, çıktık oradan kanlar içinde. Birtakım resimler çektik işte, Orient Ekspres ve ölüler arkada trenin enkazı görünüyor; Paris-Match'te tam sayfa çıktı."

Aşık Veysel'in Köyünde

Ara, 1957 yılı sonlarında Etnolog Alain Gherbrandt ile Fransız televizyonu adına bir kültür belgeseli hazırlamak üzere Sivas dolaylarındaki Selçuklu anıtlarını çekmek için yola koyuldu.

"Dört beş aydır Anadolu kazan biz kepçe dolaşıp duruyorduk. Sivas'a vardığımız gün hemen Âşık Veysel'i bulduk. Onu ilk kez Sabahattin Eyüboğlu'nun evinde tanımıştım. Alain de O'nu Sabahattin'in evinden tanıyordu. Ertesi gün birlikte Yıldızeli'ne, oradan da Şarkışla'nın Sivrialan köyüne gittik. İlk kez gidiyordum Sivrialan'a, Âşık Veysel'in köyüne..."

Büyük bir misafirperverlikle karşılanan Ara ve Fransız arkadaşı Alain, Aşık Veysel'in evine yerleşip, köyde bol bol çekim yaptılar.

"Köyün bütün yaşantısını çektim günlerce; düzlükle üç taş üst üste konarak yapılan musalla taşına kadar. Harman devşirenler, gözü bağlı atla döven çevirenler, tırmıkla balya toplayanlar, bunun gibi daha bir sürü şeyi fotoğrafladım. Bir sürü yüz, çalışan kızlar, erkekler, yayık sallayan yaşlıca bir kadın çektim. Sonra öğrendim ki, bunlar Veysel'in torunları, çocukları, gelinleri, yayık sallayan yaşlı kadın da karısı imiş. Âşık Veysel'in sülalesini fotoğraflamış oldum böylece..."

Âşık Veysel, köylüsü ve adaşı Veysel Erkılıç ile tüm yurdu dolaşıyor, "Veysel ve Küçük Veysel" olarak anılan bu ikili birlikte söyleyip, birlikte çalıyordu.

"Bir akşamüzeri Veysel'le Küçük Veysel'i köyün meydanına getirerek saz çaldırdım. Önce damlarda kafalar belirdi, bize bakmaya başladılar. Sonra çocuklar gitgide yaklaştılar. En sonunda tüm köyün meydana doğru toplandığını gördüm. İki âşığın çevresinde toplanıp dinlemeye koyuldular. Bir süre sonra hepsinin gözleri durgunlaştı, hepsi kendine göre bir iç dünyaya gömüldü. Saz onları akşama dek köy işlerinden başka yere taşıdı."

Ara Sivas'ın Sivrialan köyünde kendisine gösterilen konukseverliği hiçbir zaman unutamadı.

"Âşık Veysel geceleri evinde bize saz çalıyordu. Küçük Veysel de tabii... Köyde yiyecek namına ne varsa oraya geliyordu. Elbet rakı da vardı. Rakı bardağı al-

tından tutuluyor, göğse getiriliyor, sonra içiliyordu. Zaman zaman Âşık Veysel de sazını dile getirmeden önce, 'Biz yiyip içiyoruz ama, saz acından ölüyor' diyordu. Sonra sazı alıyor, başlıyordu çalmaya. Günlerce onun sazını sözünü dinledik. İçtik, yemekler yedik, söyleştik. Söz sazı alıyordu, saz sözü. İki Veyseller Anadolu insanının derdini, özünü, geçmişini anlatıyorlardı sazla-sözle. Sonra Küçük Veysel öldü, Büyük Veysel yalnız kaldı. Ağacın dalı kırılmış gibi geldi bana. Tek Âşık Veysel'i ise hiç görmedim. Sonra onun da haberini duyduk. Dostuna kavuşmuş, kara toprağa. Şimdi köyünde benim fotoğraflarla ve kitaplarla kurulmuş bir müzesi de var. Selam olsun."

Le Tumulus de Nemroud-Dagh

Hayat dergisi "Müzelerimizdeki Meşhurlar" konulu bir röportaj hazırlanmasını istemişti. Hikâyeyi Fikret Arıt yazacak İskender'in başı, Herakles gibi eserlerin fotoğraflarını da Ara çekecekti. Çekimlere İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden başladı.

"Teknik olarak çok zor resimler çekiyorum. Sadece gidip karşısında durup çekmek değil, artifisyel çekiyorum, yani fon hazırlıyorum, ona göre ışık hazırlıyorum, projektörlerle çalışıyorum, camları kapatıyorum filan. Ameliyat gibi fotoğraflar, çok uzun sürüyor, ilginç bir şey var, müzede çalışırken hep yanında adam durur, sanki beş tonluk heykeli alıp götürecekmişsin gibi..."

Ara'nın çekeceği fotoğraflara konsantre olup zaman kavramını unutması başında bekleyen memurları mağdur ediyordu.

"Ben işe dalıyorum yemek saati gelip geçiyor, adamlar da aç kalıyorlar. İki gün öyle çalıştıktan sonra adamlar bana dediler ki, 'Abi sen durmadan çalışıyorsun, biz aç kalıyoruz, arada bir istirahat ver de gidip yemek yiyelim' 'Tamam, gidin yiyin dedim, ben de yukarıya çıktım, kütüphanede bekliyorum. Kütüphaneye gidersen ne yaparsın? Kitapları karıştırıyorum. Bir de baktım Fransızca bir kitap; Le Tumulus de Nemroud-Dagh diye."

Ara, üzerinde "O.Hamdy Bey" imzasını taşıyan, bir dosya kağıdı büyüklüğünde ve deri kaplı iki ayrı ince ciltten oluşan Fransızca eseri ilgiyle incelemeye başladı. Kapağı açtığında akrabası "Osgan Effendi" imzasını da görünce ilgisi daha da arttı. Yazarları tanıyordu; biri Heykeltraş Yervant Osgan diğeri de onun yakın arkadaşı Osman Hamdi'ydi. Sanayi-i Nefise yani Güzel Sanatlar Akademisi'nin kurucularıydılar. MDCCCLXXXIII yani 1883 tarihini taşıyan ve yaprakları sararmış bu eski eserin, ilk cildi kitap düzeninde hazırlanmış diğeri ise kenarları kahverengi kurdelelerle bağlanmış bir dosya şeklindeydi. Kurdeleleri açan Ara gördüğü kroki ve fotoğraflar karşısında şaşkına döndü.

> *"Baktım birtakım eski fotoğraflar var, iptidai yöntemlerle çekilmiş, bir de plan var arkasında. Şaşırdım. 'Vay be' diyorum, Türkiye'nin her tarafını gezdim, fotoğraflar çektim, ben böyle bir şey ne gördüm ne de duydum. Dağdakiler müthiş şeylerdi. Arkeologlar kendi fotoğraflarını çektirmişler, kocaman heykel kafaları önünde. Bir sürü heykel. Adam boyundan büyük heykel kafalarını kim çıkarırdı o dağa diye düşünüyordum. Neresi ulan burası? Oraya nasıl gidilir diye incelemeye başladım çizimleri."*

Heyecandan kalbi hızla çarpmaya başlayan Ara, dosyanın içindeki define haritasına benzeyen krokiden de bugüne kadar görüp duymadığı yeri saptamaya çalışıyordu.

> *"Etrafa bakındım, aydınger gibi ince bir kâğıt buldum, koydum planın üstüne, bir kâğıda geçirerek yanıma aldım. Biraz da notlar yazdım."*

Ara'yı büyüleyen bu kitap Türk arkeolojisinin ilk önemli eseriydi ve kazı bilimi dünyasının dar çevresindeki birkaç kişi dışında bu çalışmadan kimsenin de haberi yoktu. Özenle çizdiği krokiyi ve notları birbirine iğneleyip dolabına kaldırdı.

> *"O günden sonra, bir fırsatını yakalamaya çalışıyorum ki oralara gidebileyim. Günün birinde bir profesör geldi bana. Doğu'ya gitmesine müsaade etmemişler. Bir dergi gösterdi bana. Yalnız yazı. Fransızca. Bakarsın lâzım olur. Dergiden Leica ile röprodüksiyon yaptım. Gidiyorum, dolaptaki kitapla karşılaştırıyorum ki, bu ikisi aynı yerden bahsediyor. Birbirine iğneleyip, kaldırıyorum yine."*

Kafasına koymuştu; ne yapıp edip burayı bulacak ve mutlaka fotoğraflayacaktı.

Şans 5 yıl sonra yüzüne güldü: Eczacıbaşı Kültür Filmleri'nden metnini Sabahattin Eyüboğlu'nun yazdığı ve Fransız bir ekibin çekimlerini yaptığı "Renk Duvarları" adlı belgesel için Anadolu'da dolaşıyorlardı.

> *"Ben de onların art-direktörü gibi bir şeyim. Onları dolaştırıyorum Anadolu'da. Ekip çalışırken bana 'Çevrede ilginç bir şey var mı, onu da filme alalım' deyip duruyorlar. Filmin yönetmeni Pierre Biro'ya Nemrut Dağı'ndan söz ettim. Araçları, malzemeleri vardı. Ama bir koşul ileri sürdüm; benden başka kimse fotoğraf çekmeyecek."*

Fransız ekip biraz garip karşılasa da Ara'nın şartını kabul etti ve yola çıktılar.

> *"Fazla itirazları olmadı; yola koyulduk. Nemrut Dağı'na nasıl gideceksin? O zaman şimdiki gibi yol yok. Önce Adıyaman'a vardık. Oradan Kahta'ya geldik ama Eski Kahta'ya araba yolu yok, sadece daracık bir patika uzanıyor. Arabayla zar zor devam ettik. Eski Kahta'ya vardığımızda yol tamamen bitti, hiçbir şey yok artık. Eee, ne yapacağız şimdi? Katırla gideceğiz! Köylünün biri 'Ben sizi götürürüm Horik'e' dedi. Eski Kahta'dan, katırlarla Horik'e gitmek tam 9 saat sürdü. Vardık ama, nasıl vardık? Daracık patikada ilerliyorsun, bir yanın uçurum. Hayvanın ayağına bakıyorum - bir santimetre öteye bassa gittin! Uçurum 600-700 metre. Heriflerle de konuşamıyorsun, bir tanesi Türkçe biliyor ama ne kadar biliyor? Askere gittiği için birazcık biliyor. Neyse, sağ salim vardık. Ağzımız açık kaldı. Dedim ki, 'Durun! Verin bakalım o fotoğraf makinelerini bana... Siz sadece film çekeceksiniz, ben de sadece fotoğraf...' Anlaştık abi..."*

Ekip gördüğü manzara karşısında adeta büyülenmişti.

> *"Hepimiz durmadan çalıştık. Güneşin batışına kadar onlar televizyon çekimi yaptı, ben de fotoğraf çektim. O zaman kafalardan bir tanesi heykellerin üstündey-*

di. Sonradan yıldırım çarpınca düşmüş. Akşam oldu, güneş battı, yarım saat sonra zifiri karanlık basacak. Dağ başındayız, ne bir köy var ne de ışık. Nasıl ineceğiz dağdan? Katırlar duruyor, katırcı da var yanımızda ama biz katırın üstüne binmeye korkuyoruz gecenin karanlığında. Bu sefer katırlar önden gitti, biz arkadan yürüdük. 9 saatte çıktığımız yerden 12 saatte indik, karanlıkta. Korkmuyorsun da, maksat kazaya kurban gitmemek tabii."

Yolu izi olmayan dağdan sağ salim aşağıya inmeyi başaran Ara, dünya üzerindeki nadide eserlerden birini ortaya çıkarmanın heyecanıyla filmleri yıkayıp karta bastıktan sonra Yazı İşleri'ne verdi.

"Hayat Mecmuası'na bu fotoğrafları ve röportajımı gösterdim, önemsemediler. Bir şey anlamadılar. 'Bunları ne yapalım, dağ-taş fotoğrafı. Niye artistlerle röportaj yapmıyorsun da taşlarla yapıyorsun, artist martist çek de bir fotoğraf kullanalım' dediler. Dünyanın dört bir yanında 137 kez yayınlandı. Fransız Paris-Match, 'Muhabirimizin Keşfi' diye vermişti. Böyle büyük dergilerde yer alması çok önemliydi. Burada ise fotoğrafları getirdiğimde tepkileri 'Taş toprak mı çektin?' oluyor. Kafası budur, eğitimi budur.."

Türk basınının taş-toprak diye ilgi göstermediği Nemrut röportajı dünya üzerinde büyük yankı uyandırmıştı.

"Bu röportaj UNESCO Courrier'de de çıktı; tabii daha bir sürü yerde. En çok satılan röportajlarımdan biri oldu. Bizimkiler de dış basında görünce, 'Vay be, adamlar neler buluyor' diye hayıflanıyorlar. 'Ulan...' diyorum, 'İmzaya baksana, Ara Güler'. Maalesef böyle işte."

Üsküdar Faciası

Ara, 1958 yılı Mart ayında Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük deniz faciasına da tanık oldu.

"Cumartesiydi. Bizim karikatürcü Firuz radyodan mı duymuş aradı; 'Yahu İzmit'te bir şeyler olmuş, bir

baksana' diye. Associated Press'e telefon ettim, dedim 'Çocuklar ne oldu?' dediler 'Oğlum gemi battı, bir sürü ölü var'. Ne yapacağım hemen Şevket Rado'ya telefon ettim. Nereden araba bulacağım, nasıl gideceğim diye. Yapı Kredi'nin Santral Garajı var Elmadağ'da 'Ben şimdi oradan bir araba söylüyorum sana oradan bin git röportajı takip et' dedi."

1927 yılında Almanya'nın Elbing kentinde inşa edilen Şirket-i Hayriye'nin 72 no'lu emektar vapuru Üsküdar, yıpranmış siyah gövdesi ve yorgun buhar kazanıyla İzmit limanından ayrıldıktan kısa bir süre sonra gökyüzünde aniden beliren kara bir hortumun darbesiyle sarsılmıştı.

Önce camları kırılan Üsküdar'ın kaptanının çan çalarak bütün yolcuların can yeleklerini giymelerini istemesinin ardından hortum kaptan köşkünü yerinden koparıp atmıştı. Kaptanı denize savrulan ve dümeni parçalanan vapur, kontrolsüz kalıp Soğucak mevkiinde alabora olunca 272 kişi boğularak can vermişti.

Çevrede yaşayan öğrencileri taşıdığı için "Talebe Vapuru" olarak bilinen Üsküdar'ın o günkü yolcularının tamamına yakını öğrencilerdi.

"Bu vapura talebeler biniyor. Gölcük ve Değirmendere'de oturan halkın çocukları -çoğu da subaydır, mektepten dönüyorlar. Kısacık bir mesafe derken bir fırtına kopuyor, koyun arkasında senede birkaç kere oluyormuş bu, hortum gibi bir şey bu gemiyi batırıyor."

Kıyıdakiler kendilerinden 500 metre açıkta yaşanan can pazarını şaşkın ve çaresiz bir şekilde izlemek zorunda kalmıştı. Önce kayık ve motorlar daha sonra Gölcük Donanması'na bağlı gemi ve denizaltılar olay yerine geldi. Yapabildikleri sadece 40 kişinin sağ kurtulabildiği faciada soğuktan donarak ölenlerin bedenlerini buz gibi sulardan toplayabilmek oldu. Bazıları bulunamadı bile.

"Balıkçılarla beraber tekneler geliyor gidiyor, donmuş cesetler buluyoruz. Böyle karaya konuyor cesetler ben onları çekiyorum. Mesela talebenin tekinin çantası açılmış cetveli, defteri çıkmış su üzerinde yüzüyor. Belime kadar suya girdim, bataklık."

Körfez'deki her mahalleden bir cenaze kalkmasının travması kolay atlatılabilecek bir acı değildi. Bütün Türkiye yasa boğulmuştu. İnsanlar kazada kaybolan yakınlarının bedenlerini bulabilmek için çaresizce kıyıda soğukta günlerce bekleştiler. Bölgede yaşayan birçok insanın deniz faciasının ardından balık yememeye başlaması da yaşanan tarifsiz acıya karşı refleksti.

> *"Dalgıçlar filan... En son bir kare çektim batmış geminin bacası çıkmış suyun üzerine. Şimdi orada çekiyorum, gece geliyorum filmi yıkıyorum, baskısını yapıyorum, sabah yine gidiyorum yine resim çekiyorum, böyle Paris-Match'e üç posta servis yapmıştım. Paris-Match benim röportajımı 10 sayfa yayınladı."*

Kırk Kapının İpi

İnsan unsurunun öne çıktığı röportajları gerek yerli gerekse yabancı meslektaşları tarafından ilgiyle izleniyordu.

Almanya'nın en büyük dergisi Stern'in fotoğraf editörü Ara'yı buldu.

> *"Almanlar istedi beni. Günther Beukert, United Press International'in Almanya Büro Şefiymiş, Stern'in Fotoğraf Editörü olmuş. O zaman Stern'i Henry Nannen çıkarıyor. Günther beni aradı muhabirim olur musun diye. Ama önce Time'a sordum, 'Bana Almanya'dan muhabirlik teklif ediyorlar, ne dersiniz?' diye. Onlar 'Biz Amerika'yız, Avrupa bizi hiç ilgilendirmez, ne yaparsan yap' deyince, teklifi kabul ettim."*

Ara artık her biri kendi kulvarının lideri 4 ayrı yayın organına çalışmaya başlamıştı.

> *"Öyle bir noktaya geldim ki bir yere gidiyorum dört yere dağıtmam lazım, dört makineyle geziyorum. Her bir makineyi birine bağlamışım. Bakıyorum bir makinenin üzerinde Stern yazıyor, bir diğerinin Hayat. Mesela bu işle Almanlar ilgilenir İngilizler ilgilenmez. Bazı zaman filmi gönderiyorsun filmi develope etmeden. En acısı şudur ki, çektiklerini görmüyorsun, ne çektiğini bile bilmeden. O filmler sonra sana döner. Filmi kullandı ya da kullanmadı 4 ay içinde geri gelir.*

Bu Avrupa'ya özgü bir şey. Türkiye'de unut. Türkiye daha gazeteciliğe başlamadı ilerde olacak 3800'de ancak 4000 yılında olur."

Bunlar yetmezmiş gibi mesleğe ilk başladığı Yeni İstanbul gazetesinin siparişlerine de koşuşturuyordu.

"Bütün bunlar çok büyük gelir değil. Öyle olmuş olsa zengin olurdum. Bizde 40-50 bin dolar maaş alan adamlar var ya yoktur dünyada böyle bir şey ancak rüyalarında alırlar o paraları imkanı var mı? Şahına bile vermezler, Time'ın Yazı İşleri Müdürü kaç para alır ki kardeşim, bizdekiler daha mı mühim ?"

Fikret Mualla

Cannes Film Festivali sonrası çok sevdiği Paris'e geçen Ara, burada kalabilmek için bir röportaj konusu uydurdu.

"Hayat'ta her yıl Cannes festivaline röportaja gidiyoruz. Festival bittiğinde Paris'e uzanıyorum. Paris'te 8-10 gün kalabilmek için kendime bir iş yaratmam gerekiyor ki, dönüşte dergi yöneticilerine hesap verebileyim. Ben de tuttum 'Paris'te Türk Ressamları' diye bir röportaj yaptım. Abidin Dino, Selim Turan, Hakkı Anlı, Avni Arbaş hepsiyle konuştum, fotoğraflarını çektim. Bir Fikret Mualla kaldı. Abidin Dino'ya dedim ki 'Abidin, Fikret Mualla'nın resimlerini çekeceğim yardımcı ol.' Neden; çünkü Fikret Türkiye'den gelen herkesi polis zannediyor, yanına sokmuyor, deli. Bunun sürekli gittiği kahve var Select diye oraya gidiyorum. Ben oradaysam gelmiyor filan."

Ressam Fikret Mualla'nın Türkiye'den gelen herkesi polis sanıp köşe bucak kaçmasının, dengesiz davranışlarının ve herkesle kavga etmesinin ardında hazin bir yaşam öyküsü yatıyordu.

Daha 12 yaşında futbol oynarken kırdığı ayağı yanlış kaynayınca sakat kalmıştı. Çocuk yaşlarında İspanyol nezlesi yüzünden kaybettiği annesinin ölümünden hep kendisini sorumlu tuttu, çünkü evde ilk hastalanan o olmuştu. Babasının yeniden evlendiği kadın yüzünden evden uzaklaşması onu çok genç yaşlarda alkol tedavisi görecek hale getir-

mişti. Bütün bu travmaların üzerine bir daha dönmemek üzere İstanbul'u terk etmesinin nedeni ise bir başka trajediydi.

1936 yılı sonunda Beyoğlu'nda Çiçek Pasajı'nın girişindeki Degüstasyon Lokantası'na gidip birkaç kadeh içen Fikret Mualla'nın gözü bir Alman ressam tarafından yapılan ve o dönem tüm mağazalara, bürolara dağıtılan Atatürk portresine takılmıştı. Kendi ölçülerine göre resim değeri taşımadığına inandığı bu portreyi her gördüğünde sinirlenen Mualla'nın *"Niye her yerde hep aynı kötü portre?'* diyerek resmi eleştirmesi, Atatürk'e hakaret olarak yorumlandı ve tutuklanarak Galatasaray Karakolu'na götürüldü. Polislerin bütün bir gece dövdüğü Fikret Mualla devreye giren Fikret Adil ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yardımıyla Bakırköy Akıl Hastanesi'ne kaldırılarak kurtarıldı. Fransa'ya akıl hastanesinde geçirdiği günler ve karakolda yediği dayağın üzerinde bıraktığı kalıcı izlerle gitmişti.

> ***"Mesela kahvede otururken birden deliriyor, De Gaulle'e ana avrat küfrediyor. Cumhurbaşkanı'na hakaretten alıp götürüyorlar deli kağıdı var bırakıyorlar anladın mı?"***

Annesi kız olmasını çok istediği için o daha doğmadan adını Mualla koymuştu. Kız gibi büyütülüp, kız elbiseleri giydirilen, saçı uzatılan Fikret Mualla bu yetiştirilme tarzı nedeniyle, hayatı boyunca hiçbir kadınla birlikte olamamıştı.

> ***"Adam sıfır numara deli, son derece deli. Kadın düşmanı."***

Bir keresinde de dövdüğü bir kız yüzünden hakkında dava açılınca, Fransız yargıca *"Ben Türk'üm, bizde bir gelenektir, erkekler arada sırada karılarını okşarlar. Bu öyle dayak sayılmaz. Biz bunu sevdiklerimize yaparız. İçimizde hiç kötülük yoktur"* diye savunma yapmıştı. Yargıcın *"Ben bunu hiç duymamıştım, gidin elçiliğinizden bana bir belge getirin, kadınlara dayak atmanın kendi ülkenizin geleneklerine uygun olduğunu kanıtlayın. Belki bu hafifletici bir sebep olabilir"* demesi üzerine de bu tür bir belge alabilmek için Paris'teki Türk Büyükelçiliği'ne başvurmakta bir sakınca görmemişti.

> ***"Abidin'le haber gönderttim 'Polis değildir güvenebilirsin' diye ondan sonra geldi. Kahvede konuşuyoruz dedim ki; 'Ama ben senin resimlerini çekmek istiyorum sen resim yaparken filan.' Kahvede otururken,***

sokakta yürürken çektim ama asıl yaşadığı odaya gidelim istiyorum. Paris'in öteki ucunda bir otelin en üst katındaki çamaşır odasında kalıyor. Hizmetçi odası denir, orada bir küçük atölye kurmuş kendisine. Orada çalışırken çektim, karşı evden çektim. Sonra otelci kadın 'Çok teşekkür ederim alıp götüreceğiniz için' dedi. Beni akrabası zannetmiş. Dedim 'Ben gazeteciyim röportaj yapıyorum kimseyi götürmüyorum.' Kadın 'Al götür bunu herkesle kavga ediyor, ortalığa işiyor' dedi. Alman hayranı, Nazi kafalı herkesi ihbar etmiş o yüzden Fransızlar nefret ediyor ondan, kadın da kurtulmak istiyor."

Ara'nın Fikret Mualla ile yaptığı röportaj bir hafta kadar sürdü.

"Resimlerini çektim ama fazla da uğraşmadım çünkü korktum üzerime kalacak diye. Çekimler sırasında sempatik bir sürü şey konuşuyor anlatıyor ama anlattığı şeylerle sen ilgili değilsin."

İçki almak için Picasso'nun kendisine ithaf ettiği tabloyu bile satacak hale gelen Fikret Mualla çok sefil bir hayat sürüyordu. Vatan hasreti içindeki sanatçı, çok özlediği Türkiye'ye giderse öldürüleceği korkusu içindeydi.

"Boyuna içiyor ama beş kuruş parası yok. Bu kabiliyetli bir ressam olduğu için Madam Angles diye bir kadın buna bakıyor, himaye ediyor ve yaptığı resimler onun oluyor. Onlar resimleri alıyor buna bahşiş veriyor, kaldığı yerin parasını Madam Angles veriyor filan."

Fikret Mualla'nın dehasına hayran olan resim koleksiyoncusu Madam Fernande Angles, yaşadığı zor günlerde hep Fikret Mualla'nın yanında oldu ve desteğini hiç esirgemedi. Sergi açmaktan hastaneye yatırmaya kadar Fikret Muallâ'nın adeta koruyucu meleği olan Madam Angles'in şefkatiyle bir nebze olsun kendisine değer verildiğini hisseden dahi ressamın acılar içinde geçen yaşamı 1967 yazında kalmakta olduğu düşkünlerevinde son buldu.

Ne acıdır ki, Atatürk'e hakaret ettiği gerekçesiyle karakolda yediği bir araba dayak sonrası hayatı kayan Fikret Mualla'nın son nefesini verdiği odasında Atatürk resmi ile bir Türk bayrağı asılıydı.

Koruyucu Meleği Madam Angles tatilde olduğu için kendisine ulaşılamadığından Kimsesizler Mezarlığı'na defnedilmekten bir şans eseri kurtuldu. Madam Angles'in şehir hayatından uzakta sağlığına kavuşması için ona ayarladığı ve son 5 yılını geçirdiği Alp Dağları'nın güneyindeki Reillanne köyü'ne gömüldü.

> *"Mukadder Sezgin vardır, Paris'te Turizm Ataşesiydi bürosuna gidiyorum sürekli. Fikret Mualla öldükten sonra Avenue Champs-Elysees'deki Turizm bürosunda sergisini açtılar. Ben de sergi açılmadan önce polis hafiyesi gibi tabloların arkasına düştüm. Çerçevecisi, kahvecisi kim varsa... İçki içiyor, borçlanıyor yerine bir resim veriyor. Ben bulduklarımın resmini çekiyorum. Kimisinden 40 tane çıkıyor. Koleksiyoncular bunu keşfetmişler; mesela Ester diye bir koleksiyoncu var, bunda 80 tane orijinal tablo çıktı. Madam Angles'ten çıktı bayağı. Büyük bir kısmını tamamladım. Bunun yaşadığı yerdeki kahvenin sahibinde korkunç bir koleksiyon var abi. İçki içiyor para ödeyemiyor ve bir resmini bırakıyor. Bende para var ama uygun olmaz diye almadım."*

Fikret Mualla'nın resimlerinin peşine düşen Ara çok büyük bir bölümüne ulaşmayı başardı.

> *"Profesyonel makineler kiralıyorum, gittiğim yere stüdyo kuruyorum, ışıkçılar çalışıyor benimle fotoğrafları öyle çekiyorum. 40 kilo ağırlığında makine. Sen şimdi nasıl gidip geliyorsun aynen öyle gelip gittim bir sene sürdü."*

Hayatı boyunca horlanmış bir Türk sanatçısının yabancılar tarafından kapışılmış eserlerinin fotoğraflarını çekip röprodüksiyonlarını çıkarmak zorunda kalmak Ara'nın çok ağrına gitmişti. Hele mezarının Fransa'da olması kabul edilebilecek bir durum değildi.

> *"Adamı öldürdük, aç sefil bıraktık. Onu bir Fransız Madam Angles kurtardı. O olmasaydı Fikret Mualla çok daha önce ölmüştü. Şimdi de hepimiz sahip çıkmaya çalışıyoruz. İşte o zaman vermezler adama. Bütün koleksiyonu da Madam Angles'ın elinde kalır."*

Bir şeyler yapması gerektiğine karar verdi.

> *"Fahri Korutürk Cumhurbaşkanı olmuştu, karısı Emel Hanım da Fikret Mualla'nın sınıf arkadaşı Akademi'den. Ben de Cumhurbaşkanlığı özel fotoğrafçısıyım. Çektiklerimi gösterdim 'Siz bunları görmüş müydünüz, maalesef öldü. Hiç değilse mezarını buraya getirelim' dedim. 'Çok güzel bir fikir' dedi. Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel'i çağırdı emirler verdi. Getirdiler. Vasiyeti vardı Karacaahmet'e gömüldü, çok da güzel mezarı yapılmıştır. Mezarını filan da çektim."*

Ara 80'li yılların başında hazırladığı Fikret Mualla röprodüksiyonlarını Şebinkarahisarlı hemşehrisi Aziz Nesin'e gösterdiğinde hiç beklemediği bir teklifle karşılaştı.

> *"Aziz Nesin elimde görünce 'Bunları kimse bilmiyor, illa kitap yapalım' dedi. 'Kim yapacak?' dedim. Hemen Cem Yayınevi sahibi gazeteci Oğuz Akkan'ı aradı. Abidin'e de dedim ki, 'Sen yaz, onu en iyi sen tanıyorsun'. Abidin'le bayağı bir çalıştık ama kitap baskı tekniği açısından baktığında bir felaketti. O zamanki matbaaların teknik donanımı işte o kadardı."*

Bilmediğimiz Anadolu

Bir akşamüstü dergide işini bitirip Cağaloğlu yokuşundan aşağı inerken Babıâli'nin ünlü polis muhabirlerinden Ali Karakurt ile karşılaştı. Yeni İstanbul'da çalışan Karakurt, Ara'yı görünce boynuna sarılıp öptü. Ara, bir hayli de içtiği her halinden belli olan ve *"Ulan hayatta hiçbir şey yapmıyoruz..."* diye hayıflanan Karakurt'u Sirkeci Gar Gazinosu'na götürdü. Birlikte içmeye başladılar.

> *"Gittik, Sirkeci Gar Gazinosu'na oturduk. Trenlere bakıyor, 'Ulan bütün trenler bir yere gidiyor, biz gitmiyoruz' diyor. 'Nereye gidelim abi?' diyorum. 'Gidelim...' diyor. Eh, gidelim de, oradaki trenler Avrupa'ya gider. 'Haydarpaşa'ya gidelim, oradan trene binelim' diyor. Kalkıyoruz, Haydarpaşa'ya gidiyoruz. Cebimiz boş..."*

Kafaları bulan iki meslektaş gecenin bir vakti Yeni İstanbul gazetesinin Yayın Müdürü'ne ulaştılar.

> *"O zaman Yılmaz vardı Yeni İstanbul'da. Gecenin onu, on buçuğu, Yılmaz'a telefon ediyoruz. Ali Karakurt diyor ki Yılmaz'a: 'Biz şimdi Haydarpaşa'dayız ve dünyanın en büyük gazetecisiyiz. Büyük bir röportaj yapacağız. Bize para gönder!' O da ne desin? 'Peki abi...' diyor."*

Telefondaki sarhoş muhabbeti, ihtiyaç duyulan paranın gazetenin Ankara Temsilcisi Mehmet Kemal'den alınması noktasında bağlandı ve trende içe içe Ankara'ya vardılar.

> *"Biz basın kartımızla, 40 kuruş verip bilet alıyoruz, Ankara'ya gidiyoruz. Mehmet Kemal'den de 5 bin lira alıyoruz. Büyük para o zaman. Oradan nereye gidelim? Sivas'a gittik... Neden? Çünkü ikimiz de kaymak yemeyi seviyoruz. En güzel kaymak da orada var. Sivas'ta kaymak yiyoruz. Şimdi n'olacak? Dedik ki, 'Böyle kaymak yenir mi? Tatlı lâzım! En iyisi, buradan bir kilo kaymak almak, Diyarbakır'a gidip tatlının üstüne kaymağı koyup, öyle yemek...' Geceyarısından sonra trene bindik. Harika! Vardık Diyarbakır'a sabahın köründe. Bir otele indik. Sonra gittik tatlıcılara. Kaymağı koyduk tatlının üstüne, yedik..."*

Her kilometresi bol alkollü bu yolculuğun ardından ayılmaya başlayan ikilinin içini haber kaygısı kapladı.

> *"Artık röportaj yapmak lâzım. Gittik Karayolları Müdürü'ne. Orhan Büyükalp. O zaman gazeteciler tanınıyor. Bizi tanıdı. Dedik ki, 'Biz büyük bir röportaj yapacağız. Bize araba ver, bölgeyi gezdir.' Adam dedi ki, 'Elbette gezdiririm ama siz de bana bir iyilik yapacaksınız...' Neymiş? Oradaki bütün yollar Amerikan planına göre yeniden yapılıyormuş, adam yapılanların fotoğrafını istiyor. Dosyasına koyacak. Eyvallah! Anlaştık. İsteği bu olsun! Adam bize arabayı verdi ve biz orayı hallaç pamuğu gibi attık abicim. Daha önce bir tek Ömer Sami Coşar gitmiş oralara. O da yazar tabii. Fotoğraf filan çekilmemiş. 'Bilmediğimiz Anado-*

lu' adıyla yaptığımız röportaj Yeni İstanbul'da neşredildi ve 1958'de gazetecilik ödülü kazandık."

Yumurtaya Can Veren

Anadolu'ya apansız bir ziyarette bulunan iki kafadar Karayolları misafirhanesinde kalmışlardı.

"Malabadi köprüsünü geçerek Siirt'e vardığımızda geceydi. Doğruca şehrin dışındaki Karayolları Bölge Müdürlüğü misafirhanesine gittik. Geleceğimizi bildikleri için yiyecek bir şeyler hazırlamışlardı. Bizimle ilgilenen biraz topluca, orta boylu, Doğu Anadolulu iyi gözlü bir adamdı. Bana dönüp sordu: 'Sabah kahvaltısında ne istersin ağam' diye. Aklıma günlük yumurta geldi. 'Günlük yumurta bulursan, rafadan iyi olur' dedim, 'Bakarım efendim' dedi ve gitti."

Ara sabah gözünü açtığında karşısında yatan muhabir arkadaşı Ali Karakurt hâlâ uyuyordu.

"Saate baktım 7:30 hatta 8'e geliyordu. Bu saate kadar bize kahvaltı getirecek adam gelmiş olmalıydı, giyindim ve odadan çıkıp baktım etrafa. Kimseler yok. Biraz bekledikten sonra Ali'yi uyandırdım, 'Adam gelmemiş, kahvaltı hazır değil' dedim. Üstelik bizi gezdiren şoför de ortada yoktu."

Yarım saat kadar bekledikten sonra binaya doğru yaklaşan birini gördüler.

"Herhalde Karayolları'nda çalışanlardan biriydi. Yanımıza gelince 'Osman Ağa size bir şeyler almak için Siirt çarşısına indi, orada çatışma olmuş, kan davası meselesiymiş Osman'ı vurmuşlar 'dedi. Oracıkta ölmüş işte.

İkisi de donup kalmıştı.

"Hiç bilmeden bir faciaya sebep olmuş hissettim kendimi; ben yumurta istemeseydim adam çarşıya gitmeyecek ve hasımları onu bulup öldürmeyecek-

lerdi. Adeta kahroldum. Ama yapacak bir şey yoktu. Ali 'Hemen gidelim resim çekelim, röportaj yapalım' dedi. Gelen adam bizi şehre pazara götürdü ve adamın yerde yatarken bir sürü fotoğrafını çektim. Siirt'e benim ilk gidişimdi ve hep aklımda kaldı."

Ara, bu coğrafyanın yetiştiği ve yaşadığı yerlerden çok farklı diyarlar olduğunu da aklının bir köşesine yazdı.

"Tillo diye bir yer var. Burada da Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın mezarı var. Bir ailede o meşhur Marifetname'sinin kopyasının olduğunu ama artık kimseye göstermediklerini söylediler. Uzun ısrarlar sonrası büyük boyda ciltli bir kitap getirdiler. Birkaç sayfanın fotoğrafını çektim ama orijinal değil İngilizce bir kopyaydı, o zamana kadar Türkçesi basılmamış."

Ara Marifetname'yi fotoğraflarken yüksek bir setin üzerinde bacak bacak üzerine atmış kendisini izleyen adamı fark edince yanına gitti ve öğretmen olduğunu öğrendi.

"Öğretmenim ama talebem yok' dedi. 'Okul mu yok?' diye sorunca hafif alaycı bir bakışla 'Okul dediğin burası ama aileler burada çocuklarını okula göndermezler, onlar çocuklarını hocaya götürür' diye karşıdaki bir binayı gösterdi."

Gösterilen yere doğru ilerleyen Ara, birkaç basamak merdiven indikten sonra yarı karanlık bir odanın içinde buldu kendisini.

"İçerisi ilk giren için epeyce loştu ama gözüm alışınca, yere bağdaş kurmuş çocukları, karşısında siyah cübbeli, beyazlaşmaya yüz tutmuş sakalıyla hocayı fark ettim. 'Merhaba' dedim ama sadece gülümsedi, konuşmaya çalıştım olmadı çünkü Türkçe bilmiyordu. Ders devam ederken hoca ara sıra çocukları uzun bir sopa ile dürtüklüyordu. Sonunda dersi kesti, yanıma geldi. Duvarda en iptidai şekilde çerçevelenmiş 18x24 çapında bir fotoğrafı gösterdi. Arapça bir şeyler söylüyor, parmağı ile fotoğraftaki iyi giyimli adamı gösterip gülümsüyordu. İyice baktım, fotoğraftaki bu modern adam Demokrat Parti'nin TBMM Başkanı Refik Koraltan'dı. Hoca gurur ve sevinç içindeydi, ar-

kaya dönüp setin üzerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'nın memuru öğretmene baktım, bulanık bakışlarla beni izliyordu."

Afrodisias'ın Keşfi

1958 yılı Eylül ayında Başbakan'ın Türkiye'nin en büyük barajı Kemer'i hizmete açacağı haberini alan Hayat dergisi, Menderes ve icraatlarını izlemekle görevli muhabiri Ara'yı apar topar Aydın'a yolladı. Baraj açılışının hafta sonundan önce baskıya yetişmesi gerekiyordu. Kente varan Ara ilk iş olarak Valiliğe gitti.

"Vali'ye söyledim, böyle, böyle diye. Bir araba verdi bana, bir de şoför. Çıktık yola, baraja gittik. Barajı şuradan, buradan çektim. Sonra tepeye çıktım, gün batışını bekliyorum ki sular parlasın da barajı tümüyle, sularla çekeyim. Şoför aşağıda kıvranıyor. Akşam olacak, daha 150 kilometre yol var. Adam evine gidecek. Güneş battı işimizi bitirdik ama renkli film de bitti siyah beyaz kaldı. Ben dağdan inene kadar karanlık bastı, şoför dedi ki, 'Kestirme bir ara yol var. Dağ yoludur ama kısadır. Oradan gidelim' Benim acelem yok. Vurduk dağ yoluna, gidiyoruz. Bir yere geldik, şoför yolu kaybetti. Dereler geliyor, o kocaman kayaları şeytan zannediyordum zifiri karanlıkta. Tabii morali bozuldu. Kaybolduk dedi. 'İyi' dedim kaybolduksa olduk. Yani burası Türkiye'dir. Türkiye'de olduğumuzu biliyoruz, Japonya'ya gitmedik. Bu sefer de dedi ki, 'Yoruldum. Geceyi buralarda geçirelim, sabah devam ederiz."

Gece saat 11'e kadar süren yol arama mücadelesinin ardından pes edip karşılaştıkları ilk köyde kalmaya karar verdiler.

"Bir dağ köyünde durduk. Kahveye girdik. Gaz lambası yanıyor. Köyde elektrik falan yok. Köylülere selam verdik, derdimizi anlattık. Muhtar geldi. Bize yer bulunuyor. O arada dikkatimi çekti: Adamlar kahvede iskambil oynuyorlar. Roma sütun başlığının üstünde! Kahvede böyle, üç tane, sütun başlığından yapılmış mermer masa var... Bir bakıyorum, ortadan kocaman bir sütun çıkıyor; Roma sütunu kahvenin tavanını tu-

tuyor! Hemen orada iki-üç resim çektim. Bir şey düşünmeden ama... Adamlar sonra bize yer verdiler, şoförle aynı odada gidip yattık. Konuşmuyoruz; kızdı herif bana. Ama aklıma takıldı; sabahın erkeninde kalktım, köyü gezeceğim. Burada bir halt var abi... Bir çıktım ki, ortalık lahit dolu. İşlemeli mişlemeli... mermer... Köylüler lahitlerin içinde üzüm eziyorlar! Evlerin içinde mermer heykeller... Heykel sundurmayı tutuyor. Allah... Allah! Köy çocukları peşime takıldı. Beni bir yere götürdüler ki, koca bir mabet; Afrodit mabedi. Köyün öteki ucunda koca bir hipodrom... İçini marul tarlası yapmışlar; adamın biri sürüyor... Lahana tarlaları içinde koca sütunlar. Ormanın içinde 40 sütun sapasağlam duruyor. Harika resimler çekiyorum ama hepsi siyah beyaz..."

İstanbul'a döndüğünde çektiği fotoğrafları heyecanla gösterdiği Şevket Rado'dan *"Boş ver bu taş toprak resimlerini, sen barajı çektin mi barajı"* tepkisini alınca çok bozuldu.

"Şevket'e gösteriyorum. Burun kıvırıyor. 'Boş ver böyle şeyleri...' filan diyor. Bastım ben resimleri. Aldım Sabahattin Eyüboğlu'na götürdüm. 'Bunları çektim ben ama, bunlar ne?' dedim. 'Roma'dır ama hangi Roma?' diye düşünmeye başladı o da. Kim bilir? Kimse bilmez... Gittik Arkeoloji Müzesi müdürüne. Haberi var mı diye. Haritaya bakıyor, çıkaramıyor. Röportaj elimde kaldı."

Aklına Architectural Review geldi. İngiltere'de 1896 yılından beri yayınlanan bu mimarlık dergisi arada bir yolladığı Osmanlı mimarisini anlatan fotoğraflarını basıyordu.

"Haritayı çıkardım. Üzerinde köyü işaretledim. Bir de İngilizce metin ekledim, yolladım röportajı. Sekiz sayfa çıktı. Araştırmışlar, bir şeyler bulmuşlar. Adının Afrodisias olduğunu bulmuşlar. Geyre köyü'nün Afrodisias üstüne kurulduğu böylece çıktı."

Architectural Review'daki bu yazının ardından bir telgraf aldı.

"Telgraf Amerika'nın en büyük dergilerinden Horizon'dan. Ben o zamanlar bu derginin ne olduğu-

nu bilmiyorum. Gittim, Amerikan Haberler Merkezi'nde baktım ki, Horizon müthiş bir dergidir... Hep uzmanlar yazıyor. Churchill, Herbert Read filan... Horizon, röportajın renklilerini istiyor. Ben çekmişim siyah-beyaz. Cevap verdim telgrafa: 'Bir hafta içinde röportaj hazır...' diye. Hadi... Yine tayyareye, yine oraya... Bu sefer yanıma Şadan Çaylıgil'i aldım. Yine gittik Vali'ye. Aynı şoförü istedim; dedim ki adama 'Şimdi yine kaybol' ama adam kaybolmadı, buldu. Çektik renklileri, yolladık filan. Ama Yazı İşleri bu sefer de 'very well known' yazar istiyor. Bunu en iyi kim yazar diye soruyorlar. Yine gittik Arkeoloji Müdürü Rüstem Doyuran'a. Kim yazar diye sormaya. Dedi ki, 'Benim Amerika'da bir akrabam var. Aslında Türktür ama Amerikalı olmuştur. O yazar.' Princeton Üniversitesi'nden bir profesör ismi verdi: Kenan Erim. Biz de bildirdik Horizon'a."

Ara çektiği fotoğraflar üzerinden konuyu sahiplenen Prof. Kenan Erim'in Afrodisias'ı toprak altından insanlığa ulaştırmasına katkıda bulunmuştu.

"Dünyanın en büyük arkeologlarından Profesör Erim çalışmalar yaptı orada, bir sürü firmalardan ailelerden paralar getirdi, buraya geldi hafriyatı yaptırdı. Bundan daha büyük bir iş olamazdı. Ben görevimi yaptım, toprağımda olan bir zenginliği dünyaya tanıttım. O da görevini yaptı, inceledi, araştırdı ama Türkiye adamdan KDV istedi ve adam da enfarktüsten öldü abi. Umursamazlık ve bürokrasinin katı tutumu öldürdü Kenan Erim'i. Kendisine bu kadar büyük bir iyilik yapan bir medeniyeti ortaya çıkaran bir adamın ölümüne sebep oldu."

Afrodisias'ı ilk gördüğündeki sevinç ve heyecan yerini burukluğa bırakmıştı.

"Afrodisias isteklerinin ardı arkası kesilmedi. Dördüncü, beşinci gidişimden sonra Geyre köyü artık kaybolmaya yüz tutmuştu. Arkeolojik kazının yapılması için bütün köyün kaldırılması gerekiyordu. Kısa bir zamanda 2 kilometre kadar ileriye yeni bir Geyre köyü kuruldu, eski Geyre köyünden eser kalmadı.

Geceleri görünmez Romalılar'ın, Helenler'in Bizanslılar'ın hayalleri dolaşıyordur artık oralarda."

Babıâli Yokuşu'ndaki Patlama

1959 yılının ilk günlerinde Cağaloğlu yokuşundaki Ankara ile Ebusuud caddelerinin kesiştiği köşede yer alan ve vakti zamanında İttihat Terakki'ye iktidar yolunu açan 'Babıâli Baskını'nın kilit ismi Yakup Cemil'i ağırlamış olan tarihi Meserret Oteli büyük bir patlama sonucu yerle bir oldu.

Otelin hemen karşısında yer alan ve daha önce de komünist yuvası olduğu gerekçesiyle gençlerin balyozlu baltalı saldırısıyla yerle bir edilmiş olan Tan Matbaası da patlamadan nasibini aldı.

38 kişinin öldüğü 160 kişinin yaralandığı şiddetli patlamaya, Meserret Otel'in bitişiğindeki Neyyir Han'da faaliyet gösteren Kumla maden şirketinin 300 kilo dinamiti neden olmuştu.

Patlama sırasında Fatih'ten gelerek Beşiktaş yönüne gitmekte olan 28 hat numaralı belediye otobüsü de enkazın altında kalmıştı.

Ara da patlama sırasında yokuştan aşağı iniyordu.

"Babıâli yokuşundan aşağı iniyorum. Tam İnkılâp Kitabevi'nin önüne geldim 'Bum' diye bir şey patladı, biraz sonra korkunç bir toz bulutu geldi Sirkeci tarafından. Nedir bu diye toz bulutunun içinde giderken filan baktım ki; bina yıkılmış. Otobüsün, arabaların üstüne koca duvarlar yıkılıyor... Adamlar kaçıyor. Cesetler-mesetler! Vay anasını. Ben oraya gittiğimde hayal meyal hatırlıyorum, dumanın içinden bir adam gördüm, yaşıyordu bana bakıyordu, betonun arasında kalmış. Elini uzatmıştı bana, ben de hemen tık çektim ve adam öldü. Resim çekmemi bekliyormuş ölmek için. Sonra oraya kepçe geldi. İnşaatın üstüne kepçe gelince daha da çöktü, diri adamlar varsa onları da o öldürdü abi. Fotomuhabiri Meftun Olgaç'ın fotoğrafını hatırlıyorum; kepçenin içinden sarkan bir ceset. Bilgisizlik adam öldürüyor bu memlekette. Dünyanın her tarafında insan tesadüfen ölür, Türkiye'de insan tesadüfen yaşar."

Bir Yıldız Doğuyor

Çektiği fotoğraflar dünya medyasında boy göstermeye başlayan Ara'nın fotoğraf servisi yaptığı ülkeler arasında İngiltere'nin ayrı bir yeri vardı.

> *"Beni en çok İngiltere'de tanıdılar sonra Amerika oldu. Observer, Sunday Times filan başladı. Observer'da Peter Keen diye bir arkadaş var. Fotoğraf editörü. Afrika'da uçaktan düşmüş. Kafasının yarısı yok türbanla dolaşırdı, keşiş zannederdin. Bütün büyük İngiliz fotoğrafçıları oradan geçmiştir. Bu adam benden fotoğraf istiyor, ben de gönderiyorum. Tek-tük basılıyor, de ki, sekiz fotoğrafım çıkmış, 400 pound alıyorum. Hemen gidip bir tweed ceket alıyorum kendime. Bir sürü ceketim oldu o yüzden. Küçüldüler şimdi. Giyemiyorum."*

İngiliz gazetesi Observer'daki ekip, The Times gazetesine geçince Ara da onlarla birlikte hareket etti.

> *"Ekip, olduğu gibi Times'a geçince ben de geçtim. Bu adamların hemen hepsi aslında gazetecilikten gelme. Ben oraya, Times'a gittiğim zaman, çocuklar 'Ara Güler geldi' diyorlar, hemen bir yere gidip oturuyoruz, kafayı çekiyoruz. İngiltere'nin barlarını düşün. Otururken fotoğraf konuşuyorsun. 'Sen şu fotoğrafı çekmiştin, bir baskı versene bana ondan' diyorsun. Philip Jones Griffiths mesela, o yıllarda Observer'da foto muhabiri oldu. İlk başlarda birbirimizi hiç görmemiştik ama sonradan arkadaş olduk. Oradaki önemli bir adam da Norman Hall'dur. Sonra Times'ın fotoğraf editörü oldu, aynı zamanda British Journal of Photography'nin de editörü. Bir de Photography Year Book var; onun da editörü..."*

Aslen Avustralyalı olan ve sonradan Londra'ya yerleşen Norman Hall, dönemin en büyük fotoğraf editörü olarak tanınıyordu. Bir efsane olarak bilinen Hall, Ara'yı röportajlarından tanıyordu.

> *"Norman Times'ın editörü. Fotoğrafçıların babasıdır. Bütün röportajları seçip koyuyor. Adam dünyanın en*

büyük gazetelerinden biri olan Times'ta benim röportajımı basıyor, benim çalışmalarımı görüyor."

1959 yılı bitimine yakın Norman Hall, Ara'yı aradı.

"Bir gün bana diyor ki, 'Çok resim gönder bana...' Niyesini sormuyorum. Gönderiyorum; bir de bakıyorum ki, kocaman bir yer ayrılmış bana ve yılın 'Yıldız Fotoğrafçıları' arasında gösteriliyorum. Yedi tane yıldız fotoğrafçı seçilmiş dünyadan. Biri de ben... Demek dikkat çekmeye başladık o sıralarda."

Yönetmenliğini Norman Hall'un yaptığı British Journal of Photography Year Book, her yıl binlerce fotoğraf arasından büyük bir titizlikle yapılan değerlendirmenin ardından seçilen yıldız foto muhabirlerinin çalışmalarını yayınlayan prestiji çok yüksek bir albümdü.

British Journal of Photography Yıllığı, 1960 yılının 7 yıldız foto muhabiri olarak İngiltere'den Philip Jones Griffiths, İsveç'ten Lennart Olson, İtalya'dan Giovanni Massora, Almanya'dan Walter Wissenbach, Amerika'dan William Klein, Fransa'dan Janine Niépce ile birlikte Türkiye'den de Ara Güler'i seçmişti.

Bunun Ara'nın şöhretinin dünyaya yayılmasında büyük katkıları oldu.

"Ben burada çalışıyordum ama benim bütün dünyaya tanınmama yabancı muhabirliğim yardımcı oldu. Hiçbir zaman ikinci yerlerde çalışmadım mesela. Time'e, Observer'a, Stern'e, Paris-Match'a çalışıyorsun. Bunlar dünyanın en büyük krallıkları basının."

Kamyondan Uçan Riboud

Namı dünyaya yayılan Ara artık meşhurdur.

Efsanevi Magnum Ajansı'nın genç isimlerinden Fransız Marc Riboud, İstanbul'a geldiğinde Ara'yı bulur.

"İstanbul'a gelip Hayat Mecmuası'nda beni buldu. John Hilelson gönderdi; Londra'da John Hilelson var, Magnum'un distribütörü... Çok şey İngiltere'de başladı benim hayatımda. Oradan John Hilelson Marc'a

tavsiye ediyor. O da buraya kitap yapmaya geliyor. Geldi Hayat Mecmuası'na, Vedat Nedim Tör'le tanıştırdım, İstanbul'u, Anadolu'yu gezdi. Bize Hayat Mecmuası'na röportaj yapsın falan dedik yapmadı tabii. O ünlü Kapadokya fotoğraflarını o zaman çekti."

Asıl mesleği mühendisliği bırakarak Magnum'a katılan Riboud'nun mihmandarı Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nde çevirmenlik yapan Bilge Karasu'ydu.

Ara Türkiye'de birçok yeri gezen Riboud'ya konu önerisinde bulundu.

"O sıralar Kırkpınar Güreşleri var, ona gidecektim. Hem Hayat hem Time için; 'Seni oraya götüreyim' dedim. 'Hamama götüreyim' dedim. Hamamda benim fotoğraflarımı çekti. Ben de onun çok güzel resimlerini çektim. Sonra Kırkpınar'a gittik. Biliyorsun, Kırkpınar şehrin iki kilometre ilerisindedir. Oradan bir kamyon geçiyordu, bindik. Üstünde patatesler filan var. Açık kasada gidiyoruz, işçiler, paketler filan. Bu birdenbire 'Harika' filan deyip hareket eden arabanın üzerinden atladı, yuvarlandı, 'Ah' dedi derenin içinde kaldı abi. Dur filan, gittik baktık ayağı kırılmış. Bir şey görmüş işte onu çekeceğim diye atladı dışarıya. Haydi Edirne'ye geldik, Edirne'den sonra Park Otel'e, İstanbul'a. Doktorlar falan filan... Burada tedavi oldu, biraz iyileşti; sonra asıl tedaviyi gitti kendi memleketinde oldu."

Nuh'un Gemisi Peşinde

Yeni İstanbul gazetesinin Yazı İşleri Müdürü telefonla ulaştığı Ara'ya, Nuh'un Gemisi'ni arayan bir Amerikalının İstanbul'a geldiğini, onunla birlikte Ağrı'ya gidip gidemeyeceğini sordu. Haber için dünyanın öbür ucuna gitmeye hazır olan Ara teklifi hemen kabul etti.

Dünya üzerindeki yaygın inançlara göre Nuh'un Gemisi Türkiye'nin en yüksek noktası olan Ağrı Dağı'nda karaya oturmuştu. Hatta Osmanlı Padişahı 2. Mahmud döneminde bile Nuh'un Gemisi'nin bulunması için dağa bir tırmanış yapılmıştı. İşte bu yüzden de Türkiye her yıl Nuh'un Gemisi'ni arayan yabancı konukları ağırlıyordu. Nuhun Gemisi,

üzerinde bulunduğu Türkiye'de pek önemsenmezken dışarıda büyük bir ilgi ve gelir kaynağıydı.

> *"Şimdi bu işin dümeni şu: Hıristiyan cemaatleri var Amerika'da. Cins cins papazlar birtakım adamlar, bunun ticaretini yapıyorlar. Kilise kilise dolaşıp, Nuh'un Gemisi hakkında konferanslar veriyorlar. Amerika'da konferanslar paralıdır, bir konferansa giriş 10-15 dolar... Konferansçı anlatıp duruyor, İşte Ağrı Dağı, Nuh'un Gemisi mutlaka şurada, eğer para toplarsak, gideceğiz, Nuh'un Gemisi'ni bulacağız. İncil'de yazılanı doğrulayacağız... Amerika'da böyle şeylerin meraklısı çok, dindar insanlar bağıştan kaçınmıyorlar, para toplanınca kalkıp buraya geliyorlar, fotoğraf çekiyorlar, film çekiyorlar, sonra dönüp bunları konferanslarda gösteriyorlar, bu sefer olmadı, bulamadık, gelecek yıl bulacağız diyorlar, bu sürüp gidiyor..."*

Ara, gazeteci arkadaşları Lütfü Akdoğan ve Ümit Deniz'i aradı. Hep birlikte Nuh'un Gemisi'ni bulmak üzere Amerika'dan gelen misyoner John Libi'nin peşine takıldılar.

> *"İlgilenir misiniz?' dedim, ilgilendiler, adamla birlikte ben, Ümit Deniz, Lütfü Akdoğan, Ağrı'ya gittik, mihmandarımız Şahap Atalay, o zaman üsteğmen... Çıktık gittik Doğubayazıt'a. O zaman otel motel yok, orduevinde kendimizi idare ettik. Dağa tırmandık, 4600 metrede kamp kurduk, sonra da zirveye çıktık. Orada İstiklal Marşı söyledik, bayrak çektik, plaketler bıraktık, indik."*

Ara sipariş üzerine çıktığı zirve yolunda sipariş sahiplerinin isteği üzerine, elinde Yeni İstanbul yazılı plaketle poz poz fotoğraflarını çektirmeyi de ihmal etmedi.

> *"Yaptığımız tahkikat sonunda, Amerikalının Boston'da bir asansörcü olduğunu öğrendik. İhtiyar bir adam sağdan soldan kiliselerden para toplamış gelmiş... Sonra bu John Libi, her yıl Türkiye'ye gelip gitmeye başladı, fotoğraf çekiyor, gidiyor Amerika'ya, yine para topluyor, ertesi yıl geliyor Ağrı'ya çıkıyor iniyor... Bunlar köy köy dolaşıp, konferanslar veriyor ve slayt*

gösteriyorlar. Bizim asansörcünün dümeni de bu. Çoktandır geldiği yok, galiba ölmüş."

Asansörcü John Libi, Ağrı Dağı'na yaptığı tırmanışla ilgili olarak Philadelphia Inquirer gazetesine *"Nuh'un Gemisi'ni gördüm ama buz blokları nedeniyle yanına gidemedim"* diye demeçler vermişti ama işin aslı hiç de öyle değildi:

"Yok canım, ne gezer! Ama onun sayesinde ben de Nuh'un Gemisi'nin uzmanı oldum çıktım..."

Ağrı Dağı'na olan bu ilgi sadece misyonerlerle sınırlı kalmıyordu. Amerika'nın tutucu siyasetçilerinin baskısıyla koskoca haber alma örgütü CIA işini gücünü bırakmış, tüm ajanları ve olanaklarıyla Türkiye'de Nuh'un Gemisi olup olmadığını araştırmak zorunda kalmıştı. Amerikalı dini bütün senatörler sürekli aradıkları CIA Başkanı'nı Sovyetler Birliği'ni izlemekle görevli U2 casus uçaklarının niçin Nuh'un Gemisi'nin fotoğraflarını çekmediği konusunda sıkıştırıyorlardı. Amerikan istihbaratı böyle bir fotoğraf çalışmasının asla sır olarak kalmayıp kiliselerde elden ele dolaşacağından emindi. Zaten İncirlik Üssü'nden kalkması konusunda zar zor ikna ettikleri casus uçaklarının, müttefiki Türkiye'nin üzerinde istihbarat topluyor görünmesini istemediklerinden, bu taleplere yıllarca "çevir kazı yanmasın" türünden oyalayıcı cevaplar vermişlerdi. CIA'in gizli kaydıyla Amerikan yönetimi ve senatörlere yolladığı yazılarda, U2 casus uçaklarının 1957 yılında bölgede yaptıkları uçuş sırasında çektikleri fotoğraflarda Nuh'un Gemisi'nin varlığını doğrulayan herhangi bir kanıt olmadığını bildirmesi muhataplarını tatmin etmiyordu. Onlar fotoğraf istiyorlardı.

"Bir gün Hayat Dergisi'ne bir yüzbaşı geldi; Yüzbaşı Durupınar... Harita Genel Müdürlüğü'nden. Hava fotoğrafları üzerinden harita çizimi yaparlarken Ağrı Dağı civarında tıpkı bir gemiye benzer çukur görmüşler. Askeri harita uçakları özeldir, uçağın kendisi fotoğraf makinesi için yapılmıştır ve otomatik çeker. Yani görüp de çekme şekli yoktur bu harita uçaklarında. Sonradan harita odasında değerlendirirken farkediyorlar. Bize getirilen fotoğraf işte buydu, bir harita özelliğinde harita fotoğrafı. Ve karar vermişler, bunu en güzel Hayat mecmuası basar diye. 'Türk Ordusu'nun Hayat Mecmuası'na hediyesidir, bunun Nuh'un Gemisi olduğunu zannediyoruz' diye basılmak üzere verdiler."

1959 yılında NATO harita çalışmaları sırasında çekilen fotoğraftan çok etkilenen Ara, dakikalarca elinden bırakamadı. Arkadaşlarıyla fotoğraftaki çukurun Tevrat'ta geçen "Kendine gofer ağacından bir gemi yap. İçini dışını ziftle, içeriye kamaralar yap. Gemiyi şöyle yapacaksın: Uzunluğu üç yüz, genişliği elli, yüksekliği otuz arşın olacak" ölçülerine uygun olduğunu hesapladılar.

> *"Baktık, ölçüleri aynen tutuyor, ama Ağrı Dağı'nın üstünde değil, karşıdaki dağlarda... Tendürek dağlarının bir çukurunda. Şevket Rado ve Hikmet Feridun da heyecanlanmıştı. Ama tek harita fotoğrafıyla röportaj olmaz, yeniden ve daha yakından çekmek gerekiyordu; 'Ben bu işi yaparım' dedim"*

O kadar kusur kadı kızında da olurdu. Heyecandan yerinde duramayan Ara derhal Erzurum'a gitti ve elinde fotoğrafın kopyasıyla 3. Ordu Komutanı Orgeneral Ragıp Gümüşpala'nın huzuruna çıktı.

> "'Paşam' dedim, 'Bu çok müthiş bir şey. Bana bir tayyare ver, üstünde uçup bu fotoğrafı çekeyim, dünyaya yayalım. Ben buraya gidiyorum, sen de bana yardım et'."

Ara'nın önerisi Paşa'nın hoşuna gitmişti ama bir isteği vardı.

> *"'Ben sana tayyare vereyim ama sen de benim burada yaptırttığım kışlaların resmini çek' diyor. O zaman kışla yoktu, soğukta o acayip barakalarda kalıyorlardı. İlk defa binalar yaptırdı o binaların resmini çekmemi istedi."*

Ara'nın "Emriniz olur" cevabı üzerine Orgeneral Gümüşpala, emir subayını çağırıp gerekli talimatı verdi. Yıldırım hızıyla binaların fotoğraflarını çeken Ara, Doğubayazıt'a geçip kendisi için tahsis edilen uçağı görünce biraz ürperdi.

> *"Bunlar bez topçu tayyareleri, ileri karakol amaçlı. O zaman helikopter falan yoktu. Beni Nuh'un Gemisi'nin üzerinde döndüren çocuk Karadenizli. Dokuz defa dalış yaptık bir de fırtınalıydı hava midem bulandı. Aşağı indim bozuldum tabii, midem bulanıyor. Uçağın camı var, ben açıyorum daha net fotoğraf*

çekmek için ama bu sefer de içeriye rüzgar dolduğu için tayyare zor kullanılıyor."

Ara'nın fotoğrafladığı çukur, Ağrı Dağı'nın karşısında Tendürek dağlarının eteğinde, Aşağı Sürbahan ile Yukarı Sürbahan köyleri arasındaki Mahşer köyünün yakınındaydı.

"Elimdeki fotoğrafa ve haritaya göre yerini bulduk, uçaktan bakınca, gerçekten sanki Nuh'un Gemisi'nin kalıbı çıkmış, öyle bir çukur. Sular çekilince Nuh'un Gemisi çamura oturmuş, sonra tahtadan gemi çürüyüp gitmiş, çukur öylece donup kalmış... Tıpkı öyle görünüyor."

Ara'nın çektiği fotoğrafları servise koymasının ardından kıyamet koptu. Aranılan fotoğraf bulunmuştu.

"Fotoğrafları çektik, bütün dünya ayağa kalktı... Ben fotoğrafı çektim, gerisine bilim adamları karışır... Üstelik İncil'deki geminin ölçüleriyle, fotoğraftaki çukurun ölçüleri birebir tutuyor. Şunu rahatça söyleyebilirim: 'Eğer bu iz Nuh'un Gemisi'nin izi ise dünyada ilk defa gören ve fotoğrafını çeken benim."

Yıllar sonra Galatasaray'daki stüdyosunda bir papaz konuğu vardı.

"Hıristiyan papazı kapıdan girince haç çıkardı ve önümde hizmetkar bir eda ile duaya başladı. Bana bir evliyaymışım gibi bakıyordu. Tabii ben sıkıldım ama sonradan açıldı; 'Nuh'un Gemisi'nin varoluşunu siz ispat ettiniz, bu dine yapılan en mühim hizmettir, insanlık namına size teşekkür ederim.' Bir müddet sonra geri geri çıkarak odadan ayrıldı. Dedim 'Bir bu eksikti."

Sophia Loren'in Yatak Odasında

Her yıl Cannes'a gitmeye başlayan Ara film festivalinin müdavimlerinden olmuştu.

Gala gecelerinden birinde, saray merdivenlerinde poz veren ünlüleri çekebilmek için iyi bir pozisyon alma kavgası veren 50'ye yakın foto

muhabiri, itiş kakış içinde, Fransızların her dem rağbet gören küfrü "merde"nin bolca yankılandığı bir küçük savaş sergiliyorlardı. Güneş Karabuda, geç gelenlerin iyi yer kapmış olanları belli etmeden el, kol ve dirsek darbeleriyle yerlerinden oynatmaya çalıştığı bu hengame içinde hemen arkasından bir ses duydu: "*Atansiyon ulan ayı!*" Sesin geldiği yöne döndüğünde kendisiyle aynı yaşlarda esmer, bıyıklı, iki Leica'sını boynuna, ikisini de omuzlarına asmış meslektaşını görmüştü. Türkçe "*Kolay gelsin!*" dediğinde "*Eyvallah*" cevabını veren Ara'nın ta kendisiydi.

Bu rekabet ve koşuşturmanın ardından çekilen fotoğrafların İstanbul'a gönderilmesi de ayrı bir dertti.

> *"Şimdi çektiğimiz heyecanların on parası yok. Cannes'a gittiğimizde resim çektin nasıl göndereceksin? Mesela resimleri çektin, buraya yıkanmamış film geldiğinde hangisi hangisidir, kim kimdir nasıl bilecekler? O zaman benim orada yıkamam lazım bu kareleri. Teker teker kesip ayrı ayrı zarflara koyup göndermem lazım ki karıştırmasın. Bir de altına yazısını yazacaksın. Nasıl yazacaksın yıkanmamış filmin yazısını; buradan giderken büyük siyah kâğıtlar götürürdük biz foto muhabirleri. O otelin camlarını kapatırsın, kapılarını kapatırsın. Ondan sonra buradan ilaç götürürsün ya da oradan alırsın. Otel odasında lavaboda ya da tuvalette filmleri yıkarsın, asarsın filmler kurur. Yanında mandal götürürsün, sonra onları kesiyorsun sonra küçük küçük zarflar var üstüne numara koyuyorsun bir budur iki budur. Yoksa sen gönderirsin onlar burada ne yazar Allah bilir."*

Gerçekten de Cannes'dan gönderilen fotoğrafların altına ne yazılacağını Allah biliyordu.

> *"Bu Cannes ziyaretlerinden birinde, -her sene gittiğim için herifler beni tanıdık biri zannediyor, orada bir pansiyon bulmuşum oturuyorum. Makinemi alıp çıkmışım. Paris-Match'in de muhabiriyim o işi de yine oradaki tanışmalarımızdan almışım. Ünlüler Carlton Oteli'nde, Hotel Martinez'de kalıyorlar. Gittim Carlton'un önü kalabalık, gazetecilerle dolu. Ben onların arasına girmiyorum lüks muhabirim anladın mı, randevuyla çalışıyorum. 'Ne var çocuklar' dedim*

'Sophia Loren geliyor' dediler. Tayyaresi Nice'e inmiş geliyor bu tarafa. Hiç de ipimde değil milyon kere çekmişim Sophia Loren'i."

Başında bir görevlinin dikildiği asansör kapısı açık bir halde Sophia Loren'in gelmesini bekliyordu.

"Ben de iyi giyinmişim papyon mapyon, fotoğraf makinem de koltuğumun altında, bindim asansöre, biraz sonra Sophia Loren ile kocası Carlo Ponti geldi. 'Aaa merhaba nasılsın' falan filan. Sophia Loren, Carlo Ponti ve ben üçümüz 9. kata çıkıyoruz. Suratımı tanıyor ama kim olduğumu bilmiyor, gazeteci olduğumu bilseler atarlar anladın mı? İndik asansörden gidiyorlar ben de arkalarından gidiyorum sanki onlardan biriyim gibi. İçeri girdik bunların suitine, kapıyı da kapadılar 'Oh be patırtıdan kurtulduk' dediler. Baktım eğer orada birilerine takılmazsan beni keşfedecekler, kalabalık filan yok odada 2 kişi daha var."

Ara çok samimi bir şekilde odadaki İtalyan yönetmen Alberto Lattuada'ya yöneldi:

"Hemen gidip 'Ne haber ya?' dedim. Sohbet filan Türkiye'de bizim İtalyan filmleri nasıl satılıyor diye soruyor ben de gayet samimi konuşuyorum 'Haydi ya falan filan' diye numaramı yapıyorum. Sophia Loren ile Carlo Ponti bakıyorlar ki bu herif yabancı değil bize, bizim Alberto'yla konuşuyor diye. Baktım Sophia Loren, yatak odasına geçti ayakkabılarını çıkartıyor, rahat etmek için yatağın üzerine oturdu. Hemen fırsattan istifade 'Sizin böyle birkaç kare resminizi çekeyim sizi böyle hiç kimse görmemiştir' falan filan dedim. 'E çek çekeceksen' dedi. Yolladım resimleri burada çıkıyor abi rezalete bakar mısın; 'Muhabirimiz Sophia Loren'in yatak odasında' başlık bu. Afişler basıp sokaklara asıyorlar, büyük sansasyonel haber benim haberim yok."

Onassis'in Meşhurlar Yatı

1959 yılı yazının sıcak günlerinde Yunanlı armatör Aristotle Onassis'in, Marilyn Monroe'dan John Wayne'e, Greta Garbo'dan John F. Kennedy'ye kadar birçok ünlü simayı ağırladığı için adı "Meşhurlar Teknesi"ne çıkan yatı Christina, Sakız Adası'ndan ayrılıp Türk karasularına girmişti.

II. Dünya Savaşı'ndan kalma bir Kanada firkateynini milyonlarca dolar harcayıp lüks bir yata dönüştüren Onassis, teknesini doğduğu yer olan İzmir limanına yanaştırdığında beraberinde yine çok ünlü şahsiyetleri de getirmişti.

Yatın İzmir'den İstanbul'a doğru yol aldığını haber alan Ara, tüm hazırlıklarını tamamladı ve bir balıkçı motoru kiralayıp Marmara denizinin açıklarında beklemeye başladı.

Onassis'in beyaz gövdeli, sarı bacalı ve Liberya bandıralı yatı ufukta görününce Adalar bölgesine kadar motorla peşinden takip etti.

Burgaz iskelesine yaklaşırken rota değiştirip, Büyükada açıklarına demir atan yatın etrafındaki polis ve jandarmanın oluşturduğu koruma çemberi nedeniyle yanına yanaşmak dolayısıyla içini de görmek mümkün değildi.

Yatın 6 metre yüksekliğinde olduğunu hesaplayan Ara, uzun direkli bir balıkçı teknesi daha kiralayıp çıktığı direğin üzerinden rahatça fotoğraf çekmeye başladı.

> *"Ben direğin üstündeyim. Balıkçı tekneleri var ya onun üzerinde. Çünkü polis çevirmiş etrafını ama güvertenin içini yukarıdan görüyorum. Bir kadın geldi böyle. Oturdu orada aynasını koydu, ruj sürüyor ben kadını tanımıyorum. Ben 'Bir kadın Onassis'in yatında dudağını boyuyor' röportajı yapıyorum."*

Makyaj yapan kadının dünyaca ünlü soprano Maria Callas, arkasında sırtı dönük bir şekilde hasır koltukta oturan purolu şişman adamın da İngiltere'nin eski Başbakanlarından Winston Churchill olduğunu bilmiyordu. Başında denizci şapkası, üzerinde beyaz takım elbisesi, ağzında purosuyla lacivert suları seyreden Churchill'in arkasını dönüp de, Ara'nın tünediği direk üzerinden fotoğraf çekme tekniğiyle ilgili olarak "*Çok güzel bir fikir*" diye attığı lafı bile kaale almadı, o bütün dikkatini

aşklara, ayrılıklara, skandallara, dramlara tanıklık ettiğini bildiği yattaki güzel kadına vermişti.

Kendisine seslenilmesiyle gözünü objektiften ayırdı, bağıran Onassis'di.

- Ne yapıyorsun?

- Hiiiç Paris-Match'in muhabiriyim fotoğraf çekiyorum.

- Akşam üstü saat 4:30'da Adnan Menderes Bey gelecek. Sen de benim davetlimsin. O zaman gel, hem röportaj yaparsın hem de fotoğraf çekersin.

Ara alacağını aldığından bu davete icap etmedi bile. Yunanlı Armatör Onassis ile operanın divası Callas aşkının bu yat gezisi ile alevlendiği ortaya çıkınca çektiği "Bir kadın Onassis'in yatında dudağını boyuyor" fotoğrafı dünya basınında boy boy kullanıldı.

Taşlıtarla Gecekondularında

1950'li yıllar sona ererken plansız-programsız, Amerikan yardımıyla "Her mahallede bir milyoner" yaratmaya çalışan Menderes Hükümeti, iktidarının devamı için oy avcılığına çıkmıştı. Köyden kente göçenleri tavlamak için kentleri talan etmeye başlayan DP iktidarı halkın kelime dağarcığına gecekondu sözcüğünü de eklemişti.

Başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerde köyden gelenler için yer açılması gerekiyordu. Amerikan malı greyderler kentlerin içine fütursuzca daldı; İstanbul yıkılıyordu.

Vatan Caddesi'ni açabilmek için Aksaray-Bayrampaşa hattındaki ahşap evleri kepçeyle kamyonlara yükleyen greyderleri, işi gücü olmayan yüzlerce avare saatlerce seyrediyordu.

Her daim Adnan Menderes'in yanında olan Hayat dergisi de, İstanbul'un tarihi dokusunu yerle bir eden bu hoyratlığı "Yarınki İstanbul'a doğru" manşetiyle *"Dünyanın en güzel tabiat köşelerinden biri olan İstanbul, son imar çalışmaları ile de dünyanın en güzel şehirlerinden biri olmaya başlamıştır. Bu sütunlarda bulacağınız mukayeseli fotoğraflar şehrin geçirdiği büyük istihaleyi gözlerinizin önüne sermektedir"* şeklinde okurlarına sundu.

"Mukayeseli fotoğrafları" çekme işi Ara'ya düşmüştü. Fotoğraflarını *"Bugün bazı yerler henüz imar görmemiş arsalar halinde uzanmaktadır ama yarın her taraf mamure olacaktır"* altyazıları süslüyordu.

1959 yılı Ekim ayında Ara ve muhabir arkadaşı Orhan Tahsin birlikte bir gecekondu röportajı yapmaya karar verdiler. Bulgaristan ve Yugoslavya'dan göç edenler için devlet tarafından inşa edilen tek katlı göçmen konutlarının bulunduğu Taşlıtarla, gecekondu cennetine dönmüştü. Nüfusu 100 bini aşan Taşlıtarla sakinleri, 2 saatte gecekondu yapmaları ile nam salmışlardı.

Öyle bir günlük röportaj değildi kafalarındaki, buradaki gecekonducuların aralarına girecek ve onlarla birlikte yaşayacaklardı.

> ***"Rami'nin yolunu tuttuk. Önce kendimize yatacak bir yer bulmamız gerekiyordu, 'Kiralık oda' yazılı bir evin kapısını çaldık. Kapıyı açan mavi işleme yemenili kadına 'Biz serbest göçmeniz Kastamonu'da oturuyorduk. Şimdi İstanbul'a geldik. Kiralık oda arıyorduk da... ilanı görünce kapınızı çaldık' dedik. Ayağına takunyalarını geçiren kadın, evin arkasına doğru yürüyüp 1,5 ay süreyle kalacağımız iki metre eninde iki buçuk metre boyundaki odayı gösterdi."***

Kendilerini Orhan ve Ahmet diye tanıtan iki genç muhabir, 45 gün boyunca, sabahın kör karanlığında evden çıktılar, gece yarısı geldiler. Bütün gün Taşlıtarla'nın sokaklarında geziyor, insanlarla konuşuyor, kalan zamanda da Şen Çayevi'nde pişpirik oynuyorlardı.

> ***"Bir gün bizim ev sahibi kapının önünde çevirip 'Siz ne iş yaparsınız Allah aşkına?" diye sordu. Her daim ceketimin altında sakladığım fotoğraf makinesine geçerli bir mazeret bulmak için 'Ben şipşakçılık yaparım' dedim, Orhan Tahsin de 'Ben de İETT'ye başvurdum, hala bir cevap alamadım' cevabını verdi. Ev sahibi 'Sarıgöl'de bir fotoğrafhane var. Sahibi dostumdur. O da Bulgaristan göçmeni. Gelin sizi ona götüreyim' deyince ben havalara uçtum."***

Taşlıtarla'da düğünsüz gün yoktu. Ara düğünlere gidiyor, gelin ile güveyin baş başa, dünür, kayınço, kaynana, elti, görümce ile "aile portresi" fotoğraflarını çekiyordu. Masalardaki davetlileri de unutmuyordu. Fo-

toğraf çektiği masaya bir kart bırakıyor 2,5 lira alıyordu. Ara hayatının en renkli fotoğraflarını çekme olanağına kavuştuğu için mutluydu.

Topladıkları bilgiler ve çektikleri fotoğraflarla hazırlanan röportaj büyük ses getirdi.

"Taşlıtarla, çeşitli âdetleri olan, Türkçeyi çeşitli şivelerde konuşan 70'e yakın ilin, Türkiye sınırları dışında kalmış eski Türk ellerinden üç memleketin insanlarının bir arada yaşadığı 100 bin kişilik bir mahalledir. Hayat Mecmuası, bugüne kadar bu semtin deşilmemiş özelliklerini, kuruluş hikâyesini, düğün âdetlerini, Çingene âlemlerini, enteresan tiplerini Taşlıtarla'da 1,5 ay yaşayan bir muharririnin kaleminden, bir foto muhabirinin objektifinden sunacaktır."

Röportajda gözler önüne serdikleri gerçeklerin sorumluları da kayıtsız kalmadı.

> ***"O röportajı Demokrat Parti durdurttu, istemediler. O röportajın ikinci bölümüne Menderes Hükümeti engel oldu. Seçimi kazansın diye oraları bedava verdiler o meydana çıktı. Kestiler yayını."***

Röportajdan memnun olmayanlardan bir tanesi de Ara'nın annesiydi. Yıllarca *"Ben onu pamuklar ipekler içinde yetiştirdim, o gazeteci olup köprü altında serserilerle yattı. Taşlıtarlalarda gecekondularda yaşadı"* diye söylendi.

> ***"Anlamaz ki annem sosyete hanımı, ne iş yapıyor oğlan serseri midir diye. Adam olacağına serseri oldu anama soracak olursan."***

Çalınmamış Bir Kemençenin Nağmesi

1960 yılı Şubat ayında gazetelerden kendisine haber arayan Ara, Hürriyet gazetesinde Karadeniz açıklarında karaya oturan gemi haberini gördü. Karadeniz'in hırçın dalgaları son 75 yılda 120 tekne batırmış 1.100 kişinin de canını almıştı. Kefken'e gitmeye karar verdi.

> ***"Bir Cumartesi günüydü böyle. Boktan olaylar hep Cumartesi olur. Hürriyet'i açtım ki ben gemi kayalara oturmuş, deniz korkunç, dalgalar malgalar ama adam yok resmin içinde. Dedim güzel röportajdır İb-***

rahim'e de söyledim. Ben oraya gideyim şu işi yapayım bakayım nedir, iyi fotoğraf verir bizim için iyidir dedim. Nasıl gideceğim? Kefken Karadeniz'in o ucu yasak bölgedir."

O bölgeye gitmek için Sahil Muhafaza'dan izin alınması gerekiyordu.

"Şimdi böyle değildir ama o zaman ancak pasavanla geçebilirsin, o köyde oturanların kâğıtları vardır. Adalar var ilerde öyle küçük. Şimdi oraya gideceğim Sahil Muhafaza'ya telefon etmek lazım. Ettik mettik Hayat diyorsun tabii adamlar 'Merhaba' diyorlar. 'Sen' dediler 'Beykoz'a gel oradan vardiya değişir, bizim otobüsümüze bin seni götürecek oraya'. 'Tamam' diyorum saat 5 oluyor vardiya değişimi 5'te. Gittim makineler de hazır filmler de hazır. Otobüse bindik gittik gittik gece oldu yolda hava karardı."

Ne yapacağını bilemeyen Ara çareyi Garnizon Komutanlığı'na başvurmakta buldu.

"Dedim burada Garnizon Komutanlığı nerede, eğer askeriyeye gidersen askerler her zaman yardımcıdır gazetecilere ama o gün rastladığım herif tersti. Gittim nöbetçi subay üsteğmen. Dedim 'Benim adım Ara Güler gazeteciyim, Hayat Mecmuası falan filan, gemi battı benim oraya gidip resim çekmem lazım, dinledi dinledi; 'Sen buraya nasıl gelirsin' dedi. 'Otobüsle geldim sen ne konuşuyorsun ya' dedim. 'Gazetecilik vazifemi yapıyorum, dünyada vazifeyi sadece sen mi yapıyorsun'. Tabii o ters söyleyince ben de ters gidiyorum. En sonunda kızdı, askeri çağırdı, beni revire kapadılar."

Revirde sıkılan Ara gözüne çarpan manyetolu telefona sarıldı.

"Ben zaten yedek subaydan yeni terhis olmuşum. Manyetolu telefonu çevirdim 'Buyurun Ateş' dedi parolayı öğrendim ben abi. Dedim 'Ateş evladım senin yanında sivil telefon var mı?' 'Var komutanım' dedi. 'Sen şu numarayı çevir evladım' dedim; Hayat Mecmuası filan demiyorum numarayı söylüyorum. 'Oradan İbrahim Bey'i bul bana' diyorum 'Peki Komuta-

nım' diyor. Hayat Mecmuasını buluyor duyuyorum öteki taraftan. 'Ben sana söyleyeceğim buradan sen ona onu söyle' diyorum. Oradan çıktı İbrahim açtı telefonu, 'Ben Ara' diyorum. Asker de 'Arıyorum komutanım' diyor. Ara'nın isim olduğunu öğretemedim ama İbrahim anladı. Dedim 'Sen ona söyle Kuzey Deniz Saha Komutanı'nı tanıyorum ona müracaat et beni alsınlar buradan'. Derken abi hat karıştı ben buna 'Ara' dedikçe başka bir hat devreye girdi. 'Kimsin sen?' 'Ben' dedim 'Revirdeyim, sen kimsin?'. 'Ben Erol Dallı Cumhuriyet'in Yazı İşleri Müdürü' Bizimki her gelen gazeteciyi tevkif etmiş, hepsini ayrı ayrı yerlere koyuyor. Tabii manyetolu telefonu kaldıran duyuyor. Biz artık Erol'la konuşuyoruz öteki gazetenin adamları neredesin filan diye. Ne yapabilir bu herif bize hiçbir halt yapamaz ama vakit geçiyor. Sabaha kadar bekledim sonra cipe koydular hepimizi attılar garnizon dışına. "

O fotoğrafı çekmekte kararlıydı. Polonezköy yakınlarında araçtan indi.

"Orada Ferdinand diye bir köylü vardı ondan at kiralardım gezerdim. Ferdinand'ı buldum dedim 'Ulan at nerede?' Kör bir atı var herifin aldım onu, Kefken ne tarafta kroki çiz bana dedim. Herif çizdi verdi oradan oraya git, buradan oraya git. O makinelerle bindim 4 kere de düştüm attan, çalıya takılıyorum, ağaç dalına takılıyorum boyuna düşüyorum. Neyse yara bere içinde sahili gördüm o gemi orada duruyor. Patika yoldan aşağıya indim orada birkaç tane resim çektim filan. Çektiğim güzel resimlerden bir tanesi denizin üzerinde bir kemençe böyle arkada kayalara oturmuş bir gemi, 'Çalınmamış bir kemençenin nağmesi' güzel bir resim yani kompozisyon güzel."

Görevini başarmış olmanın huzuruyla yola koyuldu. Bir at arabası ile Paşabahçe'ye indi.

"Oradan da gazeteye geldim. Röportajı veriyorum, 'Resimler şöyle' filan diyorum 'Sen boş ver onu daha başka bir iş var sen ona git' diyorlar. 'Ne işi?' diyorum İzmir'de bir gemi böyle dönmüş... Haydee tayyareye bindik İzmir'e gittik. Gazetecilik hayatında olay-

lar olayları kapatır. Çok öyle olay vardır, mesela bu benim çok güzel resmin üzerine çok boktan bir resimdir sonradan gittiğim. İzmir'deki sıradan olayın resmi tam sayfa verildi öteki resim arada kaynadı gitti. O kadar eziyet çektik o kadar halt oldu kullanmadılar fotoğrafı abi."

Akıl Hastanesine Yatış

1960 ilkbaharında Ürdün Kralı Majeste Hüseyin annesi Ana Kraliçe Zeyn ile birlikte Türkiye'ye geldi. Ankara'daki resmi temaslarının ardından geçtiği İstanbul'da kaldığı 3 gün içinde uğradığı esrarengiz bir adres vardı: Ortaköy Şifa Yurdu.

Ürdün Kralı ve Ana Kraliçe Zeyn'in bu boğaza nazır bir koru içindeki binayı ziyaretinin nedeni, babası Emir Talâl'ın bu hastanede yatıyor olmasıydı.

Talâl, babasının uğradığı suikastın ardından akli dengesini yitirdiği için görevden alınmış ve İstanbul'da şimdilerde Alarko Holding'in merkezi olarak kullanılan koru içindeki bu klinikte gözlerden uzak tutuluyordu.

Korumalarıyla Şifa Yurdu'nun çok sayıda odasına yayılan Talâl, bütün gününü yaverlerini döverek, balkona çıkıp ağaçlara selâm durarak ve de vakitli vakitsiz ezan okuyarak geçiriyordu.

Tüm dünya basını devrik Ürdün Kralı'nın bir kare fotoğrafını çekmek için büyük bir yarış içindeydi ama çok sıkı koruma altında olduğu için başaran olmamıştı.

Majeste Hüseyin'in İstanbul ziyaretini yakından takip eden Hayat Mecmuası bir plan hazırladı. Foto muhabiri Ara Güler'i hasta gibi Ortaköy Şifa Yurdu'na sokacaklar ve bütün dünyayı atlatacaklardı.

"Şifa Yurdu şimdiki Alarko binası. Kral'ın resmini çekmek için ben deliyim diye buraya yattım. Karısı deli diye yatırdı oraya. Her sene ziyarete gelir. Kendimi acayip deli göstermek için öyle felsefe kitapları filan aldım. Acayip acayip şeyler ancak deliler okur yani. Gittim daha gittiğim ilk gün bir iğne yapmazlar mı; feleğim şaştı."

Yaptıkları planda iğne yoktu.

> *"Neyse belli etmeden 4-5 gün yattım. Tam benim altımdaki odada yatıyor kral. Ortam rezalet, koruma polisleri dolaşıyor sürekli sivil. Bir gün üzerimde gecelik içimde Leica kütüphaneye gidiyorum. Leica içimde çünkü Kral çıkarsa çekeyim, 'Paravanın Arkasındaki Kral' gibi imajinasyon sahneler kuruyorum kafamda ama hiç çıkmıyor adam. Olmuyor olmuyor."*

Akıl hastalarının arasında kalan Ara sıkılmaya başlamıştı.

> *"En sonunda günün birinde koridorda bir gölge gördüm, dedim belki onun gölgesidir. Esrarengiz filan. Çekmemle birlikte iki tane herif koluma girdi, ayağım yerden kesildi. Talal'ın korumaları. Götürdüler beni odama, attılar içeri dediler 'Bir daha çıkarsan seni vururuz'. Ben biraz durdum durdum sinirim bozuldu. O gece hemen giyindim hastaneden kaçtım."*

Firarın ardından soluğu Yazı İşleri'nde aldı.

> *"Gittim beni gönderen Yazı İşleri Müdürüm İbrahim Çamlı'ya 'Ulan beni ölüme gönderdiniz, polisler bana böyle yaptı, vursalar ne olacaktı' diyorum bana ne diyorlar biliyor musun? 'Sen oradan çarşafı sarkıtacaktın aşağı'. Ulan dedim ben sizin çarşafınıza başlarım. 'Çarşafı dola da in aşağı' diyor ya! Vururlar adamı, çarşafı vereyim de sen in."*

İhtilal Günleri

Türkiye 1960 yılına girdiğinde miadını dolduran Menderes iktidarının son çırpınışlarına tanık oldu. ABD güdümünde sürdürülen gerici ve popülist politikaların yol açtığı fiyaskonun faturasını basın ve muhalefete kesmeye çalışan Adnan Menderes, kendisini eleştirenleri hiçbir yargılamaya tabi tutmadan 3 yıla kadar hapse atmaktan, gazete ve matbaalara el koymaya kadar inanılmaz yetkilerle donatılmış bir Tahkikat Komisyonu kurdurttu. CHP'nin mallarına el koyan ve her fırsatta muhalefet lideri İsmet İnönü'yü susturmak hatta linç ettirmek için girişimlerde bulunan Menderes'in dikta rejimlerini aratmayacak yöntemleri sonunda gençleri isyan ettirdi. "Hürriyet-Hürriyet" diye bağıra-

rak sokaklara dökülen İstanbul Üniversitesi öğrencilerine silahlarla saldıran polisin Orman Fakültesi öğrencisi 20 yaşındaki Turan Emeksiz'i öldürüp, onlarca öğrenciyi yaralaması Menderes'in sonunu getiren süreci tetikledi.

İstanbul ve Ankara'da ilan edilen sıkıyönetim de fayda etmemişti, ülke kaynıyordu.

> *"Cağaloğlu'ndan aşağı iniyorum, yanımda küçük bir makine taşıyorum. Karaköy'den bir şey alıp döneceğim, bir de baktım ortalık birbirine girdi. Adamlar geliyor öteki tarafa geçiyor, köprü açılıyor. Orada resim çektiğimi hatırlıyorum güneşli bir gündü. Köprü açıldı ben de sandalla karşıya geçtim Ziraat Bankası'nın üstüne çıktım oradan resimler çektim. Bir sürü olay oldu."*

Sonunda beklenen oldu ve Ordu yönetime el koydu.

> *"Babam gece radyoyu açmış bir şeyler oluyor. Saat 02 bir ses 'NATO'ya CENTO'ya bağlıyız'. İlk konuşan adam Alparslan Türkeş. Kimse, mesleği ne olursa olsun sokağa çıkmak yasaktır, örfi idare ilan edilmiştir falan filan."*

Radyoyu dinledikten sonra meslek içgüdüsüyle çantasını topladı.

> *"Ben Hayat Mecmuası'nda çalışıyorum ama Paris-Match, Stern, Time bunların muhabiriyim. Diyor ki adam, sokağa çıkmak kati suretle yasaktır filan. Sokağa çıkmazsak nasıl resim çekeceğiz? Çıkacağız çaresiz öylece çıktım, kimseler yok. Yanımda iki üç makine var. Gün ağarıyor yavaş yavaş. Galatasaray Meydanı'nda bekliyorum. Her taraf sessiz ve bomboş. Baktım ileri, Taksim'e doğru taa uzaktan bana doğru bir askeri cip geliyor. Yaklaştı yaklaştı içine baktım sadece bir er var. Yedek subaylığımı hatırladım, kendimi tutamadım ve 'Duuuuuuur' diye bağırdım, zınk diye durdu. Emreder gibi 'Nereye gidiyorsun?' dedim. 'Vilayete gidiyorum efendim' dedi. 'Beni de götür' dedim. Bindim mi ben arabaya şimdi. Ben bütün o barikatları cipte geçtiğim için tıkır tıkır geçtim abi, bir taraftan da resim çektim."*

Ara'yı taşıyan cip Vilayet binasının önünde durduğunda kapının önünde bekleşen gazeteciler merakla araca yöneldiler.

> *"Cip geldi Vilayet'e böyle döndü yanaştı baktım bizim çocuklar orada. Ben böyle gayet imparator gibi ciple indim vilayete, asker de beni bir bok zannediyor indi kapıyı açtı. Düşün yazı işleri müdürleri, Abdi İpekçi var, Ömer Sami, benim yazı işleri müdürü; İbrahim Çamlı, Bebek'te oturuyor, düşün, ilk haberi duyunca, Bebek'ten yürüyüp geliyorlar. Hepsi yürüyerek gelmişler vilayete, bin kere tevkif edilmişler sokaklarda. On iki defa filan yakalanmışlar gelinceye kadar. Bense çömez Ara Güler cipten iniyorum. Heriflerin aklı kaçtı, polis filan zannettiler beni. Hemen indim, kayboldum. Şimdi ihtilal zamanlarında kim kimdir belli değildir. İndik herkes bana bakıyor ama kimse benimle konuşmuyor. Çünkü herifler beni MİT'ten zannetmeye başladılar, bir hafta konuşmadılar benimle."*

İhtilal ortamında çalışmak bir hayli zordu ama fotoğrafları da dünyaya geçmek gerekiyordu.

> *"Milli Birlik Komitesi'nin İstanbul'daki adamları bir açıklama yapacakmış, gittik onları çekiyoruz gizli çekiyoruz, koltuğunun altında. Bir sürü resim çekmemiz lazım ne çekeceksin Ayasofya önünde, tanklar lazım yani herkesin bildiği bir anıtın önünde olması lazım. 40-50 tane resim çektim. Geldim filmleri yıkadım, kartları bastım, zarfları hazırladım sabaha kadar. Zarf zarf ayırdım yok Sunday Times, yok Life, Stern, Paris-Match. 5-6 zarf var elimde. İlk uçakla göndermek lazım o zaman öyle gidiyordu. Telefoto çalıştırabilen yok o sırada Türkiye'de. Arabayla Yeşilköy havaalanına gittik. Yanımda Associated Press'in muhabiri de var. Stern'i Lufthansa'ya veriyorsun, Paris-Match'i Air France'a. Gümrük'teki memur dedi ki 'Abi şimdi ihtilal oldu ben vazifede olup olmadığımı bile bilmiyorum. Şimdi ben bunları bırakırsam beni yakarlar. Yani bilmiyorum içlerinde ne olduğunu göndermem mi lazım göndermemem mi? Sen daha yetkili birinden imza getir de gönderelim resimleri' dedi. Tayyareler gitti ertesi güne kaldı iş."*

Çareyi ihtilalin gözde mekânı Radyoevi'ne gitmekte buldu.

> *"Gittik Radyoevi'ne bir deniz binbaşısı 'Ne var ne istiyorsunuz?' dedi. Ben Ara Güler filan derdimizi anlattık. 'Komutan Kenan Albay yok ben imza atamam' dedi. Bekledik geldi. Kim biliyor musun? Elinde makineli tüfekle Radyoevi'ni basan adam."*

Heyecanla derdini anlatmaya çalışan Ara, Time ve Paris-Match'i temsil ettiğini söyleyince Albay'dan çok sert bir cevap aldı:

- Kim takar ulan bunları?

Ara'nın zarflardan çıkarıp önüne koyduğu tank resimlerini *"Ne ulan bu?"* nidasıyla teker teker inceleyip yere fırlatan Albay bas bas bağırmaya başladı:

- Bu fotoğrafları yurtdışına yollayamazsın. Bu ihtilali Türk milleti yapmıştır, asker ile ilgisi yoktur.

- Efendim ben bu resimleri göndermezsem burada ihtilal olduğunu kimse bilmez. Bu gazete ve dergiler dünyanın en büyük basın kuruluşlarıdır. Bu fotoğrafları yollamazsak yaptığınız ihtilal sadece yazı olarak dış basında yer alır. Yaptığınız ihtilal de havaya gider.

- Sen Hayat Mecmuası'ndaki herif değil misin? İsmet Paşa'nın Topkapı olaylarında yoktun ama Menderes'in her baraj açışında fotoğrafları sen çekiyordun.

> *"Tanıyor herifler beni ya..."*

Albay Hayat dergisinin Menderes yanlısı yayınlarının faturasını Ara'yı bulmuşken kesmeye kararlıydı.

- Efendim Yazı İşleri Müdürüm ne emrederse ben de oraya giderim. Siz albaysınız, size derlerse ki 261 no'lu tepeyi zaptet, 262 numaralı tepeye gitmezsiniz çünkü size verilen vazife odur. Demek ki Yazı İşleri Müdürüm beni Topkapı'ya göndermemiş ki gitmemişim. 'Git kaplumbağa resmi çek' demiş onu çekmişim. Ben işimi yapıyorum. Eğer birinde kabahat arıyorsanız gidin Yazı İşleri Müdürümle konuşun...

- Kim ulan senin yazı işleri müdürün?

Ara cevap veremedi. Sorusuna cevap alamayan Albay yine bağırdı :

- Yazı işleri müdürün kim ulan?

Ara kısık bir sesle cevap verdi :

- O kadar çok bağırıyorsunuz ki, unuttum müdürümün adını.

Bu cevapla kendisiyle dalga geçtiğini düşünen Albay, öfkeden çılgına döndü ve yanındaki askerlere talimatını verdi:

- Atın ulan bu herifi içeri...

> ***"Askerler beni alıp Radyoevi'ndeki müdürlerden birisinin odasına kapattılar. Başıma da bir nöbetçi diktiler. Gayet lüks bir oda. Kendi başıma konuşuyorum, küfrediyorum 'Hay bu mesleğin içine edeyim. Buradan bir çıkayım bir daha gazeteci olanın ağzına tükürsünler' falan filan. Kenan bir gün evvel Radyoevi'ni basmış. Orada durdum sigaram bitti. Sigara içiyorum çok. Kapıda süngülü asker açıyorum kapıyı diyorum ki 'Gel buraya. Sigaran var mı?" Onun da sigarasını bitiriyorum. Akşama kadar orada kaldım. Sonra Kenan'ın aklına geldim, bu kime sorduysa sordu. 'Al resimlerini defol git' dedi. Bayram ettim tabii. Ama 'Bu resimler yurtiçinde çıkmayacak' dedi."***

Ara yurtdışına gönderilecek fotoğraflarını kurtarmıştı ama "yurtiçi"nin derdi büyüktü.

27 Mayıs İhtilali, yıllarca Menderes'in icraatlarını gözü kapalı destekleyen Hayat dergisini apansız yakalamıştı.

> ***"2 hafta evvel de Adnan Menderes'in resmini çekmişim İzmit petrol rafinerisinin temel atma töreninde. Menderes'i kapak yapmışız, orta sayfa ayırmışız. En büyük dert de biz dergiyi yapmışız ihtilal olmuş, nasıl bozacağız yerine ne koyacağız? Ankara'dan 4 tane salak fotoğraf geldi. Benim çektiğim resimleri büyütüyoruz filan ama kapak meselesi kaldı. Kapağa kimin resmini koyacağız; Cemal Gürsel. Kimse tanımıyor bilmiyor. Ben askerliğimi Davutpaşa Kışlası'nda***

yapmışım, orada duvarda paşaların resimleri vardır. Bu paşalardan biridir bu dedim atladım arabaya gittim. Nöbetçi amire durumu anlattım. Bu arada Demokrat Partilileri getiriyorlar, dövüyorlar mövüyorlar görüyorum. Nöbetçi de bilmez ki hangisi Cemal Paşa. Baktım baktım bulamadım."

Derginin kapağına Mustafa Kemal'in askeri üniformalı bir resmi konuldu, orta sayfaya "*Demokrasi tarihimizde yeni ve parlak sahifeler açan Kahraman Türk Silahlı Kuvvetler*" posteri yerleştirildi ve Menderes iktidarına şirin görünmek için kullanılmayan öğrenci olaylarının fotoğrafları "*Türk Demokrasisinin Kurtuluşunu Anlatıyoruz*" manşetiyle basıldı.

İşin ilginç yanı, ihtilal olduğu gün derginin sahibi Şevket Rado ortalıkta yoktu; Amerikan hükümeti tarafından "Amerika'daki meslektaşları ile tanışmak ve Amerikan basınında tetkikler yapmak üzere" ABD'ye götürülmüştü.

"Esas patron Kazım Taşkent de ihtilalin ilk günü gazeteye gelmiş ve idare müdürümüz de onu gazetenin arka odalarından birine saklamıştı. Bütün bu tertip kapitalistler, her zaman askeri ihtilallerden korkarlar, kaçacak delik ararlar. "

Hayat'a Veda

"İhtilal iyi ki olmuş yoksa orada Hayat Mecmuası'nda çalışıyor olacaktım."

27 Mayıs ihtilalini takip eden günlerde, "para yok" diye 8 yıldır bitirilemeyen Çanakkale Şehitler Anıtı için Milliyet gazetesi bir kampanya düzenleyip gerekli parayı buldu ve anıt bitirildi.

"Fikret Arıt var benim Yeni İstanbul'daki Yazı İşleri Müdürümdü. Çok esaslı bir gazeteci. 'Yahu' dedi'İşin gücün yoksa gidelim Pazar günü şu açılışı çekelim. Perşembe'ye kadar ancak yaparlar' dedi. 'Vallahi abi sen gitmek istiyorsan giderim benim de çok öyle yapacak işim yok' dedim. Gitmiş Hikmet Feridun Es'e söylemiş o da Şevket Rado'ya 'Ara ile Fikret Çanakkale Abidesi'nin açılışına gitmek istiyorlar' diye söylü-

yor. Bir hışımla içeri girdi bu. Ben de gazete okuyorum. 'Ulan boktan muhabirler, şimdi gidersiniz oraya. Abide'nin üzerinde iskele var, yok bilmem ne var. Tahkik ettiniz mi? Siz bizim derginin parasıyla gezmeye gidiyorsunuz' filan diye bağırmaya başladı. Fikret'e bağırıyor, Fikret de dinliyor böyle. Bu bağırdı bağırdı gitti. Fikret'in gözünden yaş akmaya başladı. Yumruğunu vurdu masaya 'Ulan anasını sattığımın ekmek parası olmasa ben bu herifin lafının altında mı kalırım' deyip başladı hüngür hüngür ağlamaya."

Ara, Şevket Rado'nun çok sevdiği dostu Fikret'i ağlatmasına dayanamamıştı.

"Bu böyle ağlayınca dedim ki 'Ben gideyim bu herifin ağzına tüküreyim.' Hemen karşıda Hikmet Feridun'a gittim 'Hikmet Abi ben bu herifi dövüyorum. Ağzına tüküreceğim şimdi görürsün' dedim. Bir tekmeyle girdim odaya. Derginin orta sayfasındaki resimleri asmış koymuş duvarlara."

Tekmeyle açılan kapının sesiyle yerinden hoplayan Rado'nun ödü kopmuştu.

- Ver ulan benim İsmet Paşa röportajını.

- Sen onu bizim için yapmadın mı?

- Sen kimsin ulan? Senin...

Ara'nın gözü dönmüştü.

"Bir tane indirdim buna. Anladı ki dayak yiyecek başladı odanın içinde koşmaya. O koşuyor ben koşuyorum arkasından, o tabloları alıyorum geçiriyorum kafasına. Dört tane geçirdim kafasına. Mahsus kimse tutmuyor abi, herkes biliyor ki yaramaz herif. Hayatını kurtarmak için matbaa kapısından dışarı kaçtı. Bakmadan kaçıyor. O önden koşuyor Cağaoğlu'nda ben arkasından kovalıyorum. Tuttuğum yerde iki tane indiriyorum. Ta Vilayet'e kadar kovaladım ondan sonra yokuş çıkılmaz dedim bıraktım. Döndüm geldim dergiye Muhasebe Müdürü Ferit Hansoy'a dedim ki 'Fe-

rit Abi sen derhal benim hesabımı kes. Ben buraya bir daha gelirsem patron olarak gelirim' dedim. Gazeteci patron filan takmaz, eskiden de öyledir şimdi de öyle."

Master of Leica

Kimi zaman ayağında bir bukağı gibi hissettiği Hayat dergisinden ayrılan Ara rahatlamıştı.

1961 yılında İtalyan yayınevi Lerici Editori, Nazım Hikmet'in Bursa Cezaevi'nde tamamladığı ve afla çıktıktan sonra Türkiye'deki yayınevine verdiğinde korkudan basılamayan Memleketimden İnsan Manzaraları'nın üçüncü bölümünü yayınlamaya karar vermişti. Nâzım Hikmet'in, bu eserini "In Quest'anno 1941" (Şu 1941 Yılında) adıyla basacak olan İtalyan editörler Ara'dan fotoğraf istediler. İsminin yayınlanmaması kaydıyla Anadolu'daki yaşamı anlatan 8 fotoğrafını yayınevine verdi. Nazım da ölene kadar Türkçe basılamayan Memleketimden İnsan Manzaraları'nı, sol sayfaları Türkçe sağ sayfaları da İtalyanca basılan bu kitap sayesinde görebildi.

"Nazım Hikmet'in kitapları senelerce bu memlekette yasaklandı, sonra da hepsi serbest bırakıldı. Peki bütün millet okudu bunları da, kaç kişi komünist oldu? Demek ki lüzumsuz şeyler çok yapıldı bu ülkede. Türkiye bu gereksiz baskılardan kurtulmadıkça çağdaşlığı asla yakalayamaz."

Artık kendisini daha fazla enternasyonel işlere verebilecekti.

"Her şeyin bir vakti var! İşte böyle... Paris'e bir gelişimde Martinez'le tanıştım. Romeo Martinez. Hayatımda, bütün fotoğrafçıların hayatında büyük bir rol oynamış bir adamdır bu. İspanyol. İsviçre'nin Luercene şehrinde Camera dergisi çıkar 3 lisanda, fotoğraf hakkında en mühim ve en büyük dergidir. Martinez onun editörüydü. Tanıştım, Martinez beni sevdi abi. Babası bir ara İstanbul'da görevli olduğu için İtalyan Okulu'nda okumuş, Türkiye'ye de sempatisi var. Durmadan benden resim istiyor, Camera dergisinde sık sık kullanılıyor. Günün birinde dediler ki, 'Senin hakkında bir sayı yapacağız...' Aman... Ne

demek benim hakkımda sayı! Anlıyor musun? Resimler seçtik, gönderdik. Bir Camera çıktı ki, tepeden tırnağa ben!"

Uluslararası Fotoğraf Sanatı Federasyonu'nun resmi yayın organı olan Camera dergisi 1962 Şubat'ında yayınlanan 41. sayısında Ara Güler'i dünya fotoğraf alemine tanıtıyordu.

"Martinez 10 sene sonra bastı benim fotoğrafımı ve bana ne dedi biliyor musun ya! 'Bekledim ki fotoğrafçı olacak mısın diye' En az 10-15 senelik olacaksın ki koysun. Yarın öbür gün bankacı olur herif, tüccar olur, züccaciyeci olur. 'Ben' diyor 'Camera dergisinin editörüyüm, fotoğrafın askerini koyarım."

Aynı yıl Almanya'ya Leica'nın yeni çıkan modelini almaya gittiğinde Leica Photography dergisinin editörü Heinich Stockler ile tanıştı.

"Yanımda birkaç fotoğraf vardı. Benimle röportaj yaptı adam, birkaç tane de resim aldı. Aradan zaman geçti. Bir Leica Photography sayısı geldi bana. Bir de baktım, ben 'Master of Leica' yani Leica Ustası ilan edilmişim. 'Master of Leica' olmak bana büyük cesaret verdi.

Ara'nın "Leica Ustası" ilan edildiği dergide *"Ara Güler insan üzerine odaklanıyor, onun üzüntüleri, sevinci ve kaderine... İşte bu yüzden nerede olursa olsun, insanları etrafındaki doğal ortamla birlikte gösteren anlık kareler yakalamaya çalışıyor. Fotoğrafa bu yaklaşımı örnek niteliğindeki estetik tavrı, sanatkârane hüneri ve usta yeteneğinin bir eseri"* deniliyordu.

Ara gazeteciliğe ilk başladığı yıllarda kutsal bir kitap gibi katlamaya kıyamadığı, satır aralarına kadar okuduğu Leica Photography dergisi tarafından "Usta" ilan edilmişti.

"Türkiye'nin fotoğrafa bakışının değişimi aşağı yukarı benim Leica makinemle fotoğraf çekmeye başladığım dönemlere denk gelir. Şimdi Yapı Kredi bir kitap çıkartmıştır. Bizim serginin kataloğu. Orada, 'Türkiye'de fotoğraf Ara Güler'in III B 382418 numaralı Leica'sı ile başlamıştır' diyor."

Türkiye'deki ilk ve tek "Master of Leica" unvanlı Ara'nın ustalığı tescillenmişti.

> *"Leica fotoğraf makinelerinin Rolls Royce'udur. Leica gibisi yoktur. Kullandığım ilk 35 mm fotoğraf makinesi Leica'dır. Eskiye bakıyorsun dünyanın en iyi fotoğrafçıları hep Leica kullanmıştır. Lensleri falan çok keskindir, çok iyidir mesela. Ama bunlar teknik şeyler. Eğer iyi fotoğrafçı değilsen Leica bile kullansan iyi fotoğraf çekemezsin. Adamın parası var alıyor Leica. Çok duyarım, adam makinenin içindeki filmi bir sene geçmiş bitirmemiştir. Kardeşim bari Leica alma. Pahalıdır Leica ama değer doğrusu. Biliyor musun Amerikan ordusu İkinci Dünya Savaşı sırasında vurmuyor Almanya'daki Leica fabrikasını çünkü bombardımanda sallanırsa objektifler bozulur. 40 senede 30 senede kuruyor bir mercek."*

Alman kentlerini halı bombardımanıyla dümdüz eden Amerikan ve İngiliz savaş pilotlarının Frankfurt üzerine geldiklerinde daha dikkatli olmaları tembihlenmişti. Frankfurt'a 90 kilometre uzaklıktaki Wetzlar ve Solums kasabaları kesinlikle bombalanmayacaktı. Çünkü bu kasabalarda ünlü fotoğraf makinesi Leica'nın üretim tesisleri bulunuyordu.

> *"Amerikan ordusu bunları biliyordu ve bu nedenle bölgeyi hava bombardımanı yerine motosiklet kıtalarıyla zaptetti."*

Magnum Çetesi

Babası Tütün Rejisi "Société de la Régie Cointeressée des Tabacs de l'Empire Ottoman"'da çalışırken, İstanbul'da okuduğu için kendisini yarı Türk hisseden Camera dergisinin editörü Romeo Martinez, Ara'nın hem İstanbul fotoğraflarını hem de kişiliğini çok seviyordu.

Martinez bu yüzden elinden geldiğince her zaman Ara'ya yardım etti, yeni kapılar, ufuklar açtı.

Efsanevi Magnum Ajansı'nın başındaki Henri Cartier Bresson ile Ara'nın tanışmasını da sağlayan o oldu.

"Martinez, Henri'yi çağırmış, 'Sana genç bir Türk fotoğrafçısı takdim edeceğim' demiş. Martinez'in Türkiye'ye sempatisi var; tahsilini buradaki İtalyan mektebinde yapmış. Oradan, kafasında böyle bir şey var. İstanbul onun için önemli. Cartier de, 'Biliyorum, görüyorum resimlerini, geleceğim' demiş. Martinez'in evinde tanıştık, Paris'te. Aramızda Magnum konusu çok fazla geçmiyor. O zaman Magnum zaten 16 kişi."

Ara nihayet tanıştığı Magnum Ajansı'nın kurucusu Bresson'u her zaman takdirle izlemişti.

"Cartier Bresson o zaman da çok meşhurdu. Dergilerde filan okuyoruz efsane gibi herif. Marc Riboud da onun yardımcısı. Onu da Magnum'a almış. Bu da Magnum'da yeni o zaman ben ondan meşhurum yani. Bresson yanına birini istemiş bunu almış. Cartier'in asistanlığını yapardı, durmadan bunu azarlardı. Mark buraya geldiğinde tanıştım, Bresson ile de Fransa'da."

Bresson ürünleri ve duruşuyla da Ara'yı çok etkilemişti.

"Henri Cartier-Bresson var ya, çok iyi bir harp muhabiridir. Realist yapısıyla fotoğrafın Emile Zola'sıdır. O hepimizin öncüsü, ustası olmuştur. Bunlar bir sürü şeyin farkındadırlar. Heyecan duyarlar. Dünyayla, insanla ilgilidirler. Yaşamı, insanı severler. İnsana yaramayan şeylerin karşısında dururlar, seslerini çıkarırlar. Cartier Bresson Gandi'nin arkadaşıydı mesela. Gandi filmindeki fotoğrafçı da odur. Cartier Bresson çok siyasî düşünen bir adamdır"

Paris'teki buluşmalarının ardından Bresson İstanbul'a gelmişti.

"Basın Yayın'ın davetlisi olarak geldi. Ben Cartier Bresson'u tanıyorum ama samimiyetim yok. Martinez beni sevmesine sebep olmuştur. Taksim'de Mete Caddesi'ndeki Gezi Otel'de kaldı.Bütün İstanbul'a götürdüm ama bir de onun resmi mihmandarı var devlet tarafından verilen. Bresson ile burada dolaşıyorduk yorulduk, Sabahattin Eyüboğlu'na gittik. Sabahattin Fransa'da yetişmedir. Çok resmini çekti Cartier

onun. Taksim'de Atatürk'ün heykelinin karşısında şipşakçılar vardı. Dedi 'Bunlar ne iş yapıyor?', 'Bunlar şipşakçıdır insanları böyle pıt pıt diye çekerler' dedim. Onun üzerine 'şipşakçı' diye imzalamaya başladı kitaplarını."

Türkiye ziyareti sırasında Ara'nın girişkenliği ve yardımseverliğinden derinden etkilenen Bresson çok mutlu olmuştu. Ara da Bresson'un fotoğraf tercihlerini yakından görmekten...

"İstanbul'da Cartier Bresson ile fotoğraf çekerken onun gördükleri karşısında aldığı tavır ile benimki birbirinden çok farklı olmuştu. Sokakta arabalarla karşılaşan yoğurtçu fotoğrafı benim en tanınan fotoğraflarımdan biri oldu. Bresson orada fotoğraf bile çekmedi. Onun tavır alışı ile benimki farklı olmuştur. Onun gibi benim fotoğraflarım da an fotoğraflarıdır. Ben bir fotoğrafın ortaya çıkması için saatlerce beklemişimdir. O da bekler. Doğru anı yakaladığında da deklanşöre basar. Belgesel fotoğraf budur zaten. Foto muhabiri tarihi kamerasıyla yazan adamdır; Henri Cartier bunu en iyi yapan adamlardandır."

Ara'nın Magnum ile ilişkisi diğer Magnumculardan farklı gelişmişti.

"Herkeste şöyle bir yanılgı var. Herkes benim Magnum için çalıştığımı düşünüyor. Magnum benim için prestijdir, yukarıda bir semboldür. Capa olsun, Cartier Bresson olsun kartvizit gibi bir şey bu. American Express kartım var gibi bir şey yani. Bu nedenle Magnum'la ilişkim farklı oldu, diğer Magnum üyeleri gibi çalışamazdım, temsilcilik, muhabirlik gibi sabit görevlerim vardı. Ben birçok fotoğrafımı dağıtılmak üzere Magnum'a verdim, benim en önemli röportajlarım Magnum aracılığıyla dünyaya dağıtılmıştır... Ama hiçbir zaman Magnum'un tam içinde yer almadım, tam üyesi değilim."

Magnum Ajansı'nın fotoğraf servisi yaptığı yerler zaten Ara'nın temsilciliğini yaptığı yayın kuruluşlarıydı.

"Magnum malı nereye satar? Magnum dünyada dört yerde dağıtım yapmaktadır; Tokyo, Londra, New York, Paris. Bu büroların bütün masrafları fotoğrafçılardan

çıkar. Yani biz bizden para kazanamayız. Bizim sattığımız fotoğrafların yüzde 50'si otomatikman Magnum tarafından kesilir, büro masraflarına gider. Magnum fotoğrafçıları Magnum'un patronudur. Magnum diye bir yer yoktur ben Magnum'a çalışacağım diye gidemezsin. Ama önüne gelen de giremez. Birbirini seçer bunlar. Mesela ben dedim ki 'Hasan Şenyüksel bizim buradaki dağıtımcımız olsun'. Niko da 'Evet' dedi başkaları da 'Evet' dedi. Tamamen çetedir yani ama hiç para kazanmayan. Bütün gelir oradaki bizim adamlarımıza maaş olarak gidiyor. Mesela Ernst Haas öldüğünde 8 bin dolar borçlu öldü abi. Ayrıca benim hiç ihtiyacım yok çünkü başka bir kanaldan gazetecilik dünyasında varım. Magnum nereye satar fotoğraflarını Time'a satar, Stern'e satar, Paris-Match'e satar, ben zaten muhabiriyim bunların ne diye yüzde vereyim yahu. Magnum işte bu."

Kurucusu Robert Capa'nın "*Bir muhabir eğer kendi negatiflerine sahip değilse hiçbir şey değildir*" nosyonundan yola çıkan Magnum Ajansı, foto muhabirlerinin telif haklarını koruyan patronsuz bir kooperatif olmanın ötesinde her foto muhabirinin kendi konusunu kendisinin seçmesine, dünyanın neresine gitmek istiyorsa oraya gitmesine olanak sağlıyordu.

"Fotojurnalizm ilk defa Life mecmuasının yayın hayatına başlamasıyla başlar. Life'ın kurucusu Henry Luce idi. Öteki tarafta ise, harp muhabiri olduğunu söyleyen bir adam, Robert Capa var. Capa, gayet işini bilen, playboy, zampara mı zampara, üstelik kumarbaz olan birinci sınıf bir hayat adamı. Prensler, milyonerler, sanatçılar hep arkadaşıdır. Bunun yanı sıra fotoğrafçı arkadaşları da var; çünkü kendisi de bir fotoğrafçı. Capa ve fotoğrafçı arkadaşları, keyfince resim çekmek, hiçbir yere bağlı kalmadan çalışmak istiyorlar. İşte Luce burada işe karışıyor. Capa'ya Life'ın Avrupa işlerine bakmasını söylüyor. Ajans kurma fikri böylece ortaya çıkıyor. Ama öte yandan para lazım. Luce Capa'ya 10 bin dolar gönderiyor. Fakat söyledim ya adam kumarbaz. Cebindeki parayı at yarışına yatırıyor. Eğer, Capa kumarda kaybetseydi Magnum olmayacaktı. Ama kazanınca 10 bin, 25 bin oluyor ve Magnum kuruluyor. Sene 1947. Magnum'un kurucu-

ları 5 kişidir. Bunlar, Robert Capa, Henri Cartier Bresson, David Seymour, George Rodger ve William Vandivert'tir. Yani Magnum, isim yapmış fotoğrafçıların yan yana gelerek, havadan kurdukları bir ajans. Magnum'un patronları fotoğrafçıların kendileri. Müdürleri, çalışanları da hep kendileri tayin ediyorlar. Magnum o zamanlar çok iyiydi ama şimdi bir şey kalmamıştır. 45 tane adam varsa ancak 5 tanesi benim gibi eskidir gerisi hep çoluk çocuk."

Magnum'da eskilerden kalanların sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdı.

"Bu son dönemden iki belâ adam çıktı ki, bunlar çok önemlidir: Joseph Koudelka ve Sebastiâo Salgado. Günümüzde en iyi görsel malzemeyi bu iki önemli fotoğrafçı üretmektedir. Bunlar farklıdır. Daha donanımlıdırlar. İnsana bakmasını bilirler. Zevkleri daha gelişmiştir. Bu genç nesli kendime daha yakın hissediyorum."

Magnum ofisinde tanıştığı Koudelka'yla çok yakın dost olmuşlardı.

"Paris'e her gittiğimde Magnum'a uğruyorum, oradan tanıştım Koudelka ile. Hemen şarap aldı getirdi, en ucuzundan... Zehirlenirsin. Kafayı çekiyor, adamın evi yok, gece olunca uyku tulumunu yere seriyor yatıyor, sabah da topluyor. İstanbul'a geldiğinde burada kaldı. 'Gel, evde yatak var.' Gelmez, burada yatacak, uyku tulumuna alışmış vücudu. Sabahın köründe 7'de 8'de çıkar, güneş batıncaya kadar... 'Sekiz saat, vücudun düz durması lâzım, sonra yedi saat fotoğraf çeker bu vücut, başka bir şey yapmaz' diyor."

Asrın Casusuna Sinema Teklifi

1962 yılına gelindiğinde tüm dünya, casusluk tarihinin en önemli simalarından biri olan Çiçero'nun İlyas Bazna adlı bir Türk olduğunu öğrendi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği'nde kavas olarak görev yaparken çaldığı gizli belgeleri Almanlara satan Bazna, savaşın kaderini değiştiren isimdi ancak o tarihe kadar kimse kimliğini deşifre edememişti. Bazna'nın İngiliz elçiliğinden ka-

çırdığı belgeleri teslim alan Alman istihbaratçı Ludwig Carl Moyzisch'in 1950 yılında kaleme aldığı "Çiçero Operasyonu" adlı anılarında bile Çiçero'nun kimliği ortaya çıkmamıştı. Bu kitabın ardından hakkında "Ankara Casusu" adlı bir Türk filmi çekilen Çiçero, daha sonra başrolünü James Mason'ın oynadığı "Beş Parmak" adlı bir Amerikan filmine de konu olmuştu. Ancak ne kitap ne de filmlerde bir efsane haline gelen Çiçero'nun kim olduğuna dair en ufak bir bilgi yoktu. Herkesin merak ettiği Çiçero aslında Priştine'de doğup büyüyen, Sırplar'ın işgali üzerine de ailesiyle İstanbul'a göç eden, askerliğini Çankaya Köşkü'nde Atatürk'ün yanında yapan, terhis olduktan sonra da ticaret hayatına atılıp başarılı olamamış Arnavut kökenli bir Türk vatandaşı olan İlyas Bazna'ydı.

> ***"Şimdi benim bununla ilk karşılaşmam; Beyoğlu'nda oturan bir adam bu. Herkes de tanıyor. Kim bilir adı nedir bunun? Adamın doğum adı Eliyasa Bazna'ymış sonradan öğrendik. Beyoğlu'nun tiplerinden biri, hani sokakta görürsün ya onlardan işte. Emlakçı mıydı neydi, ne yaptığı da belli değildi aslında. Bir günün adamı değil bir sürü günün adamı. Kimse de Çiçero'yu bilmiyor ki bağlasın ona. Hayat mecmuasına da geliyor ikide bir, beni görmeye, kahve içiyoruz sonra basıp gidiyor. Ama o zaman bilmiyoruz bunun ne iş yaptığını."***

Her sabah aryalar söyleyerek sırtını sabunladığı İngiliz Büyükelçisi Sir Hudge Knatchbull Hugessen'in hep boynunda taşıdığı kasanın anahtarını, bu banyo seanslarından birinde boynundan alıp mumla ölçüsünü çıkarmıştı. Bu sayede kasadaki gizli belgelere ulaşıp Leica makinesi ile fotoğraflayan Bazna'nın Alman elçiliğine teslim ettiği bu dokümanlar, doğruca Hitler'e gönderiliyordu. İngiliz elçinin "çok aptal ve tek kelime İngilizce bilmez" diye asla şüphelenmediği Bazna, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın "Elçilikten bilgi sızıyor" uyarı mektubunun bile fotoğrafını çekmişti. Bazna yakalanacağını anladığında beraberinde hizmeti karşılığında ödenen binlerce pound ile soluğu Nazi Cenneti Arjantin'de almıştı. Ancak Almanların ödediği 150 bin poundun sahte çıkmasıyla Arjantin'de zor günler geçiren Bazna, kendisini çok büyük hayal kırıklığına uğratan Alman hükümetine çok kızgındı ve anılarını yazmaya karar vermişti.

> ***"Sonradan film milm oynayınca Türk milleti öğrendi. Hâlbuki Milli Emniyette çalışıyormuş o zaman. Buna vazife vermişler İngiliz Sefareti'ne girmesi için, gar-***

son olarak giriyor. Leica ile kopya ediyor belgeleri sonra Alman Ataşesi'ne veriyor. Türk hükümeti ezelden beri Almanlara hayranlık duymuştur. Mahsus Çiçero olayı diye bir şey yarattılar, Türk hükümeti Çiçero'yu kullanarak Almanlara istihbarat verdi."

Ara, asrın casusu Bazna'nın, dünyayı ayağa kaldıran anılarının pazarlığını yaptığı ilk insandı.

"Milli Emniyet'ten ayrılınca hatıralarını yazmaya müsaade etmişler. O zaman 'Tamam şimdi konuşurum, serbestim istediğimi söyleyebilirim' dedi. Hayat mecmuasına satmak istedi. Hayat mecmuasına geldiğinde 'Ben hatıralarımı Almanlara satacağım' diyordu. Ben de Time'a laf ola söyledim Bob Neville'e, o da dedi ki 'Hatıralarını yazarsa bunu satın alabiliriz' 'Kaç para veririz?' dedim. O da Time'a sordu 25 bin dolar filan. Ben de gittim buna söyledim. 'Olmaz' dedi 'Az' dedi. Gitti işte bu kitapları yazdı. Bunte kabul etmemiş, Stern'e gitmiş. Dedim 'Amerikan pazarını unut, bu işe para veren bir tek Life mecmuası var ama Almanlara satarsan sat'. Büyük paralar almamış küçük küçük."

Büyük Casusu kendisiyle ilgili filme götürmenin iyi bir röportaj malzemesi olacağına inanan Ara'nın, bu sinema teklifine önce hayır diyen Bazna, uzun ısrarlar sonrası zorlukla ikna oldu.

"Bunun kendi adına film oynuyor, hayatının filmi oynuyor. Rejisör de Joseph Mankiewicz, dünyanın en büyük isimlerinden biridir. Herifi o filme götürdüm ben, kahkahalarla güldü ama konuşmuyor neden güldüğünü anlatmıyor. Melek sinemasında oynuyordu."

Röportajı yapamayan Ara şansını bir kez daha denemek istedi.

"Bir ara Gökşin geldi 'Yahu bir röportaj yapalım' diye, Çiçero'yu anlattım 'Vallahi ben gittim ama yüz vermiyor, konuşmuyor. 25 bin dolar teklif ettik hatıralarını vermedi' dedim. Nerede oturuyor dediler. Soruşturdum, Şehremini'nde bir adres, oraya gittik. Birinci kata çıktık kapıyı çaldık Çiçero'nun kendisi çıktı pija-

malı. 'Ne var!' dedi 'Ne var!'. Dedim 'Sana Gökşin'i getirdim falan filan', 'H..... gidin p....ler' dedi. Bizi itti, kapıyı da suratımıza kapattı. En son gördüğüm zaman o zaman oldu. Sonra bu gitti Almanya'ya öldü."

Alman hükümeti tarafından emekli maaşı bağlanan Asrın Casusu İlyas Bazna, hayatını idame ettirebilmek için gece bekçiliği yaptığı Münih'te yoksul bir şekilde hayata gözlerini yumdu.

Kokulu Film

1963 yılında Yönetmen Elia Kazan senaryosunu kendi yazdığı "Amerika Amerika" filminin çekimi için Türkiye'ye geldi.

20 yaşındaki Rum genci Stavros'un doğduğu Kayseri'den hayaller ülkesi Amerika'ya gitme macerasını anlatan filmin kahramanı aslında Kazan'ın amcasıydı.

1952'de Amerikalı Senatör McCarthy tarafından kurulan Amerikan Karşıtı Faaliyetleri Araştırma Komitesi'ne verdiği ifadede sekiz arkadaşını komünist diye ihbar ettiği için Hollywood camiasından dışlanan Elia Kazan, mecburiyetten "marjinal" takılıyordu.

"Elia Kazan 1963 yılında buraya geldi, film çekecek. Ben daha evvelden tanıyorum, daha önce de gelmişti. Elia Kazan Üsküdar'da doğmuştur. Türk evi görmek istiyordu, tiyatro sanatçısı Behzat Butak'ın evi çok güzel bir evdi, onun evine götürmüştüm. Bu sefer film çekimi için geldi 'Bana yardımcı ol, yer göster' dedi. O zaman orada Unkapanı'nda bağlı bir gemi duruyordu, hep dururdu ve kömür boşaltırdı. Öyle bir sahne düşündü, ben de orayı gösterdim. Film 1910'da mı ne geçiyor; Kayseri'den babası hamal olarak mı geliyor ne. Amerika Amerika filmini çekiyor. Geliyor röportaj yapıyor bütün gazeteciler. Doğan Uluç da 'Elia Kazan Türkiye'de hamalları çekiyor' diye haber yaptı."

Basının büyük ilgi gösterdiği film setinde Elia Kazan'ın senaryoda anlatılan dönemdeki yoksul ortamı vermek için iskeledeki hamalların üstlerini başlarını yırtması, asırlık ahşap evlerin camlarını, balkon tahtalarını oturanlara para ödeyerek kırdırması gazetecilerin garibine gitmişti.

Gazeteci Doğan Uluç'un "*Önümüzdeki sezon vizyona girecek 'America America' filminde Amerikalı filmseverler 1900'lü yılların Türkiyesini sefil işçiler, yıkık dökük evlerde yaşayan insanlar ülkesi olarak tanıyacaklar*" cümlesiyle başlayan haberi ortalığı karıştırmaya yetti.

Birbiri ardına yayınlanan bu ve benzer haberlerin ardından polis film setini bastı ve Ankara'dan Turizm Bakanlığı'nın iki temsilcisi de filmi yakından takip etmek için görevlendirildi.

Bir an bile başından ayrılmayan memurlardan biri Haliç'teki çekimlerde telaşla Kazan'ın önüne geçmişti:

- *"Durun, çekmeyin!"*

- *"Ne var, niçin çekmeyelim?"*

- *"Görmüyor musunuz, deniz kokuyor, her yan pis"*

- *"Kokulu film çekmiyorum!"*

Baskılara dayanamayan Elia Kazan film çekimlerini iptal etmek zorunda kaldı.

> ***"Polis durdurttu filmi. Ecevit'e söyledik filan o zaman, kızdı çekti Amerika'ya gitti. Kamış atıp filmi durdurttular. 1908'de herifin babası buradan göç ederken bir sahne çekiyorsun, papyon kravatlı mı olacak kömür taşıyan hamallar. Yunanistan'da çekildi o sahneler. Ben de Kayseri'de çekilmesi gereken evleri çektim sonra orada rekonstrüksiyon yapıldı. Attığı kamışın kaç liraya mal olduğunu biliyor musun, bunlar gazetecilik midir? Sonra kazık attığın adam kim; Elia Kazan. O her zaman Elia Kazan olarak kalacak ama sen bir halt olamayacaksın."***

Kıbrıs Buhranı

1964 yılı ortalarında tüm Türkiye Kıbrıs'ta yaşanan katliamlara kilitlenmişti. 1963 Noeli'nde Binbaşı Nihat İlhan'ın karısı ve üç çocuğunu saklandıkları banyo küvetinde öldüren Rum EOKA çetecileri saldırılarının dozunu giderek artırmışlardı. Adada yaşayan Türkleri yok edip

Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etme hayali içindeki Rumlar, Türklere ait evleri yakıp yıkıyor, çoluk çocuk demeden öldürdükleri yüzlercesini çukurlara gömüyorlardı. Tüm dünyanın tepkisiz bir biçimde izlediği bu katliam Türkiye'yi ayağa kaldırdı; Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları adanın üzerinde ihtar uçuşu yaparken ülkenin dört bir yanında düzenlenen mitinglerle halk Kıbrıs'taki katliamı lanetledi. Rum çetecilerinin eylemlerini fütursuzca sürdürmesi üzerine 1960 Londra Antlaşması'na göre garantör devlet olarak adaya müdahale kararı alan İnönü Hükümeti bu tavrını dünyaya duyurunca kıyamet koptu. ABD Başkanı Johnson meşhur mektubunu göndererek olası bir askeri müdahalede Amerikan silahlarının kullanılamayacağını sert bir dille Ankara'ya iletti ama bıçak kemiğe dayanmıştı: Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları Rum mevzilerini bombaladılar ve Kıbrıs bayrağı çekilmiş iki Yunan hücumbotunu da batırdılar. Harekât sırasında uçağı düşürülen pilot Binbaşı Cengiz Topel yaralı olarak kurtuldu ancak Rumlar tarafından işkenceyle öldürüldü.

1964 Ağustos'unda Life'ın New York'taki merkezinden Ara'ya gönderilen teleks mesajında Kıbrıs harekatının röportajını hazırlamasını istiyorlardı.

> ***"Bu istedikleri olay dün olmuştu ve bitmişti. Ama onlar bunu istediklerine göre tekrarlanması lazımdı ve bu da olamazdı. Teleksi cebime koydum, makineleri, filmleri ve Perihan'ı yanıma alarak Ankara'ya doğru yola çıktım"***

Ara, kısa bir süre sonra Amerikan Haberler Merkezi'nde çalışan arkadaşı Perihan Kuturman ile birlikte, Rumlardan binbir güçlükle alınan Şehit Cengiz Topel'in naaşının nakil işlemleriyle uğraşan Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral İrfan Tansel'in makamındaydı.

> ***"Sordum soruşturdum bombardımandan sonra hiçbir gazeteci Hava Kuvvetleri ile temas edememiş. 'Hiç deneme bile kimse kimseyi göremiyor, telefonları bile açmıyorlar' dediler. Paşayı daha önceden de tanıyorum. Sabahleyin komutanlığın kapısına dayandım. Emir Subayı içeri haber verdi; 15 dakika sonra 'Sizi bekliyor' dedi. Hiçbir gazeteciyi kabul etmiyor, bir tek ben varım. Nasılsın filan 'Bak senin için tıraş oldum gidip' diyor. Resmini çekmeye gelmişim gibi oturduk, bir de bir sürü resmini çektik. Sonra 'Ne vardı hayrola?' dedi. Hava Kuvvetleri olarak Kıbrıs'a bombardı-***

man yapmışlar, 'Bakın, Amerika'dan gelen yazıya, benim oraya gidip resim çekmem lazım. Türkiye ilk defa harbe giriyor' dedim. 'Tamam benim jeti vereyim sen git İncirlik'e' dedi."

Heyecandan yerinde duramayan Ara, Tansel Paşa'nın masasının üzerindeki diyafonlardan birine basıp karşısına çıkan komutana *"Sana Ara Güler'i gönderiyorum, bir şeyler çekmek istiyor geldiğinde sana anlatır ne istiyorsa yap"* talimatını vermesini dikkatle dinledi ve atıldı: "*Paşam yanımda arkadaşım Perihan da var.*"

Emirlerine tahsis edilen bir jeeple Etimesgut Askeri Havaalanı'nın yolunu tuttular.

"Ben önde Perihan arkada tayyareye geldik. Subay hazırolda 'Şu kadar benzin, şu kadar ağırlıkla uçak emrinize hazırdır efendim' diyor, biniyoruz. İneceğimiz yer İncirlik. 'Ne yaptınız bombardıman sırasında?' dedim. 'Evvela brifing yaptık' dediler, 'Valla yapın yine' dedim. Yine alarm verildi, yine adamlar geldi. Hakikat bir daha gidiyoruz zannettiler. Prova yapılıyor denmiyor komutan biliyor sadece. Brifingi çektim. 'Ondan sonra ne yaptınız?', 'Bomba taktık'. Kim takar bombaları, çavuşlar. Geliyorlar tam teçhizat. Yüksek bir yer buldum vinç var onu oraya getirdim üstüne çıktım. Bütün filo duruyor öyle. Dedim 'Bunların beşi havalansın.' Gittim pistin başına çektim onları da lüzumsuzdu ama neyse, bitti çekeceğimiz işler Hava Kuvvetleri'ni bitirdim."

Harekâtın hava unsurlarının çekimini tamamlayan Ara Hava Kuvvetleri ile aynı binayı paylaşan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda Oramiral Necdet Uran'ın yanındaydı.

"Beni biraz sitemkar karşıladı ve ilk cümlesi şu oldu; 'Zaten artık devir değişti, eskiden Deniz Kuvvetleri gözdeydi, şimdi ise Hava Kuvvetleri artık gazeteciler Havacıları daha çok seviyorlar"

Ara kısa bir süre içinde gönlünü almayı başardığı komutan ile denizaltı pazarlığına oturmuştu bile..

"Donanmanın harp düzeninde fiyakalı fotoğraflarını çekeceğimi söyledim 'İki de denizaltı olsa hiç fena olmaz' dedim. Bu arada donanma nerededir diye sordum. Mersin'de dediler. Halbuki ben İskenderun'da olsun istiyorum çünkü İskenderun'da bir cami var onun karşısında, camiyi öne alırım donanma arkasında çok güzel olur. Paşa 'Tamam' dedi. 'Sen gidinceye kadar onlar oraya gelirler' dedi. Nasıl olsa tayyare ile gidiyorum, Kıbrıs'ın etrafında dönerken tayyareden resmini çekeceğim.. Ben donanmayı Mersin'den İskenderun'a getirttim, kaç paraya mal oluyorum düşünsene?"

O saatlerde İncirlik Hava Üssü'nden İskenderun'a kurye taşıyan bir kargo uçağı olduğunu öğrendi.

"Dedim 'Şimdi nasıl gideceğim İskenderun'a?' Dediler 'Bir kargo uçağımız var istersen ona bin ama altı açıktır o uçağın.' İlk başta ayaktaydım, uçağın ortası açık düşeceğim, sonra korktum makineli tüfek yuvasının bulunduğu baş tarafına geçtim. Nasıl rüzgâr alıyor. Kıbrıs'ın etrafına geldik. Gemileri çekeceğim gemiler hareket etti. Geminin bir tanesi orada bir tanesi burada yan yana gelmiyor ki nasıl resim çekeyim. Haydi olmadı. Bir de cam var o da parlıyor çok kötü resimler oldu. Bekliyorum ki İskenderun'a inelim. Neyse geldik, ben tayyarenin en ucundayım meydan kısa karşıda kavak ağaçlarından sıra sıra ağaç dizisi var, uçak geldi geldi ve tam 3 metre kala ancak durdu. Çarpıp ezileceğim diye ödüm koptu. İndik ama ben baygınlık geçirecek vaziyetteyim korkudan. Bir kahve içince ayıldım tabii."

Kafasında kurduğu kompozisyona uygun fotoğrafları çekemediği için huzursuz olmuştu. Güney Deniz Saha Komutanı'nın kendisini beklediğini söylediler.

"Gittim Güney Saha Komutanı Neriman Paşa'nın yanına, adam da Leicacıymış, Leica hastası. 12 tane Leica fotoğraf makinesi var. Ben nasıl gideceğim fotoğrafları nasıl yetiştireceğim derdindeyim o Leica anlatıyor. Dedim 'Abi ne olur isteğin zaman konuşuruz bırak ben şu resimleri çekeyim'. 'Tamam' dedi.

Sahile vardım ki hava dönmüş dalga boyu yükselmiş."

Kendisine refakat eden askerleri taşıyan hücumbot ile Amiral gemisine yanaştılar ama deniz çok dalgalı olduğu için güverteye çıkmak o kadar da kolay görünmüyordu.

"Amiral gemisine yanaştık bahriyelilerden birine verdim benim fotoğraf çantasını. Gemiden aşağı sarkıtılan ip merdivene çıkmak için dalgaları ayarlaman lazım yoksa iki geminin arasında pestil olursun. Çocuk çıktı yukarı, ben kaldım aşağıda. Herkes meşhur Paris-Match, Time muhabirini bekliyor, ben de korkudan aşağıda bekliyorum çıkamıyorum yukarı. Bir cesaret geldi atladım ama ayağım havada kaldı, bir dalga geldi her tarafım su içinde çıktım yukarı fakat ağdan çıkan balık gibi ters dönmüşüm; güverteye çıktığımda ilk gördüğüm ayakkabılar."

Bütün giysileri ıslanan Ara bir kamaraya götürülerek kurulanması sağlandı ve üzerine yeni bir er üniforması giydirildi.

"Başladım çekmeye, gemi nerede, denizaltı nerede, sen biraz şöyle git o böyle gelsin. Güneş battı batacak ama bir sürü resimler çektim. Kahvemi içtim ama şimdi geri dönmek lazım ama nasıl ineceğim? İnmek daha beter ha bire oynayıp duruyor merdiven. Ne olacak dedim atlarım aşağı. En yakın olduğunu planladığım anda yukarıdan bir koyuverdim aşağı kendimi, bir düştüm; her tarafım sıyrık içinde, çizik yara bere."

Yalnız Başına Giden Tekerlek

Gözünde ne yaraları vardı ne de dalgalardan bir beşik gibi sallanan hücumbotun yarattığı mide bulantısı. Tek derdi fotoğrafları bir an önce yetiştirmekti.

"Dediler Hürriyet'in matris aracı gidiyor, paşayla vedalaştık bindik arabaya. Ben önde arkada hanım oturuyor. Yol düzgün Adana'ya yaklaşıyoruz, bir de baktım önümüzde bir tekerlek gidiyor. 'Bu nedir?' dedim şoföre 'Tekerlek' dedi. Hayatında kaç defa gö-

rebilirsin böyle bir şey; yalnız başına giden bir tekerlek...'Aks kesti' dedi. E şimdi ne olacak? 'Sıkı dur abi' dedi. Gittik böyle biraz ama şoför artık tutamaz hale geldi ve oradan fiyuv diye uçtuk biz. Havada gidiyoruz, düşünüyorum havada kalmayacak bu meret ama hangi tarafa çarpacak. Makinelerimi ayaklarımın altına almışım, 30 rulo film çekmişim, uçak, gemi denizaltı..."

Mehmet Ayyıldız yönetimindeki araç müthiş bir gürültüyle Ceyhan nehri üzerindeki Misis köprüsü yakınlarındaki şarampole yuvarlandı.

"Araba yere çarptı bum diye. Ön cam tuz buz. Allahtan araba İmpala mı Chevrolet mi ne, şasili araba öyle olmasa yandık. Takla attık bir ağaca çarptık durduk. Nefes alayım dedim, bir taraf delinmemiş, kafada da bir şey yok, ayaklar da iyi ama ağzıma bir tuz tadı geliyor. Ama hiçbir ağrı duymuyorum. Bir de baktım araba konserve olmuş birbirine girmiş, şoför üzerimde onun kulağı kesilmiş oradan akan kan yanağımdan akıyor. Dışardan sesler duyuyorum 'Amma uçtu be' diye. Hoop diye bağırdım, geldiler ama görmüyorlar karanlık. Aa canlı içinde falan filan. Taş vurdular camı kırdılar beni çıkardılar, dedim arkada hanım var gittiler onu çıkardılar. Misis Köprüsü'nün oradan uçmuşuz. Şoför baygın, başka bir İmpala araba aldı bizi Adana'ya götürüyor. Dediler hangi hastaneye götürelim dedim önce Hürriyet'e."

Şoför ağır yaralıydı, arkadaşı Perihan'ın da ayakları kırılmıştı, Ara da perişan haldeydi ama fotoğraflarının derdindeydi. Yaralıları hastaneye götüren araç önce Hürriyet binasına uğradı yattığı yerden seslenen Ara kazayı Hürriyetçilere haber verdikten sonra araba Adana Devlet Hastanesi'ne yöneldi. Fotoğraf çantasına sımsıkı sarılmış bırakmıyordu.

"Götürdüler bizi Adana Devlet Hastanesi'ne doktor yok, yer bulamadılar bilmem ne. Buldular çocuk koğuşu 4 yatak var çocuk yatağı, yatsan ayağın dışarıda kalır. Benim bir haltım yok hanımı koyacağız şoförü koyacağız. Bütün gazetecileri atlatmışım millet daha yeni varıyor, derdim başka; bizim filmleri çalarlar mı çalmazlar mı? Onun için çantayı yanımda taşıyorum hiçbir şey de anlatmıyorum bilmesinler diye."

Çantasındaki filmlerin derdine düştüğünden kendisindeki garipliğin de farkına varmamıştı:

> *"Şimdi hiçbir acı duymuyorum bu da normal değil. Orada bir ayna var gidiyorum karşısına bırakıyorum iki elimi yana, bu elim bundan çok aşağıda, inanmıyorum. Meğersem omuz kemiğim çıkmış benim, kaburgalarım kırılmış, orası burkulmuş, bir tarafım tutmuyor aşağıya iniyor. Lunaparktaki aynalardaki gibiyim. O zaman korku bastı bana."*

Kazayı duyan Adana Valisi Mukadder Öztekin de bilgi almak için hastaneye gelmişti.

> *"Validen ricada bulundum 'Yarın sabah 6'da bir tayyare var sen bana bir ambulans gönder beni tayyareye koysun'. Neyse sabah ambulans geldi aldı, uçakla geldik İstanbul'a. Filmleri zarflara koydum, bu arada Adana'dan gelirken uçakta resimaltlarını yazdık. Orada bir arkadaşım var, PANAM Kargo Şefi 'Benim halim yok imzamı at bunları Amerika'ya yolla' dedim. Geldik Amerikan hastanesine teslim olduk ve 1 ay yattım abi."*

Papa'nın Peşinde

1967 yılı Temmuz ayında Papa VI. Paul Türkiye'ye geldi.

Papa kavurucu bir sıcağın hakim olduğu yaz günü yaptığı bu ziyaretiyle Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki buzları eritmeyi amaçlıyordu.

Yeşilköy havaalanı Papa'nın uçağının inmesini bekleyen gazetecilerin istilasına uğramıştı. Terminal binasının önündeki bagaj araçlarına bindirilmiş olan yerli yabancı yüzlerce gazetecinin beklediği an geldi ve uçak piste indi. Fotoğraf makineleri ve kameralar harıl harıl çalışmaya başladı ama inen uçak Papa'nın uçağı değildi.

Objektiflerin üzerine yoğunlaştığı uçak dünyanın en büyük ajanslarından United Press International-UPI'ın Papa'yı izlemekle görevlendirdiği Amerikalı gazetecileri taşıyordu. Uçaktan hızla inip kendileri için ayrılan özel bölgeye geçen Amerikalı fotoğrafçıları gören Ara çılgına döndü.

Kendisinin görüş açısı da, çalışma koşulları da zor olan bagaj römorkuna mahkûm edilip Amerikalılara kıyak geçilmesine çok sinirlenmişti, bastı küfürü.

Tam kavga çıkıyordu ki, üzerinde 'Saint Paul' yazan PANAM uçağı göründü.

Kırmızı pelerinli ve takkeli Papa uçağın merdivenlerinde kendisini bekleyen Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Süleyman Demirel, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, bakanlar, Vali, Belediye Başkanı, Müftü, Patrik, herkesin şaşkın bakışları arasında yere diz çöküp toprağı öptü.

Fotoğraf makinelerinin deklanşörlerinin çıkardığı seslerden başka bir sesin duyulmadığı o anda Gökşin Sipahioğlu rakibi Ara Güler'in dikkatini çelmek için seslendi:

- *"Makineyi F8 ayarladım iyi çıkar mı?"*

Ara gözünü objektiften ayırmadan cevapladı:

- *"Papa bu, 8 de olur 11 de, hepsi çıkar."*

Papa'nın Dolmabahçe ziyaretinin ardından kimselere belli etmeden gazeteci grubundan ayrılıp programın diğer ayağı Ayasofya'ya geçti. İstanbul Emniyeti'nin içeriye sınırlı sayıda foto muhabiri alacağını duymuştu.

> ***"Çok gazeteci var. Polis kim gazeteci kim değil bilmediği için buradan içeriye kimseyi sokma demişler, vazifesini yapıyor. Çağlayangil Dışişleri Bakanıydı, Papa'nın da arkadaşıydı. Ayasofya'yı gezdiriyoruz ben de resim çekiyorum. Birdenbire tam mihrabın önüne geldi durdu. Diz çöktü abi, dua etmeye başlamaz mı? Bütün o İtalyan gazeteciler bastı çığlığı 'Hiiiii Mamma Mia', Papa Ayasofya'da dua ediyor kaçırılır mı? 500 seneden beri Ayasofya'da haç çıkarılmamış dua edilmemiş. Hıristiyan dünyasının en büyük anıtıdır. Papa'nın gelip de 514 seneden beri kapalı olan yerde dua etmesi korkunç bir olay, herkes birbirine girdi, birbirine çarpanlar bilmem neler. Ben de çok müsait bir yerdeyim, tak tak tak ben başladım çekmeye. Çağlayangil de arkasında duruyor, ne yapabilir hiçbir***

şey yapamaz. Papa diz çöktü abi. Türkler bakımından gaf ama Hıristiyanlık bakımından mühim o an. İçeride olan herkes çekti. Ama herkesi de almıyorlar çok adam vardı. Ben çektim o fotoğrafı ve dünyaya dağıttım."

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden 514 yıl sonra Ayasofya'da dua ederek muradına eren Papa'nın önündeki program Efes'teki Meryem Ana Evi'ni ziyaret ederek hacı olmaktı.

"Papa'yı takip ediyoruz; Meryem Ana'nın evine gidecek.. Resmi televizyonları RAI var canlı yayın yapıyor. Bir baktım ilerde bir harabe var RAI'ciler onun üzerinde anca duruyorlar, düşecekler neredeyse. Bir merdiven var ona çıktım artık gidecek yer kalmadı. Papa'yı gözlüyorum. Papa'nın da boyu kısa. Bir an oldu önüne adamlar geldi Papa kayboldu, gözükmüyor. RAI'ciler başladı bağırmaya. Ben itiyorum, çelme, tekme bilmem ne. Birinin boynuna birinin de ayağının üzerine bastım çünkü öteki taraf uçurum 15 metre kazı yapmışlar. Adam ayağını koymuş bir santim yer var, ben onun ayağına basarak, ensesine, kafasına, boynuna dayamışım tek elimle de resim çekiyorum. Adam "Ayağını çek Ara Güler" diyor "çekemem düşerim" diyorum baktım ki adam Çağlayangil'miş."

Dünyanın dört bir yanında 1 milyar insanın televizyondan canlı olarak takip ettiği Papa'nın Türkiye ziyaretinde her attığı adımı izleyen Ara engel tanımıyordu.

"Hep gidip resim çektiğim yerler buraları ezbere biliyorum. Meryem Ana Evi'nin arkasında bir pencere olduğunu biliyorum. İçeriye ancak bir fotoğrafçı o da kendi adamları girer, bunlar bizi içeri almazlar çünkü çok küçük. Arkada bir cam var onu sökelim dedim. Bir de baktım ileride bir merdiven var, Gökşin ile merdiveni aldık gittik camı söktük ikimiz. Sakladık söktüğümüz camı, merdiveni de yere bıraktık. Camdan mihrap gözüküyor, Papa'nın dua edeceği yer gözüküyor. Olabilecek en iyi yer. Önce birimiz çekecek sonra diğeri ya da makineleri alıp birimiz çekeceğiz; iş olayı atlamamak. İşi bitirdik abi."

Baba Ocağında

1967 yazı biterken, babası Dacat Bey, günleri sürekli bir koşuşturmaca içinde geçen oğlu Ara'ya sitem etti:

-Gidersin, gelirsin, gazetelerde röportajların çıkar, okuruz, fotoğraflarına bakarız, ama bize bir hayrın yok"

-Niye?

-Bir gün beni alıp da bir yere götürdün mü?

-Seni nereye götüreyim ki? Sen nereye istersen gidersin, patronsun.

-Bir gün alıp da beni memlekete, doğduğum yere götürmeyi düşündün mü? Doğduğum evi görmek istiyorum. Hem gel sen de gör. Sen beni götürürsen kıymetli olur, yoksa her köy aynıdır.

Babasının bu sözleri içine işlemişti.

İşlerini ayarladı, vapurla Giresun'a, oradan da taksi tutup Şebinkarahisar'a vardılar.

> ***"Yolda giderken dağlar gittikçe yükseliyordu. Bitki örtüsü değişiyor, yükseldikçe ağaçlar çam ağaçlarına dönüşüyordu. Adını hatırlayamayacağım bir yerde karşımıza boz bir dağ çıktı. Burası ünlüymüş. Sac kavurması yedik. Keyifliydik. Baktım, bu toprakların adamı olmak istediği belliydi. Ama ben durumu biliyordum. Altı yaşındayken Şebinkarahisar'dan ayrılmış, İstanbul'a okula gönderilmişti. Bir köy çocuğu iken kentli olmuştu. Sonra hatırladım; zaman zaman bu dağları bir haftada yürüyerek nasıl kıyıya, yani Giresun'a vardıklarını daha önce anlatmıştı. O zamanı düşünüyordum, belki 1910'lar. Bir köy çocuğunun büyük kente, imparatorluk merkezine okula gitmesi. Bayağı büyük bir şans. İstanbul'un Ortaköy'ündeki okulda temiz bir okul üniforması giymek, Pazar günleri Kuruçeşme'deki kilisede Gomidas'ın korosunda şarkı söylemek, kendi yaşındaki kentli çocuklarla oynamak, gülebilmek. Ve yıllar geçmiş aradan, işte şimdi köye gidiyoruz."***

Babasının doğduğu köy Şebinkarahisar'ın Yaycı köyüne daha 8 kilometre vardı. Yol olmadığı için ancak traktörle gidilebildiğini öğrendiler.

> *"En sonunda yüksek karoserli bir araba bulduk ve köye vardık. Herkes merhaba diyor. Anlattık, ayran içtik, bütün köyün adamları, herkes teker teker merhaba dedi, ayranlar tazelendi. Sonra hep beraber düştük köyün yollarına. Peder evini arıyor. Sağa saptık, sola saptık, en sonunda 'Burasıydı' dedi. Baktığı yerde ev yoktu. Harabe olmuş. Karşısında büyük taşlarla örülmüş bir duvar yığını vardı. Belli ki ev yıkılmış, zamanla yok olmuştu. Sonra birden köylülere döndü, 'Köyün meydanında çeşme vardı, bir sürü yerinden su akardı. Nerede?' dedi. 'Aha burada' dediler. Gittik, peder çeşmenin her gözünden doya doya su içti. 'Oh be!' dedi, 'Su dediğin budur işte."*

Köy meydanına oturmuş konuşuyorlardı ki babası birden harman yerini sordu. Köylüler hemen gösterdiler.

> *"Oraya da gittik. 'Ben hep buna biner, döner dururdum' dedi ve boş duran döveni gösterdi. 'Belki de ağırlık olsun diye anam beni buna bindirir dururdu. Ama ben de çok hoşlanırdım ya.' Köylüler, Ahmet, Mehmet, Yusuf, İsa... Pedere baktılar, sonunda baklayı ağızlarından çıkardılar. 'Yine binmek istiyorsan hemen hazırlarız' dediler. Biri atları getirdi, biri döveni atlara bağladı; derken peder de ceketini çıkardı, bindi dövene, elinde bir dal, 'Deh' dedi, atlar yürüdü, döndüler, döndüler, döndüler. Peder o anda altı yaşındaydı. Atlar gidiyor, o dövene oturmuş, bizim gördüğümüze göre dönüp duruyordu ama, kim bilir neler düşünüyordu. O eski günlerdeki gibi, anası kim bilir ne zaman 'Artık yeter' diyecek, 'Gel buraya' diyecek... Ama yok ki anası artık. O dönüyor, altı yaşındaki babam, Ahmetler, Mehmetler bakıyor, ben de... Belki yarım saat, belki de daha çok. Atlar ağırlaştı ve en sonunda peder dövende ayağa kalktı, atları durdurdu. Aramıza döndüğünde gözleri yaşlıydı. Kim bilir özlediği daha ne kadar çok şey vardı. Artık geri gelmeyecek olan eski çocukluk günleri gibi. 'Ya, altı yaşında işte böyle dönerdim dövenin üstünde' dedi.*

Hava kararırken ayrıldılar Yaycı köyünden. Herkesle vedalaştılar. Araç 2-3 kilometre uzaklaşmıştı ki, babası arabayı durdurdu. *"Dur, köye bir uzaktan bakalım"* dedi.

> ***"Arabadan indi, ben de indim. Baktı baktı tepenin altındaki köye, anasını mı aradı, babasını mı, bilmem. Sonra birden bana dönüp, 'Gidelim' dedi. Şebinkarahisar'dan Suşehri Sivas yolunu tuttuk. Sivas'tan da ver elini İstanbul. Memnundu, eczanesine gelen her dosta köyünü anlatıyordu. İçine başka türlü bir yaşama isteği gelmişti."***

- Baksana be, köye gittik, çeşmesinden su içtik, adamlarla konuştuk, dövende döndük, ayranlar içtik, hepsi iyi, ama bir şey unuttuk. Hem de en önemlisi oydu. Unuttum işte!

-Nedir o?

- Ne olacak, yemişler. Dut kurusu, pestil, kayısı... Bunları cebime doldurur doldurur yerdim, çok severdim. Alıp da getirmeyi unuttuk. Hem şimdi hatırlıyorum, İstanbul'a okula gelmek için köyden ayrılırken anam bir torba içinde bu yemişlerden vermişti de bütün yol boyunca yemiştim.

- Boş ver, seneye gideriz, istediğin kadar yersin.

> ***"Bana ters ters baktı, içinde bir eksiklik vardı. Şebinkarahisar'a gittikten sonra adam mesut olmaya başladı. Oğlum beni aldı memleketime götürdü topraklarımı seyrettirdi bana, ben çocukken oynadığım sokaklardan yürüttü, çeşmeden su içtim, güneşin batışını seyrettim sadece dut kurularını almayı unuttum böyle şeyler anladın mı?"***

Ara babasını, doğduğu köyüne götürüp suyunu içirdikten 4 ay sonra kaybetti.

Yağlı Defter

> ***"Babam enfarktüsten öldü. Doktor getirdik gece 11 gibiydi saat 4'e doğru öldü. 3 kere enfarktüs geçirdi, ilk ikisinde Amerikan hastanesine kaldırdık, üçüncüsünde burada, bu evde öldü."***

Dut kurusu, pestil, kuru yemişleri unutmalarının babasının içinde nasıl da ukde kaldığı aklına geldi, içi sızladı.

> *"Cenazeye gitmek için evde bekliyordum. Şimdi rahmetli olan şair dostum Nevzat Üstün de vardı. Cenaze merasimi 2'de başlayacaktı. Daha yarım saatten fazla vakit vardı. Derken kapı çalındı, açtım. Kapıda, ellerinde büyükçe bir tahta kutu olan iki kişi duruyordu. Yüzlerini bilir gibiydim. 'Buyurun' dedim. 'Biz Dacat Güler Bey'i arıyoruz. Bunu kendisine getirdik, Yaycı köyünden, Şebinkarahisar'dan' dediler. Hatırladım. Bunlar pederin köyündeki köylüler, bize ayran verenler, döveni harman yerine getirip ata koşanlar, Ahmetler, Mehmetler, Yusuflardı. Adlarını şimdi hatırlamıyorum, belki ne Mehmet, ne Yusuf, ama onlar, onlar işte. Pederin köylüleri."*

Şaşkınlık içindeki Ara, misafirlerini içeri buyur etti.

> *"'Peder öldü' dedim. 'Şimdi cenazeye gidiyoruz, siz de gelin, yer yakın.' Onlar da şaşırmıştı. Sessizlik oldu. Kutuyu açtım, içinde dut kurusu, pestiller, kuru yemişler, hem de bol bol. Bakakaldım. Onlar sözü aldı: 'Dacat Bey bizim köylü; geldi, gezdi ama yemişini tadamadan döndünüz. Biz de İstanbul'a geliyorduk, yemiş getirelim dedik. Kısmet değilmiş.' Nevzat da, ben de ne diyeceğimizi şaşırmıştık. Pederin sözleri aklıma geldi: 'Gittik de, gezdik de, suyunu içtik de, dut kurusunu, pestilini, yemişini yemeden döndük.' Artık cenazeye gitme zamanı gelmişti. Üç küçük naylon torba buldum; iki üç avuç dut kurusu, birkaç parça pestil, biraz erik kurusu. Köylüleri ona özlemini çektiği yemişleri yetiştirmişlerdi. Bunları naylonların içine doldurdum, 'Hadi gidelim' dedim. Yemişleri peder gömülürken tabutuna koydum.."*

Beyoğlu Üç Horan Kilisesi'nde yapılan törenin ardından babasının cenazesi Şişli Ermeni mezarlığına defnedildi.

> *"Bana koydu ama hiç de ağlamadım. Ben hayatımda ölümün arkasından bir kere ağladım, o da; Abdi İpekçi'dir."*

Babasını toprağa verdikten kısa bir süre sonra borçları olduğunu öğrendi.

> *"Babam öldüğünde evin ipotek borcu vardı ödedim ödedim bitmedi, param da yok. Suratsız suratsız dolaşıyorum öyle Tercüman'da Kemal gördü beni. Tercüman'ın büyük patronu Kemal Ilıcak, benim arkadaşım. Eskiden muhabirdi. 'Ne yaptın, ne o suratının hali? Gel bakayım benimle' dedi gittik odaya. 'Ne var söyle bakayım bana' dedi."*

Ara babasının ne yaptığını da bilmediği ortaklarıyla işlerinin kötü gitmesi sonucu doğan borcun altına girdiğini anlattı.

> *"Babamlar bir işe girdiler ortaklarla. Ne işe girdilerse kazanamadılar parayı ziyan ettiler. Kaldı evin ipotek borcu tabii. Babam da öldü ipotek borcu bana kaldı diye anlattım. İşte son taksidi bilmem kaç bin dolar. 'Satayım anasını olan paraya olsun' dedi bastı düğmeye. Muhasebeci bir kadın var 'Ara Ağabeye şu kadar para ödeyin.' Kâğıtsız sepetsiz abi. Adam bütün borcumu ödedi. Hiç kimse yapmadı bana böyle bir şey anladın mı?"*

Ara kendisini binbir olanakla büyüten babasının borcunu ödemiş olmanın huzuru içindeydi.

> *"Kemal sonra o parayı hiç geri de istemedi. O bir şey demedi ben de bir şey demedim. Ben de ona röportajlar yaptım. Bunu Nazlı da bilmez oğlu da bilmez."*

Dacat Bey'in kişisel gayreti ve çevresiyle yürüyen eczanedeki işler vefatının ardından durunca, kalfa eczaneyi ancak bir yıl kadar idare edebildi. Eczaneyi kapatmaktan başka çareleri kalmamıştı.

> *"Orayı devrettik, eczaneyi boşalttım. Havanmış mavanmış onları getirdim, yukarıya bir yere koydum. Babamın yağlı defteri vardı. Ben takmıştım o ismi çünkü yağlı ellerle tutuyor, formülleri vardı mesela, neyle neyi karıştırırsan, kaç gram karıştırırsın kaç sıcaklıkta karıştırırsın, yazmış oraya. Bütün oraya ba-*

kar yapardı. Büyük kimyacıydı babam, keşke o defteri alsaydım, saklasaydım aptallık ettim."

Filozof Bertrand Russell'la

Ara, 1968 yılında Londra'da yaşayan yayıncı arkadaşı Felix Gluck'ı ziyaret etmeye gitmişti.

İngiltere'deki kitapçıların çıkardığı yayınlar için Ara'dan fotoğraf alan editör arkadaşı ile yayınevinde sohbet ederlerken sordu:

- Londra'da yapmak istediğin bir şey varsa, yardımcı olalım.

Ara hiç tereddütsüz cevapladı:

- Bertrand Russell'la bir röportaj yapmayı isterim, fotoğraflarını çeksem iyi olur.

"Tabii ki olur" diyen arkadaşı Felix uzanıp raftan bir kitap alıp önüne koydu:

- İşte son kitabı bu. Dikkatle bakarsan içinde bir sürü resim göreceksin. Artık felsefe kitapları bile böyle yapılıyor.

Ara dünyanın en büyük filozoflarından biri olan Bertrand Russell'ın kitabını merakla incelerken, Felix sekreterini çağırıp Russell'dan bir randevu almasını söyledi.

Aralarındaki sohbet sürerken içeri giren sekreter, ertesi gün için Bertrand Russell'la randevunun ayarlandığını söyleyerek, oraya nasıl gidileceğini gösteren yol planını, tren değiştirme istasyonlarını, trenin kalkış ve varış saatlerini, hepsini anlattı ve notları eline verdi. Yayınevinin seyahat acentesi biletleri bile sağlamıştı.

Gideceği yerin adını gören Ara biraz irkildi: PENRHYNDEUDRAETH

"O kadar uzun ve sessiz harflerle doluydu ki, okumaya bir türlü dilim dönmüyordu. Bir dinozor türünün adı da olabilirdi."

Notları cebine koyan Ara, Bertrand Russell'ın yeni kitabını da yanına alarak yayınevinden ayrıldı.

"Tren gidiyordu. Arazi yeşil ve düzdü. Bana verilen plana bakıyor, buna karşın nerede olduğumu kestiremiyordum. Çünkü bilmediğim bir yöne doğru gidiyor, kâğıtta yazılı adları okumakta güçlük çekiyor, telaffuz bile edemiyordum. Bildiğim bir şey vardı, İngiltere'nin orta bölgelerinde bir yere doğru gidiyordum. Tren gittikçe yavaşladı ve belki de dünyanın en küçük tren istasyonu olan tahta, kare biçimi bir istasyon yavrucuğunun önünde durdu."

Galler bölgesindeki bu küçük istasyondan çıkan Ara elinde fotoğraf makinelerinin bulunduğu çantayla beklemeye başladı. Kısa bir süre sonra yanına bir araba yanaştı:

"Mr. Russell sizi bekliyor, gidelim."

Köyün içindeki dar sokaklardan geçen araç, uçsuz bucaksız yeşilliğin içinde bir süre yol aldıktan sonra, bir tepenin üzerinde yapraklarla örülü ahşap bir evin önünde durdu.

İçeri girer girmez evin içinde çok pencere olmasına rağmen içerinin loş olduğunu fark etti ve tadı kaçtı. Fotoğraf için uygun ışık yoktu. Üstelik odadaki bütün koltuklar ortaya toplanmıştı ki, bu da fotoğraf çekmeye hiç de uygun bir durum değildi.

"O öyle, bu şöyle diye fotoğraf çekmeyecek değildim elbet. 'Ara Güler, teknik olarak belki her şey ters, dünyada her şey sana göre ayarlanacak değil ya' dedim içimden, 'Unutma, Bertrand Russell'ın evindesin!"

Odanın içine süzülen uzunca boylu, başı sol omzuna doğru biraz eğik, hafif kambur, ince silüet Ara'ya doğru ilerleyerek kısık bir sesle, "Merhaba" dedi.

Ara'nın elini sıkan Russell fotoğraf çekmeye en elverişsiz koltuklardan birine yavaşça oturdu.

"Bir kendimi düşündüm, bir Bertrand Russell'ı, bir de fotoğrafı... Işık bakımından daha büyük felaket olamazdı. Bu yaşlı adamı ikide bir koltuğundan kaldırıp evin başka başka köşelerine götürmeden nasıl fotoğraf çekecektim? Gerçi karşımdaki adam birkaç yıl

önce, seksen dokuz yaşındayken hapse bile girmişti, oturma eylemleri yapmıştı. Ama ben derdimi nasıl anlatacaktım?"

Karşısındaki koltuğa oturdu. Türkiye'den geldiğini, İngiltere'de birçok dergi ve gazete için foto muhabirliği yaptığını, Observer'da, sonra da Times'da birçok röportajının çıktığını, 1960'da British Photography Yearbook tarafından dünyanın 7 yıldız fotoğrafçısından biri seçildiğini anlattı.

"Fotoğraf üzerine bir de uzun söylev çektim. Artık benim İngilizcemle o bu dediklerimin ne kadarını anladı bilmiyorum. Yalnız yüzünde memnun bir ifade vardı, hatta zaman zaman gülümsüyordu da."

Mavi İngiliz porselenleriyle servis yapılan çayına şeker ve limon atıp yudumlamaya başlayan Ara sıkıntısını hala atamamıştı. Russell'ın Türkçeye çevrilmiş tüm kitaplarını okumuştu ve onun okurlarda uyandırdığı havayı bu odada hissetmek istiyordu.

"Düşündüm, fotoğraf çekmek konuşmaktan çok daha önemliydi o anda. Çünkü, ne de olsa o diyeceğini demişti ve diyecekti. Ben onun varlığının karşısında ancak bir anlık bir tanık olabilirdim. Bu tanıklığı iyi yapabilirsem, onun demek istediğine belki bir şeyler katabilirdim. Russell'ı yazı masasının önüne oturttum. Belki de birçok eserini kaleme aldığı bu masanın önünde bir sürü siyah beyaz ve renkli fotoğrafını çektim. Fotoğraflarını çekerken mümkün olduğu kadar onu sıkmamaya çalıştım. Sonra onu bahçeye çıkardım, evle birlikte, sonra da aramıza katılan karısıyla birlikte bir sürü fotoğrafını çektim. Arka planda yeşilin bütün tonları, önde Bertrand Russell..."

Russell'ın evinde üç saate yakın zaman geçirmişti. Ayrılma zamanının geldiğini düşünüyordu ki, Felix'ten aldığı kitabı hatırladı.

"O sırada ikimiz de bir masanın önünde ayakta duruyorduk. Kitabı açtım, kapağın arkasındaki boş sayfayı göstererek, 'İmzalar mısınız?' dedim. 'Tabii' diye karşılık verdi ve siyah bir kalemle kitabı imzaladı: Bertrand Russell. Ve tarih koymayı unuttu, ben de üstünde durmadım."

Tam ayrılırken Russell bir ricada bulundu.

> *Bana, 'Çektiğin fotoğrafları bize de yolla, Foundation broşürlerinde kullanacağız' dedi. 'Tabii gönderirim' dedim ve adresini aldım, derken, 'Bizim Russell Foundation'm Türkiye'de şubesi yok' dedi, 'Oysa dünyanın birçok yerinde Bertrand Russell Peace Foundation ofisleri bile var. Türkiye'de de bir bürosu olsun isteriz.' Şaşırdım kaldım. Derhal bir yanıt vermem gerekiyordu. O anda kendimi bu işten kurtarmaktan başka bir düşündüğüm yoktu. 'Ben gazeteciyim' dedim, 'bu işin yalnız görsel yanıyla ilgiliyim. Röportaj yaparım. Yazar olsaydım, belki başka türlü düşünebilirdim. Ayrıca siyaset de pek sevdiğim bir şey değildir. Ama böyle bir şey istediğinize göre size bir ad vereyim. Temasa geçin onlarla. Hoşlarına gidebilir, gider de. Böylece Türkiye ile bir temasınız da olur.' Ve Türkiye işçi Partisi'nin adını söyledim. Sonra ekledim: 'Büyük bir solcu partidir. Nasıl olsa adresini bulur, yöneticileriyle temasa geçersiniz, iyi de olur.' Sevdiğim ve takdir ettiğim dostum Mehmet Ali Aybar'ı bulmuşlar sonra."*

Yıllar sonra Londra'da bir akşamüstü kitapçıların bulunduğu Shaftesbury sokağında yeni çıkan fotoğraf kitaplarına bakan Ara vitrinlerden birinde üzerinde Bertrand Russell'ın adı bulunan bir kitap gördü. Russell ölmüştü. Merak edip içeri girdi ve kitabı istedi.

> *"Sayfaları çevirmeye başladım. Bu kitabın içinde dört tane fotoğrafım vardı. O gün, o köy evinde çektiğim fotoğraflardandı, içinde adım da vardı. Siyah bir kapakla bir devir sona ermişti. Ama emindim ki; Russell'ın fikirleri, felsefesi, görüşleri her zaman yaşayacaktı."*

Tarihçi Arnold Toynbee

1968 yılının ilk yarısında İngiliz Tarihçi Arnold Toynbee, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ile görüşmek üzere Türkiye'ye gelmişti.

Toynbee, Türklerin 1915 yılında Ermenilere soykırım uyguladığını iddia eden "Mavi Kitap" adlı İngiliz psikolojik harekât broşürünün editörüy-

dü. I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere Savaş Propaganda Bürosu'nda kadrolu uzman olarak çalışan Toynbee, İngiliz Hükümeti'nin Amerika'nın savaşa mümkün olduğu kadar erken girmesini sağlamak için hazırlattığı, içeriği tartışmalı bu provokatif belgenin bir savaş propaganda malzemesi olduğunu itiraf etmiş hatta Türklere karşı sempati beslemeye başlamıştı.

Akdeniz sularının Kıbrıs yüzünden ısındığı günlerde gelen İngiliz Tarihçi Toynbee ile İnönü'nün görüşmesini görüntülemek için Ara, Ankara'ya davet edildi.

Organizasyonu CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit yapmıştı.

> *"Zamanın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Bülent Ecevit hem Paşa'nın özel fotoğraflarını çekmem, hem de ünlü İngiliz tarihçisi Arnold Toynbee'nin ziyaretini resimlemem için beni Pembe Köşk'e götürdü. Geldik Ankara'ya, önce Ecevit'in Bahçelievler'deki evine gittik, Ali İhsan Göğüş de vardı. Orada bir sürü resimler çektim."*

Görüşme sırasında Gazeteci Mete Akyol ses kaydediyor, Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşı Fethi Okyar'ın oğlu Cambridge mezunu Osman Okyar tercümanlık yapıyor, Ara da fotoğraf çekiyordu.

> *"Toynbee ile İsmet Paşa ikisi de birbirinden ihtiyar, İsmet Paşa çok mutlu oldu. Ondan sonra bitti 'Ben alır otele götürürüm' dedim. Otele götürdüm, otelde de bir sürü resimlerini çektim. 'Londra'ya filan gelirsen beklerim' dedi. Sık sık gidiyorum zaten, Londra'ya giderken resimleri de yaptırttım, telefon ettim gittim verdim. Ahbaplık oldu, beni kendi özel kulübüne götürdü. Birkaç kere beni misafir etti, evinde de resimlerini çektim filan. Biliyorsun sen Time'ın 1923'te Cumhuriyet'in kuruluşunda Atatürk'ü kapak yaptığı yazısını. O kapak yazısını kim yazdı biliyor musun; Arnold Toynbee."*

İngiltere Dışişleri Bakanlığı İstihbarat Dairesi Türkiye Masası'nın Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı'nı izlemekle görevlendirdiği Arnold Toynbee, bir zamanlar aleyhine çalıştığı Türkler'e sonradan hayran olmuş, hatta bu sempatisi yüzünden Londra Üniversitesi'ndeki kürsüsünden bile olmuştu.

Can Pazarı

1968 yılının Ekim ayında Fikret Otyam ile birlikte Çukurova'daki tarım ırgatlarının röportajını yapmak üzere yola çıktılar. Ressam Orhan Peker de desenlerini çizecekti.

Adana'ya vardıklarında ilk iş olarak kendilerine eskici pazarından giysiler aldılar. Aralarına girip onlarla birlikte çalışacaklar, birlikte pamuk toplayacaklardı. Yöreyi bilen, Cumhuriyet'in Adana Büro Şefi Çoban Yurtçu ve oğlu Işık da onlara göz kulak olmak üzere ekipteydi.

Elçi denilen aracıların kamyonlarla gelip tarım işçilerini topladıkları arsaya gittiler.

Rolüne çok iyi hazırlanan Fikret Otyam, 15 gün tıraş olmamış, saçını, sakalını, tırnağını kesmemişti. Üzerindeki eski ve kirli elbiselerle Adana şehirlerarası otobüs terminalinin yanındaki arsada bekleşen ırgatların arasına daldığında onlardan biri kesilen Otyam, kendisini ayırt edemediği için arsanın etrafında dönüp duran Ara'ya *'Ulan, Ara buradayım'* diye bağıramamanın sıkıntısı içindeydi. Bir süre sonra tarım işçileriyle yaptığı konuşmaları bir arabanın çamurluğuna yaslanarak fotoğraflayan Ara'yı fark eden Otyam rahatladı ama bu kez de ırgatlar rahatsız olmuştu.

Turist zannettikleri Ara hakkında kötü şeyler düşünmeleri üzerine Fikret Otyam hemen atılıp meslektaşını oradan uzaklaştırdı:

- *Git ulan işine yallah!*

Tarım işçilerini götürecek olan kamyonların görünmesiyle dikkatler dağıldı.

> ***"Fikret'le beraber olacağız; ben onun resimlerini çekeceğim. Birileri geldi. aldı götürdü; o başka yere gitti, ben başka yere. İş pazarı'na gidiyorsun iş aramaya adam geliyor sen gel sen gel. Adam aldı onu, beni de alacak zannettik; hareket etti kamyon gitti, nereye gittiyse. Başka biri geldi beni aldı. Bunu hiç düşünmemiştik. Neredeyim, Çukurova'nın neresindeyim, bilmiyorum."***

Ekip daha ilk günden birbirinden kopmuştu.

"Neyse gittik, orada çalıştık pamuk topladık; resim çektik. Herif diyor ki 'Niye fotoğraf makinen var?' 'Ben amatörüm seviyorum böyle işleri' diyorum. Elimdeki de Leica ha! Resimleri çekiyorum ama Fikret yok ortalıkta, nasıl yapacağız röportajı? Yazarım kayboldu ulan. Pamuk topluyorum, işçiyim. Tarlada yatıyorum aile ile gelenler yatak getirmiş fakat ben bekar olduğum için kıvrılıp bir otun üstünde yatıyorum. Yılanı var, çıyanı var, kertenkelesi var."

Bir yandan ırgat gibi çalışıp pamuk toplayan bir yandan da fotoğraf çeken Ara bitap düşmüştü.

"Pamuk tarlalarında bir hafta çalıştım. Yevmiyemi aldığım gün oradan kaçtım. 5 kilometre yürüdüm asfalt yola çıktım, hangi asfalt yola çıktığımı da bilmiyorum."

Ara'nın el kaldırdığı hiçbir araç durmuyordu.

"Hiç kimse almıyor halimi görünce. Üzerimde hırpani pazardan aldığımız işçi elbiseleri. Neyse bir tanesi aldı şehre getirdi. Cumhuriyet'e gittim; koordinasyon yerimiz Çoban Yurtçu anladın mı? 'Ulan geberiyorum Erciyes Palas'ta yer bul bana' dedim."

Erciyes Palas Adana'nın ilk klimalı oteliydi. Tanınmayacak haldeki Ara kendini otele dar attı.

"O kadar pislik içindeydim ki. Otele gittiğimde yaptığım ilk iş, sıcak suyu açtım, banyonun içine bir tabure koydum, bir saat üstümden akan suyla temizlendim abi. Ve bu arada üşümüşüm."

Gölgede 30 derece sıcaklıktan klimalı ortama geçtiğinde çarpılan Ara, bir de suyun altında uzun süre oyalanınca ciğerlerini üşütmüştü.

"40 derece ateşle yatıyorum. Orada değil de döndükten sonra hastalandım. Fikret, Orhan Peker'i de buluyor. Ben yatakta yatıyorum 40 derece ateşle, duvarlar üzerime yıkılıyor, pencereler dönüyor falan."

Ara'nın başına toplanan ekip endişe içindeydi. Fikret Otyam Ara'nın kulağına eğildi:

- Aman Ara, sıkı dur öleyim möleyim deme, sabah yedide uçakla sevk ediyorum seni İstanbul'a, bir şey yapacaksan orada yap.

Ara hastalığına rağmen İstanbul'a varır varmaz çektiği 500'e yakın kareyi tab edip Otyam'a gönderdi. Yaptıkları Can Pazarı röportajı, Cumhuriyet gazetesinde yazı dizisi olarak yayınlandığı zaman çok büyük yankı yarattı.

15 Votka 4 Fotoğraf Makinesi

Ara 1969 Mayıs ayında Cannes Film Festivali'ni 11. kez izliyordu.

Festivalin o yılki favorisi Sovyet yönetmen Sergei Bondarchuk'tu. Herkes yapımı 7 yıl süren ve 700 milyon dolar yapım masrafı ile halen dünyanın en pahalı filmi olan Savaş ve Barış'ı konuşuyordu. 120 bin Sovyet askerinin rol aldığı film, yönetmenine "*Dünyanın en büyük 7. ordusunu yönettim*" dedirtmişti. Bondarchuk'un filmini izleyen Ara da büyülenmişti.

> ***"Bir film oynadı Harp ve Sulh diye, muazzam bir film. Müthiş sahneler var filmde, röportaj yapmak istiyorum herifle. Güneş Karabuda da var. Neyse, randevu aldık gittik bunun odasına, Carlton Oteli'nde. Sabah 10'da. Adamın birkaç portresini çekip gideceğiz, derdimiz o anladın mı. Adam İngilizce bilmez, Fransızca bilmez, hiçbir halt bilmez, Rusça da biz bilmeyiz ne olacak? Karşılıklı gülüşüyoruz."***

"*Bir dakika*" demek için parmağıyla bir işareti yapıp saatini gösteren Bondarchuk,valizinden büyükçe bir Stoliçnaya votkası çıkardı. Banyodan da diş fırçası bardaklarını alan Bondarchuk, ağzına kadar doldurduğu bardakları konuklarına uzattı.

> ***"Herif 'votka' dedi 'votka' dedim. Dolduruyor içiyoruz ama bir kere de içiyor herifçioğlu, benim de bitirmemi bekliyor, sonra dolduruyor yine. Böyle birkaç tane içtik, 1 saat sonra öğle olmadan körkütük sarhoş oldum, merdivenden inemez hale geldim."***

Kendilerini zar zor sokağa attıklarında bir eksiklik olduğunu fark ettiler ve Ara Karabuda'ya sordu?

- *Senin makinelerin nerede?*

- *Ya seninkiler nerede*?

Sabah saatlerinde içilen votkanın çarptığı ikili, gözlerinden yaşlar gelinceye kadar kahkahalarla gülmeye başladı.

Dördü Ara'nın, ikisi Karabuda'nın toplam altı fotoğraf makinesini Yönetmen Bondarchuk'un odasında unutup çıkmışlardı.

Ara, hafiften yalpalayarak yönetmenin odasına çıkıp makinelerle döndü:

- *Evladım iyi kurtulmuşuz, adam ikinci şişeyi de açmıştı!*

Al İşte İstanbul Dayağı

1969 yılı yazında, Akşam gazetesinde yazarlık yapan Çetin Altan, yeni aldığı fotoğraf makinesinin nasıl çalıştığını göstermesi için Ara'yla buluşmuştu.

> ***"Çetin'in elinde fotoğraf makinesi, 'Bu nasıl çalışır bilmem ne falan filan' dedi. Baktım ki bu çok ciddiye alıyor, 'Beraber gezelim' dedim. Bu gezelim lafı ile 'Al İşte İstanbul' çıktı. O zaman İstanbul milletvekiliydi."***

Türkiye İşçi Partisi-TİP milletvekili Çetin Altan ile Ara bir plan yaptılar, İstanbul'u semt semt dolaşacaklardı.

Kahvehanelerde, hurdalıklarda, imalathanelerde, gecekondu mahallelerinde yaşayan İstanbulluların dertlerini dinlediler. Çetin Altan insanlarla konuşurken Ara da fotoğraf çekiyordu.

Altan, Akşam'ın solcu gazete ününden ve adı komüniste çıkan TİP'in milletvekili olduğunun bilinmesini istemediğinden, soranlara göbek adı olan Hüseyin'i söylüyordu. Ara'nın da zaman zaman yabancı ajanslara çalıştığını söylemek zorunda kaldığı anlar oluyordu.

3 hafta boyunca gezdikleri çoğu yerde insanların meraklı bakışlarına mazhar olsalar da herkesten aynı anlayışı görmediler.

Ihlamur'dan Mecidiyeköy'e giden toprak yola girdiklerinde, vadinin çukur noktasındaki gecekondularda yaşayan kadınların yere serdikleri yaygıların üzerindeki kırpıkları yatak kılıflarına doldurduklarını gördüler.

Bu sahneyi kaçırmak istemeyen Ara hemen arabadan atlayıp fotoğraf çekmeye başladı.

> *"Yokuştan yukarı çıkıyorduk. Bunun Volkswagen bir arabası vardı. Dur dedim, orada Çingene karıları bir şey seriyordu. Dip dibe rengarenk boyalı apartmanların önünde yün sermişler, havalandırıyorlar. Güzel bir fotoğraf. Ben çıktım, çekmeye başladım. Epeyce fotoğraf çektikten sonra kadınlar homurdanmaya başladı."*

Birdenbire çılgına dönen kadınlardan genç olanı yerden kaptığı taşı arabaya fırlatmak üzereyken Çetin Altan atıldı:

- Aman bacı ne yapıyorsun yakışır mı sana taş atmak. Bırak bakayım o taşı elinden.

- Ne diye çekiyorsunuz siz de resmimizi?

-Sizin de dertleriniz şikayetleriniz var. Bu dertleri, bu şikâyetleri görüp anlamak istemeyenlere gösterip anlatmak istiyoruz onları.

- Resim çekmekle mi olurmuş bu?

Kadınlar, Çetin Altan'ın bu edebi konuşmasından hiç etkilenmemişlerdi; "*Namussuz herifler*", "*İtoğluitler*" diye bağırarak saldırıya geçtiler.

> *"Karılar üstüme saldırdı. Ben o zaman karıları kovaladım. Gidip kocalarını aldılar. Sopalarla geldiler. Bir güzel dayak yedik. Arabaya zor bindik. Çetin de o zaman hiç görünmek istemiyor çünkü mebus. Dayak yerse, bir milletvekili dayak yemiş olacak. Kaçtık gittik korkumuzdan."*

Paris'teki Kadim Dost

Ara Fransa'ya her gittiğinde vefalı dostu Martinez'in 16. yüzyıldan kalma ahşap evine mutlaka uğrardı.

Martinez, eşi Jacqueline ve Ara'nın konyak eşliğindeki fotoğraf sohbetleri gecenin geç saatlerine kadar sürerdi.

Ara büyük bir keyif aldığı bu sohbetlerde hayatında çok önemli bir yer kapladığına inandığı Martinez'i can kulağıyla dinlerdi.

> *"Bu adam bana her zaman heyecan ve güç vermiştir. Belki bilinmeyen hiçbir şey söylememiştir ama benim kuşağımdaki fotoğrafçıların adeta pili, batarya-sı olmuştur."*

Ara'yı dostlarıyla tanıştıran, her türlü gelişmeden haberdar eden Martinez gerektiğinde korur kollardı da.

> *"İtalyan fotoğrafının babası Paolo Monti ile Martinez, hanımlarıyla beraber buraya geldiler. Bir buçuk ay gezdirdim onları. Slayt gösterisi yapıyoruz, Türkiye'yi gösteriyoruz, hem Monti'ye hem de başka birilerine. Fulvio Roiter ikide bir not alıyor. Soruyor: 'Bu nerededir, nasıl gidilir? Haritada yerini gösterir misin?' Benimkileri seyretti seyretti, gitti aynısını çekti, kocaman bir kitap yaptı Freya Stark'la beraber. Martinez de bir gün epeyce azarladı onu: 'Bizim yanımızda anlattı, utanmadın mı gidip aynı şeyleri çekmeye?' dedi."*

Ara'yı kardeşi gibi seven Martinez, bir ara hastalanıp da öleceğini zannettiğinde yegâne serveti olan fotoğraf koleksiyonunun en nadide parçalarını hatta cam üzerine çekilmiş ilk fotoğraflar olan paha biçilmez Daguerreotype'leri bile ona vermekten çekinmemişti.

> *"Bir ara hastalanınca Martinez'e ölüm korkusu geldi. Ben de o sırada oralardayım. 'Şunlar sende kalsın' dedi ve Daguerreotype'leri verdi, Atgetleri, Camera'nın kapağında kullanılan Steichen'i, Demachy'leri, Puyo'ları verdi."*

Ara'nın bir dediğini iki etmeyen Martinez, Paris'te yaşayan Amerikalı avangart sanatçı Man Ray'e ulaşmaya çalışan Ara'nın yardımına koştu.

> *"Martinez'e dedim ki, gidip Man Ray'in resmini çekeyim. Bana randevu aldı. Gittim stüdyosuna,*

'Martinez'den selam getirdim' dedim. 'Biliyorum, Martinez, senin için sayı yapmış, sen de fotoğrafçısın' dedi. Gitti oradan Camera dergilerini getirdi. 'Bu sensin değil mi?' dedi. Önceden almış onları. Şimdi orada genç bir kız var yanında; kızdan ikide bir makas alıyor, sulanıyor gibi kıza. Ben resim çekmeye başladım. Çekiyorum; kızdan makas alırken, kıza sarılmışken filan, böyle resimler çektim. Kim kız biliyor musun? Hani onun kullandığı ünlü bir manken vardır; hani keman yarığı çizmiştir sırtına... Bira içtik, stüdyo yukarıdan cam; eski Paris, çok hoşuma gidiyor. Geniş, kocaman bir yer. Isınmıyor tabii, hiçbir zaman ısınmıyor, donuyoruz. Bitti; çıktım gittim. Sonra, birkaç sene sonra, dur bakayım, resimleri basayım da şuna vereyim dedim."

Ara Man Ray'e telefon ederken aklında fotoğraflarını kendisine verip ondan da bir iki çalışmasını almak vardı ve bu hayaliyle stüdyonun yolunu tuttu.

"Gittim. 'İşte genç fotoğrafçı arkadaşım' diye karısına takdim etti, "Fotoğrafları getirdi" dedi. Ben o kızla beraber çektiğim için resimleri bir türlü vermiyorum, vermemeye çalışıyorum, boyuna atlatıyorum. O sıralar yeni bir kitabı çıkmış; kitabından söz ediyorum, kitabı imzala diyorum. Bunun gibi birtakım şeyler. Sonunda kadın: 'Ver şu resimlere bakalım' dedi. Artık kaçacak yer kalmadı. Zarfı uzattım. Zarfı aldı, bir iki fotoğraf çıkardı baktı. Belli ki kızdı. Ötekilere baktı, daha da kızdı. Fotoğraflarda Man Ray genç bir kızdan makas alıyor; sarılmış filan... Kadın köpürdü. Başladılar kavga etmeye. Karı koca kavga etmeye başladılar bizim fotoğraflar yüzünden. Kadın bağırdı çağırdı, resimleri fırlattı, kapıyı çekti gitti."

Man Ray'le bir hangarı andıran stüdyoda kala kalmışlardı.

"O bana bakıyor, ben ona bakıyorum. Utanıyor, 'Çay içelim mi' diyor, 'İçelim' diyorum. 'Sen kaçtır geliyorsun, ben sana hiçbir şey vermedim, vereyim' diyor. 'Hiç gerek yok' diyorum. Ne veriyor? O dünyaca meşhur ekmek resmini veriyor: La Baguette! Bilir misin kaç bin dolardır? Onu veriyor. Maviye boyanmış, onu

veriyor. Öyle tuttum elimde, 200 bin veya 500 bin dolar!.. 'Şimdi, bunu alamam ben' dedim. Neden? 'Sen karınla kavga ettin, burada tuhaf bir durum oldu; onun için bana bunu vermek istiyorsun, oysa içinden gelen bir şeyi almak isterim' dedim, 'İstemiyorum' dedim. 'Yahu al' falan filan... Sonunda hiçbir şey almadan oradan çıktım."

Ara'ya fırsat kapıları açmaktan yorulmayan Martinez, Ara'nın 10 yıl içindeki hedefini bile belirlemişti.

"Paris'teki kadim dostum, fotoğraf adamı Romeo Martinez, bir gün evinde yemekteyken, birden ayağa kalkarak, 'Sen boyuna sanatçı diye bir sürü adamın resmini çekip bana gösteriyorsun, bunları sanatçı sanıyorsun. Oysa, şu üç adamı yan yana getirip resimlerini çekebilirsen, asrın fotoğrafı olur ve bu iş burada biter' dedi."

Ara merakla *"Kimdir bu üç adam?"* diye sordu.

Gözlerini açarak Ara'nın yüzüne doğru yaklaşan Martinez üç adamı bir solukta saydı:

*"Bir, Charlie Chaplin; ik; Albert Einstein; üç, Pablo Pi*casso."

"Dediği belki de doğruydu. Bu hayal, perçinlenmiş gibi hep aklımda kaldı."

Charlie Chaplin'in Kapısında Nöbet

Einstein öldüğü için fırsatı kaçırmıştı ama Charlie Chaplin ile Pablo Picasso yaşıyordu.

Ara oyuncu, yönetmen, senarist ve film müziği yapımcısı Chaplin'e çocukluğundan beri hayrandı.

Yarattığı Şarlo karakteri elinde bastonu, bol pantolonu, tuhaf yürüyüşle bir yandan kapitalist dünyanın acımazsızlığını hicvederken diğer yandan da faşizme karşı da tavrını koymuştu.

Bu muhalif duruşu yüzünden Elia Kazan'ın adını McCarthy Komitesi'ne verdiği Chaplin ABD'yi terk etmek zorunda kalmıştı.

Ara hayranı olduğu bu büyük adama ulaşmak için önüne çıkan her kapıyı çaldı, tanıdıklarını araya koydu ama bir türlü sonuç alamayınca evinin kapısına dayandı.

> ***"İsviçre'de evinin bulunduğu Vevey'e gittim, Cenevre'ye yarım saat ya da 45 dakika falan uzaklıkta. Kar, kış, kıyamet demeden sabahtan akşama kadar kiraladığım taksinin içinde günlerce evinin önünde bekledim. Şato gibi bir yerde oturuyor, kapısında bekçi var. Koskoca bir duvar, kapıda bir köpek var. Kapıcıya 'Ben gazeteciyim' falan dedimse de, baktım olacak gibi değil, hemen gayet romantik, içten bir mektup yazdım ve dedim ki:"***

"Sayın Chaplin
Son 15 yıldır, yakında piyasaya çıkacak olan 'Zamanımızın Yaratıcıları' kitabım için fotoğraf malzemeleri topluyorum.
Her zaman büyük hayranlık beslediğim siz olmadıkça bu kitabın bitmesi mümkün değildir.
Ben İstanbul'da yaşayan bir Türk fotoğrafçısıyım ve şu an Avrupa'yı dolaşıyorum. Sizin bana 20 dakikanızı (sizi flaş vb ile rahatsız etmeden) ayırabilmeniz umuduyla İsviçre'ye geldim.
Şu ana kadar bu çalışmanın vazgeçilmez unsuru olan çok sayıda ünlüyü fotoğrafladım. Ama benim için dünyanın en mühim adamı sizsiniz. Hiçbir politikacı sizin kadar mühim değildir.
Sizinle tanışmaktan başka hiçbir şey düşünmemekle birlikte, size kendimi tanıtmak ve sizden bana poz vermenizi rica etmek için yazıyorum.
En derin saygılarımla."

> ***"Fakat cevap yok... Üç gün sonra ben yine kapıya damladım. Yine yağmur yağıyor, yine aynı köpek, yine aynı sonuç... Üç gün boyunca gittim geldim. En son gün yağmur yağmıyordu. Karısı beni eve davet etti, çay ikram etti. Evine girmiştim."***

Chaplin'in karısı, ünlü oyun yazarı Eugene O'Neill'ın kızı Oona, Ara'yı donmasından korktuğu için eve almıştı.

> ***"Karısı beni çağırdı, çay içtik. Biliyorum Charlie Chaplin yukarıda, ben aşağıda karısıyla çay içiyorum fakat resim çekilmiyor. Şimdi gayet doğrudur herifin yaptığı. Neden? Charlie Chaplin kimdir? Dünyanın en***

cevval, en hareketli, en pire gibi herifidir. Şunu yapar bunu yapar, bilmem ne yapar; böyle bir imaj yaratmıştır. Şimdi bu adamın sen gidip de resmini çektiğin zaman ters düşüyorsun adama; çünkü adam felç olmuş, yürüyen iskemlede oturuyor. Buradan oraya gidemiyor, kendini o halde göstermek istemiyor onun için resim çekilmiyor. Karısı 'Artık hiç resminin çekilmesini istemiyor, anlarsınız' diyor. Konuşursa konuşur ama fotoğraf çekme diyor. Felçli olarak resminin olmasını istemiyor, öyle bir imaj bırakmak istemiyordu Charlie Chaplin. Çünkü benim gibi o da elimdeki fotoğraf makinesinin acımasız olduğunu biliyordu."

Aklı hala Martinez'in sözlerindeydi.

"Şarlo dünyanın en büyük adamıdır. Şarlo gibi üç tane adam sayabilirsin dünyada. Bir tanesi Picasso, bir de Einstein. Gerisi ha yaşamış, ha yaşamamış..."

Sırada Picasso vardı.

Cebinde Makas Taşıyan Foto Muhabiridir

Amerikan Başkanı olan eşi John F. Kennedy'nin bir suikast sonucu vurularak öldürülmesinden 5 yıl sonra Yunanlı Armatör Onassis ile evlenen Jacqueline İstanbul'a gelmişti.

Bir gazeteci ordusuyla Topkapı Sarayı'nı gezen Jacqueline Onassis'in oradan da Ayasofya'ya geçeceğini ancak gazetecilerin alınmayacağını duyan Gökşin Sipahioğlu, bu durumu meslektaşı Ara'ya haber verdi. Sessizce ekipten ayrılan ikili Ayasofya'ya girip saklandı.

Jacqueline yeniden evlenmiş olsa da eski Amerikan Başkanı'nın eşi olduğu için hala Amerikan gizli servisinin koruması altındaydı ve korumaların Gökşin ile Ara'yı keşfetmeleri zor olmadı.

"Amerikan polisi bunun boyu uzun diye bunu kovalıyor. Bu da makineyi vermiyor korumalara. Zaten makineyi de istemiyorlar; aslında oradan uzaklaştırmak için yapıyorlar. Bir Türk gazetecisinin gücüne gider kendi memleketinde elin Amerikalısının bu hareketi. Ben de girdim içeri patırtı yaptım 'Sen nasıl bir Türk

gazetecisine bunu yaparsın?' diye, neyse ayırdılar mayırdılar."

İçerde kalmayı başardılar. Ara hemen fotoğraf çekmeye koyulurken ışığın az olduğu bu tip ortamlarda fotoğraf çekme deneyimi olmayan Gökşin ne yapacağını şaşırmıştı.

"Bir ben varım bir de Gökşin. Mihmandarımız İnci Pirinççioğlu, İngilizce anlatıyor. Caminin içinde kadının resimlerini çekiyorum. Fotoğraf makinesini bilmez, enstantaneyi bilmez. Durmadan soruyor 'Ne diyafram koyayım, ne diyafram koyayım?' '5.6 koy' diyorum ama ben 2 ile çekiyorum. Ben bilmiyorum ki ne ile çektiğimi o patırtıda gelmiş bana ne soruyor. 5.6 filan dedim gitti, o da 5.6 yaptı."

İkili Galatasaray'daki stüdyoda filmleri yıkadıklarında Ara'nın çektiklerinin pırıl pırıl çıktığını ancak Gökşin'in filmlerinin simsiyah olduğunu gördüler. Gökşin diyafram ayarlarını yanlış girmişti ama ona akıl veren de Ara'ydı.

Ara "*Bari birkaç kare de bana ver, dış basına göndereyim, seni oraya ben götürdüm*" diyen Gökşin'e tek bir kare bile vermedi.

"Herkes birbirini atlatmaya, birbirine kazık atmaya bakıyordu. Hatta o zamanlar fotoğraf makinelerinin flaşları kordonlu olduğu için bütün fotoğrafçılar ceplerinde makas taşırlardı. Bir olaya gidildiğinde de herkes tanıdığı birini görünce, 'Ooo, sen de mi buradasın!' diye dostça yanına gider, hal hatır soruyormuş gibi yapar, çaktırmadan karşısındakinin flaş kordonunu keserdi. Yani o yıllarda foto muhabiri demek, ceketinin gözlük cebinde makas taşıyan adam demekti."

Jacqueline zaferinin keyfini sürerken stüdyonun telefonu çaldı.

"Açtım karşımda Paris-Match'in yazı işleri müdürü; 'Ara çektiklerine dikkatlice bak, eğer Jacqueline ile Onassis'i yan yana bir kare çektiysen sana 10 bin dolar veririm, bana hemen hemen haber ver'. Heyecanlandım hemen çektiğim negatifleri ışıklı masaya koyup aramaya başladım. Çekmediğimden eminim

ama bir umut işte. Nitekim bulamadım da, iyi bir fırsat da kaçtı"

Mister Şah

Ara İran Şahı Rıza Pehlevi ile görüşmek istiyordu ama röportaj yapmaya ikna etmek bir tarafa randevu almak bile imkansızdı.

Ara'nın aklına Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil geldi.

"Çağlayangil'e söyledim, aracılık yaptı. Bir yerden akrabası oluyordu Şah'ın."

Damadı İranlı olan Çağlayangil'in İran Şahı Pehlevi ile arası o kadar iyiydi ki, Şah ısrarla Tahran'a çağırdığı Çağlayangil'e "*Türkiye'de ordu birkaç ay içinde yönetime el koyacak*" diye 12 Mart darbesini aylar öncesinden haber vermişti.

1969 yılı Ocak ayında Ara, kız arkadaşı Perihan Kuturman ve meslektaşı Ayşegül Dora, Tahran'da Şah'ın Niyavaran Sarayı'ndaydılar.

"Unutma ki adam Pers İmparatorluğu'nun başı, en önemli imparatorluklardan. İran Şahı'nın röportajını özel olarak ben yapacaktım. İran'da kayak yaparken çekelim, orijinal olsun dedik. Elbrus dağlarında, Şah'ın kayak yapması için, etrafı korumalarla çevrilmiş olan özel bir bölge ayrılmıştı. Şimdi, teleferikle yukarı çıkacağız, yukarıdan aşağıya kayacaklar; bende de ski var, resim çekeceğim. Şah önümden gidiyordu teleferiğe doğru, aniden yere düştü. 'Aman, Şah düştü' dedim, müthiş bir resim benim için. Makineyi tuttum; tam çekeceğim, o anda bana baktı, öyle göz göze gelince bıraktım tabii. Müthiş bir fırsatı da kaçırmış oldum. Şah çok memnun oldu çekmediğim için."

Şah, Ara'nın bu jestinden çok etkilenmişti.

Arkasından *"Mister Şah! Mister Şah!"* diye seslenecek kadar pervasız, gülümsemesi için elleriyle dudaklarını çekiştirecek kadar rahat olan Ara, yaptığı esprilerle donuk bir profil sergileyen İran Şahı'nı kahkahalarla güldürmeyi de başarmıştı. Akşam yemek yerlerken İran Başbaka-

nı Ayşegül'ün yanına gelip, *''Ara'ya söyleyin, Şah altı yaşından beri böyle gülmedi''* demişti.

> ***"Bu kez aşağıya indik, teleferiğe bineceğiz, yani teleferik geçerken içine atlayacağız. Atladım... Aslında atlayamamıştım, az kalsın uçurumun dibine yuvarlanacaktım. Şah beni tuttuğu gibi içeri çekti, yani hayatımı kurtardı."***

Uzun bir uğraşın ardından Şah'ı yakalamış olan Ara bu fırsatın tadını çıkarıyordu.

> ***"İki aya yakın bir zaman kaldım orada. Sabahtan akşama kadar siyah havyar yedim. Tabii, önemli adamlar var etrafta, bazılarını tanıyorum. Bir sabah yine Şah gelecek, resim çekeceğim. Sabah güneşini ayarlamaya çalışıyorum. Elbrus dağlarının üstünde ultraviyole falan var. Haliyle soruyorum, 'Şah nerede oturur?' diye. Gösteriyorlar, ben de oradaki fiyakalı heriflerden birine 'Tut şunun ucunu da masanın yerini değiştirelim' diyorum. Kim biliyor musun adam? Genelkurmay Başkanı!"***

"*Türkiye'nin Avrupa'da isim yapmış fotoğrafçısı Ara Güler'in hazırladığı büyük röportaj*" gazetenin manşetinde "*Şahbanu Farah ile İran saraylarında onbeş gün...*" başlığıyla okurlara sunuldu.

Ara ve muhabir arkadaşı Ayşegül, röportajdan 15 ay sonra tekrar Tahran'daydılar.

Ayşegül, aile dostu olduğu Farah'ın kızı Leyla'nın doğumunda onu yalnız bırakmak istememişti.

Ayşegül doğumundan üç saat sonra kucağına aldığı bebeğe cumhuriyet altını ile maşallah takarken, Ara da İran kraliyet ailesine katılan bu yeni üyenin fotoğraflarını çekip dünya basınına dağıtmıştı.

Tahran'daki röportajlarını bitirdikten sonra Lübnan'ın başkenti Beyrut'a geçtiler.

Filistin Kamplarında

Beyrut, 1967'de İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki 6 Gün Savaşları'nın ardından topraklarından kovulan Filistinlilere sığınak olmuştu. İsrail işgalinin ardından yerlerinden yurtlarından olan milyonlarca Filistinli, Lübnan ve Ürdün'deki mülteci kamplarında hayatlarını idame ettirmeye çalışıyorlardı.

Ayşegül Dora, Filistin davası için mücadele eden çok sayıdaki örgütü çatısı altında toplayan Filistin Kurtuluş Örgütü-FKÖ'nün, Ürdün'deki üslerine gidip orada eğitim gören kadınlarla röportaj yapmak istiyordu.

> *"Ayşegül gitti Beyrut'ta gerillacıları buldu abi, nasıl buldu. Dedi 'Abi buradan Ürdün'e gidelim kadın gerillaları filan bulalım.' Çünkü bir şeyler yapmak istiyoruz. Gayet tehlikeli, makineli tüfekli adamlar bir tetiğe dokunsa paramparça olursun. Oranın gerillaları gizli FLN filan anladın mı? Filistinli o rozetler bende durur hala. İlk defa Arafat'ın resmini Time'a kapak olarak ben gönderdim biliyor musun? Ayşegül gitmiş National Liberation Front ile görüşmüş."*

Ara tedirgindi. Associated Press ajansının Beyrut Temsilcisi Henry Kondakçıyan'ı aradı.

> *"Dedim 'Yahu böyle diyor bu nasıldır?' Dedi 'Sakın gitme yolda çevirirler kurşuna dizerler; uğraşmazlar, vakitleri yoktur senin kim olduğunu soracaklar. Sıkar kurşunu yürür gider."*

"Ürdün'ü Demokratikleştirme" adı altında ülkenin çok önemli bölgelerini işgal eden ve yönetimi ele geçirmek üzere olan ağır silahlı Filistinliler, başına buyruk bir şekilde yaşadıkları bölgelerde kendi kurallarını kendileri belirliyorlardı. Bu durumdan endişe duyan Ara, Ayşegül'ü ikna etmeye çalıştıysa da başaramadı.

> *"Ben de dedim 'Gitme be kadın, bırakmam seni' falan filan. Kavga gürültü 'İlla gideceğim' diye tutturdu. Neyse ben arabayı ayarladım, giydi anarşist elbiselerini gitti o karadan. Dedim 'Eğer oraya gebermeden varırsan, Ürdün'e Türk sefaretine gel ben seni orada bekliyorum'. Bilmiyorum da Türk sefiri kimdir. Ama*

bizim Orhan Koloğlu oradaydı. Ben tayyareyle gittim. Gidip sefarete oturdum Ayşegül'ü bekledim, geldi."

1970 yılının Temmuz ayında Amman'ın 90 kilometre güneyindeki Filistin kampındaydılar.

"O ara röportajlar yaptık orada, bir sürü kadınlar kızlar, herifler gerillalar. Felaketti oralar; yemek yiyorsun makineli tüfekli adamlar geliyor para topluyor, sıkıysa verme. Orada birinin resmini çektik sonra o kadın çok meşhur oldu; Leyla Halid. Londra hava meydanını bastı abi. O zaman genç kızdı."

Boyunlarında poşu ellerinde kalaşnikof tüfek, yerde sürünen, ip üzerinde yürüyen genç kızların fotoğraflarının yer aldığı "Filistin Ordusu'nun Komando Kızları" başlıklı röportajları, Günaydın gazetesinin manşetinden *"Filistin'de genç kızlar sevişmek yerine savaşmayı, dans yerine de silah kullanmayı öğreniyorlar"* spotuyla yayınlandı.

AKM Yangını

Bu kamplarda silah kullanmayı öğrenenler sadece Filistinliler değildi; dünyanın dört bir yanından hatta Türkiye'den gelenler de buralarda "savaşmayı" öğreniyorlardı. Çok sayıda Türk genci gibi Türk Halk Kurtuluş Ordusu-THKO'nun kurucularından Deniz Gezmiş ve arkadaşları da bu gerilla kamplarında silah eğitimi aldılar.

1970 yılında Türkiye, terör ve şiddetin alabildiğince yayıldığı, üniversitelerde sağ-sol çatışmalarının başladığı günlere tanık oluyordu.

Yılın son günlerinde Atatürk Kültür Merkezi'nde Arthur Miller'ın ABD'de McCarthy dönemindeki komünist avını anlattığı Cadı Kazanı oyunu oynanırken yangın çıktı.

"Ankara'dan röportajdan dönüyordum, uçaktaydım. Yukarıdan gördüm, makine de yanımdaydı. Oradan hemen buraya geldim, resimleri çektim daha yanıyordu. Ertesi sabah yine çektim; o da artık harabesini çektim. Bir sürü şey uydurdular yok solcular yaktı bilmem ne, kendi başına yandı. Nereden bulurlar bu lafları? Atatürk Kültür Merkezi yapılırken bana bir iş vermişlerdi. Elektrik işini Alman firması Siemens ya-

pıyordu. Türkiye'de yeni bir tiyatro kuruluyor ve de mühim de bir tiyatro. Bana röportajını yap dediler; Siemens'in çalışmalarını, tiyatronun yapılışını bilmem ne... Arkadaşım Hayati Tabanlıoğlu vardı mimarı, Stern'de çıkmıştı o zaman. Röportajını yaptığım binanın yangınını da çektim anlayacağın, finalini de çektim otomatikman."

AKM yangınının ardından cadı kazanını kaynatmaya başlayan dönemin Süleyman Demirel Hükümeti, olayın 'kundaklama olduğu' iddiasıyla ülkede komünist avı başlattı.

Bu olay sol görüşlü aydınlar üzerinde baskı kurmak için kullanıldı ancak yapılan incelemelerde herhangi bir kundaklama ya da sabotaj izine rastlanmadı; yangının elektrik kontağından çıktığı anlaşıldı.

Halikarnas Balıkçısı

Bir yazısında asker kaçaklarının yargılanmadan ölüme mahkûm edilmelerini eleştirdiği için İstiklal Mahkemesi tarafından Bodrum'a sürgüne gönderilen yazar Cevat Şakir Kabaağaçlı, 3 yıl zorunlu olarak kaldığı bu toprakları çok sevdiğinden İstanbul'da yapamamış Bodrum'a geri dönmüştü.

Artık Halikarnas Balıkçısı olarak anılan Oxford mezunu Kabaağaçlı, 1970'li yılların başında yaşlı ve yorgun bedeniyle dağ-bayır turist gezdirip, tercüme yaparak yaşamını sürdürmeye çalışıyordu.

Bu durumu duyan dönemin Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarı ve Kabaağaçlı'nın eski dostu Mukadder Sezgin, Balıkçı'yı bakanlığın müşavir kadrosuna alarak kara gün dostu olduğunu gösterdi. Hatta Dışişleri Bakanlığı adına kaleme alması için bir de "Anadolu Medeniyetleri" kitabı siparişi verdi.

Kitabın hazırlanması önerisini büyük bir sevinçle kabul eden Balıkçı, telif ücreti postadan çıkınca kendisine bu imkânları sağlayan Sezgin'e keyif içinde bir mektup yazdı:

"Piştov mu çekiyoruz, pala mı sıyırıyoruz belli değil. İçime bir gurur geldi. O dakikada içimde sanki koca götlü bir bürokrat afur-tafuru kabarıyordu. Hehey!.."

Balıkçı "Anadolu Medeniyetleri" kitabının 250 sayfayı geçen İngilizce metnini çok kısa bir süre içinde el yazısıyla hazırlamıştı.

Türkiye'nin tanıtımı için yurtdışında dağıtılması öngörülen bu kitapta anılan yerlerin Ara Güler tarafından fotoğraflanması düşüncesi doğmuştu. Genelkurmay helikopter tahsisini kabul edince, Ara'ya teklif götürüldü.

> ***"Dışişleri Kültür Dairesi tarafından ikimize birlikte bir kitap yapma görevi verildi. Kitabın adı 'Anadolu Medeniyetleri' olacaktı. Balıkçı yazısını doğrudan doğruya İngilizce yazacak, bense bütün bölgeleri baştan başa dolaşıp kitaba konacak renkli fotoğraflar çekecektim. Balıkçı hayatından çok memnundu. Bana çok güveni vardı. Bu çok fotoğraflı kitap 50. yıl için Türkiye'nin bir aynası olacaktı. Aylarca dolaşıp fotoğraf çektim. Balıkçı da yazıyı bitirdi. Kitabın maketini de hazırlayıp bakanlığa teslim ettik. Ellinci yıl geçti, o gün bugündür bakanlıkta kitap aranır; ya yaptığım fotoğraflı maket bulunur, yazı bulunmaz ya da yazı bulunur, fotoğraflar bulunmaz. Tabii sonuçta Balıkçı öldü kitabı göremeden..."***

Aydınları "*Halikarnas Balıkçısı'na sansür uygulanıyor*" diye ayaklandıran olayla ilgili olarak dönemin Dışişleri Bakanlığı Kültür Daire Başkanı Semih Günver anı defterine şu cümleleri yazmıştı:

"Kültür Dairesi'nde göreve başladığım zaman, önce Ara Güler'i tanıdım.
Uzun boylu, beyaz-gri sakallı, aynı renkte karmakarışık saçlı sanatçı, eski Anadolu medeniyetleri devirlerine ait kazıdan çıkmış bir heykeli andırıyordu. Sakal ve bıyıkları arasında kaybolmuş dudaklarından çıkan sözlerini duymakta güçlük çekiyordum. Konuşmuyor, sanki homurdanıyordu.
Bakanlık, Halikarnas Balıkçısı'na Anadolu uygarlıkları konusunda bir kitap ısmarlamıştı. Seksen yaşını geçen Cevat Şakir, teklifi kabul etmiş.
Kitapta tekerrürler vardı. İhtiyar "Balıkçı" daha önce yazdıklarını unutup, aynı kısımları tekrar kaleme almıştı. Kitabın elden geçirilmesi ve kısaltılması şarttı.
Ara Güler ise, 80 diyapozitiften oluşan bir seri fotoğraf hazırlamıştı. Bu diyapozitifler, Van bölgesindeki eski eserlerden başlıyordu.
Benden önceki Dışişleri Bakanlığı Kültür Daire Başkanı Melih Ergin kitabı bastıramamıştı. Karşısına üç ciddi engel çıkmıştı: Başta Profesör Ekrem Akurgal, kimi arkeolog ve bilim adamları, Dışişleri Bakanlığı'nın ilk defa böyle bir eseri, masraflarını yüklenerek bastırmak kararını takdirle karşılamakla birlikte, bu işin Halikarnas Balıkçısı gibi bir hayalpereste verilmesini protesto etmişlerdi.

Cevat Şakir'in yazdığı metin, olduğu gibi yayınlanamazdı. Gözden geçirilmesi lazımdı.
Ara Güler, fotoğraflarının aynı kitaba konmasını istiyordu. Kitabın basılması için gerekli tahsisat yoktu. Matbaa fiyatları çok yükselmişti.
Ara Güler, birkaç defa bakanlığa geldi, gitti. Bir daha da gözükmedi.
Kitabı bir İngiliz yazara kısalttırdık. Halikarnas Balıkçısı, telif hakkıyla kendisine bir radyo satın almıştı. Ara Güler de ücretini tahsil etmişti.
Fakat kitap bir türlü basılamadı."

Balıkçı'nın anlatım tarzının karışıklığına Ara da tanık olmuştu:

> ***"Bir şey anlatmaya başladı mı herkes onu dinlerdi. Yarattığı imajın içine dinleyenleri alır, kendi dünyasına sokardı. Anlatırken bir de bakarsınız, bir şeyi açıklamak için bir parantez açar, bu parantez ana konu olur. Bunun üzerine yeni bir dünya kurar, bu kez de bizleri onun içine alıverirdi. Ayrıntı büyür büyür, ikinci ana konu haline gelirdi. Tıpkı upuzun ferman kâğıtlarına yazıp birbirine eklediği sayfalar gibi. Çoğu zaman anlattıklarında o kadar çok benzetmeler olurdu ki, bunların anlaşılabilmesi için mitolojik parantezler açılırdı. Çünkü bir şeyi tam bilmek, onun evveliyatını da bilmeyi gerektirir."***

Ara Cevat Şakir'i çok öncelerden tanıyordu. İlginç yazma tarzının da tanığıydı:

> ***"Yıllar önce Fikret Adil, Hüsamettin Bozok ve ben, Samim Kocagöz'ün İzmir Karşıyaka'daki evine konuk gitmiştik. İzmir'deki tüm sanatçılarla on gün kadar beraber olmuştuk: Necati Cumalı, Attilâ İlhan, Sabahattin Batur, en önemlisi de Balıkçı ile. Balıkçı 1950'lerde İzmir'in eski bir mahallesinde, biraz tepelik bir yerde, beyaz boyalı iki katlı Yunan tarzı kepenkli bir evde oturuyordu. Fikret, Hüsam, Samim ve ben onu görmeye gittik. Hangisi olduğunu bilmiyorum, ama romanlarından birini bitirmek üzereydi. O zaman dikkatimi çekmişti: Balıkçı bildiğimiz sayfalara yazmıyor, ferman gibi upuzun kâğıtlara yazıp bunları birbirine ekliyordu."***

Ara her İzmir'e gidişinde mutlaka Balıkçı'yı arar, hem merhaba der hem de yeni fotoğraflarını çekerdi. Yaşlandığı için zor yürüyen bu ihtiyar adamı en sevdiği yere, deniz kıyısına götürdü.

"Balıkçı'nın resmini denizli bir yerde çekmek istiyordum. Onu alıp İzmir'in bir koyuna götürdüm. Çevrede tekne tamircileri vardı. Benim açımdan iyi bir gündü. Çünkü gökte bulutlar vardı, birazdan da güneş batacaktı. Kıyıda onun resmini çekerken, doğayla kavga eden o adamın resmini çeker gibiydim. Gökte bulutlar güneş batışının kızıllığıyla renk değiştiriyordu. Balıkçı günbatımını seyrediyor, renkten renge giren bulutlara bakıyor. Bense Balıkçı'ya yaklaşıyor, onun silüeti ile gökteki renkleri fikrimdeki Balıkçı'yla uzlaştırmaya çalışıyorum. O bulutlara daldı, ben fotoğrafıma. Sessiz bakışlarıyla göklere buyruklarını veriyordu. Tıpkı hayal ettiğim, denizin ortasındaki o kara adam gibi. Balıkçı'yı ondan sonra bir daha görmedim. Balıkçı herhalde o günden sonra deniz kıyısına inmemiştir. Çünkü zaten çok yaşlanmıştı. O benim neyi çekeceğimi bildiği için o gün zar zor kıyıya gelmişti. Belki de Balıkçı'yla Balıkçı'nın son gün batışını birlikte izlemiştik."

O günün akşamı Ara Balıkçı'yı yemeğe götürdü.

"Bana hep bir şey anlatmak isterdi. Her nedense beni kendine yakın bulurdu. Ama bunca yıl içinde bana o demek istediğini bir türlü diyemedi. Onu evinden alıp İzmir'deki kıyıya götürdüğüm günün gecesi yemekte rakımızı yudumlarken bunu son kez hissettim. O gece yanımızda başka biri vardı ve her şeye burnunu sokuyor, karışıyordu. Zaman zaman Balıkçı ona sinirleniyordu ama adam oralı olmuyor, işi pişkinliğe vuruyordu. Derken Balıkçı yoruldu. Zaten rakılar da bitmiş, vakit geç olmuştu. Eve gitmesi gerekiyordu. Sanki şöyle düşünüyordu: Ben Ara Güler'e diyeceğimi diyemedim."

Ara, Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın kendisine diyemediği şeyi bir türlü kafasından atamadı, ta ki kitapların arasında el yazısı notunu bulana kadar...

"Merhaba!
Kusura bakma geciktim. Malum a yaş dolayısıyla hastalık mastalık. Çatısını onarırsın, duvarı bel verir. Duvarı düzeltirsin tavanı çöker. Artık kime Merhaba! dersem, gider ayak 'elveda!' diyormuşum gibi oluyor. Fakat neşem yerinde.

Galiba beni yaratırken Tanrı hazretleri. 'Bu kulumu para pul gibi dünya nimetlerinden mahrum kıldım: bari hiç kimsenin kabul etmediği neşeyi ve sevinci ona bağışlayım!' buyurmuşlar. Onun için durup dururken, tayyare büyük ikramiyesi isabet etmişmiş gibi yallah caba tarafından seviniyoruz. Hoşça kal Ara. Bin teşekkür. Merhaba.
Cevat Şakir"

Dışişleri Bakanlığı'nın sakıncalı bulduğu için basmaktan imtina ettiği Halikarnas Balıkçısı'nın eseri, öldükten yıllar sonra "Avrupa'daki Türkiye" adıyla kitap olarak basıldı, hem de dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın imzasıyla...

> ***"Oldukça amatörce, fotoğrafların resimaltları filan yazılmadan basılmıştı. Zaten kimse de farkına varmadı. Bir iş ancak bu kadar öldürülebilirdi"***

Picasso

Picasso'yu Cannes Film Festivali'nde uzaktan fotoğrafladığı günden sonra, Martinez'in aklına soktuğu Picasso röportajını yapma fikriyle tutuşan Ara'nın 1971 yılı Nisan ayına kadar beklemesi gerekiyordu.

İlk önce Picasso'nun en iyi dostlarından biri olan ressam Edouard Pignon ile şansını denedi. Abidin Dino'nun evine götürdüğü Pignon, Picasso'nun hem yakın dostu hem de dava arkadaşıydı. Ara kendisini Picasso'ya tanıştırması için bir sürü fotoğrafını çekti. Abidin Dino'nun bütün çabalarına karşın Pignon buna cesaret edemedi. Pignon'nun karısı Helene Parmelin de Picasso'nun özel biyograficisi olmasına rağmen bu isteği duymazdan gelmeyi tercih etmişti.

Daha sonra dostu Kont Mario Ruspoli, Ara'yı Picasso'nun oğlu Claude'la ve onun yeni Alman sevgilisiyle tanıştırmak için evine yemeğe davet etmişti. Claude'un Ara'yı Picasso'ya götüreceğini düşünüyorlardı. Ancak Claude, "*Babam beni hiç sevmez, görmek bile istemez. Ayrıca da bana kızıyor*" demişti.

İçinde Picasso ukdesiyle dolandığı günlerden bir gün, Cenevre'de, dünyaca ünlü ressamların albümleri ile resim sanatı üzerine referans kitaplar basan Skira Yayınevi'ne uğradı. O gün çok keyifli olan yayınevi sahibi Albert Skira, Cafe du Commerce'e götürdüğü Ara'ya telaşla mutluluğunun nedeni açıkladı:

- Picasso Metamorphoses et Unite kitabını yapmamıza izin verdi. Öyle ki, evine gidip çalışmamız gerekiyor. Bizim Maurice Babey'yi de alıp orada çekim yapmayı düşünüyorum. Esaslı olacak.

Heyecandan kalbi fırlayacak gibi olan Ara, Skira'nın gözlerinin içine yalvarırcasına baktı:

- Ben yıllardır Picasso'nun fotoğrafını çekmek istiyorum. Bir türlü olmadı. Herkes ondan çekindiği için bir şey yapamıyor. Oysa sen gidip günlerce onunla çalışacaksın. Üstelik fotoğraf da çekemezsin. Babey de çekse çekse tabloların fotoğraflarını çeker, sen de bakarsın. Ben de sizinle gelsem, Picasso'nun günlük yaşamı içinde fotoğraflarını çekerim. Bu da oldukça önemli bir belge olur. Hep böyle bir fırsat bekledim durdum. Zaten her şey ayarlanmış. Eğer beni de götürmezsen, ömrüm boyunca senin yayınevin için ne bir fotoğraf çekerim ne de fotoğraf veririm.

Konyağını bitiren Skira, garsondan bir konyak daha istedi ve bir patron edasıyla cevapladı:

- Fikir iyi. Sen de Picasso'nun ev yaşantısını, evin atmosferini çekersin. Tabii ki olur.

Ara mutluluktan uçtu.

Picasso'nun Cannes'ın 9 kilometre kuzeyinde, tepelerin arasına sıkışmış Notre-Dame-de-Vie bölgesindeki şatosunun yakınındaki butik otelde toplanan ekip iş planını konuşuyordu.

> ***"Bütün bunları konuşurken, barmenin bizi dinlediğini ve hafifçe gülümsediğini gördüm. Adamla ilgilendim, çünkü bizi dinlediğini biliyordum. Neden sonra, 'Picasso'nun sizi kabul edeceğini mi sanıyorsunuz?' dedi. Babey 'Tabii' diye karşılık verdi, 'Yarın sabah 10'da randevumuz var.' Adam yine gülümsedi. 'Ne var?' diye sordum, 'Sen bu işe pek inanmıyorsun galiba?' Barmen, müstehzi bir tavırla, 'Pek belli olmaz' dedi. Bir süre sonra da bize şunları anlattı: 'Picasso gayet garip bir adamdır. Bir şey söyler, sonra unutur. Ayrıca onun için hiçbir şey önemli değildir. Benim anladığıma göre, sadece anı yaşar. Size bir örnek vereyim, işte şu oturduğumuz odada Rusya'nın Paris Büyükelçisi, Sovyetler'in en büyük nişanı olan Lenin Ni-***

şanı'nı Picasso'ya vermek için tam on iki gün bekledi. Picasso adamın orada beklediğini unutmuş. Picasso'ya, 'Büyükelçi bekliyor, size Lenin Nişanı'nı vermek üzere geldiler' diye haber göndermişler. Picasso, 'Canım efendim, iyi de, nişanı alsam ne olacak... Lenin zaten benim arkadaşımdır, o nişanı genç birisine verseler daha iyi; ben alırsam ziyan olur, hem böylece hiç değilse bir genç adamın önü açılmış olur' demiş ve Büyükelçi nişanla birlikte gerisin geri gitmek zorunda kalmış. Onun için sizin de onu görüp göremeyeceğiniz konusunda hiçbir şey söyleyemem."

Barmenin anlattıkları Ara'nın kanını dondurmuştu. Aklına Picasso'nun şatosunun kapısında her sabah 10-15 foto muhabirinin fotoğrafını çekmek için beklediği geldi. Ama *"Elbette Picasso, Albert Skira ile bizleri kabul edecek. Eğer Pi*casso *resim yaptıysa, yaptığı kitaplarla onu dünyaya tanıtan da Albert Skira. Biz de oraya Picasso'nun yeni kitabını hazırlamaya gidiyoruz"* diye kendini avuttu.

Gerilim içinde geçen yolculuğun ardından şatoya vardılar. Bahçenin iç tarafından bir araba geldi, arabadan inen adam bahçe kapısını açarak "Merhaba, beni izleyin" dedikten sonra yine arabaya bindi. Onu izleyerek şatoya doğru tırmandılar.

Artık Picasso'nun evindeydiler.

Tam içeri girerlerken kapıda karşılaştıkları Picasso, Albert Skira'ya "*Merhaba Albert, hoş geldin. Siz içeri girip bekleyin. Bir* saate *kalmaz gelirim. Keyfinize bakın. Ben şimdi en çok korktuğum adama gidiyorum*" dedi. Albert'in "*Peki de nereye gidiyorsun?*" diye sorduğu Picasso "*Dişçiye*" cevabını verdi.

Şatonun bir odasını stüdyo haline getiren ekip, akşama doğru yüzlerce orijinal Picasso tablosu ellerinde çalışmaya başlamıştı bile. Başlarında Picasso'nun 30 yıllık uşağı Miguel de bir polis hafiyesi gibi onları izliyordu. Reprodüksiyon ustası Babey, tabloları çekerken, Ara Picasso ile gençlik maceralarını konuşup kahkahalarla gülen Albert Skira'nın yanından hiç ayrılmıyordu, Picasso'nun büyük Afgan tazısı da Ara'nın yanından.

"Kapının önünde dolaşırken, Miguel geldi. Bu kez her zamanki gibi suratsız değildi, gülümsüyordu. 'İçeride mi?' dedim. 'Evet' diye karşılık verdi, 'Ve yalnız'

Leica'm ve ben içeri girdik. Picasso sallanan koltuğuna oturmuş, büyük olasılıkla İspanyolca bir şarkı mırıldanıyordu. Beni görünce: 'Gel, gel otur' dedi. Karşısına oturdum. Şimdi bir devin karşısındayım. Resim çekmek istiyorum. O ise koltuğunda sallanıp duruyor. Bu durumda bir sürü resmini çektim, sanırım bu onun da hoşuna gidiyordu. Benimle alay eder gibi bir hali vardı. Ara sıra birkaç kelime soruyordum. Ne var ki bu tertip adamlara, 'Sanat hakkında ne düşünüyorsunuz?' gibi enti-püften sorular sorulamıyor. Bunu yıllar sonra, Picasso ile röportaj yaparken öğrendim."

Ara Picasso'dan resimlerini göstermesini istedi.

"Bu koskocaman odanın her yerinde resimler vardı. Önemsiz şeylermişçesine sağa sola atılmışlardı. Birkaç tanesini bana gösterir gibi yaptı, ben de fotoğraflarını çektim. Kimisi bir koltuğun üzerinde kıvrılmış, kimisi duvara dayanmış. 'Resim yaptığınız yeri görmek istiyorum' dedim. Gülümsedi ve 'Arkamdan gel' dedi. Kemerinin yanında kocaman bir anahtarlık vardı. O anahtarlığı aldı, içinde bulunduğumuz odanın ilerisindeki bir kapıyı açtı. İçeri girdik. Burası oldukça loş bir odaydı. Gözüm alışınca birden farkına vardım: Picasso'nun on beş yıl önce yaptığı orijinal halıların üzerinde yürüyorduk. O önümde bir silüet, elinde anahtarları, ilerliyor, bense korka çekine Picasso'ların üzerinde yürüyordum. Bir kapı daha açtı, burası daha karanlık bir odaydı. Geniş bir oda. Duvarlarda hiçbir şey yok. Duvarın tam ortasında bir şövale, eski bir sandık, sandığın üzerinde gazete kâğıtları, onların da üzerinde bir yığın boya. Şövalenin karşısında bir fotoğraf reflektörü ve gerisi boşluk. Bir doktorun ameliyat masası gibi. Anladım ki Picasso dışarıda etkilendiklerini kendi süzgecinden geçirdikten sonra, resimlerini karanlıkta yapıyor. Çünkü o dışarıyı değil, içini çiziyor. Resimlerinin çoğunu projektör ışığında yapıyor. Ben de onun için onu hep karanlık odada çektim: Her yer siyah, boşluk ve boşluktaki adam."

Picasso artık peşinde bir gölge gibi dolanan Ara'ya alışmış, "Turko Turko" diye seslenir olmuştu. Rutin çalışmalarını sürdürdüğü bir gün sessizce fotoğraflarını çeken Ara'ya dönüp *"Baksana sen bana. Sen benim eski dostum Cezanne'a benziyorsun. Sen bendeki Cezanne'ları gördün mü? Gel de sana resim göstereyim"* dedi.

> *"Yine anahtar tomarı ortaya çıktı. O kapıyı açtı, öteki kapıyı açtı. Çalıştığı şövaleli odaya geçtik, bir kapı daha açtı. Çok geniş, depo gibi bir yere geldik. İçerisi oldukça loştu. Ortada çok büyük bir masa, üzerinde büyük boy rulo tuvaller, üst üste duvarlara dayanmış bir sürü tozlu tablo. Hepsi ters dönmüştü. Herhalde yerlerini ezbere biliyordu ki, gidip hemen bir Cezanne çıkardı. Besbelli çok heyecanlanıyordu bunları bana gösterirken. Biraz öteye gitti, bir Renoir çıkardı. Daha sonra bir Utrillo. Ve bana dönerek şöyle dedi: 'Ben o zaman genç bir ressamdım. Onlara beş tane tablo veriyordum, onlar bana bir tane'. Bu arada bir yandan onu dinliyor, bir yandan durmadan resim çekiyordum."*

Sonra yine tüm odalardan geçerek geri döndüler. Sakalları yeni ağarmaya başlayan Ara'yı dikkatle süzen Picasso *"Ama sen gerçekten Cezanne'a benziyorsun. Dur, senin bir resmini çizeyim"* diyerek kâğıt aramaya başladı.

> *"Ben şaşırıp kaldım. Elim ayağım titredi. İnanılır gibi değildi. Çağın en büyük ressamı Picasso beni çizecekti! Bu hayalimden bile geçmezdi. Ama o kâğıt arıyor ve çizilmemiş tek kâğıt bulamıyordu odada. Resim yapacağı bir kâğıt bulamayınca aklına başka şeyler takılır, unutur, belki birden resim yapmaktan vazgeçerse diye korkmaya bile başladım. Aslında olay basitti, çok basitti. Yapılacak tek şey boş bir kâğıt bulmaktı. Picasso kâğıt aramayı bırakınca ben başladım aramaya. Arıyorum arıyorum, kâğıt yok! Kâğıt dolu bir odada üzerine resim çizilmemiş tek bir boş kâğıt parçası yok. Kıvranıyorum. Birden bir köşede üst üste yığılmış kitaplar ilişti gözüme; Picasso hakkında yazılmış çeşitli kitaplar; her birinden kırkar, ellişer tane var. Kitapların ön sayfaları boş olur diye düşündüm. Oradaki yığının içinden orta boy bir kitap*

alıp ön sayfalarını çevirdim. Hemen kitabı Picasso'ya uzattım."

Ara'nın heyecanla Picasso'nun önüne koyduğu kitap Norman Grantz adında bir arkadaşının Picasso için özel olarak hazırladığı ve dünya üzerinde sadece 50 kopyası olan çok nadide ve de çok değerli bir eserdi.

"Kitabı aldı, boş sayfa görünce de sevindi. Koltuğa oturup yanındaki masadan bir kalem aldı ve çizmeye başladı. Son derece heyecanlıydım. Öyle ki elimi kolumu nereye koyacağımı bilemiyordum. Ne çizdiğini çok merak ediyordum ama uzanıp bakmaya da korkuyordum. Ara sıra dönüp bana bakıyor, sonra çizmeye devam ediyordu. Bir ara bir resim almak için Madam Skira geldi, hemen yanına gittim, fotoğraf makinemi kendisine verdim. 'Picasso benim resmimi yapıyor. Onun yanında durayım da birlikte bir fotoğrafımızı çekin' dedim. Kadın çekinerek Picasso'ya doğru ilerledi, ben de hemen koşup Picasso'nun yanına çöküverdim. Picasso durumun farkında bile değildi, çizmeye devam ediyordu. Madam Skira iki kere deklanşöre bastı; ben de o iki kare fotoğrafta Picasso'yla birlikte kayda geçmiş oldum."

Picasso resmi bitirmiş tam imzasını atacaktı ki Ara atıldı:

- *Bir dakika.*

- *Ne var?*

- *Bu resmi adıma imzalar mısınız?*

- *Tabii.*

Adını soran Picasso'ya kolaylık olsun diye kalemini elinden aldı, masanın üzerinde duran sigara kutusunun üzerine yazmaya çalışıp başaramayınca, Picasso kalemi elinden çekip aldı azarlamayı da ihmal etmedi:

- *Kalemimi kırıyorsun"*

Şatodaki son günleriydi; Babey tablo çekimlerini neredeyse tamamlamış, Albert Skira ile Picasso da zamparalık hikâyelerini konuşuyorlardı.

Picasso'nun büyük boy eserlerinin en önemlilerinden biri olan La Guerre et La Paix tablosunun bulundukları yere çok yakın, Vallauris'de olduğunu öğrenen Ara bir taksiye atladı. 16. yüzyılda yapılmış Fransız yapısı kemerli loş binaya vardığında bir tarafında La Guerre (Savaş) bir tarafında La Paix (Barış) tablolarının tavanda birleşmesini savaşla barışın ne denli birbirine yakın olduğunu göstermesini hayranlıkla izledi.

> *"Yine foto muhabirliğim aklıma geldi ve şöyle düşündüm: 'Picasso'yu alsam, bunun ortasına getirsem, bir tarafında Savaş bir tarafında Barış olduğu halde resmini çeksem, işte bu 20. yüzyıl resim dünyasının en iyi fotoğrafı olur.' Hemen geri döndüm. Akşamüstü olmuştu. Herkesi çay içerken buldum. Bizim ekibin işi bitmişti. Pek tabii ki, Picasso'ya Vallauris'ye gidip fotoğraf çekelim diyemezdim. Picasso, 'Gel Cezanne, neredesin, çaya geç kaldın!' dedi. 'Vallauris'ye gittim, Savaş ve Barış'ı seyrettim' diye karşılık verdim. 'Ya öyle mi, çay içmek daha iyidir' diye yanıtladı beni.*

Herkes çaylarını yudumlarken Picasso'nun hizmetkârı Miguel odaya girdi. Elinde bir liste vardı. Picasso'ya yanaşıp kulağına bir şeyler söyledi. Picasso da başını evet der gibi salladı. Miguel odadaki bir masanın çekmecesini açtı, çek defteri gibi bir şey çıkartıp Picasso'ya verdi. Picasso listeye baktı; önce bir, sonra iki, sonra üç, sonra dört... Toplam dört çek yazdı ve imzaladı. Miguel imzalı çekleri alıp odadan çıktı.

> *"Albert Skira ile Picasso konuşmalarına devam ediyorlardı. Babey ile ben bahçeye çıktık. Afgan tazısı hemen yanıma seğirtti. Taş basamaklara oturduk, Miguel de yanımıza gelip oturdu. Babey, 'Galiba Picasso çek imzaladı?' dedi. Miguel, gülümseyerek, 'Evet' diye karşılık verdi, 'O küçük ödemeleri hep çekle yapar. Birkaç yüz dolara kadar bu böyledir. Çünkü bu Picasso'nun imzasını taşıyan çekleri genellikle kimse tahsil etmez; saklamayı yeğlerler. Böylelikle bu adamların elinde Picasso imzalı bir şeyleri olur.' Bu oldukça ince bir düşünceydi. Bu sayede Picasso bir sürü şeyin parasını ödememiş oluyor, parası hesapta kalıyordu."*

Ara akşam güneşinin karşısında 4 gündür Picasso'yla olmanın ne kadar önemli bir fırsat olduğunu düşünürken, Miguel ilginç bir öykü anlattı:

"Burada, Cannes dolaylarında oturan bir arkadaşı, evleneceği hafta Picasso'ya düğün davetiyesi göndermiş. Tabii Picasso bırakın gitmeyi, olayı bile unutmuş. Aradan zaman geçmiş, bir yerde karşılaşmışlar. Arkadaşı sitem ederek, 'Düğün davetiyemi gönderdim. Gelmedin bile' demiş. Picasso birkaç gün sonra arkadaşının evine gitmiş. 'Ver şu evin anahtarını. Sen de al şu uçak biletini, karınla birlikte seyahate çık, iki hafta sonra gel. Sana düğün hediyeni vereceğim' demiş. Sonra gırgır geçmişler, içmişler, adam evin anahtarını verip karısıyla birlikte seyahate çıkmış. İki üç hafta sonra eve döndüklerinde, bütün duvarların Picasso resimleriyle kaplı olduğunu görmüşler. Çok sevinmişler, 'Dünyanın en büyük hediyesi bu! Daha büyük ne olabilir ki?' diyerek Picasso'ya teşekkür etmişler. Ne var ki, sonuç hiç de umulduğu gibi olmamış. Adam evde kiracı olarak oturuyormuş, Picasso'nun evi resimleriyle süslediğini duyunca ev sahibi kirayı üç katına çıkarmış. Zar zor kabul etmişler ve Picasso resimlerinin içinde oturmayı sürdürmüşler. Duvarlardaki Picasso'ları sökemeyeceklerine göre, ister istemez ev sahibinin isteğine uymuşlar. Ne var ki iş bununla da bitmemiş, kentin belediyesi ev sahibine müracaat ederek, binayı satın almak istediklerini, müze yapacaklarını bildirmiş. Ev sahibi iyi bir para karşılığı evi belediyeye satmış. Derken belediye Picasso'nun arkadaşına tahliye davası açmış; dava bir hayli sürmüşse de sonunda evden çıkmak zorunda kalmışlar. Böylece Picasso hediye vereyim derken, arkadaşının başına büyük dert açmış. Zavallı adamı düşün, hem evinden oluyor hem Picasso'lardan. Garip değil mi? Ben de bu öyküyü buraya ilk işe girdiğim sıralarda duymuştum."

Akşam iyice bastırdığında dönüş için hazırlanan bütün ekibe bir hüzün çökmüştü.

> ***"Belki de hayatımızda bu dört güne benzer bir şey yaşamayacaktık bir daha. O dört gün bana yeni ufuklar açmıştı. Sihirli bir değnek, sihirli bir flüt gibi. Onunla geçirdiğim zaman yaşadığım en ayrıcalıklı dört gündü. Beni aydınlattı. Picasso dünyaya bakışımı değiştirdi."***

Büyükadalı Chagall

Picasso röportajından 2 ay sonra Skira Yayınevi'nin editörü arkadaşı Lauro Venturi'nin Cenevre'deki evinde konuktu. İki eski dost resim üzerine sohbet edip içkilerini yudumlarlarken Ara sordu:

- Chagall'ı tanır mısın?

- Tabii tanırım.

- Eğer aranız yeterince iyiyse, bana bir iyilik yap, bir randevu al, hem röportajını yapayım, hem portrelerini çekeyim. Koskoca Skira'da Chagall'ın fotoğrafı yok! Onun için gidip resimlerini çekmem iyi olur.

Lauro ikna olmuştu; sabahtan Chagall'ı arayacağını söyleyince Ara'nın gözüne uyku girmedi.

> ***"Geceden beri Chagall ve tabloları gözümde canlanıp duruyordu. Ne var ki, bunlar yalnızca benim bildiklerimdi, kim bilir bilmediğim daha ne çok yapıtı vardı; Paris Operası'nın tavanı geldi aklıma, ama gözümün önüne yalnızca ayrıntılar geliyordu. Ah, keşke şu aralar bir Chagall retrospektifi olsa da gitsem... Chagall atmosferi içime sinse... Ressamın fotoğraflarını o görüşle çeksem... Böyle şeyler kurcalayıp duruyordu işte aklımı."***

Saatler geçmek bilmiyordu öğleyi dar ettikten sonra Skira Yayınevi'ne gitti. Chagall işiyle ilgili bir gelişme olup olmadığını sormak için Lauro'nun odasına girince müjdeli haberi aldı.

> ***"Lauro beni görünce, 'Tamam' dedi, 'Kendisiyle konuştum. Paris'teki evindeymiş. İşte telefonu da şu, randevu alıp git. Skira olarak onunla sık sık çalışıyoruz. Kaygılanma, zaten aksiliği tutmazsa iyi adamdır."***

Hemen Paris'e geçen Ara sürekli kaldığı Hotel d'Angleterre'ye yerleşti. Akşam olduğundan rahatsız etmemek için ertesi gün öğleye kadar zor bekledi.

> ***"Telefona kendisi çıktı. Sesi sakindi ve yavaş konuşuyordu. Aksanımdan benim Lauro'nun sözünü ettiği fotoğrafçı olduğumu anladı. 'Yarın öğleye doğru gel' dedi. Beni bunca heyecanlandıran şeyin bu kadar kolay halledildiğine şaşırmıştım."***

Heyecandan yerinde duramadığı için Life dergisinin bürosundan Türk Turizm Ofisi'ne, Magnum Ajansı'ndan her köşe başındaki kahveye kadar Paris'in her yerini dolandı.

Randevu saati geldiğinde, tahta basamaklar ve oymalı tırabzanla süslü merdivenlerin ardından karşısına çıkan iki kanatlı büyük ahşap kapının önündeydi. Zile bastı.

> *"Modern, enayi bir zil. Bastım, çağa uygun aptalca bir melodi çaldı. Hiç de hoşuma gitmedi. Önemli değil, sonuçta bir kapı zili... Kapı açıldı; karşımda pembe yüzlü, beyaz saçlı, yetmişini aşmış bir Chagall duruyordu. Beni içeri aldı. Burası genişçe bir odaydı. Işık da oldukça uygundu. İşin kötüsü şuydu ki, odada kompozisyona uygun bir mobilya, ne bileyim bir koltuk, resim gibi bir şey yoktu. Oda denen bu mekânda adeta boşlukta duruyoruz. Chagall karşımda ama, ben Chagall'la dünyasını birleştirmek istiyorum. Chagall'ı hayalimdeki yerine oturtmak, onun dünyasını görsel malzememle kaydetmek ve 'İşte, Chagall bu!' dedirtecek fotoğrafı çekmek, altına da fiyakalı bir imza atmak istiyorum."*

Chagall konuşkan bir adam değildi. Ara bir yandan yayınevinden, kendisi hakkında çıkan fotoğraflı kitaplardan söz ederek bir konuşma ortamı yaratmaya çabalıyordu bir yandan da gözleri odada kompozisyon oluşturabilecek bir malzeme aramakla meşguldü;

> *"Köşedeki saksıda iri yapraklı bir bitki vardı; uzasın diye bir iple yukarıya bağlanmıştı. Bir iskemle alıp saksının yanına koydum. Chagall'a oraya oturmasını ve dosdoğru objektife bakmasını söyledim. Dediğimi yaptı ama verdiği poz soğuktu... Bir daha, bir daha, bir sürü fotoğraf çektim; hiçbiri tatmin edici değildi. Kısacası, o odada ben de Chagall da bocalayıp durduk. Çektiğim hiçbir karenin özelliği yoktu."*

Çaylar geldi, içtiler, havadan sudan konuştular ama Ara'yı bu mekânda çekilen fotoğraflar kesmemişti. Aklına merdivenlerin dönemeçleri geldi.

> *"Belki orada bir şeyler çekebilirim diye düşündüm. Kendisine teklif ettim, o da kabul etti. Merdivenlere gittik. Yakından, uzaktan, merdivene oturmuş, tırabzana dayalı, daha birçok pozisyonda fotoğrafını çektim. O boş odanın kasvetli atmosferinin acı verici baskısından kurtulduğum için, kuşku yok ki bunlar*

çok daha iyiydi. Ama yine de Chagall'ın fotoğrafları tam istediğim gibi değildi."

İçeri girdiklerinde Chagall'ın eşi "*Bu fotoğraflardan bize de verirsiniz herhalde?*" deyince "*Bir hafta içinde bizzat kendim getiririm*" diye karşılık verdi. Çektiği karelerden çok da mutlu olmayan Ara sıkılarak sordu: "*Ama ben çektiklerimden tatmin olmuş değilim. Biraz daha fotoğraf çekmek isterim.*" Chagall çiftinin olumlu karşılaması üzerine biraz rahatladı. Fotoğrafları gördükten sonra açılacaklarını düşünüyordu.

Filmler Life dergisinin Paris'teki laboratuvarında yıkandı, basıldı. Ertesi sabah elinde fotoğraflarla Chagall'ın yanındaydı.

"Baskılar iyiydi ama bence fotoğraflarda iş yoktu. Beğendiklerimden birkaçını ikişer adet bastırdım. Bir süre resimlere baktı, çok beğendi. Çok beğendiğine göre fotoğraftan pek bir şey anlamıyor olsa gerek, diye düşündüm, ama yine de büyük resimlerden birini, 'İmzalar mısınız?' diyerek masaya koydum, imzaladı. O ara eşi geldi. Fotoğrafları aldı baktı, hatta dikkatle baktı ve iyi ki beğendi. Sonradan öğrendim ki Chagall onun haberi, onayı olmadan hiçbir şeye karar vermezmiş; tabloların satış işlerinde bile. Madam Chagall galiba beni biraz sevmişti ve bu enayi fotoğrafları da beğenmişti. Biraz daha fotoğraf çekmek istediğimi biliyordu. Bana güneydeki yazlık evlerinin adresini ve telefon numarasını verdi."

Bu arada Paris-Match Ara'yı çingene röportajı yapması için Camargue bölgesindeki Saintes Maries de la Mer'a yollayınca hazır Fransa'nın güneyine inmişken yazlıklarında olduğunu bildiği Chagall çiftini aradı. Telefona çıkan Madam Chagall kendisini beklediklerini söyleyince rahatladı.

Çiftin yaşadığı eve bir taksiyle gelen Ara evin kapladığı araziyi görünce çok şaşırdı. Chagall evinin bulunduğu tepenin tümünü satın almış ve tepedeki ormanlık alanda yıllar önce yazlık evini yaptırmıştı. Burayı satın almasında Chagall'ın doktorunun her akşamüstü yürümesini söylemesinin payı büyüktü. Rahatça yürüyebilmek için bütün bu araziyi satın almayı tercih etmişti Chagall.

Evin avlu girişindeki sürgülü kapıların önüne gelmişti ki bir ses duydu Ara. Sesin sahibi kahyaydı:

- Tam zamanında geldiniz. Biraz önce şu yana doğru yürüyüşe çıktı, bir saatten önce geri dönmez, üstelik hızlı yürür. Koşarsanız belki yetişirsiniz.

Ağır fotoğraf çantasını bir kenara bırakan Ara, yanına iki Leica alıp ceplerine de rulo film doldurarak koşmaya başladı.

> *"On dakikayı aşkın ormanın içinde kimseyi görmeden, çevreme bakına bakına Chagall'ı aradım. Ne bir iz ne bir nefes vardı. 'Hey, Mösyö Chagall!' diye bağıracak değildim ya. Peki, ne yapabilirdim? Ormanın içinde dolaşmaktan başka çarem yoktu. Daha hızlı yürümeye başladım. Git git bitmedi bir türlü. Derken bir ara uzakta, ağaçların alt yapraklarının arasından, çok ileride yürüyen şapkalı birinin silüetini gördüm. 'İşte Chagall' dedim ve o yana doğru koşmaya başladım. Şapkalı silüete iyice yaklaşınca duydu, durup geriye baktı ve beni gördü. Nefes nefeseydim, yavaşlayıp durdum. 'Galiba koştun, yoruldun?' dedi. 'Çok hızlı yürüyorsunuz' diye karşılık verdim. 'Öyle yürümem gerekiyormuş, yoksa yürümek bir işe yaramazmış' dedi."*

Bir saat sonra batacak olan güneşin ışınları her tarafı kaplayan yeşilin filtresinden geçince görüntüye büyülü bir pastel renk katmıştı. Durmadan fotoğraf çeken Ara'ya yardımcı olmak için ağır ağır yürümeye başlayan Chagall aniden döndü.

- Niye ısrarla fotoğrafımı çekmek istiyorsun ki? Kitaplarda bir sürü fotoğrafım var. Herkes çekiyor fotoğrafımı ama bu fotoğraf işi bir türlü bitmek bilmiyor.

- Hiçbir zaman da bitmeyecek, hep böyle olacak. Çünkü siz Chagallsınız.

- Öyle mi? Peki, başka kimlerin resmini çektin?

- Çok. Hem yalnız ressamların değil, sanatın her dalından önemli kişilerin fotoğrafını çekiyorum. Şairler, edebiyatçılar, bilim adamları, aktörler, rejisörler, besteciler, ressamlar...

- Peki, Picasso'nun resmini çektin mi?

- Çektim. Hem de dört gün boyunca.

Bunu duyunca bir an duraklayan Chagall'ın yüzündeki ifade değişmişti. Bastonundan kuvvet alarak doğruldu ve yeniden yürümeye başladılar.

> *"Biraz yürüdükten sonra durup, 'Ben Konstantinopolis'i ...' dedi, sonra hemen düzelterek, 'yani İstanbul'u çok iyi bilirim. İki yıl orada oturduk, hem de Büyükada'da. Principo'da tahta bir evde oturuyorduk. Pencerelerden öteki adalar görünürdü. Sen de bilir misin buraları? Orada da çok resim çektin mi? Çektiysen bana birkaç tane gönder. Oralarda iyi hatıralarımız var, o günleri hatırlarız. Biz Rusya'dan kaçtıktan sonra önce İstanbul'a gittik, birkaç yıl orada kaldıktan sonra Roma üzerinden Paris'e geldik. Ben o zamanlar resim yapmaya çalışan, daha doğrusu bu işi keşfetmeye uğraşan biriydim..."*

Ara Chagall ailesinin bir süre İstanbul'da oturduğunu ilk kez duyuyordu.

> *"Bizzat kendisinden duyduğuma göre doğruydu. Sonradan öğrendim ki, Chagall Rus Yahudisiymiş ve o tarihlerde göç zorunluluğu olunca önce İstanbul'a gelmiş, bir süre sonra da Paris'e yerleşmiş. Herhalde İstanbul'da kalsaydı Chagall olmayacaktı, olsa olsa Nurullah Berk ve Bedri Rahmi'nin arkadaşı olacaktı; kıskandıkları için onu akademiye hoca da yapmayacaklardı. O da köprüden her akşam vapura binip adaya giderken filtresiz yassı bir Yenice sigarası yakacak ve dumanını Marmara denizine doğru üfleyecekti."*

Bir dahaki gelişinde Türkiye'den fotoğraflar ile birlikte geleceğini söyleyen Ara'ya Chagall inanılmaz bir vaatte bulundu:

"O zaman ben de sana küçük bir tablomu ya da desenimi veririm."

> *"Bu benim için çok önemli bir cümleydi. 'Düşünsene Ara Güler' diyordum içimden, 'orijinal bir Chagall'ın var'. Türkiye'deki tek orijinalin sahibi sensin. En azından fiyakası yeter. Özel koleksiyoncular çatlar da patlar da..."*

Ama olmadı.

İstanbul'a dönünce, çektiği fotoğraflardan bazılarını, elindeki tüm Büyükada fotoğraflarıyla Paris'teki adresine gönderdiğinde Chagall imzalı bir teşekkür kartı geldi. Birkaç ay sonra da *"Devrimizin büyük ressamlarından Marc Chagall öldü"* haberi.

Salvador Dali

Şiddet eylemlerinin giderek tırmandığı Türkiye, 1971 yılını 12 Mart askeri müdahalesinin solculara yönelik "Balyoz Harekatı"yla devlet şiddeti altında geçirirken, Ara Fransa'da Salvador Dali'nin peşindeydi.

Ses getiren röportajlarıyla ünlü Life dergisinin uzman muhabirlerinden birinden bir tüyo almıştı:

- Dali'nin Kaptan Moore adında asker eskisi bir İngiliz adamı vardır. Dali'nin işlerini o idare ediyor. Dali'yle aynı otelde kalıyorlar. Onunla temas kurarsan, belki bir sonuç alırsın.

Dali yıllardan beri karısı Gala ile Paris'te Louvre Sarayı'nın yakınında, Meurice Oteli'nde bir süitte oturmaktaydı.

Soluğu Meurice Oteli'nde alan Ara, John Peter Moore'u buldu. Gazeteci olduğunu, Dali hakkında geniş bir röportaj yapmak istediğini, Paris-Match, Time-Life, Stern gibi dergilerin foto muhabiri olduğunu, bir sürü başka gazetede de çalıştığını, Dali'yle görüşmeyi başarabilirse bu röportajı bütün bu basın kuruluşlarına verebileceğini anlattı. Moore ifadesiz bir yüzle *"Saat 12'den önce gelme. Odası 1. katta 101 numaralı odadır"* dedikten sonra Ara'yı lobide bırakıp gitti.

Saat 12'ye çeyrek vardı. Barda konyak içerek vakit geçirmeye çalışan Ara içkisi biter bitmez 101 numaralı odaya nasıl dalacağını planlıyordu.

> ***"Karşımda iki kanatlı, oldukça ağır, herhalde 18. yüzyıldan kalma bir kapı vardı; kulpu çevirip içeri girdim. İçerisi çok aydınlıktı, öyle ki hiçbir şey göremiyordum. Gözlerim ışığa alışınca çok geniş bir odada olduğumu anladım. Burası bana göre eskimiş bir Fransız modası yığınıydı. Gözüm alışınca, koltukların bazılarında birtakım garip kılıklı gençlerin birbirleriyle konuştuk-***

larını, az ötede genç bir kızın ince bir kadehten içki içtiğini, karşı koltukta iki kişinin tartışmaya dalmış olduklarını gördüm. Çantamı, girdiğim kapının kenarına bırakıp ileri doğru bir iki adım atmıştım ki, tam karşımda, bastonuna dayanmış uzun boylu bir silüetin bana doğru fırladığını gördüm. Bir anda burun buruna geldik, burnu benim burnumdan ancak iki santim uzaklıktaydı. Durumu anlamıştım. Dali benim odaya girmemi beklemiş, ben içeri girince de ileri fırlayıp burnuma yaklaşmıştı. Bir süre ben de geri çekilmedim, o da... Belli ki adamı Captain Moore geleceğimi kendisine biraz önce bildirmişti."

- Fotoğrafımı mı çekmek istiyorsun? Neden?

- Salvador Dali'siniz de ondan.

- Ben çok ünlü bir adamım. On dakika fotoğraf çekmek için yirmi beş bin dolar isterim. Hangi dergi için?

- Life Dergisi.

- Yirmi beş bin dolar!

- Yanımda şu anda bu kadar para yok. Zaten ben on dakikada fotoğraf da çekemem. Belki bir, belki iki saat gerekir. Hem ben bu kadar parayı da yanımda taşımam. Bari gidip bankadan alayım da öyle geleyim...

"Birden kızdı, ensemden ve belimdeki kemerden tuttuğu gibi beni kapıya doğru götürdü. Yaşına karşın kemikli elleri hayli güçlüydü. Kapıya yaklaşınca, yüzüm çarpmasın diye kapıyı açtım. Dali beni dışarı doğru itti, iki kanatlı kapının arasında kaldım. Ona dönüp, 'Şimdi parayı alıp geliyorum' dedim. Koca koca gözleriyle bana bakıyordu. Kapının eşiğine bırakmış olduğum fotoğraf çantamı almayı unutmadım, işte Dali ile ilk temasımız böyle başladı."

Bu garip olaydan çok etkilenen Ara akşam yemeğinde buluştuğu kız arkadaşı Ginesta Kohen'e başına gelenleri anlatıyordu:

- Bugün ne oldu, biliyor musun? Röportaj yapmak üzere Salvador Dali'ye gittim, beni kapı dışarı etti.

- Sahi mi?. hiç aldırma. O benim vaftiz babamdır. Bana Ginesta adını o koymuştur. Dur bir telefon edeyim, uzun süredir konuşmadım onunla. Senin bu Dali hikâyen aramama bir vesile olur.

Masadan kalkıp telefon etmeye giden Ginesta, kısa bir süre sonra geri döndü:

- Tamam, yarın 11'den sonra bizi bekliyor.

> ***Dali beni güçlü elleriyle yakalayıp kapıya götürdüğünde, bunun bir başlangıç olduğunu, tanışma raundunun oynandığını, arkasının geleceğini hissetmiştim. Sabah otelin avlusunda buluştuk, 101 numaralı odanın önce birinci sonra ikinci kapısını açıp içeri girdik. İçeride yine manken bozuntusu, pop modacı, uydurma desinatör vb. gibi bir sürü insan vardı. Sanırım Dali bu tür garip kişilerin çevresinde olmasını istiyordu. Bir kısmı hararetli hararetli konuşuyor, bir kısmı da sunulmakta olan yemekleri yiyordu. Dali sağ köşede, pencerelere bakan bir koltukta oturuyordu. Bizi görünce ayağa kalktı, kollarını iki yana açarak, krallara yaraşır bir görkemle, 'Ginesta!' diye bağırdı, Ginesta'ya sarılıp onu kucakladı. Anlaşılan Ginesta'yı iyi tanıyordu. Gösterdiği koltuklara oturduk."***

Dali Ara'nın kız arkadaşı Ginesta'yla konuşmaya başlamıştı. Ara da içi birbirinden garip tiplerle dolu odayı incelemekle meşgulken Dali bir ara, *"Ben sizi bir yerden tanıyorum, yüzünüz bana hiç yabancı gelmiyor"* dedi. Bir gün önce yaşanan olayı hatırlamak bile istemeyen Ara "*Tabii. Siz beni New York'taki basın toplantısından tanıyorsunuz. Life dergisi için sizinle röportaj yapmıştım, sonra da burun buruna gelmiştik...*" cevabını verdi.

Ara değil New York, Amerika'ya bile ayak basmamıştı. Dali devam etti;

-"Ben çok büyük bir sinemacıyım. Dünyanın en büyük filmini ben yaptım. Daha büyük bir film dünya tarihinde olmayacaktır. Sen benim filmimi gördün mü?"

> ***"Şaşırdım. Vay anasını, beynimi kurcalıyorum, Dali'nin yaptığı filmi bir türlü hatırlayamıyorum. Aklımda bir şey var ama onu bir türlü yerine oturtamıyorum."***

"Demek benim filmimi bilmiyorsun? Adı Un Chien Andalou (Endülüs Köpeği). Muhakkak görmelisin" diyen Dali bir zile basıp oteldeki özel hizmetkârını çağırdı ve o gece yemekten sonra oteldeki sinema salonunun hazırlanmasını, filminin gösterilmesini istediğini söyledi. Ayrıca filmden sonra da misafirleri için küçük bir içki partisi hazırlamalarını tembihledi.

> *"Dali ile Ginesta konuşurlarken, iş olsun diye fotoğraflarını çekiyordum. Adeta Dali'yi fotoğrafa ısındırmaya çalışıyordum. Bir ara, 'Şuraya oturur musunuz?' dedim ve onu şöminenin önündeki büyükçe bir koltuğa oturttum, bir ruloya yakın siyah-beyaz resmini çektim; uzaktan, yakından, portre, daha başka bir sürü poz... Çektiklerim o kadar kötü sayılmazdı ama bu işin dibi yoktu. Ayrıca çevremde alışamadığım kadar çok, cins cins insan vardı. İstediğim gibi Dali'ye ulaşamıyordum. O arada güneşten yanmış, bedeninin derisi pot pot olmuş, zayıf, siyah bikinili yaşlı bir kadın odaya girip köşedeki kanepeye uzandı. Dali'nin karısı Gala'ymış."*

Akşam otelin film gösterim odasında on-on beş kişi vardı. Dali önde ayakta durmuş, sanki gelenleri kontrol ediyordu. Kısa bir konuşmanın ardından ışıklar söndü, film başladı.

> *"Dali sorduğunda aklıma hiç gelmemişti ama ben bu filmi çok iyi biliyordum. Dünyada en çok konuşulan filmlerden biriydi. Bu filmi Dali yalnız başına yapmamıştı, Luis Bunuel'le ortak bir yapımdı. Anlaşılan ben filmi Bunuel'in diye hafızama kaydetmişim. Film bitince herkes ayakta servis edilen içkilere doğru seğirtti, tabii ben de."*

Artık tanışmışlardı, Life dergisinin bürosuna çok yakın olan Meurice Oteli'nin 101 numaralı odasına sık sık uğramaya başladı.

> *"Çünkü arayı soğutmamak, Dali'ye kendimi unutturmamak için. Çünkü daha fotoğraf çekmek istiyordum. Çoğu zaman yürüyerek Dali'nin oteline geliyor, oradaki asalak kalabalığına karışıyor, öğle yemeğimi beyaz şarap eşliğinde 101 numaralı odada yiyordum. Bir süre sonra ben de oranın figüranlarından biri ol-*

muştum; yani 101 numaralı odanın görünmez adamlarından biriydim, istediğim her şeyi yapabilirdim."

Ara çektiği siyah-beyaz fotoğraflardan Dali'nin beğeneceğini düşündüklerini ayırıp karta bastı. Birkaç tanesini de büyük bastırmıştı. Öğle yemeklerinden birine giderken fotoğrafları yanına aldı, yemekten önce Dali'yi bir köşeye çekerek fotoğrafları gösterdi. Hepsini uzun uzun bakarak inceliyordu.

"İşte bu gözler fotoğrafa bakmasını biliyordu; daha doğrusu dörtgen bir yüzeyin nasıl bir anlam kazanabileceğini biliyordu. Kısacası, Dali bu işten, yani kompozisyondan ve açıdan anlıyordu."

-*"Bunları bana veriyor musun?"*

-*"Tabii hepsini. Ama bunu imzalamanızı isterim."*

"Hiçbir şey söylemeden elimden fotoğrafı aldı, köşedeki masaya gitti, çekmeceden kalın uçlu, boya mı mürekkep mi olduğu belirsiz, altın sarısı renkte yazan bir kalem çıkardı. Bir çırpıda benim siyah-beyaz fotoğrafın üzerine yarı resim yarı imza yuvarlak bir şekil karaladı. Kuşkusuz, benim için müthiş bir andı bu. Dünyada acaba kaç gazeteciye böylesi nasip olmuştur diye düşündüm. Dali, Chagall, Picasso imzaları... Yalnız bu kadarı bile günümüz resim sanatının yarısı eder. Gerisi de başkalarına kalsın!"

Dali'nin attığı imza kurumuyordu.

"Bir zarfa koyamam, çünkü ıslak, üstelik zarf da yok. Resmi kuruyuncaya kadar bir yere çarpmadan havada tutmam lazım. Bir yere de koyamam, çünkü bu delilerden biri gelip üstüne oturur. Elimde resim, öyle bekliyorum. Aşağıya inip resepsiyon katındaki salona gidip bir masaya oturdum. Zaman geçmek bilmedi, resim bir türlü kurumuyor. Üç espresso, daha sonra bir domates suyu, sonra da iki soda içtim. Otelden ayrılırken baktım, imza hala kuramamış. Bir taksiye atladım, ben ve imzalı Dali fotoğrafı kazasız belasız eve vardık. Emniyetli olsun diye fotoğrafı hemen rüzgârsız bir köşedeki masanın üzerine koydum. Ertesi

> ***sabah uyanınca ilk işim fotoğrafa bakmak oldu. Kuruduğunu görünce bir sevindim, bir sevindim...”***

Dali'nin etrafından ayrılmayan güruh yüzünden çektiği fotoğraflardan çok da mutlu değildi. Ara Dali'yi yalnız başına çekmek istiyordu:

- Sizin çok yakından portrenizi çekmek istiyorum; ansiklopedilerdeki fotoğraflar gibi. Bunun için de odada sadece ikimizin olması lazım. Objektife bakan bir fotoğrafınızı çekmek istiyorum yani. Arada başka kompozisyonlar da çekebilirim tabii.

- Öyleyse daha erken saatte gel, bütün bu patırtı başlamadan. O zaman istediğini yaparsın.

- Madem öyle, yarın daha erken saatte gelirim, siz de Captain Moore'a söyleyin, o saatlerde kimseye randevu falan vermesin.

Aslında Ara ne derse desin bunun böyle olamayacağını biliyordu. Yine de o sabah erkenden Dali'nin kaldığı 101 no'lu odaya gitti.

> ***“Malzemem ve makinelerim tamamdı. Odaya girdiğimde Dali telefonla konuşuyordu. Ne dediğini dinlemiyordum ama, bir ara, 'Katranın formülü nedir?' diye sorduğunu duydum. Karşı taraftakinin ne dediği belli değildi ama, Dali sürekli, 'Katranın formülü nedir?' diye soruyordu. Bu bir süre böyle devam etti. En sonunda Dali öfkeyle telefonu kapadı. O ara emindim ki, bir şey söylemeye kalksam, bana da katranın formülünü soracaktı. Öyle ki, ne o yana baktım, ne de soru sordum.”***

O sırada yardımcısı Moore üç gençle odaya girdi. Dali'nin yanına gidip gazeteci olduklarını söyledi ve üç gazeteciyi Dali'nin karşısına oturttu. Dali de garip bakışlarla olanı biteni izleyen Ara'nın kulağına eğilip *"Ben bunları en kısa zamanda halledip defederim"* dedikten sonra gazetecilerin karşısına geçip oturdu, iki elini bastonunun gümüş başlığının üzerine koyarak, dik dik genç gazetecilere bakmaya başladı.

Üçünün de gözlerinin içine bakıyordu. Onlar da bayağı etkilenmiş görünüyorlardı.

Dali birinci gazeteciye, *"Sen! Katranın formülü nedir söyle!"* dedi.

Genç gazeteci ezildi büzüldü, çevresine bakındı ve hiçbir şey diyemedi.

Dali bu kez öbür gazeteciye döndü, ısrarla, *"Sen!"* dedi ve yine katranın formülünü sordu.

O da bir şey diyemedi. Üçüncüye de aynı soruyu sorup bir cevap alamayınca, bastonunun başlığına koyduğu ellerini yanlara doğru açarak, haşmetli bir edayla, *"Katran'ın formülü $H_2C_4K_{812}B_{4186}$'dır"* dedi.

Gazeteci çocuklar şaşkın şaşkın ona bakıyorlardı.

Formülü tekrarlamak istedi ama kafadan attığı için ancak baş kısmını biraz söyleyebildi, gerisini tamamlayamadı. Sonra birden gümüş başlı bastonunu havaya kaldırarak gür bir sesle bağırdı:

- Ben işte bu bastonu alır, katrana batırırım, 100 bin dolar eder. Aynı şeyi sen yaparsan deli derler, üstelik bastonun da kirlenir. Şimdi beyler, bu dediklerimden ne anladıysanız, yazınızı ona göre yazın. Benimle başka insanların arasındaki fark işte budur.

Sonra sert bir tonda *"İşte bu kadar. Basın toplantısı bitmiştir"* dedi. Tıpkı Ara'yı dışarı attığı gibi, üçünü de kollarıyla kavrayarak kapıdan dışarı attı. Odanın ortasına gelince Ara'ya seslendi:

- Bu dünyanın en kısa ve net basın toplantısıdır. Şimdi, hazırsan çalışabiliriz.

> ***"Makinelerden birini elime alıp vizörden bakarken, Dali gidip içerideki odadan ortaçağdan kalma bir düello kılıcı getirdi. Kılıcını bana doğru sallayarak benimle düello etmeye başladı. Tabii bu da benim için bir konuydu ama, odadaki ışık o kadar azdı ki, düşük enstantane ile ancak çekebiliyordum. Öyle ki çektiğim her fotoğraf ya bulanık ya titrek oluyordu. Bir süre sonra bir de baktım ki, Dali kendisini iyiden iyiye bu işe kaptırmış bir kraliyet şövalyesi edasıyla bana gerçekten kılıç sallıyor. Ben makineyi kaldırdıkça o kılıcını bana doğru sallıyor, ben de her seferinde geri çekilmek zorunda kalıyordum. Böylece bir sürü bulanık fotoğraf çektikten sonra birden durdum ve koltuğa oturmasını istedim."***

Ara, Dali'yi oturtarak canını zor kurtarmıştı.

Birden aklına geldi ve Dali'ye dönerek, *"Siz bir matador gibi poz vermelisiniz"* dedi. Ama bunun için kırmızı renk kumaş gerekliydi. İkisinin de gözleri pencereleri kaplayan perdelere takıldı.

> *"Perdeler kırmızı değildi ama kırmızı benekleri vardı; bu da hiç yoktan iyiydi. 'İşte bunlara sarılırsanız, kılıçlı bir matador olursunuz' dedim. Birden sevindi, bu işe onun da aklı yattı, belki o da bir şey düşündü, kim bilir... Yerinden fırladığı gibi gidip perdeye asıldı, perdeyi aşağıya indirmeye çalıştı. Birkaç çekişten sonra kornişler duvardan çıktı, aşağı doğru sarktı, sonra da kopup yere düştü. Kopan alçının tozları ortalığı biraz bulandırdıysa da sonradan bulanıklık kayboldu. Birbirimize yardım ederek kornişin topuzunu çıkarıp perdeyi kornişten ayırdık. Artık elimizde yüz yirmi santim eninde beş metre uzunlukta, üzerinde kırmızı benekler olan, en pahalı cinsten ipek bir kumaş parçası vardı."*

Perdeyi alan Dali bir Roma İmparatoru edasıyla omzuna attı.

> *"Poz vermesini istedim, dediklerimi yavaş yavaş yapmasını söyledim. Ne istediysem yaptı. Belli ki yaptığım kompozisyonları beğenmişti. Hiç durmadan resim çektim, tatmin oluncaya kadar. Gözünden anladım ki o da hoşnuttu. Tarihi gerçekse şuydu: Meurice Oteli'nin 101 numaralı odasında yıkıma başlamıştık. Çekerken korniş sıva parçalarıyla birlikte odanın ortasına düşmüş, mobilyaları çizmişti. Odadaki süs eşyalarından kaç tane kırdığımızı ise hatırlamıyorum. Dali de ben de bir meydan savaşına girişmiş olduğumuz için ayrıntıları ve verdiğimiz zararı asla düşünmüyorduk. Birer koltuğa çöktük. Ben içimden hem gülüyor, hem de seviniyordum. Bu kadar zamandır gidip gelip en sonunda Dali atmosferini yakalayabildiğim için seviniyordum."*

Odasının değişmez müdavimleri sökün etmeye başlamadan zile basıp özel uşağını çağırdı ve etrafın toplanmasını istedi. Ara makinelerini toplayıp çantaya koyuyordu ki, yanına gelip inanılmaz bir teklifte bulundu:

- İspanya'da Castellaras'ta, deniz kıyısında bir yerim var. Oraya gel. Ortada, hemen kıyıda bir yüzme havuzu var. Belki oralarda seninle birtakım kompozisyonlar yapabiliriz. Mesela ben bıyıklarımın ucuna birer çiçek takıp çeneme kadar suyun içinde durabilirim. Arkada yüzleri rengârenk boyanmış kadınlar, erkekler çırılçıplak ta fona kadar dağılmışlar... En dipte azgın bir boğa falan... ya da başka bir şey. İşte bunun gibi kompozisyonlar düşünebiliriz.

> ***"Bu söylediği çok önemliydi. Beni böyle bir şeye davet ettiğine göre, çalışma esprimi beğenmiş olsa gerekti. Dali o günden sonra bir daha beni görmedi. Son çektiğim fotoğrafları da görmedi. Çünkü o günden sonra ne o öğlen yemeklerine katıldım, ne de fotoğrafları kendisine gönderdim. Hayalimde hep o sözünü ettiği Castellaras'taki havuzlu kompozisyon vardı. Ama nasıl olacaktı? Bu fikir içimde nedense büyük bir duraksama yaratıyordu. Biliyordum ki -çünkü bir ara bana söylemişti- üç boyutlu resmi keşfetmeye çalışıyordu."***

Her Yer Karanlık

1971 yılının son günlerine gelindiğinde Ara Moskova'daydı.

Yüzyılın önde gelen bestecilerinden biri olan Aram İlyiç Haçaturyan ile röportaj yapacaktı.

Fakir bir Ermeni ailenin çocuğu olarak Tiflis'te dünyaya gelen Haçaturyan, hiçbir müzik eğitimi görmemesine rağmen yeteneği sayesinde Moskova Konservatuvarı'na seçilmiş hatta profesör olmuştu.

Ara çağının müzik dehasıyla buluşmak için Moskova'nın varoşlarındaki evine gitti.

> ***"Burası müzisyenler ve kompozitörler sitesi gibi bir yer, oldukça lüks fakat oldukça da bakımsız. İçinde konser salonları, opera sahneleri ve oda müziği gibi bölümleri, her an işlev görüyor unutma, burası Moskova, müziğin ve balenin merkezi."***

Ara ile mihmandarı Vera'yı yüksek binalar bloğunun 18. katında oturan Haçaturyan karşıladı.

"Beni Haçaturyan'a Vera götürdü. Nâzım Hikmet'in karısı değil Türkolog olan Vera. Vera Borisovna Feonova, Türk edebiyatçıların can dostu ve Ruslara Türk edebiyatını sevdiren birçok eserin çevirmenidir. Vera'nın işi vardı, Rusça beni takdim etti, anlattı filan, sonra 'Ben gideyim, geç kalıyorum, sen vaziyeti idare et, ben ne istediğimizi anlattım ona ama o Ermenice bilmez onu da bil' dedi. İşte bu dediği son cümle bir felaket demekti."

Vera gidince karşılıklı masaya oturan Ara ile Haçaturyan birbirlerine bakıp gülümsemeye başladılar.

"Ben Rusça bilmediğime göre, İngilizce ve Fransızcayı da o bilmiyor. Belki anlar diye Ermenice konuştum, ne de olsa konuşması gereken bir lisandır, diğer lisanlardan muhakkak aşinadır diye, ama değildi. Vaziyeti kurtarmak için birkaç fotoğraf çekmeye başladım ama çok enayi pozlar veriyordu. Sanki 1920'lerin foto çekimleri gibi. Sonra ışıkla çekmeye karar verdim"

İç mekânlarda flaş kullanmaktan kaçınan Ara, fotoğraflar için gerekli dramatik ışığı 1000 wattlık lambalarla sağlıyordu.

"İki adet kuartz lamba hazırladım, kordonlarını bağladım. Aram'ı da piyanonun önüne oturttum ve çalmasını işaret ettim. O tam çalmaya başladığında ben de lambaları prize taktım ve ışıkların yanması için düğmeye basınca da elektrikler gitti."

Her taraf kapkaranlık olmuştu.

"Şimdi sigortanın yerini hangi lisanla sorayım diye düşünüyordum ama gerek kalmadı."

Çünkü Ara'nın düğmeye basmasıyla sadece Haçaturyan'ın oturduğu dairede değil, tüm blokta hatta mahallenin tamamında elektrik gitmişti.

"Bütün siteninki gitmiş. Bütün buraların elektriği gitti, kaldık, kapkaranlık gece. Evde aradık aradık mum

bulduk. Mumla beraber dünyanın en büyük kompozitörlerinden biriyle beraber karşılıklı oturuyoruz düşünebiliyor musun? Herif Ermeni ama kelime Ermenice bilmiyor. Konuşmuyoruz."

Konuşmadan saatlerce karşılıklı oturdular.

"Gitmek istesem gidemem çünkü asansör de çalışmadığı için inemem. Bekle bekle acıktık, gidip buzdolabını açtık, mumla buzdolabının içinde yemek arıyoruz, peynir buluyoruz. Çatalı bıçağı buluyor sonra karşılıklı oturup bir de yemek yedik. Saatlerce yanmadı elektrikler, bütün konserler filan durmuştur herhalde. Heriflere bak koskoca site yapıyor, 1000 wattlık bir lamba takıyorum prize atıyor ulan."

Ara Moskova'nın o bölgesindeki hayatı durdurmuştu.

Takip Memuru Perihan

PTT Telefon Başmüdürlüğü Tahsilât Servisi'nde Takip Memuru olarak çalışan 23 yaşındaki Perihan Sarıöz fanatik bir Ara Güler hayranıydı. Ara Güler'in dergilerde yayınlanan fotoğraflarını kesip saklıyor, onunla ilgili her şeyi yakından takip ediyordu. Ara'nın PTT kayıtlarındaki abone kartından telefon numarasını adresini ezberlemişti. Beyoğlu'na her gidişinde Galatasaray Lisesi'nin köşesinden işyeri mi, evi mi anlayamadığı binaya bakakalırdı. Yanında biri varsa, ona binayı gösterip, *"İşte Ara Güler burada"* derdi.

Perihan'ı tanıyan herkes Ara Güler takıntısını da biliyordu.

Genç kız Ara'nın çektiği fotoğrafları gazetelerden dergilerden tek tek kesip üzeri camla kaplı masasına dizmişti. Perihan'ın masasının bu hali herkes gibi şefi Hale Hanım'ın da dikkatini çekti. Masayı kaplayan fotoğraflara bakarak, *"Kızım madem sen bu Ara Güler'i bu kadar seviyorsun, bari ondan bu resimlerden birinin aslını isteyelim"* dedi. Perihan zaten ezberindeki telefon numarasını verince Hale Hanım'a da numarayı çevirmek düştü:

- İyi günler efendim, Ara Güler'le görüşebilir miyim?

- Evet, benim!

- Efendim, ben sizi Telefon Başmüdürlüğü Tahsilat Servisi'nden arıyorum.

- Benim telefon borcum yok, faturalarımı ödedim!

- Telefon borcu için değil efendim, sizden bir ricamız olacak, benim bir küçük kızım var, size hayran, sizin bir fotoğrafınızı istiyor...

- Ne yapacak benim fotoğrafımı? Ben artist değilim ki... Gitsin Cüneyt Arkın'dan istesin!

- Hayır Ara Bey, sizin kendi fotoğrafınızı değil, sizin çektiğiniz fotoğraflardan birini istiyor.

- Haa, o zaman başka, iyi, vereyim n'olacak, hangisini istiyor?

- İsterseniz ben telefonu kendisine vereyim de size o anlatsın.

Heyecandan dili tutulan Perihan istediği fotoğrafı anlatmaya çalıştı...

- Herhalde Eminönü'nde çekilmiş, at arabası filan...

- Haa anladım, kar yağıyor değil mi? Bir de tramvay geçiyor...

- Yok, o değil, Tramvay yok, kar da yağmıyor, hani önde bir yoğurtçu var...

- Ne bileyim ben kızım, ben öyle bin tane fotoğraf çekmişim, burada bir sürüsü var, yarın gelirsiniz buraya, bakarsın, hangisini istiyorsan al işte...

Perihan, 1974 yılı Mayıs ayının sonlarına doğru bir cumartesi günü Ara Güler'in hep uzaktan izlediği bürosundaydı.

- Gel bakalım, hoş geldin!

Perihan'ın çekinerek girdiği odanın ortasında, kapağı açık bir bavul duruyordu.

Ara duvara dayalı bir halde duran sergiden dönmüş 40x 60 ebadındaki fotoğraf yığınını gösterdi.

- Bak bakalım o istediğin fotoğraf burada var mı?

Perihan'ın istediği fotoğraf yoktu, ama vazgeçer korkusuyla karlar altındaki "Bahçekapı Tramvayı" fotoğrafını aldı. Ara Güler de "Kadın ve Allah" fotoğrafını verdi.

- *Bunu da al, bu fotoğraf benim imzam sayılır.*

Toplanma telaşı içindeki Ara, Perihan'a çay verdi ve eline de bazı yabancı fotoğraf dergileri tutuşturdu.

- *Bir yere kadar gidiyorum. 10-15 dakikaya kadar gelirim, sen çayını iç, bekle... Dur sana müzik de çalayım canın sıkılmasın...*

Geri döndüğünde telaşının nedenini açıkladı.

- *Yarın Amerika'ya gidiyorum. 20. yüzyılı yaratan Amerikalıların resimlerini çekeceğim.*

Uzun bir seyahat olacaktı. Bir yandan odanın ortasındaki bavula eşyalarını topluyor, bir yandan da fotoğraf malzemelerini kontrol edip çantalara yerleştiriyordu. Makinelerden birini eline aldı.

- *Bunda film kalmış, dur senin biraz resmini çekeyim de bu film bitsin.*

Perihan'ın fotoğraflarını çektikten sonra bavul yerleştirmeyi bırakıp masaya oturdu. Eline bir kâğıt kalem alıp "*İyi ki geldin Perihan*" diye başlayan bir şiir yazdı. Giderayak kafasında hep gitmeden yapılması gereken işleri düşündüğünü, kime ne ödemesi gerektiğinin hesabını yaptığını, rakamları düşünmekten yorgun düştüğünü, Perihan'ın gelişiyle hesap yapmaktan vazgeçip, bir süre için rahatladığını anlatan esprili bir metindi ve başladığı gibi de bitiyordu:

"*İyi ki geldin Perihan*"

Bürodan ayrılmadan önce çektiği fotoğrafları göndermek için Perihan'ın adresini aldı.

Ara Amerika'ya uçtu.

Buluşmalarından 3 gün sonra Perihan'ın elinde üzerinde "*Bükmeyiniz*" yazılı büyük bir sarı zarf vardı. Heyecanla zarfı açan Perihan, o gün büroda çekilen fotoğrafları ile küçük bir not buldu.

"Seyahat dönüşüne bırakırsam unutulur diye, giderayak bu resimleri bastım. İrtibat adresim aşağıda yazılı, resimleri alınca bana bildir. ARA"

Perihan nottaki New York irtibat adresine kısa bir teşekkür mektubu yazdı.

Çağı Yaratan Amerikalılar

Ara bu mektuba "Bir şey değil!" yazan kısa bir mektupla cevap verdi.

Böylece Perihan ile Ara'nın, karşı taraftan mektup gelmesini beklemeden birbirlerine 30-40 mektup ya da kart attıkları süreç başlamış oldu.

Ara, kısa, esprili ve üzerinde mutlaka "Air Mail" ve "Par Avion" etiketleriyle büyük harflerle yazılmış "TAYYARE POSTASIYLA" ibaresinin bulunduğu mektuplarından her birini ayrı bir eyaletten gönderiyordu.

"*Birazdan uçağa binip Oklahoma'ya gideceğim, Allah kahretsin korkudan geberiyorum*" gibi şeyler yazan Ara'nın bu kısa mektuplarından anlamlar çıkarmaya çalışan Perihan, bir yandan da "*Ne kadar da hareketli bir hayatı ve ne lüks fobileri var*" diye yaşamına imreniyordu.

PTT Takip Memuru Perihan hayranı olduğu adamla ilgili ciddi hayaller kurarken, Ara'ya bu seyahatinde eşlik eden başka bir Perihan'dı.

Ara'nın gezideki partneri, kız arkadaşı Perihan Kuturman, geziyi organize eden kişiydi. Perihan'ın İstanbul bürosunda görev yaptığı Amerikan Haberler Merkezi-USIA, 2 yıl sonra 200. yaşını kutlayacak olan Amerika'nın tanıtımı için bütün dünyadan gazetecileri ülkeye davet etmişti.

Ara da, Yeni Dünya'ya davet edilen 10 foto muhabiri arasındaydı ama gitmek için de can atmıyordu. Kız arkadaşının uzun bir süredir çalıştığı USIA'nın, İkinci Dünya Savaşı sırasında kurulan ve sonradan CIA'e dönüşen "Office of War Information"'ın bir uzantısı olduğuna inanıyordu.

> ***"Beni Amerika'ya davet ettiler. 'Ben Amerika'yı sevmiyorum, ama oraya bir şey yapmaya gelirsem olur o zaman' dedim."***

Bu şart üzerine, arkadaşı Perihan Amerikalı yetkililerle birlikte Ara'nın hayır diyemeyeceği bir program hazırlamıştı.

Amerika'yı Amerika yapan 40'a yakın ünlü isimle buluşacak ve onlarla foto-röportaj yapacaktı.

Bu herkesin eline kolaylıkla geçebilecek bir fırsat değildi.

ABD'nin propagandasını yapmaktan sorumlu Amerikan Haberler Merkezi, aralarında ünlü sinema yönetmeni Alfred Hitchcock'tan New York'taki İkiz Kulelerin mimarı Minoru Yamasaki'ye, Çocuk Felci aşısını bulan Bilimadamı Dr. Jonas Salk'tan Caz Ustası Herbie Mann'a kadar çok sayıda alanında yıldızlaşmış ünlü ile buluşma fırsatını altın bir tepsi içinde kendisine sunmuştu.

Fotoğrafçı Ansel Adams, Dansçı Alvin Ailey, Piyes Yazarı Edward Albee, Nüfusbilimci Lester Brown, Caz piyanisti ve besteci David Brubeck, Besteci Aaron Copland, Fotoğrafçı Imogen Cunningham, İktisat Profesörü John Kenneth Galbraith, Reformcu John Gardner, Yönetmen George Roy Hill, Filozof Eric Hoffer, Oyuncu Dustin Hoffman, Komedyen Bob Hope, Fotoğrafçı Andre Kertesz, Yönetmen Sidney Lumet, Hollywood'un İlk Kadın Yönetmeni Ida Lupino, Yazar Arthur Miller, Sanat Yönetmeni Vincente Minnelli, Heykeltıraş Louise Nevelson, Besteci Richard Rodgers, İktisatçı Paul Samuelson, Tarihçi Arthur Schlesinger, Pedagog Dr. Benjamin Spock, Feminist Yazar Gloria Steinem, Yapımcı George Stevens, Mimar Edward Durell Stone, Romancı John Updike, Roket Mühendisi Wernher Von Braun, İnsan Hakları Savunucusu Roy Wilkins, Film Yapımcısı Robert Wise, Ressam Andrew Wyeth Ara'nın randevu defterindeki ünlülerdi.

Yalnız bu isimleri tek tek arayıp gün ve tarih belirlemesi gerekiyordu. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda görevli bir memur bu iş için yardımcı oldu.

Ünlü yönetmen Alfred Hitchcock'a ulaşmak mümkün değildi. "Aksi İhtiyar" olarak tanımladığı korku filmlerinin ustası Hitchcock'a uzun uğraşlar sonrası sinema yönetmeni George Roy Hill'in yardımıyla ulaşabildi.

> ***"Hitchcock aksi bir adam. Kabul etmiyor. Sekreteri ayarlamaya çalışıyor, olmuyor. Roy Hill'in fotoğraflarını çekiyorum ama asıl derdim onun sayesinde Hitchcock'a ulaşmak. Beni Universal stüdyolarına gö-***

türdü. Hitchcock suratsız yine. Koltuğa oturdu bana öyle bir karanlık baktı ki, adam beni boğar diye düşündüm. Ben de oynuyorum, yola getirmeye çalışıyorum. Derken ayaklarını masaya uzatmasını istedim. Öyle yaptı. Bir iki hareket daha. Adam tavrımı beğenmiş olacak havaya girmesiyle değme gitsin, kendi poz vermeye başladı. Kılıktan kılığa giriyor. Beni bir sevdi ki o kadar olur... Karısı izin vermiyormuş, saklı viskisini açtı. 'Bize kimse ilişemez, şu an çalışıyoruz. Hadi birer tane yuvarlayalım' dedi. Derken iyice cıvıttık. Artık yasak masak yok. Düşün 200 fotoğraf çektim. Bana bugüne kadar en iyi poz veren de o oldu. Vereceği poza bir anlam katmayı çok iyi biliyor. Fotoğrafa bile korku unsuru katmayı başarıyor."

Ünlü oyuncu Dustin Hoffman'ı New York'taki bürosunda üzerine gazete kâğıdı serdiği masasında peynir, zeytin, ekmek yerken yakaladı.

"Dustin Hoffman'ın New York'ta bürosunda buluştuk. Çiçek meraklısı olduğu hemen anlaşılıyordu. Bürosu benimkinden daha kötü bir büroydu. Biraz sohbet ettik. Sonra fotoğraflarını çekmeye başladım. Bir-iki fotoğrafını çektikten sonra, durdum. 'Niçin durdun?' diye sordu. Baktım oradan kalk öbür tarafa otur olmuyor. 'Mekân uygun değil sokağa çıkalım' dedim. O da eşini almaya bale okuluna gidecekti. Bir Rus madamın işlettiği bale salonuna gitmek üzere yola çıktık. Yolda hayranları Dustin'e saldırmadı. Bale dersinde olan balerin karısıyla birlikte Dustin'in fotoğraflarını çektim. Sonra birlikte bara gittik. Dost olduk. Çok gırgır bir adamdı. Bir hafta New York'ta dolaştık."

Ara Güler'in röportaj boyunca burnuna takıldığını fark eden Dustin Hoffman, 2 yıl sonra karşılaştığı gazeteci Leyla Umar aracılığıyla *"Sizin meşhur bir fotoğrafçınız var. Adı Ara Güler. Geçen yıl benim resimlerimi çekerken burnumun azametini belirtmek için çok uğraştı ama onun burnu benimkinden daha hürmetliceydi. Sevdim o adamı lütfen selamlarımı söyleyin"* mesajını gönderdi.

New York'taki diğer randevuyu Tarihçi Arthur Schlesinger vermişti. Randevu saatine kadar vakti olduğunu düşünen Ara, bir birahaneye girip bira içerek oyalandı. Tuvalet ihtiyacı doğunca birahanenin tuvaleti olmadığını öğrendi. Dışarı çıkıp iki blok ötedeki başka bir birahaneye

girdi. Mecburen orada da bira içti ancak oranın da tuvaleti olmadığını öğrenince yol üzerinde bulunan bir sinemaya daldı. Gişeden bileti aldıktan sonra içerdeki görevliden oranın da tuvaleti olmadığını öğrenince kendisini sokağa dar attı.

Böbreklerinde sancı, idrar kesesinde patlama hissiyle yolunun üzerindeki ilk gökdelene gözleri kararmış bir halde sığındı.

Kapısı açılan asansöre telaşla binen Ara asansörün götürdüğü katta indi. Kendisini bir doktorun muayenehanesinde sırasını bekleyen hastaların arasında bulmuştu. Hemen sekretere koşup *"Randevum yok ama hastayım. Doktoru sonuna kadar bekleyeceğim"* diye adını yazdırıp beklemeye başladı. Makul bir sürenin geçtiğine kani olunca kalkıp sekreterden tuvaletin yerini öğrenerek rahatladı. Tekrar hastaların yanına oturan Ara 10-15 dakika sonra sekretere "*Ben daha fazla bekleyemem. Bana yarına randevu verin"* diyerek artık vakti gelen Schlesinger randevusuna koşturdu.

Ara San Fransisco'da yaşayan ünlü filozof Eric Hoffer'den çok etkilenmişti.

> ***"Bu adam yıllarca limanlarda çalışmış, hamallık yapmış. Düşün, Amerika'nın tek filozofu, bir eski hamal. Bir yığın kitap yayınlamış. Kazandığı parayı bir yerlere bırakıyor el sürmüyor. Paradan hazzetmiyor. Evinde bir iskemlesi, bir yatağı, bir çalışma masasıyla bir daktilosu var. Tıpkı Cartier-Bresson'un odası gibi başka eşya yok. Arada bir limanlara gidip dok işçileriyle yaşıyor. Beni görünce ilk lafı Türkçe 'Padişahım çok yaşa' demek oldu. Meğer eskiden doklarda hamallık yaparken en yakın arkadaşı bir Türkmüş. Bana önce Ara Efendi dedi sonra Ara Paşa demeye başladı. Adam her şeyi biliyor, her şeyden haberdar. Türkiye'nin yabancısı da değil. Amerika'da bana Çatalhöyük'ten bahseden tek adam oldu."***

İngiltere'de doğan ama gelmiş geçmiş en büyük Amerikalı komedyen olarak bilinen Bob Hope'a bütün Amerika hayrandı. Özellikle savaş sırasında askerlere moral vermek için cepheye giden ilk sanatçı olması onu bir efsane haline getirmişti. Hope eve girer girmez Ara'yı alelacele bir odaya sokmuştu.

"Çiş yapan bir adam fotoğrafı gösterdi. Bu meğer General Patton'un fotoğrafıymış. İkinci Dünya Savaşı'nda Ren nehrine varınca oraya su dökeceğim demiş. Bu işi yaparken fotoğrafını çekmişler. Bob Hope 'Bu resmi çok paraya aldım' dedi. Torunlarıyla fotoğrafını çekmek istedim, yaşlı görünürüm diye istemedi. Bizi hep güldüren adam. Oysa ki ne kadar da ciddiymiş. 'Yıllar sana dokunmamış' sözüme 'İstediğin zaman gelip bana bunu tekrarlayabilirsin' diye cevap verdi."

Yolu New Orleans'a düştüğünde caz ustalarının çaldığı Preservation Hall'a gitti.

"Burada bütün eski caz ustaları, tanınmış caz piyanistleri, burada klasik New Orleans cazı çalarlar. Sweet Emma gibi çok meşhur fakat devri geçmiş yıldızlar halkla buluşuyorlar, gelenler de yan yana yere oturup hep beraber caz dinliyor tempo tutuyor. Bourbon Street filan Fransız etkisi olan bir müstemleke şehrini anımsatır. Geceleri bir panayır yeri olur. Bu küçücük yerde bir gelenek sürüp gider. Duke Ellington, Louis Armstrong hep bu yoldan yetişmiştir."

Keyifle caz dinleyen Ara, kalabalığın içinde tanıdık bir yüz görür gibi oldu.

"Galiba adamın da gözü bana takılmıştı. Caz devam ededursun, yanına sokuldum. Ayakkabılarını çıkarmış, oturuyordu. Konuşmayı denedim ama, sesim duyulmuyordu. Nihayet caz bitti. Ekip değişiyordu. 'Sizi bir yerden tanıyorum' dedim. 'Senin yüzün de bana hiç yabancı gelmiyor' diye karşılık verdi. 'Ben İstanbullu gazeteciyim' dedim. 'Sakın hamamda resmimi çeken gazeteci olmayasın?' dedi. İşte o zaman onu tanıdım. Tennessee Williams'tı. Değişmiş, şişmanlamıştı."

Ara'nın Amerika seyahatinde yaşadıkları yerel basına da konu oldu.

"Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın benimle ilgilenen memurlarına 'Siz seneler boyu bize Kızılderili rüyası

ve kızılderili atlı adamlar gösterdiniz, ama geldiğimden beri ben hiçbir kızılderili görmedim' deyince bana derhal uçak biletimi verip Iowa'ya Sioux City'e gönderdiler. Orası telsizlerle hayvan ticareti yapan adamlarla çevrili bir kasaba ama ortada kızılderili filan yoktu. Lokal mihmandar Kızılderililerin dağlarda yaşadığını, istersem beni oralara götüreceğini söyledi."

Ara ertesi sabah Kızılderililerin yaşadığı bölgedeydi.

"Kızılderililerle röportajı yaptım ve bilardo salonunda bir kızılderili şefi ile tanıştım. Beni evine götürdü, türlü türlü dişler, taş ve kemik parçaları gösterdi. Bunların tılsımlı fal aletleri olduğunu, gaipten haber verdiğini anlatmaya çalıştı."

Ara'nın derdi günlük hayatlarında normal giysiler içinde dolaşan kızılderilileri filmlerde izlediği kostümler içinde fotoğraflamaktı.

"Biraz uğraştıktan sonra şefin milli kıyafetlerini giydirmeye muvaffak oldum, kafasına tüylü bir şapka taktı ve onu motosikletine bindirdim. Bir sürü fotoğrafını çektim."

Kızılderillerin Ara'ya kanı ısınmıştı.

"Bir gece kızılderili çadırlarının arasında ateş yakıldı ve şefin oğluyla ben bileklerimizi kesip kan akıtarak bileklerimizi birleştirdik ve kan kardeşi olduk. Ben artık Sioux idim ve de artık öyleyim herhalde; Türk Sioux Ara Güler. Lokal televizyonlarda bir de program yaptılar benimle."

Sioux City'deki Ara Güler haberleri sadece bununla sınırlı kalmamıştı.

Iowa'da yayınlanan The Sioux City Journal, Ara Güler ile hakkında birçok detay verdiği arkadaşı Perihan Kuturman'ın fotoğraflarını bastığı haberinde "*16 yıldır evli olan Güler çiftinin ne kadar uyumlu olduğunu ve eşinin her gezisinde kendisine eşlik ettiğini*" anlatıyordu.

Oysa Ara Güler hayatı boyunca hiç evlenmemişti, bu bilgileri ya Perihan Kuturman üflemişti ya da muhabir hayran kaldığı bu çiftin ancak evli olmaları şartıyla bu kadar uyumlu olabileceklerine "kanaat" getirmişti.

Ara dünyanın en mükemmel fotoğrafçılarından biri olduğuna inandığı Imogen Cunningham'ı San Fransisco'da görünce çok duygulanmıştı. Portre fotoğrafçılığının ustası olan bu yaşlı kadıncağızdan o kadar etkilenmişti ki, uzun bir süre hareketsiz kaldı. Laf lafı açtı ve sonra karşılıklı bastılar deklanşörlere...

> *"En büyük sürpriz. Benim dünyamın içinden bakan, yaşayan en eski göz. Sarılıp öpsem mi, oturup ağlasam mı? Sonra birbirimizin resimlerini çektik."*

İnsan Hakları Savunucusu Roy Wilkins de Ara'nın hayran kaldığı simalardan biri olmuştu:

> *"Zenci haklarını beyazlarınkine eşit yapan adam. Onunla zenci ve beyaz çocukların beraberce eğitim gördükleri bir okula gittik. Tüm çocuklar sanki kendi öz babalarını karşılıyorlarmışçasına koştular, etrafını sardılar ve kucakladılar onu. Demek ki Roy Wilkins zenci ve beyaz hakları üzerinde etkili olmaya başlamış diye düşündüm."*

6 ay süren Amerika seyahati boyunca her şey de planlandığı gibi gitmedi.

Ara, Tennessee Williams'a, *"Dünyanın en büyük piyes yazarı kimdir?"* diye sorduğunda hiç tereddütsüz *"William Saroyan"* cevabını almıştı.

> *"Bunu söyleyen, bana göre dünyanın en iyi diyalog yazan adamıydı ve en iyinin Saroyan olduğunu söylüyordu. Bunu ancak yıllar sonra anladım. Saroyan'ın bir piyesini sahneye koyuyorduk. Bu piyesin adı My Heart's in the Highlands idi. Çok ustaca yazılmış bir piyesti. Sessizliklerinde bile bir anlam vardı. Bu küçük cümlelerde, bu kısa sessizliklerde büyük bir dünya birikimi saklıydı. Küçük dünyalardaki büyüklükleri ben ancak Saroyan'la öğrendim."*

Şimdi Saroyan'ın yaşadığı topraklardaydı ve listesinde onun adı da vardı.

> *"Bana yardım edenler telefonlar ettiler, telgraflar çektiler. Saroyan'ın Amerika'da olduğunu biliyorlar ama onu bulamıyorlardı. En sonunda elime bir sürü adres verildi, bir sürü de telefon numarası. Yardımcı olabilecek adamların adları... 'Onlar bilir, onlar sana Saroyan'ı bulur' dediler. Adresler; New York, San Francisco... Los Angeles'a gittim, telefonlar, soruşturmalar. Sonuç: Sonuç yok. Tek bir çare vardı; bütün bu adreslere mektup yazmak. İngilizce bir mektup yazdım, bu adreslere özel ulak gönderdim. On beş gün Los Angeles'ta cevap bekledim. Sonuç: Sonuç yok."*

Aksilikler bununla kalsa iyiydi.

Amerikan sinema endüstrisinin kalbi Hollywood'un unutulmaz yönetmeni Vincente Minnelli'nin Los Angeles'ın en pahalı semtlerinden Beverly Hills'deki evinde fotoğraflarını çekerken Ara'nın aklına kızı Liza Minnelli geldi.

> *"Kızını da çağır, birlikte fotoğraflarınızı çekeyim' dedim. Hemen kızını aradı. Liza Minnelli'den bir hafta sonra Las Vegas'ta konseri olduğunu öğrendik. Bir hafta sonra fotoğraflarını çekmek üzere Las Vegas'a gittim. Konser vermek için sahneye çıkmaya hazırlanıyordu. 'Zamanım yok. Fotoğraflarımı sahnede çekin' dedi. Sahnede fotoğraf çekmek bana göre değil. Minneli'ye 'Sen kendini ne zannediyorsun?' dedim. O da bana 'Allah belanı versin' deyip bağırmaya başladı. Kapıyı çektim çıktım. Ben öyle sahnede falan fotoğraf çekmem. Şipşakçı mıyım ben?"*

Savaş karşıtı şair Irwin Allen Ginsberg ile Amerikan politikalarına karşı eleştirel bir duruş sergileyen Jane Fonda'nın fotoğraflarını çekemedi. Sıkı bir aktivist olan Fonda, Ara'yı *"Amerikan emperyalizmine hizmet etmekle"* suçlayarak haşlamıştı:

> *"Fonda'nın en hızlı zamanı. Vietnam'dan yeni dönmüş. 'ABD Hükümeti'ne yardakçılık edene poz vermem!' dedi. Dur yahu biz de solcuyuz dediysek de yok. Iıh dedi ya bir kez. Çekemedik!"*

Ara, zaten istemeye istemeye gittiği gezide bir de bu aksilikleri yaşayınca Yeni Dünya hakkında eleştirel demeçler vermeyi ihmal etmedi:

"Fotoğraf için Amerika'ya gittiğimde, kendimi Avrupa'ya göre deforme edilmiş bir dünyada buldum. Her şey yeni, her şey başka ve herkes, Avrupa'da yüzyıllardır süregelmiş olan güzelliklerin, alışkanlıkların ve kültürün anlamını değiştirmeye, kendi görüşüne göre yeniden biçimlendirmeye, bunu da dünyaya 'Amerika'dan Yenilikler' adı altında sunmaya çalışıyor."

Amerikan yönetiminin davetlisi olarak gittiği seyahatin ardından "Çağı Yaratan Amerikalılar" sergisini açtı.

ABD içinde veya dışında fotoğrafladığı 43 Amerikalının portrelerinden oluşan sergi için hazırladığı 100 sayfalık kataloğun adını da "Ara Güler'in Yaratıcı Amerikalıları" koydu.

Kataloğun önsözünü yazan Romeo Martinez çok net bir Ara Güler fotoğrafı çekiyordu:

"Ara Güler'in fotoğraf anlayışı, algılayıcı duyarlığı, yeteneği ve teknik bilgisi ile seçkin bir portreci olacağını eskiden beri sezinlerdim. Bununla birlikte bu tür çalışmanın özündeki ruhsal engellerin, itmelerin bu kadar çabuk ve böylesine bilinçli bir biçimde üstesinden geleceğini düşünemezdim. Gerçekten de, portrenin sırrını, resmi çeken ile resmi çekilen arasında kurulacak karşılıklı ve cömertliğin oluşturduğu duygusal bir bağdaşmada aramalıdır. Yolunuzu bulmuşsunuz, yolunuz açık olsun Ara Güler..."

Büyük ilgi gören sergi daha sonra Pakistan'a götürüldü ve Karaçi'de 1 ay süreyle ziyaretçilerin beğenisine sunuldu. Pakistan'da Amerikan Büyükelçiliği Kültür Ataşesi'nin evinde kalan Ara, siyasetçi Zülfikâr Ali Butto'nun seçim kampanyasında fotoğraf çekmesi için kendisine sunulan üç aylık teklifi Pakistan'ın köylerini, dağlarını gezmek için kabul etti.

Ciddi Bir İş

Ara Amerika'dayken mektuplaştığı PTT Takip Memuru Perihan da boş durmamıştı.

Tahsilat servisine gelen 60 yaşlarındaki bir abonenin sadece sakallı olduğu için "*Mutlaka Ara Güler'in arkadaşıdır*" çıkarımıyla yanına gitti, faturasını aldı ve işlemini yaptı. Fotoğraf tutkusundan bahisle Ara

Güler'i tanıyıp tanımadığını sorduğu sakallı adamdan beklediği cevabı aldı:

- Tanımaz olur muyum, arkadaşımdır, istersen seni onunla tanıştırabilirim.

Sakallı adam Ara'nın Hayat Mecmuası'ndaki Yazı İşleri Müdürü İbrahim Çamlı'ydı.

Perihan, Çamlı'ya Ara Güler'i tanıdığını, Amerika'da olduğunu, onu daha yakından tanımak ve hakkında bilgi edinmek istediğini söyledi.

Çamlı'nın "*Peki fotoğrafı seviyorsun onu anladım, ama Ara Güler'i daha yakından tanıyıp da ne yapacaksın*?" sorusunu Perihan hiç tereddütsüz cevapladı:

- Onunla evleneceğim!

İbrahim Çamlı çok şaşırmıştı. "*Bu mümkün değil, onunla evlenemezsin*" diyen Çamlı kararını çoktan vermiş genç kıza uzun uzun bu evliliğin neden mümkün olamayacağını açıklamaya uğraştı.

"*Görürsünüz*" diyen Perihan kararlıydı.

1,5 saatlik görüşme ve birkaç kısa mektupla bu karara varan Perihan, Ara Amerika'dan dönene kadar sık sık İbrahim Çamlı'nın bürosunu ziyaret edip müstakbel eşi hakkında bilgi topladı ve dört gözle yolunu beklediği Ara'nın İstanbul'a dönmesiyle yaptığı istihbarat çalışmasının meyvelerini masaya koydu.

Konuşurlarken İbrahim Çamlı'dan öğrendiği, pek de herkesin bilmediği bilgilere atıfta bulunması, meraklandırmak için bazı özel bilgileri onaylatmak istemesi üzerine Ara çıldırdı ve bağırmaya başladı:

"*Sen bütün bunları nereden öğrendin, bunları arkadaşlarımın bile çoğu bilmez, söyle ulan MİT ajanı mısın, polis misin, casus musun nesin?*"

Ara MİT ajanı olduğuna hükmettiği Perihan'ın hem kendisine hem de şef ve amirlerine küfürler yağdırdı.

Biraz ileri gittiğini fark eden Perihan, İbrahim Çamlı'yla tanışmasını ve bu bilgileri ondan aldığını açıklamasıyla Ara sakinleşti "*Ama yine de*

arkamdan beni araştırman pek hoşuma gitmedi, ben bu işi sevmedim abi" dedi.

- Peki senin derdin ne evladım, benden ne istiyorsun?

- Seninle evlenmek istiyorum...

- Ne! Olur mu ulan, evlilik ciddi bir iştir!

- İyi ya, biz de ciddi ciddi evleniriz.

- Sen kaç yaşındasın bakayım?

- 23.

- Eee, benim yaşım 46, yani seninkinin iki katı, demek ki sen 35 yaşında olunca ben 70 yaşında olacağım. Hadi o olur diyelim, ama sen 40 yaşındayken ben 80 olacağım, peki o zaman n'olacak?

Perihan matematik hesabında bir sorun olduğunu gördüğü Ara'ya evlenme teklifini düşünmesini, bir ay sonra cevabını soracağını söyledi.

Aradan aylar geçti.

Çok sık da görüşmüyorlardı; Perihan haftada bir iki akşam Ara'nın Tosbağa Sokak'taki stüdyosuna gidiyor, orada birkaç saat kalıp dönüyordu. Her zaman birilerinin olduğu stüdyoda Ara ve arkadaşları konyaklarını içip sohbet ederken, şöminenin karşısındaki deri pufta oturan Perihan da çayını içerek, konuşmaları dinliyordu. Kendi dünyasından çok farklı bu dünyayı ve insanlarını sevmişti.

Ara kış biterken Perihan'a "*Hadi evlenelim*" dedi. Ama Perihan'ın ailesinin bu evliliği onaylaması imkânsızdı. Ara'ya nüfus kâğıdını vererek ailesinden habersiz nikâh işlemlerini başlattı ama Ara tam o sırada Fransa'ya gidince evlilik ertelenmek zorunda kaldı. Yine yazıştılar ve Ara Paris'ten gönderdiği mektupta meşrebince aşkını ilan etti.

Bitlisli William Saroyan

Ara Fransa'ya varınca ABD'de fellik fellik arayıp da bulamadığı William Saroyan'ı Paris'te bulma umuduyla peşine düştü.

Adres defterine not ettiği telefon numarasını defalarca çevirdi ama cevap vermiyordu.

> *"Bir gün Avenue de l'Opéra yakınlarındaki kahveden ne olur ne olmaz diye bir kez daha telefon ettim. Üç dört kez çaldıktan sonra telefon açıldı. Bir ses, 'Yes?' dedi. Bir süre şaşırdım. Ses, 'Kim konuşuyor?' diye sordu. 'Ben İstanbul'dan foto muhabiri gazeteci Ara Güler' dedim. Sonra devam ettim: 'Dört aydan beri Amerika'dayım. Sizi aramadığım yer kalmadı. Verilen her numaraya telefon ettim. Çaresiz kalınca da bildiğim bütün adreslerinize mektup yazdım. Ses birden hatırlamış gibi, 'Ha, Ara Güler' dedi ve ekledi: 'Hatırlıyorum, bütün o mektupları aldım. Cevap vermedim, çünkü beni bulacağını biliyordum. Neredesin şimdi?' 'Opera yakınında bir kahvedeyim' dedim. 'Hemen gel' dedi, 'En üst katta, kapının üzerinde adım yazılıdır.' Telefonu kapayıp kahveden çıktım."*

Hemen bir taksiye atlayan Ara, Saroyan'ın oturduğu binanın önündeydi. Bir solukta merdivenleri çıkıp altıncı kata vardığında kapıyı uzun boylu, beyaz gür bıyıklı, tıraşsız, tişörtlü William Saroyan açtı.

> *"Evde hemen hemen hiç eşya yoktu. İki tahta iskemle, açılır kapanır bir tahta masa, balkon tarafındaki pencerelerin kenarlarında kurumaya yüz tutmuş birkaç saksı çiçeği, her iki odada 17. yüzyıl sonu Fransız tarzı birer şömine. Yer tahta, duvarın dibinde bir yatak, yığılmış kitaplar. Sanki beni bin yıldan beri tanıyordu. Benim de içimde aynı duygu vardı. 'Ben Türkiye'deyken sen yoktun' dedi. 'Yurtdışında röportajdaydım' diye karşılık verdim. 'Yaşar Kemal ne yapıyor?' diye sordu. Bir süre Yaşar'ı anlattım. 'Peki ya Fikret Otyam?' Bir süre de Fikret'i anlattım. 'Peki sen Amerika'da kimleri çektin?' diye sordu. Kırka yakın ad sıraladım."*

Saroyan içeri gidip çay demledi, derin bir sohbete daldılar.

> *"En iyi arkadaşları Ernest Hemingway, John Steinbeck, John Dos Passos, William Faulkner... Biz ise hep bunları okuyarak büyüdük. Tortilla Flat, Gazap Üzümleri, Fareler ve İnsanlar, İhtiyar Balıkçı ve*

Deniz, Klimanjaro'nun Karları, Çanlar Kimin İçin Çalıyor... Bir sürü resim çektikten sonra, 'Gel seni dostlarımla tanıştırayım' dedi. Bu benim için çok cazip bir teklifti. Sonradan anladım, hayatının ayrıntılarını bir dokümantasyon olarak bana bırakmak istiyordu. Kendisini tanımamı istiyordu."

Paris'in sokaklarında dolaşmaya başladılar. Rue La Fayette'e ufak bir ayakkabı tamircisi dükkânına girdiler.

"Adamı bana tanıştırdı. İhtiyar, kısa boylu, gözleri cin gibi bir adamdı. İstanbullu olduğumu öğrenince, kendisinin de yıllar önce Türkiye'den gelmiş olduğunu söyledi. Biraz sonra adam deri önlüğünün üzerine bir ayakkabı aldı, tamir etmeye başladı. Bir yandan da konuşuyordu. Hem resim çekiyor, hem düşünüyordum. Şimdi Saroyan'ın dünyasını daha iyi anlıyorum. Saroyan bu adamların hayatını yazıyordu. Bundan sonra Saroyan beni nereye götürdüyse, hep bu tertip adamlarla tanıştım. Bir hanın ikinci katındaki bir terzi, seyyar satıcı, piyango biletçisi vb. gibi. O bu adamları seviyor. Sonunda şu sonuca vardım: Saroyan olayları değil, insanları merak ediyordu."

Rue Lafitte'in köşesindeki kahvede biralarını yudumluyorlardı.

"Terzi arkadaşı, ayakkabı tamircisi de oradaydı. Saroyan her zaman insanlara soru soran bir tipti. Söz döndü dolaştı, bana geldi. 'Baban ne iş yapar?' dedi. 'Eczacıydı ama birkaç yıl önce öldü' dedim. Bir ara durakladı, sonra yine sordu: 'Nerede doğdun?' 'Ben İstanbul'da doğdum ama babam Şebinkarahisarlı'dır' dedim. Birasına baktı, elini uzattı, ama alıp içmedi. Gözleri dalmıştı. 'Benim babam da Bitlis'te doğmuş' dedi. 'Fikret Otyam'la bir iki arkadaş beni oralara götürdüler. Şebinkarahisar Bitlis'e yakın mı?' 'Pek yakın değildir ama, aşağı yukarı aynı yerler' diye karşılık verdim. 'Bana oralara ait bir hikâye anlatsana' dedi. Bunu sorunca düşündüm. Gitmiş, oraları gezmiş, oralara ait bir özlem var içinde. Oralara ait bir şeyler dinlemek istiyor. Onun için değil midir ki piyeslerinden birinin adı My Heart's in the Highlands. Ona ne anla-

tabilirdim ki? 'Sana babamın son hikâyesini anlatayım' dedim. 'Anlat' dedi. Ben de anlattım."

Dacat Bey'in köyüne gidip suyunu içmesi ama dut kurusunu, pestilini, yemişini yiyemeden hayata gözlerini yumması Saroyan'ın da gözlerini doldurmuştu, ayakkabı tamircisinin de. Biralarını bitirip kalktılar.

"1975'te serginin kataloğunu yaparken onun fotoğrafının altına şu satırları yazmıştım: 'Oturduğunuz mahallenin küçük insanlarını tanır mısınız? Örneğin İspanya'da iseniz, komşunuz küçük ayakkabı boyacısını, Paris'te iseniz Rue Lafitteki deri ustasını ya da Kopenhag'daki dondurma satıcısını? Eğer siz bunların hiçbirisini tanımıyorsanız, William Saroyan tanır hepsini. Hem de tüm dünyaları ile. Fresno'da doğmuş, ama bütün dünyanın adamı olmuş. Onun bakışı ile insanlara bakmak, dünyayı ikinci kez keşfetmekten daha üstün bir şeydir. Çünkü Saroyan en küçük şeyin en önemli şey olduğunu öğretir bize."

Biraz Evlilik

Ara ilan-ı aşk ettiği mektubunu takiben Türkiye'ye döndü, geciken işlemleri hızlandırmak için nikah muamelelerini yıldırıma çevirdi ve aldığı günü de telefonla Perihan'a bildirdi:

- *Nikâh yarın 2'de Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nde.*

1975 yılı yazında nikahın yapılacağı salona İstiklal Caddesi üzerinden yürüyerek giden Perihan'ı binanın köşesinde bekleyen Ara "*Nerede kaldın ulan, nikâhı kaçıracağız*" diye karşıladı.

Perihan'ın nikâh şahidi Cumhuriyet gazetesi Yazı İşleri Müdürü Çetin Özbayrak'tı. Özbayrak'ın eşi Nazan, "*Hiç böyle nikâh görmedim, bunlar ikisi de amma geniş yahu!*" diye söyleniyordu.

Ara'nın şahidi Yaşar Kemal'di.

Davetliler bölümünde 3 kişi oturuyordu: Biri Nazan Özbayrak, diğeri Ara'nın annesi Verjin Hanım ve öbür diğeri de Cumhuriyet gazetesinden getirtilen bir fotoğrafçı. Ara o gün çekilen fotoğrafları almadığı için nikaha ait bir tek fotoğraf bile yoktu.

Nikâhın kıyılmasının ardından önce şahitler, sonra Verjin Hanım ayrılınca Ara Perihan'a sordu:

- *Ne yapacağız şimdi*?

- *Bilmiyorum ama herhalde benim artık bizim eve gitmemem, seninle kalmam gerekiyor.*

- *İyi ya, al şu anahtarları sen eve git, ben bir Cağaloğlu'na uğrayayım, akşama görüşürüz.*

Yeni evli çift deniz gören bir ev bulana kadar alt katında Ara'nın annesi Verjin Hanım'ın oturduğu Galatasaray'daki stüdyoda kalacaklardı.

Deniz manzaralı ev hayali hiçbir zaman gerçekleşmedi. Evlilikleri boyunca Ara'nın mutfak ve banyosu karanlık oda haline getirilmiş ofisinde yaşadılar; kahvaltı, yemek, banyo gibi gereksinimleri için de iki kat aşağıda oturan Verjin Hanım'ın dairesini kullandılar.

"*Perihan üç gün bağlama çaldı, beş gün mum yaptı, biraz da benimle evlendi*" diyen Ara'nın evliliğinin neden 3,5 yıl sürdüğünün ipuçları ikili arasındaki fotoğraf diyaloglarında yatıyordu.

- *N'olur makineni ödünç ver, tek başına fotoğraf çekmeye gideyim.*
- *Olmaz, at, avrat, silah verilmez abi, fotoğraf makinesi bir fotoğrafçının silahıdır.*
...
- *Ne o, siz de mi fotoğraf çekiyorsunuz?*
- *Eh, ne demişler, eşeği eşeğin yanına bağlarsan ya huyunu alır, ya suyunu...*
...
- *Kedi.*
- *Ne kedisi, bu fotoğrafta kedi yok ki...*
- *İyi ya işte, onun için bu fotoğraf eksik kalmış, şu sokaktan bir kedi geçmeliydi...*
...
- *Elektrik telleri.*
- *Ne yapayım direkler orada var, nereden çeksem teller girecekti...*
- *O zaman çekme abi, Allah'ın emri mi oradan fotoğraf çekmek, yoksa çekmeyeni dövüyorlar mı?*
...
- *Sandal...*
- *Denizde sandal yoktu.*

- Bekleseydin olurdu.
- Peki burada bir sandal olsaydı o zaman bu fotoğraf güzel olur muydu?
- Ne yani, halamın şapkası olsaydı amcam olur muydu, ben buna ne diyeyim abi...
- Ara n'olur dalga geçme, beni biraz ciddiye al...
- Dalga geçmiyorum oğlum, ama sen adama bağsız ayakkabı veriyorsun, sonra dene bakalım rahat mı diyorsun, önce şunun bağlarını tak, hele bir ayakkabıya benzesin bakalım sonra denenmesini iste. Bağsız ayakkabı denenir mi ulan?
...
- N'olur bana makine ver, biraz resim çekeyim de bu yarışmaya katılayım.
- Hayır, sen bu yarışmaya katılamazsın.
- Nedenmiş o?
- Çünkü ben o yarışmanın jürisindeyim de ondan.

Sessiz sedasız evlenen Perihan ile Ara yine aynı şekilde sessiz sedasız boşandılar, boşanma şahitleri de Şahin Kaygun'du.

Sansürlenen Yavuz Belgeseli

Ara, 1973 yılı yazında Gölcük'te düzenlenen hüzünlü bir veda törenini takip ediyordu.

Törene katılan asker sivil herkesi gözyaşlarına boğan olay; Türk donanmasına yıllarca hizmet eden Yavuz Zırhlısı'nın hurdaya çıkarılma merasimiydi.

> ***"Ben Stern mecmuasının muhabiriydim ya... Yavuz Zırhlısı da sökülecek diye haberler çıkınca, Alman Stern mecmuası, bu da eski Goeben Zırhlısı'dır, bunun röportajını, sökümünü istedi benden. Onun için çektim."***

Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiliz donanmasından kaçan Alman savaş gemisi SMS Goeben Türk karasularına sığınınca "Yavuz Sultan Selim" adı verilen gemiye, Türk bayrağı çekilmiş; sayıları bini aşkın Alman mürettebatın başlarına da birer kırmızı fes giydirilmişti.

Osmanlı Donanması'nın envanterine girdiği halde Alman amiral komutasında kalan bu savaş gemisi, Karadeniz'e açılarak Rusya'nın Sivas-

topol ve Odessa kentlerini bombalayınca Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girmesine sebep olmuştu.

Hamburg tersanelerinde yapıldığı günden beri girdiği savaşlar sırasında çarptığı mayınlar ile isabet eden mermilerin yol açtığı yaraların onarılması için çok sayıda bakım gören Yavuz Zırhlısı, Türkiye'nin yolsuzluk tarihine de geçmişti. Yavuz'un onarımı için görevlendirilen dönemin Bahriye Vekili İhsan Bey, geminin onarımı için anlaştığı Fransız şirketine bazı ayrıcalıklar tanıyarak kendine çıkar sağladığı ortaya çıkınca, dokunulmazlığı kaldırılarak Yüce Divan´a sevk edilip suçlu bulunmuş ve bunun üzerine Atatürk de, İhsan Bey'in utanması için Soyadı Kanunu çıktığında kendisine Eryavuz soyadını vermişti.

Atatürk'ün naaşını Dolmabahçe Sarayı'ndan alıp İzmit'e kadar götürme görevi de Türk Donanması'nın Amiral Gemisi olan Yavuz'a verilmişti.

> ***"Yavuz son zamanlarına kadar Heybeliada'nın açıklarında durur, böyle dumanlar çıkarırdı. Onun dumanı hiç durmazdı. Çünkü bir kere durdu mu bir daha çalışmıyor. Belki Zonguldak'ın kömürünün yarısını o bitirmiştir."***

Envanter dışı bırakıldığı 1950 yılına kadar başarıyla görev yapan TCG Yavuz Zırhlısı sonunda Gölcük yakınındaki Kavaklı limanına çekildi. 20 yıla yakın bir süre çürümeye terk edilen tarihi zırhlı martılara yuva olmuştu.

1969 yılına gelindiğinde Süleyman Demirel Hükümeti, Genelkurmay'ın *"Yavuz Zırhlısı'nı artık daha fazla tutmakta mana yoktur; çünkü hiçbir fonksiyonu kalmamıştır'"* beyanı üzerine gemiyi Makine Kimya Endüstrisi'ne sattı. 1973 yılında yapılan törenle donanmaya veda eden Yavuz Zırhlısı MKE tarafından Seymen iskelesine çekilerek silah ve teknik parçaları çıkarıldı. The Wall Street Journal'a verilen bir ilanla satışa çıkarılan gemiyi bir İtalyan firması jilet yapmak üzere satın aldı.

Türkiye'nin geçmişine damga vurmuş bu tarihi geminin başına gelenler Ara'yı çok etkilemişti.

> ***"Bir düşünsene; suları yara yara gelen Yavuz hakkında şiirler, şarkılar yazılıyor, tabloları yapılıyor. Yavuz'da askerlik yapanlar övünç duyuyor. Sonra da bu kahramanın parçalanışını görüyorsun. Kaynak maki-***

neleriyle kesiyorlar parçalıyorlar. Üzüntülü bir durum ve tam bir dramdı, acısını hissetmemek mümkün değil. Ben de gayet milliyetçi bir herifim. Yavuz'u satacaklar, kilo ile satacaklar. Jilet olacak."

Bir döneme damgasını vurmuş Yavuz Zırhlısı'nın bu hale getirilmesine isyan eden Ara bu vefasızlığın ve yok oluşun filmini yapmaya karar verdi.

"Stern benden o sırada Yavuz Zırhlısı'nın röportajını istedi. Tarihi fotoğraflarını filan bul dediler. Gittim paşalardan, amirallerden eski fotoğraflarını buldum. Hepsinden röprodüksiyonlar aldım. Neyse, röportajı yaptık. Bir baktım elimde çok malzeme oldu. Bu kadar malzemeden film olur dedim. O röportajdan sonra Yavuz'un belgeselini yapmayı uzun süre düşündüm. Film mi olsun yoksa başka bir şey mi? Belli değil, öylece duruyor. Konunun kafamda oluşmasından çekim aşamasına gelişi beş yıl sürdü."

Ara vefalı bir dostunu ziyaret edercesine fırsat buldukça söküm alanına gidiyor ve işlemin her aşamasını görüntülüyordu.

"Yavuz'u sökecekler, sökecekler ama kolay sökülmüyor ki. Tam 10 yılda söküldü. İlk önce filme çekeyim, senaryoyu sonra düşünürüm dedim. Şimdi, kahramanı öldürüyorlar... Filmin adı da zaten 'Kahraman'ın Ölümü'. Ben de başladım gıdım gıdım çekmeye. 16 mm çekiyorum. Ara sıra Seymen'e gidiyorum filan çekiyorum, işçiler de bana alıştılar. 'Yine geldi bu serseri...' diyorlar. Çektim, çektim, çektik artık bitti. Yavuz, el kadar kaldı. Filmi bitirdik."

Ara'nın "Kahramanın Sonu" adını verdiği filmde İsmet Ay, Necdet Akın ve Şemsi Güner de rol almışlardı. Çekimi tamamlanan filmi montaj için Fransa'ya götürdü.

"Fransa'ya gittim. Henry Langlois, Fransız Sinematek'ini kuran adam. O İstanbulludur aslında. 'Abi bana bir montaj odası ayarla' dedim. Şimdi montaj filan çok para tutar. Bana, 'Gir hangisinde istersen çalış' dedi. Bedava montaj odası bulduk. Bir de orada montajcı kadın buldum. 'Haftada bin Frank ver çalı-

şayım' dedi. Kadın, Orson Welles'in filmlerinin montajını yapıyor. Ben de onu yemeğe filan götürüyorum. Benim hanımla da arkadaş oldular. Şimdi ses lazım. Sesi nasıl yapacağız? İlhan Mimaroğlu'nun çok sevdiğim bir elektronik müziği vardı. Onunla seslendirdik. Kaynak makineleri, paslı demirler, tam demir sokulurken, Aaahhh..... diye bir bağırma sesi filan. Müzik şahane... Sürrealist abi. Zaten benim kafam da sürrealisttir. Benim Yavuz filmi Bunuel'in 'Bir Endülüs Köpeği'nden beter oldu."

Gerek çekim teknikleri ve kurgusu gerekse de anlatım tarzı ve kullandığı müziklerle Ara'nın gerçekçi üslubundan çok uzak, sürrealist, uçukkaçık bir film olmuştu. Filmi izlettirdiği Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Salah Birsel de Ara'nın beklediği tepkiyi vermemişlerdi.

"Bu filmi daha önce Dağlarca ve Salah Birsel'e göstermiştim, onlardan beklediğim tepkiyi alamamış, düş kırıklığına uğramıştım. Onu ne film, ne fotoğraf, ne de belgesel olarak tanımlayabilirim. Ne olduğu belli değildir aslında. Belgesel olarak düşünürsen, evet belki bir şeyin belgeselidir, ancak daha çok hayatımda var olan birtakım birikimleri fotoğrafçı bakış açısıyla şiirleştirmek çabasıdır daha çok. Yaptığım, aslında Yavuz'un acıklı hikâyesinin şiiri gibi bir şey. Underground, acayip bir şey çıktı ortaya. Ama sonuç olarak ben yaptığım işten çok memnunum."

Filmini Amerika'ya götürüp dünya müzik piyasasının en büyük şirketlerinden Atlantic Records'un sahibi Ahmet Ertegün'e izleten Ara, onun beğenisini alınca Türkiye'nin yolunu tuttu.

"Abi, filmi ben Türkiye'ye getirdim. Şimdi gümrükten geçiyoruz. 'Benim yanımda bir film var onu deklare ettirmek istiyorum. Bunu sansüre sokacağım, hemen girsin çıksın istiyorum' dedim. 'Peki' dediler, zabıt tuttular, filmi aldılar. Burada sansür heyetine soktular. Sansürden, 'Yahu bu yerli film, biz burada yabancı filmlere bakıyoruz. Bunun Ankara'ya gitmesi lazım' dediler. Haydaa, ne yapacağız şimdi... Film tekrar gümrüğe gitti. Yine dilekçeler yazıldı. Filmi aldım Ankara'ya götürdüm. O zaman sansürün en kötü zamanı. 70'li yıllar. Ben de o zamanlar Fahri Korutürk'ün

fotoğraflarını çekiyorum. Korutürk, Yavuz filmini yaptığımı biliyor.' Ne zaman göreceğiz' filan diye iki de bir soruyor. Deniz Kuvvetleri Komutanı, o da merak ediyor. 'Ben alacağım o filmi senden hiç merak etme filan', diyor. 'Abi ortada film yok. Neyi alacaksınız yahu' dedim. 'Çıkar canım merak etme' diyorlar."

Ara başkentteki Film Kontrol Komisyonu'na sunduğu filmin akıbetini merakla beklemeye başladı.

"Abi film Ankara'da oynatıldı. Herkes iyi falan diyor. Biri 'Olmaz' diyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir herifi... Takmış... Konuşma yok filmde. Sadece elektronik müzik var. Bu Fransızca kopya' diyorlar. Fransızca kopyası ama filmde söz yok. Öksürük bile yok. Fransızca kopya ise ne yapayım dedim... Bunlar oturdular, oy birliğiyle bu film Türkiye'ye giremez diye karar aldılar. Filme el koydular. Filmin mesajı şu; Madem Yavuz kahramandı, anlı şanlıydı niye söktünüz. Onu söktüler, beş kuruşluk demire mi tenezzül ettiler. Müze yapsaydınız. Siz kahramanı öldürdünüz. 'Eh iyi haklısın ama filan falan' baktım kıvırıyorlar. Ben de, 'Allah belanızı versin' dedim. Çıktım... Kilo ile satmışlardır herhalde ama negatifi bende, duruyor abi..."

Sökümü 12 yıl sürünce Ara'nın da filmini 12 yılda tamamlayabildiği Yavuz'un uskurlarından biri Beşiktaş'taki Deniz Müzesi'ne getirilmiş ve baş direği de Heybeliada'daki Deniz Harp Okulu rıhtımına dikilmişti. Negatif filmi de evindeki kitaplığın dördüncü rafındaydı.

Avrupa'nın Asya'ya Değdiği An

1973 yılı Ekim ayında 50. kuruluş yıldönümünü kutlayan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Boğaz Köprüsü hizmete girdi. Ara, inşaatı yaklaşık 3 yıl süren köprünün her aşamasını yakından takip etti.

Stern dergisi "İki Kıtanın Birleştiği Nokta" röportajı için sipariş verince Ara harekete geçmişti.

"Ben de Garnizon Komutanı Örfi İdare Komutanı Paşa'yı kandırdım. Bana her istediğim gün helikopter veriyordu. 'Avrupa Asya'ya ne zaman değecek?' diye

bekliyordum. Orduya kim bilir kaç kiloluk benzin harcatmışımdır. Avrupa Asya'ya değecek bundan daha mühim an olur mu ya!"

Boğaz'ın iki yakası arasında köprü fikrini ilk defa 1931 yılında ortaya atan Nuri Demirağ adlı demiryolu müteahhidiydi. Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni yokluk ve güçlüklere rağmen demir ağlarla ördüğü için Atatürk tarafından kendisine Demirağ soyadı verilen Nuri Bey, Amerika'dan getirttiği uzmanlara yaptırttığı 4 yıl süren etüt çalışmaları sonucunda içinden demiryolunun da geçeceği bir köprü projesini İsmet İnönü Hükümeti'ne sunmuştu. Ancak Demirağ'ın projesi Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya tarafından *"Olmaz bu iş, kentin güzelliğini bozar"* denilerek geri çevrilmişti.

Bakanlıktan hüzünle ayrılan Nuri Demirağ, yanındakilere *"Bu iş olacaktır. İstanbul buna muhtaçtır. Ben yapamazsam, evladıma bırakırım,* o *benim adıma yapar. Vasiyet edeceğim, köprünün üzerine 'Bu köprüden İnönü de, Çetinkaya da geçemez' diye levha assın"* demişti.

Ara, Boğaz Köprüsü'nün Beylerbeyi'nde 21 pare top atışıyla başlayan temel atma törenini, Ortaköy ve onu takiben Beylerbeyi ayaklarının kazısını, çelik kulelerin montajlarını, 2 kılavuz hattın çekilmesini hem havadan hem karadan hem de denizden adım adım takip etti.

"Ben köprünün bir ayağından diğerine telin üzerinde yürüdüm abi. Asya'dan Avrupa'ya yürüyen ilk 3 kişiden biriyim."

İtalya ve İngiltere'de üretilen ve köprünün üzerindeki 60 adet tabliyeyi oluşturacak metal panellerin deniz yoluyla İstanbul'a ulaşması iki yakasının bir araya gelmesine ramak kaldığının işaretiydi.

"Dünyada bir tek yer vardır iki kıtanın birleştiği, başka yerde değmez iki kıta birbirine. Ancak İstanbul'da değer başka yerde yoktur."

Son tabliyenin monte edilmesinin ardından birbirine kaynaklanan bu metal panellerin üzerinde yürüyerek ilk kez Asya'dan Avrupa'ya geçildi. Kauçuk alaşımlı asfaltının dökümüyle de köprü açılışa hazır hale geldi.

Töreni heyecan içinde izleyen Ara bir başka konudan muzdaripti.

Köprü üzerinde çalışanlardan birine çektirdiği kendisine ait fotoğraftaki garipliği ancak stüdyoya gelip tab ettirdiğinde fark etmişti.

"Yahu ben adama dedim ki, öyle bir fotoğraf çek ki, fotoğrafta hem ben görüneyim, hem Boğaziçi Köprüsü. Şu çektiği fotoğrafa bak. Buranın Boğaziçi Köprüsü'nün üstü olduğunu ben nasıl anlatacağım be adam!"

Bıçaksız Ameliyatlar

Ara, 1978 yılı Şubat ayında Orhan Tahsin ile birlikte Filipinler'deydi.

Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan birtakım insanların, parmaklarıyla yaptıkları ameliyatlarla dermansız hastalara şifa dağıttıklarını duyanlar, akın akın Filipinler'e gidiyordu.

"Umut Kuşları" adı verilen uçak seferleri, her gün dünyanın dört bir yanından yüzlerce insanı bu ülkeye taşıyordu.

Tercüman gazetesinin sahibi Kemal Ilıcak da, dünya kamuoyunun gündemini sıklıkla işgal etmeye başlayan bıçaksız ameliyatlar konusunda Ara'dan bir röportaj hazırlamasını istedi.

"Bıçaksız ameliyatlara gittiğimde Güneri Cıvaoğlu Tercüman'ın Genel Yayın Yönetmeni ama beni ırgalamaz, ben Kemal'le konuşuyorum. Büyük patron benim arkadaşım."

Filipinler'e gitmeden önce Alman Doktor Alfred Stelter'in psişik şifacılık üzerine yazdığı "Psi-Heilu" kitabını hatmettiler. Yanlarına da Türkiye'nin ünlü psikiyatrlarından Prof. Dr. Recep Doksat'ı aldılar.

Manila havaalanına iner inmez bir taksiye atlayıp şifacıların en ünlülerinden Juan Blance'nin yanında soluğu alan ekip, gözlerinin önünde gerçekleşen ameliyatlardan çok etkilenmişti.

"Bir insanın yırtılışıydı bu
On parmak, bembeyaz deriyi önce buruşturdu.
Sonra yırtıverdi.
Serçe parmağı ile yüzük parmağının arasında kıpkızıl bir çizgi yürüdü.
Kan, ipincecik bir ırmak gibi, kendine vücut üzerinde bir yatak aradı, buldu, süzüldü.
On parmak yırtığı gerdi.
Kan fışkırdı.
On parmak kanlar içindeydi.

Kanımız donmuştu.
Yüreğin altındaki yırtık kanıyor, çevresi pıhtılaşıyordu.
Baş parmak ile işaret parmağı yırtığın içine girdi, "parmak kadar" bir et (tümör) parçasını çıkardı, havada bir saniye tutu, ayağımızın dibindeki çöp sepetine attı."

> ***"Üçümüz de ameliyatlara inanmıyorduk. Amacımız şifacıların foyasını ortaya çıkarmak, bunu fotoğraf makinesiyle saptamaktı. Ne var ki gördüklerimiz karşısında anlamasak bile inanmak zorunda kaldık, kimsenin foyasını da yakalayamadık."***

Yarı kilise yarı hastane olan ve aynı zamanda otel olarak da kullanılan bu kir pas içindeki mekânda olup bitenlere inanmak çok güçtü.

Akılları durmuştu.

Ekipteki Prof. Dr. Doksat da gördüklerine bir anlam verememiş ve bunların tıbbın çok uzağında olaylar olduğunu söylüyordu.

Röportajlarına "*Tıbbın aklını durduran olay*" başlığını attılar.

> ***"Manila'nın ünlü şifacılarından Alex Orbito ameliyat yaparken bana 'Fotoğraf makinenle otuz santimden çok yaklaşma yanıma, filmin yanar yoksa' demişti.''***

Pozitif bilimin hurafe ilan ettiği şifacıların sözlerine inanan Ara, onların gerçekten şifa dağıttığı kanısındaydı.

> ***"Her ne kadar bir takım görüş sahipleri bunun bir palavra veya sahtekarlık olduğunu düşünüyorsa da benim kadar dikkatlice görmüş ve defalarca tetkik etmiş değildir. Filipinlere 6 veya 7 defa gittim. Bu insanlar yaptıklarını kendi güçleri ile yapmıyorlar ve şöyle diyorlar; 'Ben Allah'ın gücünü kullanan bir aletim. Benim ellerimi ve beynimi benden üstün bir güç kullanıyor' ve ekliyorlar 'Kuşlar uçar da kıtadan kıtaya gider coğrafya mı bilir?'. Bunların hepsi inancı olan, dine inanan İsa'nın yaptığı mucizelerini kendilerine örnek alan Katolik Hıristiyan inanışları olan insanlar. İnsan ne diyeceğini şaşırıyor gördükleri karşısında"***

Ekip Filipinler'deki röportaj için bayağı para harcamıştı. Parasız kalan Ara, Magnum'un Hong Kong'daki muhabiri olan arkadaşını ziyaret etmeye karar verdi.

> *"Orada bir arkadaşım vardı; zengindi ve Magnum'da çalışıyordu. Aradım bulamadım. Dedim herhalde evine gitmiştir; evi de Yeni Zelanda'da. Hong Kong-Yeni Zelanda giderim dedim Ne kadar sürüyor biliyor musun, 15 saat. Bindim tayyareye gittim oraya. İndim aşağıya herif yok orada, bir de o kadar para gitti mi, sıfırız yani."*

Elindeki son parayı da uçak biletine harcamıştı.

> *"Para bitti, 28 dolar var cebimde. Bir gece kalacak param yok. Yeni Zelanda, dünyanın öbür ucundayım. Elimde dönüş tayyare bileti var hemen Lufthansa'ya gittim. Dedim 'Ben buraya geldim arkadaşımı bulamadım'. Baktım Lufthansa'nın Müdürü'nün suratı yabancı değil, eskiden burada, İstanbul'daymış. Tanıyor beni şans işte. Dedim 'Burada rehin kalmadan, bir yerlere borçlu kalmadan otel falan filan' 'Hemen gider misin?' dedi. Tayyare varmış o gün, belki 2 ya da 3 günde bir var. Şimdi her saatte var, günde 3 tane var ama o zaman değildi. Beni hemen tayyareye koydu, 'Şuraya da bir mesaj çek' dedim Frankfurt numarasını verdim. Biz orada kısa şortla geziyoruz ince yaz, Avrupa'ya geldik eksi 7. Palto istedim, kış, yoksa donacağız. Uçakta yemek yiyip karnımı doyurdum."*

Çok meşakkatli bir işti yaptığı... Dünyanın neresine giderse gitsin girmek de zordu çıkmak da.

> *"Unutma ki bir röportaja giderken 5-6 makineyle gidiyoruz. Filmleri taşımak bir felaket, o kadar zorlukları var ki. Bir bavul film taşıyorsun. Paris'te öyle bir keresinde 'Binmiyorum tayyareye' dedim. İllaki kontrol etmem lazım seni diyor, basın kartı Paris-Match'i gösteriyorum 'General De Gaulle'ü getirsen ben yine bırakmam seni' diyor. Küfür edeceksin ondan sonra hapse gireceksin. Her seferinde de olur."*

Savaşların İçinde

Eritre'deki iç savaşı izlemek üzere Sudan'a gittiğinde 1978 yılının ortalarıydı. Derdi, Eritre Kurtuluş Cephesi-EKC ile Eritre Halk Kurtuluş Cephesi-EHKC güçleri arasındaki silahlı çatışmaları görüntülemekti.

> *"Eritre Kurtuluş Gerillaları'nın röportajından dönüyoruz. Eritre'den Sudan sınırındaki Kesele kasabasına binbir güçlükle vardık. On günden beri içtiğimiz, keçi tulumundan, toprak renkli, dünyanın en pis ve sıcak suları. Onu unutup ilk kez doya doya, ama yine aynı derecede mikroplu ancak sıcak olmayan su içiyoruz. Bu cehennemden kurtulmanın çıkış noktası Sudan'ın başkenti Hartum'a varmak için daha 900 kilometre yol gitmek gerek. Yola çıktık. Şoför, yaralandığı için artık sürücülük yapmak zorunda kalan bir Eritre gerillası. Yaşı 21 bilemedin 23. İyi yüzlü bir delikanlı, ayrıca da sevimli. Gülüyor. İyi insan. Dört yıl çarpışmış, ağır yaralanınca şoför yapmışlar. Şimdiki görevi cepheye mühimmat, cephane ve silah taşımak. Bizi de aynı yoldan Eritre cephesine ulaştırdı. Şimdi düşünüyorum da, bu hayli tehlikeli bir yolculuktu. Çünkü mühimmat konvoylarına havadan her an saldırı yapılıyordu. Bir patlasak, parçamız kalmazdı. Ama malzemeyi boşalttık artık, boş dönüyoruz."*

Ara bitmek bilmeyen çöl yolunda vakit geçirebilmek için şoförüyle iletişim kurmaya çalışıyordu.

> *"Yes ve No'dan başka on iki kelime İngilizce biliyor. İşaretlerle anlaşabildiğimiz kadar anlaşıyoruz. Bir ara, işaretle filan, 'Kaç kişi öldürdün bugüne kadar?' dedim. Arabanın içine oturmuş tozun üzerine parmağımla çizdim, tetik çeker gibi, vurulur gibi yaptım. 'Öldüm' dedim. 'Sen? Kaç tane?' dedim. En sonunda anladı. 'Hı!' dedi, kendi dilinde bir şeyler söyledi, İngilizcesini bulamadı, ezildi büzüldü. Tozun üzerine parmağımla 15, sonra 20 yazdım. Baktı, güldü. Parmağıyla tozun üzerine 80, 85, 100... yazdı. Yüzüne baktım, 'Ya!' dedim. Güldü, 'Ya' dedi. Sevindi..."*

Hava karardığında kaybolmuşlardı.

"Gecenin yakınlığının korkusu, ay çıkacağının umudu içinde bocalarken, 100 kişiyi öldüren emekli kahramanın izlediği kamyon izleri bitiverdi. Konya çölünde değiliz ki, ne olursa olsun bir yere çıkasın. Aklıma Afrika haritası geliyor, bir de onun ortasında Sudan, Sudan'dan sonra içinde bulunduğumuz çöl. Herhalde bu çöl bütün Türkiye'den büyük, git git bitmez. Bir yanlış yön tut, İstanbul'a gideceğine kendini Erzurum'da bulursun."

Ara zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız çölde akıbetinin ne olacağı konusunda ciddi endişeler içindeydi.

"Evet, burada kaldık, yol bulamadık, susuzluk filan, sabah olacak, akşam olacak, Hemingway'in Klimanjaro'nun eteğindeki o biçimsiz ağaca konmuş akbabaları tepemizde dönmeye başlayacak. Diyelim ki öldük, ben ve bir kahraman. Üç ay sonra buldular. Kurumuş, yarı yenmiş iki ceset ya da iskelet. Kim bunlar? Kimse bilmez ki benim ya da kahramanın kim olduğunu... Diyelim ki buldular, o kahraman, ben Ara Güler. Kahramanın ne olacağını bilemem ama, benim sembolik ceset diyelim ki İstanbul'a geldi. İsmet Paşa'nın babamın cenazesinde gönderdiği telgraftan bir tane de Ecevit gönderir."

Bu Ara'nın ilk savaş deneyimi değildi, görevi gereği sık sık cephelere gönderilmişti.

"Gençliğimde dört harbe gittim. O zamanlar harpler de farklıydı. Filistin harbini hatırlıyorum. İsrail savaşında bir adam öldü geldi üzerime düştü, elimle tutuyorum ama ne kadar tutabilirsin ki. Bak şimdi, toprak böyle bembeyaz toprak, kireç gibi, arada bir havan topları atılıyor, bilmem ne... Ayağa kalksan da resim çekmek istesen duman resminden başka bir şey çekemiyorsun ki. Yok, yani hayatını riske etmeye lüzum yok... Filipinler'de de, Etiyopya'da da bulundum. Savaş çok kötü bir şey. Ben bir daha savaş ortamını görmek istemem. Yeterince savaş fotoğrafı çektim. Bunlar yeter... Savaş iğrenç bir şey. Çok fena. İçine düşünce çıkamıyorsunuz. Ben savaşı görünce, her seferinde hemen eve dönmek istedim. Ama olmuyor... Şimdi gidersek herhalde o saat ölürüz."

Savaşlarda foto muhabirlerinin üstlendiği sorumluluğun büyük olduğuna inanıyordu.

> *"20. yüzyılın tarihçileri foto muhabirleridir. Fotoğraf icat olduğundan bu yana tarihi foto muhabirleri yazıyor. Örneğin, Vietnam Savaşı sırasında tarihe tanıklık ederken yaşamını yitiren 98 gazeteciden 96'sı foto muhabiri, ikisi yazardı. Diğer yazarlar, evlerinde, işyerlerinde rahat koltuklarında oturmaktaydı. Biz, foto muhabirleri yaşadığımız çağın tarihi anlarını ölümsüzleştiriyoruz. Bu anları saptayıp gelecek kuşaklara bırakıyoruz. Düşünün bir, Anadolu Harekâtı esnasında kimsenin aklına fotoğraf ya da film çekmek gelmemiş. Kimse bu işin öneminin farkına varamamış. Bugün de Türkiye'de, Türk basınında fazla değişen bir şey yok."*

Annesinin Babasıyla Buluşması

1980 Mayıs ayında Ara annesi Verjin Hanım'ı kaybetti.

Verjin Hanım'ın, doğduğu günden beri hiç yanından ayırmadığı oğlu Ara'nın gözünde çok özel bir yeri vardı. Kimi zaman aynı evi kimi zaman aynı binayı paylaşmışlar ama birbirlerinden hiç ayrılmamışlardı. Ara evden çıkarken mutlaka annesine seslenir, geldiğinde de bilip kullandığı yegâne Ermenice cümleyi haykırırdı: "*Maman, es ega, es vernam*!" (Anne, geldim, yukarıdayım)

> *"16 Ağustos 1928 günü, saat altıyı onaltı geçe doğduğumu söyledi annem. Ama bunu bana 30 yaşıma geldiğimde söyledi."*

Çok zengin bir ailenin kızı olan Verjin Hanım hayatı boyunca hiç mutfağa girmemiş, ev işi de yapmamıştı. Ara'yı da bakıcı ile beraber büyütmüştü. Ona göre mutfak hizmetçinin yeriydi ve bir hanımın mutfakta işi olamazdı. *"Ev işi dediğin hizmetçiliktir. Bunu ayda üç bin liralık bir kadın da yapabilir, esas hüner hanım olabilmekte"* diyen Verjin Hanım'ın ev işlerini Mari, yemeklerini de Madam Kornelya yapardı. Verjin Hanım göğsünü gere gere, "*Ben hizmetçiyim, bununla gurur duyuyorum*" diyen Mari'yi *"Saçmalama, insan doktor, mimar, mühendis olmakla gurur duyabilir, ama hizmetçilik matah bir iş midir, nesiyle gurur duyuyorsun?"* diye paylardı.

Bakımına, makyajına ve giyimine son derece düşkün olan Verjin Hanım sabahları elini yüzünü yıkayıp, dişlerini fırçalamadan, saçlarını tarayıp rujunu sürmeden hiç kimsenin karşısına çıkmazdı. Onu rujsuz, manikürsüz gören olmamıştı. Dudaklarına narçiçeği rengi ruj, tırnaklarına kırmızı oje sürer, saçlarını da bakır kızılına boyardı.

> ***"Bedia Muvahhit'i yakından tanırdık. Anamın arkadaşıydı. Sonuna kadar da resimlerini çektim. Hep sorardı 'Anan ne yapıyor?' diye, her defasında 'İyidir' derdim. Halbuki anam öleli beş sene olmuş! O zamanın fiyakalı kadınlarıydı bunlar, anladın mı? Zamanın modern kadınlarıydı, Avrupalı kadınlar gibiydi ikisi de."***

Galatasaray'daki Güler Apartmanı'nın beş dairesinden toplanan cüzi kiralarla geçimini sürdüren Verjin Hanım, kiraları artırmak isteyen oğlu Ara'nın bu talebine her zaman karşı çıkıp "*Sonra bu ihtiyar kadın bu kadar parayı ne yapacak, diye kiracılarımın içlerine fesatlık girer, az versinler ama gözleri kalmasın. Bak hepsi de beni seviyorlar, saygı gösteriyorlar. Bu dünyada adama sevgi, saygı lazım, para değil. Hem sen benim tek çocuğumsun, eğer birkaç çocuk doğursaydım her biri diğeri baksın der, kimse bana bakmazdı, anlardım. Ama ben akıllı kadınım, bu yüzden bir tane çocuk doğurmuşum, başka çocuğum da olmadığına göre sen bana iyi bakmaya mecbursun, o kadar!*" derdi.

Kendince bir dini inancı olan Verjin Hanım hem kiliseye hem de camiye giderdi. Tanrı'ya inanır ama peygamberlerin hiçbirini kabul etmezdi. Ara'nın annesi; yatırlara, evliyalara, hocalara inanırdı. Düzenli aralıkla Beşiktaş'taki Tuzbaba Türbesi'ne götürdüğü tuz paketlerini türbeye bırakıp okunmuş tuzları eve getirirdi. Okunmuş tuzla yapılan yemeğin evin bereketini artırdığına inanırdı.

Ne Ara'nın ne de annesi Verjin Hanım'ın mal-mülk para-pul umurlarında değildi.

Gümüşsuyu'nda Boğazı gören bir eve taşınması önerildiğinde "*Ben Beyoğlu'nun gürültüsüne, patırtısına, cümbüşüne alışmışım, orası panayır gibidir, burası sessiz, su akar, deli bakar. Deniz dersen benim gençliğim Adalar'da geçmiş, denizin, manzaranın en âlâsını zamanında Adalar'da görmüşüm, bu virane damlar üstünden görülen denize ben deniz demem, burası bana göre değil*" cevabını vermişti.

Bir defasında da yanlarındaki evde yangın çıktığında itfaiye evleri boşaltınca, fotoğraf makinelerini alıp sokağa fırlayan Ara, arşivi için endişe içindeyken, bir tek çöp bile almadan öylece aşağıya inen annesine şaşırmıştı:

- *Sen çantanı da mı almadın?*

- *Hayır, ama nüfus kâğıdımı aldım.*

- *Bari altı tane vesikalık fotoğrafla damga pulu da alsaydın.*

52 yıl boyunca her şeyini paylaştığı annesi Verjin Hanım'ı, Beyoğlu Balıkpazarı Üç Horon Kilisesi'nde düzenlenen törenin ardından Şişli Ermeni Mezarlığı'nda yatan babası Dacat Bey'in yanına uğurladı.

Türklerin Anayurdunda

1980 yılı Haziran'ında, Türkiye içine düştüğü siyasi ve ekonomik açmaz yüzünden sokaklarında her gün onlarca kişinin öldürüldüğü, Cumhurbaşkanlığı seçiminin bir türlü yapılamadığı için siyasi sistemin kilitlendiği, yüzlerce iş yerinde çalışan binlerce işçinin grevde olduğu kâbus dolu günler yaşıyordu. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in, *"Türkiye'nin bazı kentlerinde iç savaşın başladığına"* ilişkin uyarılarına Başbakan Süleyman Demirel *"Ecevit, zehir saçmaya devam ediyor ve bir provokatör olarak konuşmaktadır"* diye cevap veriyordu.

Ara bu kavga ortamında Türklerin ilk yaşadığı topraklara giderek Türkçenin en eski anıtları Orhun Kitabeleri'ni görüntülemenin iyi bir röportaj olacağını düşündü. Daha önce hiçbir gazeteci bölgeye gitmemişti.

Milliyet'in yazı işleri müdürlüğü görevinden ayrıldıktan sonra Cem Yayınevi'ni kuran gazeteci arkadaşı Oğuz Akkan, kitaplarını yayınladığı yazarlarla buluşmak için sık sık Sovyetler Birliği'ne giderdi. Onun gezilerinden birinde peşine takıldı, Almaata'daydılar.

> ***"Yüksek bir tepenin üzerindeki lüks lokantada oranın Yazarlar Birliği'nin davetlisi olarak Recep Bilginer ve Oğuz Akkan'la birlikteyiz. Her şeyden evvel sadece su gibi votka içildiğini hatırlıyorum. Rus milleti alışmışlar hiç de sarhoş olmuyorlar. Yemekte karşımızda şişmanca, göbekli bir adam oturuyor, o da meşhur bir şairmiş adı Olcay Süleymanov. Nâzım'dan filan ko-***

nuşuluyor, sonra son gezisini anlatmaya başlıyor. Moğolistan'a gitmiş oraları anlatıyor. Ben de gençliğimden beri oralara gitmek isterim; hep gözümün önüne okunu yayını çeken, ata atlayan, şahinle avlanan adamlar gibi imajlar, görüntüler. Adam bunları anlatırken Hürriyet için seri röportaj yapmak geldi aklıma."

Moskova'ya döndüklerinde aklı Süleymanov'un anlattıklarında kalmıştı. Oğuz Akkan da röportaj fikrini beğenmişti.

"Oğuz, kitaplarını bastığı için, bütün buralardaki yazarlarla dost. Mesela Cengiz Aytmatov'un evinde kalıyoruz. Dedim 'Ulan Ara enayi olma. Madem Rusya'dayız yalnız Rusya'da kalabilmek için bile hükümetten kalma müsaadesi alman lazım. Bir vilayetten ötekine bile gidemezsin. Telefonla konuşamazsın müsaade etmezler. Yazar da hazır Oğuz Akkan'. Vera vardı, dedim 'Vera biz Oğuz'la Moğolistan'a gitmeye karar verdik. Sen tanıyor musun Moğolistan sefirini. 'Tanırım ama hayatımda bir şey istemişliğim yoktur' dedi."

Ara'nın ısrarı üzerine Vera Moğolistan Büyükelçisi'ni arayıp randevuyu aldı.

"Gittik, adamla konuşurken -Fransızca konuşuyoruz, meğer Rusya'ya gelmeden evvel Paris'teymiş. 'Ah Paris böyledir, ah yine gideyim' filan. Kahveleri söylüyor; bir dostluk kurulunca dedim ki 'Bak bizim memlekette kimse Moğolistan'a gitmedi. Moğolistan ile Türkiye arasında tarihi bağlar var falan filan mutlaka birileri gidecek günün birinde, lütfen yardımcı ol ki, ilk giden gazeteciler biz olalım."

İşini sağlama almak isteyen Ara büyükelçiyi tehdit etmeyi de ihmal etmedi.

"Dedim ki 'Cebimizde biner dolar para var biz burada oturup vize beklerken otele para veremeyiz. Pazartesi gününe kadar verdin verdin vermedin eyvallah. Eğer bu işi yapmazsan Türkiye'den de sana bir tane bile gazeteci göndermem, engel olurum. Haydi şimdi

hükümetine mi kime soracaksan sor' dedim; aldık vizeyi 10 günlük vize verdi."

Sibirya ayazında dünyanın en soğuk şehri Yakutsk üzerinden yola çıktılar.

"Bahar ama hava sıfırın altında. Hava meydanından kafanı çıkaramıyorsun neyse oradan tayyareyi değiştiriyorsun. Dünyanın en derin gölü Baykal'ın üzerinden uçuyorsun, Ulan Batur'a varıyorsun. Her yerde Stalin heykeli. Bir tiyatroları var, Türkiye'de yok öyle bir bina. Budist mabetleri müze olmuş. 20. asır medeniyeti olarak da heykeller yapmışlar ne heykelleri biliyor musun, tanklar filan."

Ara ve Oğuz Akkan'ın bütün hareketleri takip ediliyordu.

"Sürekli kontrol altındayız, gizli polis takip ediyor; adım atsan, çiş etsen rapor yazıyorlar. Etsin hiç ipimde değil."

Görmek istedikleri yerlere gitmek için arabaya ihtiyaçları vardı.

"Şehre indik araba lazım. Şimdi hükümet tarafından davetliysen kim verir araba parasını ya da altına bir araba verir değil mi? Araba veremiyor Moğolistan hükümeti çünkü bütün arabaları 9 adettir de ondan."

Otele gittiklerinde tüm camların tellerle kaplı olduğunu görünce şaşırdılar.

"Oranın en iyi oteli, camlar tel ile kaplı bütün evlerin de camları tel ile kaplı. Çünkü Gobi çölünde çıkan fırtınada uçuşan kumlar hep odaların içine giriyor ve yaşayamıyorsun, 5 dakikada ağzın kum doluyor."

Nüfusun büyük bir bölümünün hala çadırlarda yaşıyor olması Ara'yı çok şaşırtmıştı.

"Çoğu yurt denilen çadırlarda yaşıyor. Memlekette daha ortaçağı yaşıyorlardı. Haydutlar yolda giderken otobüsleri durdurup soyuyorlardı. Yolda haydut var haydut! Ortaçağ gibi. Sonra at çobanları, kımız

mımız... Bir sürü resimler çektik. Kül Tigin anıtları filan."

Nihayet Orhun Anıtları'na ulaşabildiler.

"Orhun Kitabeleri şehre 70 kilometre uzakta ne korunma ne bir şey, bir çit çekmişler o kadar. Bu araba büyüklüğünde taşlar. Başka yere de gidemedik, araba yok deve veriyorlar. Orada develer çift hörgüçlüdür biliyor musun? Sonra düğünler çektim, çok güzel evlendirme daireleri var Avrupa'da görmedim öylesini."

Hürriyet Genel Yayın Yönetmeni Nezih Demirkent, röportaj başlamadan önce anonsunu günlerce birinci sayfadan verdi ve köşesinden de duyurdu.

"Ara Güler ile Oğuz Akkan Moğolistan'a kadar uçtular ve Moğol topraklarına ayak basan ilk Türk gazetecileri oldular. Moğolistan ile benzer yanlarımızı ve ayrıca Asya'nın bu büyük ülkesindeki yaşantıyı en ince detayına kadar yakın günlerde gazetenizde okuyacaksınız."

Ara "Türkler Anayurdunda" başlıklı röportajı National Geographic dergisine de götürdü.

"Yüzlerce fotoğraf çektim, röportaj yaptım. Yaptıklarımı derginin foto editörü Bob Gilka'ya vermek için dergiye götürdüğümde Gilka'nın ilk sorusu, 'Moğolistan'da kaç gün kaldın?' oldu. 10 gün kaldık deyince, 'Gösterme röportajını bakmayacağım' dedi. 'Aman ne yapıyorsunuz! 1500 kareden fazla fotoğraf çektim, yazılar yazdım hiç mi bir şey çıkmaz?' dedim. Bana verdiği yanıt şuydu; 'Bir ülkeyi iyice tanımak için önce oranın havasına girmeli, insanlarını tanımalısın. Bu da 3 aydan önce olmaz. Biz ancak böylesi röportajları koyarız dergimize."

Röportajın yayınlanmasının ardından 3 ay geçmişti ki, ordu yönetime el koydu. Bu tanık olduğu üçüncü askeri müdahaleydi.

"12 Eylül'de bir şey çekmedim, çünkü bütün bunlar lokal kaldı. Ben o zamanlar dış gazetelerde çalışıyordum. Dışarısı benden öyle bir şey istemedi, ben de yapmadım."

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren liderliğindeki 12 Eylül darbesi, her gün onlarca insanın öldürüldüğü iç savaşı durdurmuş ancak ülkeyi tüm siyasi partilerin, derneklerin kapatıldığı, özgürlüklerin ortadan kalktığı, işkence ve idamlara sahne olan bir açıkhava hapishanesine çevirmişti.

> *"Kenan Evren'in resmini çekmek istedim. Zaten daha önce Cumhurbaşkanlığında çalışıyordum Fahri Korutürk zamanından beri. Evren gelince hepimizi attılar oradan, Ali Baransel kaldı sadece. Dışişleri protokolden çocuklar filan, ben de lazım olur birkaç resmini çekeyim diye ayarladılar. Ben de bir sürü resmini çektim makamında özel surette. Yanımda kimse yoktu. Bana soruyor 'Bir makine var Exacta nasıl bir makinedir iyi midir' diye. Fena sayılmaz ama müthiş bir şey de değildir. Getirdi gösterdi. Anladığım bildiğim bir makine değildir. Cumhurbaşkanlığının girişi şimdiki gibi değildi başka bir tertipti. Her şey çok çabuk değişiyor."*

Hayatının Kadını

1980 sonrası apolitize ve pasifize edilen aydınların uğrak yeri olan Beyoğlu'ndaki Papirüs Bar'a takılmaya başlayan Ara, sık sık karşılaştığı Suna Taşkıran'ın güzelliği, birikimi ve asaletine hayran olmuştu.

> *"Türkiye'nin en güzel kızlarından biri. Ben Ankara'daki toplantılarda, Ankara Palas'ta görmüştüm yıllar önce. Çok beğeniyordum."*

Redhouse yayınevinde editör olarak görev yapan Suna, Robert Koleji'nin ardından Arkeoloji bölümünü bitirmiş, "Hocaların Hocası" efsanevi Ordinaryüs Profesör Dr. Ekrem Akurgal'ın da öğrencisiydi.

Suna'nın Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden olan annesi Tezer Taşkıran'ın kaleme aldığı "Mantık" adlı kitabını Atatürk bizzat okumuş ve çok beğenmişti. Babası Nimet Taşkıran da Türk tıbbına sağladığı katkılar nedeniyle hakkında kitaplar yazılan kendisi de çok sayıda bilimsel makaleye imza atmış, Türkiye'nin en ünlü cerrahlarındandı.

Azeri olan dedesi Ahmet Ağaoğlu, Atatürk'ün yakın çevresindeki kadrolardandı ve Anadolu Ajansı'nın ilk Yönetim Kurulu Başkanıydı. İçinden ilk kadın avukat, ilk kadın çocuk doktoru, ilk kadın okul müdürü gibi unvanlara sahip insanlar çıkaran Ağaoğlu ailesinin yetiştirdiği çocuklar gerek yaptıkları işler gerekse de Oxford, Sorbonne gibi okullarda aldıkları eğitimlerle göz dolduruyorlardı.

> *"Suna Hanım var ya çok mühim ve de asil bir aileden gelir. Dedesi Ahmet Ağaoğlu Kemalizm'in kurucularındandır. Şimdi sen benle konuşuyorsun ya, ben onun yanında çöpçü olamam, düşün yani."*

Suna'nın İngilizcesi çok iyi olduğu için Ara'nın röportajlarını yazmaya yardımcı olmasıyla başlayan ilişkileri zaman içinde aşka dönüştü.

> *"Ben ona aşık oluyorum abi. Gözüm başkasını da görmüyor anladın mı!"*

Suna'nın da başından bir evlilik geçmişti.

> *"Suna'nın eski kocasından olan çocukları var. Bir kız, bir oğlan. Ayşe Atatürk Kültür Merkezi'nde timpani çalar, Ahmet de Kurtalan Ekspres grubunun gitaristi ve kurucularından."*

Ara'nın Gümüşsuyu'ndaki evinde birlikte yaşamaya başladıkları dönemde, dünya turuna çıkmaya karar veren Ara, Suna'ya kendisine eşlik edip etmeyeceğini sordu.

> *"Suna'ya söyledim, 'Olur' dedi. Bir taraftan gireceğiz öbür taraftan çıkacağız. Ne kadar sürer bilmiyorum. O zaman Redhouse'dan istifa edip emekliliğini istedi. 7-8 aylığına dünya turuna çıktık. Gazetelerle de anlaştım, dönünce yazılmak üzere diye. Pakistan, Nepal, Tayland, Hindistan, Hong Kong, Filipinler, New York'a gittik, Hong Kong'ta para bitti; American Express'ten para bekledik. Sonra Endonezya en son Japonya'ya geldik. -10 dereceydi. Yılbaşı gecesini Avrupa'da geçirdik, Londra-Paris gezdik, gelecek röportajlara zemin hazırladık ve temaslar yaptık."*

Yıllardır tek başına seyahat etmekten bunalmış olan Ara, Suna'nın kendisine eşlik etmesinden çok mutluydu.

"Her şeyi bilmek lazım. Suna bu işlerle uğraşıyor. İnsanlarla konuşuyor, doküman topluyor, yazıları yazıyor.. Onun için de fotoğraf çekerken dünyanın her yerine yanımda götürdüm. Zaten benim canım sıkılır tek başıma. Öyle acayip yerlere gidiyorum ki! Orada bir otelde kaldığın zaman garson yok, yemek pişirecek adam yok. Geceleri yalnız kalıyorsun, çok sıkılıyorsun. Karın yanında olduğu zaman konuşursun."

Sınırlı bir bütçeyle mucizevî bir dünya turu gerçekleştirmeleri ilahi bir bağlantının eseriydi.

"Society Bible (Kitab-ı Mukaddes) topluluğunun üyesidir Redhouse. Suna da Yönetim Kurulu'ndaydı. Dünyanın her yerinde Society Bible'ın yeri vardır – Burma'da bile. 5 kuruş ödettirmediler bize."

Sekiz ay süren dünya turu boyunca birbirlerini yakından tanıma olanağı bulan Suna ve Ara bir daha hiç ayrılmamaya karar verdiler.

1984 Ağustos'unda nikâh masasındaydılar.

Nikâh şahitleri Avni Arbaş ile Gültekin Çizgen'di.

"Çapkınlığım bilinir. Zaten bizim meslek çapkın mesleğidir. Ama evlenmeden önceydi bütün bunlar, sonra gayet namuslu bir erkek olarak yaşadım. Evlilik benim için mukaddes bir olaydır. Her şeye beraber bakmak ve birlikte tat almaktır."

Aragon

Ara 1981 yılının sonbaharında Paris sokaklarında yürürken sık sık aklına takılan "*Niye resmini çektiklerimin arasında Aragon yok*" sorusunu gündeminden çıkarmaya karar verdi.

"Telefonda saat 16'ya randevu verdi. Dünyanın en karanlık günü. Hiç ışık yok. Paris'te bir bar vardır. Rue Danou'da opera civarında. Harris Bar. Hemingway'lerin falan gittiği bir yer. Ben oraya hep giderim, atmosferime uyuyor... Bir bira içtim, sandviç

yedim falan, saatin 16 olmasını bekliyorum. Birden aklıma geldi; yarın tatil, her yer kapalı, ben de döneceğim, bizim hanıma bir şeyler alayım dedim. Gittim bir elbise aldım. Naylonun içinde, kaybetmeyeyim diye de düşünüyorum."

Ara randevu saati geldiğinde elinde alışveriş torbalarıyla Aragon'un yaşadığı binaya geldi.

"Geniş avludan yürüdüğümü anımsıyorum. Kare kare pencereli bir kapıdan girdim. Resepsiyon gibi bir yer vardı. Louis Aragon'a gideceğimi söyledim. 'Asansörle çıkın, en üst kat' dediler. 'Peki burası nedir?' diye sordum. 'Kültür Bakanlığı'nın bir bölümü' diye yanıtladılar. Demek Aragon Kültür Bakanlığı'nın beyniymiş gibi binanın damında oturuyordu. Buradaki eski Rum madamlar gibi, onun da İspanyol bir hizmetçisi var. Kare kare pencereli salona geçip Aragon'u beklemeye başladım."

Her yer büyüklü küçüklü fotoğraflar, duvara iğnelenmiş desenler, çerçeveli çerçevesiz tablolarla doluydu. Masanın üzerinde mektuplar, yazılar yığılıydı.

"Aragon içeri girince bana bir 'Merhaba' dedi ve derhal duvarlardaki tabloları göstermeye başladı. 'Bu Matisse'tir' dedi, 'Bu Picasso, bu Dufy, bu da Lurçat'ın güneşi...' Durmadan anlatıyordu. Benim sorduklarıma hiç aldırmıyor, dönüp dolaşıp odadaki tablolardan, desenlerden söz ediyordu. Düşündüğüm doğru çıkmıştı. Louis Aragon geçmişteki dünyasının içinde yaşıyordu. Aragon hâlâ anlatıyordu. Anılar, resimler ve tüm bir geçmişin birikimi. Boyuna fotoğraf çekiyordum, Aragon'un ve geçmişinin fotoğraflarını."

Aragon daha sonra Ara'yı evin arka bölümüne götürdü.

"Burası yatak odasıydı. Duvarlar boydan boya iğneyle tutturulmuş fotoğraflarla doluydu. Yatağının hemen yanı başında yazı masası vardı. Oraya oturtup resimlerini çektim. O yine benim sorduklarıma kulak asmadan boyuna anılarını anlatıyordu. Şimdi anımsıyorum, bir ara büyük bir sevinçle, 'Melina Mercury'yi

cuntanın elinden ben kurtardım' dedi. Ben röportajı yaptım, bir sürü resim çektim, fakat adam öyle bunamış ki, sen ne dersen de, o yine aynı şeyi anlatıyor. Kafasını taktığı şeyden ayıramıyorsun. Hizmetçi ne diyorsa onu yapıyor."

Aragon'un yanında iki saat kalan Ara'yı sıkıntı basmıştı. Gitme zamanı geldiğini düşünerek kapıya yöneldi.

"İşim bitti, gideceğim, tam kapıdan çıkarken bizim hanıma aldığım pakete uzandım. Aragon, 'Niye alıyorsun? O benim' dedi. 'Yok, onu oraya ben koydum, benim paketim. Hanıma elbise almıştım da' dedim. 'Hayır, bu evden her çıkan bir şeyler alıyor' dedi. 'Evet, doğrudur da, ben bir şey almadım, o benim paketim' diyorum falan... Yok diyor başka bir şey demiyor. Şimdi gel de anlat... En sonunda hizmetçi geldi, ona anlattım durumu. Hizmetçi kadın Aragon'u bir azarladı ki... Aragon çocuk gibi küstü, ben de paketi alıp çıktım."

Dayının Ayrılan Bacakları

1980'li yılların ortasında, günlerini yoğun olarak sergilerle uğraşarak geçirdiği günlerden birinde yaşadığı olay tam Aziz Nesin'lik bir hikâyeydi.

"Annemin küçük kardeşi Adurjan dayım İngiliz mektebini bitirmiştir. Lisede talebeyim. Okullar arası şampiyonalar oluyor, panoda 100 metre şampiyonu A. Şahin yazıyor, bunun rekorunu kıran yok, kimse kıramıyor. Sonra öğreniyorum ki bu benim dayım. Dayıma sordum 'O A. Şahin, Adurjan Şahin yani benim' diyor."

Dayısı da aynen annesi Verjin Hanım gibi ailenin genetik hastalığı şekere yakalanmıştı.

"Bir sürü tedavi bilmem ne, dayımın bacaklarından birini kesme mecburiyeti doğdu. Şampiyonun ayağı gidiyor. Bir zaman geçiyor, öteki ayağını da kesecekler. Samatya Hastanesi'nde, gidiyorum dayımı ziyaret

ediyorum. Üst tarafta hiçbir şey yok ama ayağın teki yok, ötekisi de gidecek. Korktuğu filan da yok. Neyse ameliyat oldu 2-3 gün sonra gittik baktık, geldik eve."

Ara gece yarısı çalan telefonla yataktan fırladı; Samatya Hastanesi'nden arıyorlardı.

"Taksiye atlayıp gidiyorum. Ne var diyorum, dayımın karısı 'Ben öleceğim' diyor. Çişi gelmiş yüznumaraya gidemiyor. Kesilen bacağı naylona sarmışlar, karısına vermişler; o da ne yapsın banyoya küvetin içine koyuyor. Ayak oradadır diye giremiyor. Başka kenef arıyor bulamıyor zaten asabı bozuk, düşüp bayılıyor."

Bu travmatik durumdan kurtulma işi Ara'ya düşmüştü.

"Ne olacak bu bacak? Adamı gömemezsin sağdır, bacağı gömmek lazım. Gömmek için mezar kağıdı lazım. Mezar kağıdı arıyorum gömmek için. Bir kağıt almak lazımmış, bacağı nasıl götüreceksin yolda çevirirler. Bir bacak almış adam götürüyor. Polise gidiyorsun, önce doktor bir kağıt veriyor bu bacak tarafımızdan teslim edilmiştir. Tarih yazılıyor santimi de, emniyet onu tasdik ediyor. Ondan sonra sen onu alıp cenaze işlerine gidiyorsun gömeceğim diye. Mezarlıklar Genel Müdürlüğü'ne imzalatıyorsun."

Ara bacağın gömülmesi için gerekli bürokratik işlemleri harfiyen yerine getirmişti ama ufak bir sorun vardı.

"Şimdi dayımın birinci ayağı Zeytinburnu'ndaki Balıklı Ermeni Mezarlığı'ndadır ikincisi ise Şişli Ermeni Mezarlığı'nda. Dünyanın sonu geldiğinde herkes dirilecek ya, koşmak istese koşamaz."

CIA Mekânında Sergi

1986 yılı sona ererken TBMM'de bakanlığının bütçesi görüşülen Kültür ve Turizm Bakanı Mesut Yılmaz, Amerika'da büyük bir Kanuni Sultan Süleyman sergisi açacaklarını duyurdu. Hükümeti Türkiye'yi yurtdışında tanıtım atağına kalkan Başbakan Turgut Özal, serginin masraflarını

70'li yıllarda holdinginde çalıştığı eski patronu Sakıp Sabancı'nın sigara şirketi Philip Morris'in üstlenmesini istemişti.

Amerika'nın en prestijli sanat vitrini olan Washington'daki National Gallery of Art'da düzenlenecek sergide, Topkapı Sarayı'ndaki koleksiyonlardan alınan Osmanlı dönemine ait altın gümüş sikkeler, halılar, kaftanlar ve seramiklerin yanında Ara'nın Mimar Sinan fotoğrafları da sergilenecekti.

Boğaziçi Üniversitesi'nin kurucu rektörü ve Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. Aptullah Kuran'ın o günlerde piyasaya çıkan Mimar Sinan kitabının fotoğraflarını çeken Ara'nın bu çalışmalarının da sergiye dahil edilmesi düşünülmüştü.

1987 yılının Ocak ayında karlı bir kış günü Başbakan'ın eşi Semra Özal'ın liderliğini yaptığı kalabalık Türk kafilesi Washington'daydı.

Görülmemiş bir kar yağışı yüzünden ulaşımın felç olduğu kente inen Ara, ilk iş olarak Cumhuriyet gazetesi'nin Washington Temsilcisi arkadaşı Tanju Akerson'u telefonla arayıp geldiğini haber verdi:

- *Ara Güler Washington'a gelmiştir.*

Kar yağışını fırsat bilen ulaşım işçilerinin de greve gitmesiyle işin zıvanadan çıktığı bir ortamda zar zor oteline varan Ara küplere binmişti.

> ***"Hava limanında kenefler bile tatile çıkmıştır. Tayyareler uçamıyor tamam. Enformasyondaki adamlar da işi bırakıp tüymüş. Kimin ne yaptığından kimsenin haberi yok. Ulan bu kar mı be, bunlar kar nedir görmemişler."***

Ayağındaki karlar erimeden Amerika'dan dönmeye karar verdi.

> ***"Benim Mimar Sinan gibi bir adamım olsun. Bu Amerikalılar da Sinan'ı tanımıyorlarsa ve bu ayarda bir sergi ile tanıyacaklarsa, bu da onların ayıbıdır. Ben Sinan'ımı onlara tanıtmam, onlar gelip de Sinan'ımı tanısınlar!"***

Heyettekilerin binbir çabayla sakinleştirdiği Ara ikinci şoku, Mimar Sinan sergisini organize eden Amerikan Mimarlık Enstitüsü-AIA'nın seçtiği bir bakkal dükkanı büyüklüğündeki Octagon House salonunu görünce yaşadı.

Amerika Mimarlık Vakfı-AAF'ye ait bu mütevazı salon 200 yaşındaydı ve Amerikan istihbarat örgütü CIA'in kurulduğu yerdi. Amerikan Başkanı bile ağırlayan bu küçük mekân, onlar için çok büyük değer taşıyordu ama Ara aynı fikirde değildi.

> *"Tam bir rezalet. Mimar Sinan'ı hissetmeyen, onu yalnızca bir taş yüksekliği gibi gören, görsel hiçbir estetik taşımayan bir serginin içinde buldum kendimi. Bu muydu benim sunmak istediğim Sinan, üstelik Amerika'da! Aslında o bina ister tarihi olsun, ister olmasın o salonda sergi açılamaz ancak mimari dersi verilir. Velhasıl benim fotoğraflarım arasında Mimar Sinan'ı aradım. Nerede Mimar Sinan? Öyle ki bu sergi benim sergim değildi. Fotoğraflar benim olabilir ama bu sergi sürdüğü sürece Mimar Sinan Amerika'da tur atıp anlaşılmadan geri gelecektir."*

Kanuni Sultan Süleyman sergisini gezen Amerikalılar ve Amerikan medyası büyülenmişti. Kısa bir süre içinde 393 bin kişinin ziyaret ettiği ve yoğun ilgi nedeniyle süresi uzatılan sergi için The New York Times *"bugüne kadar açılan en görkemli ve en çok rağbet gören sergilerden biri"* diye yazıyordu.

Ara fotoğraflarının, ilgi odağı olan bu sergiden uzak ve basık bir yerde sunulmasından rahatsız olmuştu. Mimar Sinan fotoğraflarının sonradan Amerika'nın diğer kentlerine de götürülecek olan Kanuni Sultan Süleyman sergisiyle birleştirilecek olması da onu rahatlatmadı.

> *"Bu sergi, bu haliyle, New York'taki Metropolitan Müzesi'nde açılacak olan Muhteşem Süleyman sergisiyle birlikte sergilenemez. Değiştirmek gerekir. Bir dünya yaratıp Sinan'ı onun içinde sunmak gerekir. Yoksa yazık olur Mimar Sinan'a. Böyle bir sergide Mimar Sinan'ın dünyasını kurmamız gerekir. Yoksa 400 yıl sonra Mimar Sinan, Yeni Dünya'yı boşuna gezmiş olur."*

Kafasındaki Mimar Sinan sunumu çok farklıydı.

> *"Mimar Sinan'ı bir yere toplayıp da sıkıştıramazsın. Mimar Sinan kendi espasının içinde olmalıdır. Tabiatın içinde var olan bir şeydir mimari. Serginin adı 'Sinan Sinan İçinde' olmalı. Bunu Sinan'ın içinde, Sü-*

leymaniye'nin içinde açacaksın. Bir de o devrin müziğini yazan bir kompozitör bunun fon müziğini yapacak. Aydınlatması da özel olmalı. İnsanlar hangi tablonun önüne gelirse, o tablo aydınlanacak, sen hep karanlığın içinde gezeceksin. Öyle olur sergi."

Açılışları yapan Semra Özal'ın, Sultan Süleyman için kullanılan Kanuni (Lawmaker) sözcüğünü "Lovemaker" (Zımbacı) olarak telaffuz etmesinin törene katılanların kıkırdamasına neden olduğu sergilerde, Ara etrafına birikip kendisini soru yağmuruna tutan meraklı ziyaretçilere Mimar Sinan'ı anlatmakla meşguldü:

"Sinan, bir dünyadır. Bir Leonardo da Vinci, bir Michelangelo gibi Sinan'ın da dünyası vardır. Bu dünyalar her nedense hep bu üç adamın yüzyılına rastlar. Benim Mimar Sinan'da bulduğum şey ışığın kullanılması. Bu ışığı kendi filtresinden geçirerek estetik kazandırdığı mekâna kabul ettirmesidir. Mimar Sinan taşlarla bir mekân yapan bir mimar değil, dünyayı içine toplayan bir adam. Onun yaptığı pencerelerden sızan ışık, yalnız bir estetik anlam taşımaz. Işığın yarattığı atmosferin gerektirdiği ulviyeti de katar camilere. Ben Sinan'ın binalarına dıştan baktığımda onun taşlarında bir yaşam hissediyorum. Onu kuşlarla, ağaçlardan düşen gölgelerle birleştiriyorum ve onun resmini çekiyorum. Ben bir nevi kubbelerden sızan rüzgârın müziğini dinlemek istiyorum; mimari bir senfonidir, onu buluyorum Sinan'da..."

Kelle Avcıları

1990 yılı Ağustos ayında, ülke tanıtım kitaplarıyla ünlü Editions Didier Millet, yeni projesi için dünya üzerindeki en iyi 45 foto muhabirini Malezya ve Endonezya'ya götürmüştü. Tur boyunca çekilen 100 bin karenin 350 tanesiyle bu ülkeleri anlatan birer albüm basılacaktı. Ara da davetliler arasındaydı.

Yedi gün süren programı bitiren Ara, rüyalarını süsleyen bir çocukluk hayaline hiç bu kadar yakın olmadığını fark etti.

"Bitti bizim iş, herkes gitti ben kaldım. Benim sistemim öyle bir yere başkasının parasıyla gitmişken etrafı tarıyorum hazır oraya gelmişken. Vakti zamanında daha çocukken, National Geographic'de bir röportaj görmüştüm, daha dergi siyah beyazken. 'Jungle Journeys in Sarawak' (Sarawak Ormanlarına Seyahat). Ben hep oraya gitmek isterdim hayatımda: Kurukafa Avcıları."

Endonezya'nın Kalimantan bölgesi kelle avcıları ile ünlüydü.

> *"En vahşileridir, yamyamlardır yani. Nerededir diye araştırdık, mihmandarlardan bir tanesi dedi ki 'Abi oraya ancak devlet yardım götürdüğü zaman gidilebilir yoksa gidilemez, yol yok hiçbir şey yok. Kanoyla gidiyorsun. Derelerin içinden gitmek günler lazım, timsahlar senin yanında dolaşıyor anladın mı! Düşsen yiyor herif seni, yani bacağını bile çıkaramıyorsun. 'Kano kiralarsan götürürüm' dedi adam. Ian Berry'ye dedim ki 'Ben böyle bir röportaj planlıyorum gelir misin benimle?' 'Gelirim' dedi."*

Ekip yola çıkmaya hazırdı.

> *"Şimdi ben varım, Suna var, Ian var, Çinli mihmandar var, bir tane dümenci oralı, silahlı bir adam, bir tane de derinlik ölçme için adam lazım. Taş atıyor ikide bir, derinlik ölçüyor kanonun ilerlemesi için çünkü suda gidemezse oturuyor toprağa anladın mı, toprağa oturursa timsahlar geliyor. Çok acayip hikâyeler. O heriflerden biri, Çinli olan, benden avans aldı gidip akülü bir elektrik testeresi aldı abi. 'Ne yapacağız bununla, niye aldın?' dedim. 'Sen bilmezsin başımıza neler gelir'. 'Peki' dedim 'Al'. Meğersem o tropik memleketlerde ormanlar birbirlerini yerlermiş, birbiriyle yarış ediyor, böyle ağlar yapıyorlar geçit vermiyor. Onun için dallar gelip de geçit vermeyecek hale gelince testereyle orman kesiyoruz. Buralarda tabiat kendi içinde yarışta ve birbirini öldürmeye çalışıyor."*

Çinli mihmandar sadece elektrikli testere değil bolca yumurta, makarna, bisküvi ve su da aldı. Ekiptekileri uyarmayı da ihmal etmedi:

- Onlar kertenkele, yılan, sıçan, timsah, maymun, ağaç kurdu yerler. Çok konukseverlerdir size bunlardan ikram edeceklerdir sakın yemeyin. Yalnız pirinç şarabı ikram ederlerse içebilirsiniz.

Ne kadar hazırlık yaparlarsa yapsınlar yolculuklarını vahşi doğanın kuralları yönlendiriyordu.

"İki tehlike var; biri ormanın seni örtmesi, ikincisi suyun azalması. Suyun azalması iki tehlike getiriyor; bir timsahlar çıkıyor karşına iki kano düşük su seviyesinde sürtünüyor ve gitmiyor o zaman o herifler sırtına alıyor götürüyor. Bir kilometre neyse suya kadar. Yine gidiyorsun yine su bitiyor bazı yerleri yürüyerek bazı yerleri kanoyla; iş timsahtan kurtulmak. Timsah bazı bölgelerde var bazı bölgelerde yok. Bizim yürüdüğümüz yerlerde timsah yoktu ama başka şey vardı: 10 santim su var, ayağını koyuyorsun, tabana basacaksın altı kum ya da taş neyse; 20 cins yılan gidiyor abi ayağını koyduğun yerden. Bir tanesi ısırsa orada öleceksin başka şeyi yok, 3 günde dönersin ancak, 3 günde de ölürsün zaten. Böyle endişelerle başlamıştır kurukafa avcıları röportajı."

Ara 62 yaşındaydı, eşi Suna ise 57...

"Benim hanım da bayağı dayanıklı o zaman. Kanoya biniyorum ama ben hayatımda bu kadar oynak bir halt görmedim; nefes alsam sallanıyor, nefes alamıyorum. O kadar sigara içiyorum o zamanlar, değil içmek sigara paketini cebimden çıkaramıyorum abi ödüm kopuyor. Fotoğraf çekmek hayal, o kadar oynak bir kano ki, korkuyorum çok sonra alıştım tabii."

Timsah korkusu, güçlü akıntı, şelaleler, uçurumlar arasında geçen zorlu yolculuğun ardından hedefleri nihayet karşılarındaydı.

"Vardık oraya. Bu yamyamlar uzun evlerde oturuyor. Bir ucundan diğer ucuna ev 100-150 metre. İçleri bölme bölmedir ve yerden de yaklaşık 15 metre yukarıdadır. 168 kişi bir arada oturuyor. Altta bir sürü hayvan ulan, aslan var kaplan var. Onlardan korunmak için sopaların üstünde oturuyorlar. Yılan gözü yiyor herif. Açlıktan ölüyorum yiyecek hiçbir şey yok benim için. Ama su en mühimi, eğer sudan malarya olursan seni kimse kurtaramaz, neyse ki suyu yanımızda götürdük."

Direklerin üzerinde duran evlere çıktığında Ara'nın dikkatini ilk çeken tavana asılı kurukafalar olmuştu. Tam 29 adet kurukafa saydı.

"İlk gördüklerimi pek kurukafaya benzetemedim. Çünkü tozlu ve simsiyahtılar. Çoğu da ters yani boyun taraflarından asılmışlardı. Bir köşede asılı kurukafaların altında iki ihtiyar oturuyordu, yanlarına yaklaştım. Bir süre sırıtarak birbirimize bakıp durduk."

Ara'ya en çok yerlilerle anlaşamamak koymuştu.

"Bir de ayıp oluyor, yamyamca bilmem ben, heriflerle nece konuşacaksın. Çinli konuşuyor."

İhtiyarlardan biri tavanda asılı kurukafalardan birini göstererek bir şeyler anlatmaya çalışıyor ama Ara hiçbir şey anlamıyordu. Çinli mihmandar imdadına yetişti:

"Bu bir İngiliz generalinin kafasıymış. İngilizlerle son çarpışmalar sırasında bu ihtiyar İngiliz generali tutsak etmiş ve onu bir süre ormanda saklamış. Sonra da öldürüp kafasını kesmiş köyüne getirmiş. Kestiği kafaların çokluğu yüzünden bu bölgede kahraman sayıyorlarmış. Bunların memleketini İngilizler zapt etti bunlar da İngilizlere karşı harb ettiler ve herkes kestiği İngilizin kafasını evindeki duvara asıyor süs diye. Kurukafa avcıları o yoksa kurukafa yemiyor. Yurtseverler yani."

Ara işin anti-emperyalist yönünü duyunca kanı ısınmıştı kelle avcılarına...

"Dünyanın en iyi adamları yahu! Ben aslında bir daha dünyaya gelsem ya Massai ya da yamyam olarak gelmek istiyorum. Bütün dünyanın yamyamları kaç kişi yemişlerdir ulan? Bin, 10 bin, 20 bin kişi, 1 milyon kişi yemiştir tamam mı, afiyet olsun yesin. Bir Hitler çıkıyor 40 milyon. Hangisi yamyamdır abi? Hangisi insanlık düşmanı? Sen bakma, filmleri İngilizler yapar, ötekileri hep yamyam gösterirler. Dünyanın en medeni toplumu yamyamlar. Bir Amerikalı olmaktansa bir yamyam olmayı bin kere tercih ederim."

Röportaj her şeyiyle çok zor ve yorucuydu.

"Yaptığım en tehlikeli röportajlardan biriydi. Suna'ya dedim ki 'Bundan dönersek belki gazeteciliğe eyvallah demek lazım'. Zordu çok."

Bu Ara'nın 40 yıllık gazetecilik hayatındaki son röportajıydı. Kendisine tüm seyahatlerinde eşlik eden emektar deri fotoğraf çantasını bir daha yerinden kaldırmamak üzere bürosundaki koltuğun kenarına bıraktı.

"Ama ben dünyaya dikdörtgen bir pencereden bakmaya alışmıştım bir kere ve bu hep böyle devam edecek"

Filme Hürmetsizlik Suçu

Artık kendisini sergi ve kitaplara veren Ara daha sakin bir yaşam sürmeye başlamıştı ama bizzat muhatap olmaya başladığı yayıncılar hakkında hiç de iyi düşünceler taşımıyordu.

"Matbaacı en az senin kadar aynı duyguyu duyan adamdan olur. Şimdi Picasso reprodüksiyonu yapmak için Picasso'yu bilmek lazım gelir. Avrupa'daki bir matbaacı Pazar günü olunca sabah kahvaltısından sonra karısını çocuğunu giydirir, kendisi de giyinir traş olur bir müzeye gidip Rembrandt seyreder. Herifin medeniyetidir, içinde yaşıyordur. Eğer biraz da akıllıysa işini seviyorsa onunla meşgul oluyor. Şimdi bizim matbaacılar oturur futbol maçı seyreder anladın mı. Bu memlekette en evvela adam matbaacı mı bir hafta döveceksin sonra bir hafta da çıraklık döneminde yine döveceksin."

Baskılar sırasında, çektiği negatiflere ve fotoğraflara gereken özenin gösterilmemesi Ara'yı çılgına çeviriyordu:

"Sen gördün mü benim notu? Bir gün kızmışım yazmışım en az 20 sene olmuş."

"Dikkat!
Editörlere, grafikerlere, resim seçicilere, redaksiyon şeflerine ve matbaa ustalarına mühim not...
Elinizdekiler birer Ara Güler fotoğrafıdır...

Bu fotoğraflar işlemdeyken, çay, kahve, gazoz, fanta ve benzeri meşrubatlarla fotoğraflara yaklaşmayın!
Fotoğrafların civarında yemek yenmez içki içilemez...
Fotoğraflar ıslak ya da sıcak yere, örneğin vantilatör veya kalorifer üzerine konulamaz...
Üzerine öksürülemez, ıslak veya pis ellerle tutulamaz, yakınında sigara içilemez ve yüksek sesle konuşulamaz!"

Yıllardır binbir emekle ve uğraşla çektiği fotoğraf karelerinin ehil olmayan ellerde gördüğü muameleyi asla kabullenmedi.

> *"Bağırmışımdır çağırmışımdır, küfür etmişimdir. Benim yüzümden atılan olmuştur. Sen bir fotoğraf çekiyorsun, bir kompozisyon düşünüyorsun, sen bir cümle kuruyorsun. Her bir fotoğraf karesi bir cümle olursa senin cümlenin başını kıçını ucunu kesiyor herifçioğlu. Şimdi bu şeyi sen mi yazıyorsun o mu yazıyor kardeşim! Bu işin patronu kim? Patronu benim kardeşim, olayın içinde olan benim, planlıyorum ben onu. Sen kimsin? Sen bir teknisyensin imza benim. Mizanpaj yapan herifler ruh hastasıdır çoğu çünkü kendini gösterecek başka hiçbir yeri olmadığı için seni küçültüp müçültüp içine ederek sayfa düzeni yapar anladın mı? Böylelikle ne kendisi ortaya çıkar ne de sen. Filme hürmetsizlik suçudur bu."*

Bunlar yetmiyormuş gibi bir de kitaplarından yırttıkları sayfaları çerçeveletip odalarına asan trilyonluk otellerle, fotoğraflarını izinsiz olarak kullanan anlı şanlı gazetelerle boğuşmak zorunda kalması ona çok koyuyordu.

> *"Türkiye'de pek önemsemez kimse fotoğrafı. 'Aman ne olacak canım' der adam. Fotoğrafını kullanır bir kitap kapağında. Bırak telif ödemesini adını bile yazmaz bir yere. Eğer yazarsa şanslısın. Ben çok uğraştım. Milliyet yaptı bir kere. Fotoğraflar adlı kitabın basımı için aldıkları negatifleri geri vermediler. Onlarla kartpostal basıp sattılar sonra. Benim haberim bile yok. Sonra dava falan ettik dört sene sürdü dava. Sonunda bir milyon verdi mahkeme. Kırıştık avukatla yarı yarıya. Yani diyeceğim o ki Türkiye'de kimse önemsemiyor telif hakkı falan. Bak İngiliz basar kitabı sana parasını öder, kitaptan da kopya yollar. Türk yapar yollamaz, haber bile vermez. Bir terbiye, bir ge-*

lenek işidir bu. Bizde hiçbir şeye saygı yok ki, geçmişe, fotoğrafa saygı olsun. Neresinden tutsan elinde kalıyor ülke. Hangisiyle uğraşacaksın?"

Salgado'ya Pazarcı Yumruğu

Türkiye'yi fotoğraf amacıyla ziyaret edenlerin değişmez adresi Ara'nın 1999 yılındaki konuğu Sebastiao Salgado'ydu. Ara'nın kendisinden küçük olup da tarzını beğendiği ender isimlerdendi.

"Salgado en çok beğendiğim fotoğrafçılardandır. Daha büyük fotoğrafçı yoktur. İnsanlığın fotoğrafçısı. Palavra çekmiyor insanların dramını çekiyor. 'Ben seni hep izlerdim', dedi bana, 'Hangi makineyi kullanıyorsun, kaç diyafram, hangi film?' Eskiden yazardık ya dergilerde. Bunlar bizden çok genç tabii; Salgado, yirmi beş yaş küçüktür benden."

Ara Magnum aracılığıyla tanıştıktan sonra dost olduğu Salgado'nun fotoğraf dünyasında büyük sansasyon yaratan meşhur Workers (İşçiler) röportajına yardımcı olmuştu.

"Paris'te kafayı çekerken konuşuyoruz. İşçiler üstüne çalışıyor o sıralar. 'İşçilerin daniskası Chittagongdadır' dedim ona. Bangladeş'te bir şehir; Bengal Körfezi'nin ucunda. Açık deniz olduğu için medcezirden dolayı sular yükselip alçalır. Sökülecek gemiler içerilere girer, sular çekilince çamurda kalırlar. Orada binlerce gemi var; o gemileri söküyorlar, işçiler kan ter içinde. 'Çamurlu bir yerdir' dedim. 'Tarif et gideyim' dedi. Suna Kan'ın kocası orada Bangladeş'te sefirdi; Halit Güvener. Biz zaten onun evinde kalıyoruz gittiğimizde. Bangladeş acayip kaotik bir ülke. Bu gidecek, orada ne yapacak? Neyse, orada bir fahri konsolosumuz var. Chittagong'un sahibi! Bütün şehir, neredeyse evler dahil, bu adamın. Bütün fabrikalar... İngiltere'de çok büyük bir firması var, Bangladeş'te dokuma tezgâhından tut, gemi şantiyeleri filan... Müthiş zengin. Hayatımda tanıdığım en zengin adam. Salgado'yu ona göndermeye karar verdim. Adamı aradım buradan, bulamadım. Kardeşi aracılığıyla, 'Ara Güler'in bir arkadaşı gelecek, sana onun mektu-

bunu verecek, ona yardım et' diye haber yolladım. Salgado da gitti, çekimlerini yaptı; ondan sonra kitap oldu o iş."

ABD Başkanı Reagan'a suikast girişimi sırasında çektiği fotoğraf ile Magnum ajansına büyük paralar kazandıran Salgado Ara'ya bir öneride bulundu.

"Senden fotoğraf istiyorum' dedi bir gün, 'Ben sana vereyim, sen de bana ver, değişelim' dedi. 'Kaç resim verirsen, ben de o kadar resim veririm' dedi. Siyah beyaz. 'Seç on beş resim' dedim. 'On beş az, daha çok resim istiyorum, otuz tane' dedi. Böylece ben otuz siyah beyaz baskı verdim, o da otuz tane baskı verdi. Hindistan'dan yeni gelmişti, kontak baskılarından seçtim. O benim seçtiklerimi gönderdi, ben de onun seçtiklerini; ama benim baskılarım onunkilerden büyüktü."

En büyük projelerinden biri olan dünya üzerinde göç alan yerleri ve onun yarattığı mazlumları fotoğraflayan Salgado, işin İstanbul ayağında pazarcılardan dayak yemişti.

"Pazar yerinde yağmur yağıyor, tentede biriken su aşağıya akıyor. Salgado suyun birikip akmasını bekliyor. Oradaki pazarcı da diyor ki 'Oradan çekil.' Tabii O'na Türkçe söylüyor, o da Türkçe bilmez ki anlasın. Bir türlü akmıyor ki çeksin gitsin. Onu beklerken çekilmedi diye herif üzerine yürüyor Salgado'nun, iki tane yumruk sallıyor. Salgado harbe gitmiş adam o onu dövüyor, o da onu dövüyor. En sonunda ayak kemiği kırılıyor. Ben Pera Palas'ta bekliyorum. Gelmedi gelmedi, 'Ulan gidip bakalım oteline' dedik. Otelde buldum yatmış ayağını uzatmış. Ertesi gün de gitti Paris'e, orada hastaneye gitti."

Pazarcılar tarafından yerlerde sürüklenen ve canını zor kurtaran Salgado, ülkesinde geçirdiği ameliyatlardan sonra tekrar İstanbul'a gelip birkaç ay gecikmeyle de olsa projesini tamamladı.

Fotoğrafın Doktoru

2004 yılı Nisan ayı ortasında toplanan Yıldız Teknik Üniversitesi-YTÜ Senatosu'nun Rektör Prof. Dr. Ayhan Alkış başkanlığında yapılan oturumunda 5 no'lu gündem maddesi "Fotoğraf sanatçısı Ara Güler'e onursal doktora unvanı verilmesi" konusuydu.

Önerinin fikir babası Prof. Mehmet Bayhan, Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Fotoğraf ve Video Programı Yürütücülüğü'ne verdiği dilekçesinde Ara Güler'e onursal doktora unvanı verilmesinin gerekçesini anlatırken onun başarılarını, sergilerini, kitaplarını anlatan uzunca bir listeyi de eklemeyi ihmal etmemişti.

"Ülkemizin seçkin vatandaşı, alçakgönüllü kendi deyişi ile foto-muhabiri, fotoğraf ortamımızın dünya çapında yüz akı, sanat ve kültür insanı Ara Güler'e "Onursal Doktor" unvanı verilmesi önerimi gereği için ilgilerinize sunuyorum.
Ara Güler 50 yılı aşkın süredir çalışmalarını sürdürmektedir,
Ara Güler olağanüstü yeteneği ve çalışkanlığı, gözlem gücü, kapsamlı değerlendirmeyi sağlayan zengin kültürü ile ülkemizde fotoğraf çalışmalarına yeni bir soluk getirmiş, haklı olarak Türk Fotoğrafı'nın tüm dünyada tanınan ve saygı gören adı olmuştur.
Ülkemizde, fotoğrafın sanatsal ve sosyal-bilimsel bir çalışma dalı olarak algılanması ve değer kazanmasında payı vardır. Pek çok ülkede açılan sergileri ve albümlerde yer alan yapıtları ile ülkemizin sesini duyururken dünya kültürüne de katkıda bulunmuştur.
Tüm ülkelerde yayımlanan antolojilerde ve fotoğraf tarihi yayınlarında adına yer verilmektedir. Ülkemizin ve kültür yaşamımızın tanıtılması açısından da üstün yararları olmaktadır.
Fotoğrafımızın alçakgönüllü ama dünya çapındaki ustasının onurlandırılması bir anlamda fotoğraf dalının saygınlığının da vurgulanması ve Üniversitemizin adının kültür tarihine yazılması olacaktır.
Saygılarımla."

Görüşmeye açılan maddenin kabulünün ardından Senato, Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof.Dr.Emre Aysu, Mimarlık Bölümü Yapı Bilimleri Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Müjgan Şerefhanoğlu Sözen ve Sanat ve Tasarım Fakültesi Dekanı Prof. Mehmet Bayhan'dan oluşan bir komisyon kurulmasına oybirliğiyle karar verdi.

İnceleme Komisyonu 1 ay süren çalışmasının ardından raporunu bitirdi.

"Öneri ekinde verilen dosya incelendi.

Özgeçmişinde görüldüğü gibi Ara Güler'in yoğun bir çalışma yaşamı sürdürdüğü, ulusal ve uluslararası ortamda başarılı olduğu ve saygınlık kazandığı saptandı. (Özet özgeçmiş eklidir).
1925'de fotoğraf ve matbaa teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak başlayan basın fotoğrafı, 1930 sonrasında sosyal-kültürel incelemelere yönelen röportaj fotoğrafının doğmasını getirdi. Sayıları giderek artan gazete ve dergiler toplumun, aynı şekilde giderek artan görsel bilgi arayışını karşılamak için fotoğrafçılarla yakın işbirliğine girdiler. 1920-70'ler arası insanlığın sözel kültürden görsel kültüre geçtiği, toplumsal kültürün hızla geliştiği, algılayış ve düşünce yapısının büyük oranda etkilendiği coşkulu bir sosyal fotoğraf dönemidir.
Bu 'coşkulu sosyal fotoğraf döneminde' bazı fotoğrafçılar güçlü kültür-bilgi donanımları ve seçkin kişilikleri ile aktaran fotoğrafçı olmaktan çok bir düşünce insanı, toplumbilimci, kültür uzmanı ve bir tarihçi gibi çalıştılar.
Ara Güler, yukarıda vurgulanan fotoğrafçı neslinin Türkiye'deki simge ismidir ve tüm ülkelerde tanınmış, saygınlık kazanmış ve onurlandırılmıştır.
Yapılan öneriyi yerinde bulduğumuzu belirtiyoruz.
Saygılarımızla"

Kendisine doktora unvanı verileceğini haber aldığında çocuklar gibi sevinen Ara, hemen dostlarına haber verdi.

Henri Cartier-Bresson'dan James Fox'a, Fransız ressam-heykeltıraş Albert Bitran'dan Kültür Bakanı Erkan Mumcu'ya kadar herkes, mesaj yağmuruna tuttukları Ara'nın bu haklı başarısını kutluyorlardı.

Fotoğrafın efsane ismi Henri Cartier-Bresson ölümünden 1 ay önce el yazısıyla kaleme aldığı mesajında, dostu Ara'dan gelen bu mutlu habere eşi Martine ile birlikte çok sevindiklerini, kalplerinin onun yanında olduğunu ifade ediyordu.

Ara, Haziran ayı başında Yıldız Teknik Üniversitesi'nin ahşap kaplı oditoryumunda onuruna verilen müzik resitalini dinlerken eşi Suna Güler ve dostları Şakir Eczacıbaşı, Doğan Hızlan, Selmi Andak, Hasan Şenyüksel, Recep Bilginer, Mehmet Güleryüz, Vasfiye Özkoçak, dekanlar, öğrenciler de kendisine eşlik etti.

Onursal Doktor Unvanını almak ve lacivert cübbesini giymek üzere sahneye çağrıldığında bu anı görüntülemek için sahnenin önüne biriken onlarca foto muhabirini gururla gösterdi.

- Ben de onlardan biriyim.

Ailesinin, özellikle de annesi Verjin Hanım'ın doğduğu günden beri olmasını istediği doktorluğun en azından unvanına kavuşmuştu.

Mutluydu.

"Benim için önemli olan kendi ülkemin insanları tarafından onurlandırılmak, takdir görmek. Yoksa Fransa'da, Almanya'da, Japonya'da birilerinin bana ödül vermesinin pek değeri yok. Herhalde o ülkelerin insanları da bir yabancıya ödül verilmesini umursamazlar. Yaşadığım ülkenin insanlarının benim çalışmalarımı beğenmesi, bana unvanlar vermesi beni mutlu ediyor."

5 Kilo Ara Güler Fotoğrafı

Sizinle röportaj yapmaya gönderilseniz nasıl bir hazırlık yapardınız? Nereden başlardınız, neleri sorardınız?

> *Valla ben bir röportaja giderken o adam hakkında bir sürü şeyi öğrenirim, ondan sonra giderim. Senin gibi. Çünkü görüyorum bir sürü adam benimle röportaja geliyor ve benim hakkımda hiçbir şey bilmeden. Ben de öyle fazla fiyakaya düşkün bir adam olmadığım için bir şey de anlatmıyorum millete, böylelikle de her şey yarım kalıyor. Sen sistematik çalışıyorsun. Seninkini ciddiye aldım, sana verdiğim dokümantasyonu kimseye vermedim.*

Sağolun, teşekkür ediyorum size...

> *Bir de benim röportaja gitmem hikâyesi vardır. Benim röportaja gitmem korkunç zordur. Mesela bir foto muhabirinin bir yere gitmesi demek en azından yanına 400-500 rulo film alması lazım. Kaç para tutar? Yani çıkmadan röportaja 10 bin dolar masrafın olur, tayyare biletleri filan falan daha ortada bir şey yok. Hâlbuki bir yazarın röportaja gitmesi gayet kolaydır; elini cebine sokar biner gider.*

Röportaj fotoğraflarında yakaladığınız başarıda o kişilerle önceden kurduğunuz ilişkinin çok büyük önemi var değil mi?

> *Ben zaten tanımadığım adamla röportaj yapmam. Ben arkadaş olabileceğim yahut da çok hayran olduğum mesela Bertrand Russell'la yaparım. Adam 90 yaşında ben onun yanında dünün velediyim. Onunla arkadaş olamam ama ona hayranlığımı şey ederim o da onu hisseder, bana açık olarak konuşur...*

Yani değer taşımak zorunda...

> *Tabi ki yoksa niye gideyim? Şimdi bazıları 'Benim resmimi çeksene', niye çekeyim ki ben senin resmini, Foto Sabah değilim ki ben. Ha çok istiyorsan git bir adam öldür, katil olursun, o zaman resmini çekerim senin, aksi halde kaydıma geçmezsin benim ya!*

İnsanları ikna etme konusunda muazzam bir yeteneğiniz olduğu çok açık..

> *Bende "Şeytan Tüyü" vardır. Bu işler çabuk olur.*

Çok zorlandığınız röportajlar oldu mu?

> *Hiçbir şey kolay olmadı aslında ama olsun, ben hep zekâmla hallettim. 1956'da Time'da çalışmaya başladım ve hâlâ sürdürüyorum. Daha sonra Paris Match'in Ortadoğu muhabiri oldum; İsrail, Hong Kong, Tokyo, Uzakdoğu'yu da çok gezdim. Bütün dünyayı gezdim aslında.*

Dünyada gitmediğiniz yer kaldı mı?

> *Var, Güney Amerika'ya gitmedim. En son olarak Acapulco'ya kadar -Meksika'nın aşağısı, oradan aşağıyı bilmem ama ona karşılık Fiji Adaları'ndan tut Endonezya'ya kadar. Yalnız dünyanın her yerine gittim olamaz sadece Endonezya'da 168 bin ada var. Her gün bir tanesine gitsen ömrün yetmez, çünkü öyle yerler var ki ancak 3-4 günde varılabilir.*

Yani sizin şu meşhur çantanın bir dili olsa...

O çanta deridir bütün dünyayı gezdi. İçinde bölümler vardır. Makineler birbirini çizmesin diye de güderi koyuyorum.

O kadar yer gezmişsiniz, kalma olanağı da olmuş ama buralardan hiç kopmamışsınız.

Niye kopayım. Ulan burası benim memleketim anladın mı, ötekiler dönek. Burayı benimsemiyor ki. Aman burada oturulur mu, geri kalmış memleket, halt yemişsin! Neyin üstünde oturduğunu bilmeyenler bunlar, bir gün merak edip de Topkapı Sarayı'na bakmış mıdır? İnsanlar nerede doğduysa, oranın adamıdır. Ben Şark'ın adamıyım. Bunu hissediyorum. Şark'a gittiğim zaman, o *tarafların insanında bir şeyler buluyorum.*

Dünyada çalıştığınız en zor yer neresiydi?

En zor memleket Hindistan'dır. Hindistan'a giderken burnundan getirirler.

Peki en iyi fotoğraf veren yer?

Yine Hindistan. Oradan etkilenmemek mümkün değil. Dinleri başta olmak üzere, insanların yaşamında kurulan ve bozulan kompozisyonlar o kadar caziptir ki... Çünkü nüfus çoktur, etraf insan kaynıyor. Biri bir şey yakar, diğeri koşar, öbür yanda başka bir şey -acayip bir kargaşa ve hareketlilik var. Bir kalabalık, bir kalabalık; kimse neyin ne olduğunu anlamaz. Yani kimin eli kimin cebinde belli değil. Nereye bakıp fotoğraf çekeceğini şaşırırsın.

Röportajlara giderken bir bavul filmle gidermişsiniz.

Diyelim ki Endonezya'ya gidiyorsun, 3 aylığına, günde 10 rulodan hesapla. Nasıl götüreceksin? Gümrükçü seni bırakmıyor abi, bir bavul film. Gümrükçü zaten açınca oynatıyor çünkü mantıklı gelmiyorsun herife anladın mı? Lalettayin bir gümrükçü bilir mi günde 10 rulo film, senede 1 rulo film çekiyor. Bu rastladığın adama bakar hödüğün birine rastlarsın hır çıkar. 10 tane rulo alıp veriyor sana ne halt edersen et. Yahu ben günde leblebi gibi 15 rulo çekerim sana ne! Orada satmayacağıma dair garanti istiyor adam.

Ne yapıyorsunuz o zaman?

Ne yapacağım depozito yatırıyorum.

Niye gittiğiniz yerden almıyorsunuz?

Her yerden de film alınmaz ki, mesela Hindistan'dan film alırsın muhakkak bayattır çünkü hava sıcaktır. 500 rulo film götürdüm bitti abi. Ayrıca x-ray'den geçirirler bütün filmleri, ama arasını bulmak lazım, bazı iyi adama rastlarsan makineye sokmaz filmi ama makineden 4 kere geçerse muhakkak filmler etkilenir. Onun için şimdi kurşun kaplı torbalar yapılmıştır filmleri onun içine koyuyorsun, o zaman emniyettedir.

Şimdiye kadar her şey birçok kez değişik şekillerde fotoğraflandı. Dünyada fotoğrafı çekilmeyen bir şey kalmadı gibi. Sizin kafanızda çekilecek bir yer, insan kaldı mı?

Ben aslında en güzel resimleri atlamışımdır, çekememişimdir. Ya yanında makine yoktur ya bir eksik vardır. Bu dünyada hiçbir zaman tatmin olamam çünkü ben eminim ki muhakkak vardır. Bir kere muhakkak kuramsal olarak vardır. Sen gidersin bir aracı çekersin gölgesi yanında şöyle gidiyordur, ortasında bir sümüklüböcek gidiyordur. Mesela de ki kompozisyon böyle bir şey. Beş dakika sonra başkadır. On beş dakika sonra daha başkadır.

Şu ana kadar en uyumlu kiminle çalıştınız?

Benimle çalışan en iyi yazar Nezihe Araz'dır.

Gazeteci olarak yaptığınız en iyi iş hangisi?

Ben gazetecilik hayatım boyunca çok önemli üç iş yaptığıma inanıyorum. Bunlarla insanlık tarihine hizmet ettiğimi sanıyorum. Nuh'un Gemisi, Nemrut Dağı, Afrodisias...Bunlar benim en mühim röportajlarım.

Bizim yeni nesil Türk Basın fotoğrafçılarını nasıl buluyorsunuz?

Var mı öyle bir şey?

Gazetelerin fotoğraf kullanımını, seçimini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şimdi picture editor (fotoğraf editörü) diye adamlar koymuşlar. Bunlar hiçbir zaman fotoğraftan anlamayan adamlardan seçilir. Sonra bizim gazetelerde yazarlar mühimdir, nedense! Hâlbuki benim için hiç de öyle değildir. İsterse kızsınlar, ne yapayım. Mesela Vietnam'da mı Kamboçya'da mı ne 98 foto muhabiri ölürken 2 tane muhabir ölmüştür. Ölüme koşar herifler ama kıymeti de yoktur.

Herhangi bir fotoğrafınız sansüre uğradı mı? Çekip de bazı kaygılar yüzünden paylaşmadığınız...

Kim? Öyle bir cesaret var mı abi!

Peki, sizin oto sansür uyguladığınız fotoğrafınız oldu mu?

Mesela burada çekersin olayı Paris-Match'in muhabirisin, gönderirsin Fransa'ya adam resim altına bir halt yazar, senin burada başın derde girer. Hâlbuki sen burada onun için çekmemişsindir ya da bir art niyetin yoktur. Sen olayı bildiriyorsun o altına yazar bilmem ne diye. Dikkatli olmak lazım öyle olabilecek resimleri de göndermemek lazım.

Size ilk defa portre çek diyen kimdi?

Yok yahu, ben düşündüm. Niye bu kadar adamı çekiyoruz? Yok Adnan Menderes tayyareden inerken, yok efendim bilmem kim bilmem ne toplantısında, bunlar o kadar mühim adamlar değil ki. Bunlar bugün var yarın yok. Hâlbuki bir Picasso bütün dünya medeniyeti için her zaman var olacaktır, bir Chagall böyle olacaktır, bir Salvador Dali her zaman var olacaktır. Dünyada iki tertip adam yaşıyor; geçici meşhurlar daimi meşhurlar anladın mı? Ben daimi meşhurları tercih ederim, onlardan beş bin kere de daha mühimdir bu herifler. Bir politikacı kimdir?

Hayatınız boyunca da hep siyasetten uzak durmuşsunuz zaten.

Boş ver ya siyaset iş mi, kim takar siyaseti...

Siyasetçilerden kimler geliyor aklınıza?

Özal makine hayranıydı. Leica'yı çok iyi bilirdi biliyor musun? Hangi modelini göstersem tık 5 metreden söylerdi. Makine de silah da. Gece bilmem kaçlara kadar yazıhaneden çıkmaz çalı-

şırdı. Süleyman Demirel'in o kadar güzel resimlerini çektim ki Life için. Tansu Çiller'i çektim, Erbakan'ı çektim. Bilirsin Ecevit'in kitabını yapmışımdır. Kenan Evren'in en güzel resimlerini çektim ama vermedim, vereyim kurtulayım görsün ölmeden.

Fotoğrafını çektiğiniz devlet adamları içinde en iyi fotoğraf veren, en "olduğu gibi görünen" hangisiydi, en rahat çalıştığınız?

Ecevit. Çünkü o beni tanıyor ben onu tanıyorum, bir sıkıntı olmuyor. O biliyor ki fotoğrafta bir hainlik yapmayacağım. Mesela kabine kurdu daha kabine yok, bir masa var; Bakanlar Kurulu odası. Dedim ki 'Şurada dur'. Başbakan var kabine yok. O an aklıma geldi. Gazetecilikte evvela beyin fotoğrafı kuruyor ondan sonra makineyle tatbik ediyorsun onu. Onun için makine mühim olay değildir diyorum sana.

En zorlandığınız portre kiminkiydi?

En zorlandığım portre, o Amerikalıları çekerken Kenneth Galbraith'ti. İktisatçı, meşhur MIT profesörü. Gittim röportaj yaptım, çok dağınık adam. 2,5 metre boyunda, böyle bir durdu, diyemiyorsun, ters yerde de durdu çok zorlandım. Mesela Chagall'da çok zorlandım. Chagall beni bir evde kabul etti duvarda bir tek resim yok, düşün. Dünyanın en büyük ressamlarından birinin evine gidiyorsun; duvarda bir tek resim yok. Bırak resmi çivi izi yok abi. Bembeyaz duvarlar, bir tane saksı var, başka da bir şey yok. Ne yapayım, evden dışarı çıktık merdivenlerde çektim adamı, gösterdim sana.

Sizin de evinizin duvarlarında hiç fotoğraf yok...

Duvara asılır mı fotoğraf, önemli bir şey değildir duvara asılacak kadar.

Meslek yaşamınız boyunca fotoğrafını çekemedikleriniz... Fotoğrafik birikiminde hangi kareler eksik sizce?

Dünyada fotoğrafını çekmek isteyip çekemediğim adamlar var mesela Charlie Chaplin. Charlie Chaplin benim dünyamı kuran, bana vizyonu veren, hayata bakmayı öğreten adam.

Ama bayağı da uğraşmışsınız.

Uğraştım ama olmadı. Jean Paul Sartre'ı da çekemedim.

Onun da sekreteriyle mi bir sorun çıkmıştı?

Rosif diye bunun bir herif vardır, bunun sekreteri, anlamadı. Aslında kazığı da şuradan yiyorsun; Türk olduğun için. 'Türk gazetecisi gelmiş boş ver' -bilmiyor seni. Hep olur, bir ülkeye gidersin, herkes tıkır tıkır geçer, Türk pasaportunu görünce seni tutar.

Yıllardan sonra bir derginin başındasınız. İz dergisinde ne yapıyorsunuz?

İz dergisinin vazifesi bu millete fotoğrafı öğretmektir çünkü bu millet fotoğrafı bilmiyor zaten. Şimdi bir takım adamlar, hatta tarihçiler bile karıştırıyor bir sürü şeyi. Abdullah Frères filan bunlar fotoğraf değildir. Fotoğraf başka bir olaydır. Fotoğraf bir espridir. Fotoğraf hayatın gelecek asırlara kalacak bir parçasıdır. Bir anlam taşıyacağı için değerli olduğunu düşünüyorum. Şimdi mesela Abdullah Frères; Sultan istemiş yok efendim bilmem ne, sarayını köşkünü çekmiş filan, iyi ki de çekmiş onlar da çok lazım ama bunları fotoğraf zannediyorlar. O zamandan bir kaç surat çekmiş; milli kıyafeti var üzerinde, çekiyor bunları kitap olarak çıkarıyor. Ama bunlar fotoğraf sanatının içinde hiçbir yer ifade etmez çünkü aynı devirlerde Robertson'lar var, Berggren'ler var. Onların çektikleri resimlerinde kompozisyon ve anlam da var ayrıca; bizimkiler ise sadece öyle çekmiştir.

Henri Cartier Bresson ile karşılaştırdığında kendinizde eksik ya da fazla bulduğunuz birşey var mı?

Sen öyle birini söylüyorsun ki, bu aşağı yukarı bizim idolümüz olmuştur.

Onun için soruyorum zaten.

Tabii şimdi hepimiz onun yolunda devam ediyoruz. Cartier Bresson ölmeyecektir çünkü bizler varız. Eskiden Cartier Bresson bir taneydi, şimdi 80 tane Cartier Bresson var. 100 tane, belki 1000 tane.

Bunun da Türkiye'deki temsilcisi sizsiniz..

Benim de, başkaları da vardır; Cartier Bresson'u bir ben bilmiyorum. Dostuydum ben Cartier Bresson'un, ötekiler biraz çekinirlerdi ondan.

Favori fotoğraf sanatçılarınız, kimleri beğenirdiniz?

Valla ben kendimden başkasını pek beğenmem.

Türkiye'de fotoğrafı takip eden izleyici kitlesinin profili nedir?

Türkiye'nin fotoğrafı anlaması için üç kere yeniden dünyaya gelmesi lazımdır. Üç kere doğacak ölecek, doğacak ölecek sonra da belki anlar anladın mı?

İlk başlarda tiyatro, sinema, yazarlık hepsini denemişsiniz niçin son olarak foto muhabirliğini seçtiniz?

Herhalde enayiyim de ondan. Daha kolaydır da ondan. Ötekiler çok şey istiyor, daha zordur. Ressam olunca düşünsene sen; bir adamın yüzünü çizeceksin elli saat renk ayıracaksın yok bilmem ne! Bas düğmeye, çek makineye bitsin gitsin.

O kadar da kolaylamayın yaptığınız işi...

Ne yapayım ben de onların fotoğrafın askeriyim, esiriyim.

Her zamanki mütevazılığınız... Tiyatronun sizin fotoğraflarınıza çok büyük etkisi olmuş.

Dikkat edersen tiyatronun benim üzerimdeki tesirini görürsün. Benim fotoğraflarımdaki kompozisyon duygusu o piyeslerdeki dekordur. Eğer benim bütün fotoğraflarımda eğer bir muvaffakiyet varsa -ki zannetmiyorum, o tarafından baktığım içindir. Hepsinde bir kompozisyon vardır. Tiyatroda yüz çok önemlidir, mimikler. Ben o oyuncuların yüzlerini çok dikkatle incelerdim. Her gün önünde bir kompozisyon kurulur ve bozulur.

Peki sinema?

Bir yandan sinema ile ilgileniyorum. Kameranın arkasına geçiyorum. Montaj senkron yapıyorlar, ben oradayım. Dünyaya oradan bakıyorum. Bunların fotoğrafa büyük etkisi olmuştur. Çünkü özellikle sinemadan planları öğrenmişim. Bunları niye anlattım

laf yapayım diye değil. Bunlar birikimdir bu birikimler olmasa Ara Güler diye biri olmazdı. Benim tiyatro ve sinema ile içli dışlı olmam fotoğrafçılığı getirdi. Bir ağaca baktığında onu odun olarak görenlerden değilim, ağacın yeşilini görürüm, kokusunu duyarım, yaşadığını hissederim.

Gençliğinizde 'Kargaların insanlarla benzer yönlerini sergilemeyi düşünüyorum' dermişsiniz.

Atmışım kesin. Ne bileyim ben!

Arşivinizde kaç tane dia var biliyor musunuz?

Vallahi çoktur. Sayısını bilmem ki. 800 bin 1 milyon belki de. Ama arşivim düzenlidir. Yıllara, mekânlara, kişilere göre düzenlenmiştir. Bazen öyle fotoğraflarımı bulurum ki ben bile çektiğimi hatırlamam. Çoktur fotoğraf çok, sürekli çekmişimdir. Hala çekiyorum.

Çalıştığınız gazeteler için çektiklerinizi toplayabildiniz mi?

Her şeyi almıyorum, hoşuma gidenleri alıyorum. Lazım olur diye bazı negatifleri alıyordum kendi arşivim için. Yeni İstanbul'dan çok az almışım. Hürriyet'te de öyle oldu.

Yani bıraktınız oralarda.

Bak günün birinde Yeni İstanbul'un yıkıldığını haber aldım ve buradan çıktım gittim. Anarşik olaylar oluyor gençler gazeteyi yıkıyorlardı ben de resimlerini çektim, -Rolleicord makine ile o yıkılışı çektim. Kendi arşivimin yakılışını çekmiş olabilirim. Yerlerde, toprak üzerinde negatifler düşünsene, taşların içinde, toprakların üzerinde.

Arşiviniz ne olacak, onu ne yapmayı düşünüyorsunuz kime kalacak? Sizden sonra ne yapılmasını istersiniz?

Arşivin foundation'a (vakfa) bir yerlere kalması lazım, bilmiyorum. Aslında bu arşiv hikâyesi en ciddi olaydır, ne halt yiyeceğimizi bilmiyorum. Çünkü bizim memlekette böyle bir şey yok, kurulsa bile bir müddet sonra başka bir şey olur. Türkiye'de bir kurum bir kurum olarak kalmaz. Mesela benim karımın ailesinin, dedesi Ahmet Ağaoğlu'nun bütün kitaplarını toplayıp bir kü-

tüphane kuruldu. Seneler geçti bir gün o kütüphanenin önündeyim -Kariye camisi'nin karşısı, belki seninle de gitmiştik. Ne oldu; gittim sordum oranın müdürü var, o müdür nerenin kütüphanesini beklediğini bile bilmiyordu. Topkapı Sarayı'nda ben fotoğraf çekiyorum itfaiyeci yanımda bekliyor yangın çıkmasın diye. Bunlar hep palavradır. 'Bak evladım' dedim 'Şimdi buradayım, yangın çıksa ne yapacaksın?' İtfaiyeci herif -üniforması da var, 'Yangını haber vereceğim' dedi. 'Kime haber vereceksin?', 'Müdüre' sonra... Yangın söndürecek bir haltı yok. İtfaiye birliğinden adamlar gelinceye kadar oranın yarısı yanar zaten.

Cartier Bresson'un arşivini görünce biraz rahatlamışsınız galiba...

O başka Magnum'un kurucusudur. Onun pozisyonu bambaşka, dünyanın para kazanmayan en büyük ajansıdır Magnum.

Time'a niye kızdınız?

Hatırlarsan bir-iki sene önce Time insanlık tarihinin on iki bininci seneyi devriyesi için özel sayı hazırladılar ve Einstein'ı kapak yaptılar. Hazırlık döneminde benden bazı tarihi konularda, bölgede yetişen büyük adamlar hakkında bilgi istediler. Ben de araştırdım. Kanuni Sultan Süleyman, Cengiz Han, aylarca Topkapı Sarayı'na gittim geldim. Resimler gönderdim, ama hiçbirini kullanmadılar. Gerçi o mühim değil ama baktım paramı ödemiyorlar, o zaman kafam kızdı.

Paranızı mı ödemediler?

Cepten çok para sarf etmiştim, özel araştırmalar yaptırmıştım o zaman. Neyse, telefon ettim neler oluyor diye, meğerse geç kalmışım. O iş için kurulan komisyonun dağıldığını söylediler. Anlayacağın, mesul adam yok. Bu sefer açtım yazı işleri müdürüne, 'Senin de mecmuanın da... Siz basının yüz karasısınız. Bu mecmuayı kapatın gitsin. Allah belanızı versin!' dedim, telefonu kapattım.

İşe yaradı mı bari?

Birkaç gün sonra bunlar bana bir paket yolladılar. Baktım içinden bir hediye çıktı, hem de bir Rolex saat. Tabii, hiç cevap vermedim. Sonra Roma bürosundan aradılar, yine küfrettim, 'Ben sizinle çalışmak istemiyorum' diye, ama sonuçta benden vaz-

geçmediler, öyle devam ediyor hâlâ. Dile kolay, tam 50 yıldır Time'la birlikteyim. Zannetmeyin ki çok büyük paralar veriyorlar. Sadece fiyakası vardır. Ama Time, bir devleti isterse batırır, isterse yükseltir, bunu bilesin. Doğrusunu söyleyeyim mi? Ben de takmam vallahi hiç kimseyi. Niye takayım? Mesela beni Time'ın müdürü yapsan, olmam..

İlk başlarda dijital fotoğraf çıktığında bir karşı duruşunuz vardı sonra bu biraz yumuşadı.

Canım bu normal şeydir. Mesela alışmışsındır da şu ayakkabıya alırsın yeni bir ayakkabı ayağına vurur, bu ona benziyor. En evvela ters gittim ters de gitmedim aslında...

Yok bayağı ciddi ciddi giydirmişsiniz..

Giydirmişimdir ama sonradan düşündüm ki niye, bir evolüsyon teknik evolüsyon muhakkak olacak. Düşünsene bir film en çok 12 senede renklerini kaybediyor hepsi ciğer gibi kıpkırmızı oluyor. Hâlbuki dijital kayda geçerse hiçbir zaman kaybolmuyor renkler aynı kalıyor. Şimdi hangisi tarih için daha önemlidir? Çünkü gerek fotoğraf makineleri, gerek edebiyat, gerek resim bütün dünyadaki sanatların esas vazifesi yaşadığı devri ressamlar resimle, fotoğrafçılar fotoğrafla, müzisyenler o zaman şarkılarıyla geçerler. Bir ileriki nesile sanatla geçiliyor. Mesela sen Hititleri nereden tanıyorsun mimariden dolayı tanıyorsun. Niye bir tane Osmanlı evi bulamazsın 14. asırdan İstanbul'da, çünkü tahtadandır. Tahtanın dayanmaması gibi filmler de bitiyor hâlbuki dijitalde bitmeyecek. Tarihe daha sağlam materyal bırakmış olacağız.

Dijitalde onun üzerinde oynanabileceğinden manüpile edilebileceğinden mi endişe ettiniz?

Tabi tabii orada yalan fotoğraf da doğdu dolayısıyla. İstediğin yeri oraya götürüyorsun hâlbuki hakikat öyle değildir.

Peki, sizin döneminizde bu işleri karanlık odada da yapanlar yok muydu?

Onları ben zaten fotoğrafçı saymıyordum ki; onlar mikroplarıdır fotoğrafın.

Şunu bir açıklığa kavuşturalım; bir sürü genç çocuk dijital fotoğraf çekiyor. Onların kafasında Ara Güler dijitale karşı gibi bir şey oluştu.

Hiç de değildir.

Photoshop hakkında ne düşünüyorsunuz?

Photoshop iyidir, fotoğrafı düzeltmeye yarar; üstündeki lekeleri mekeleri kaldırıyorsun. O kadarı iyidir ama o kadarıyla kalsa - herifler seni alıyor, New York'ta yürüyorsun gösteriyor. Eskiden Daguerreotype vardı ondan sonra plak filme çekilmeye başlandı. Bunun gibi bir evolüsyondur. Kimyasallarla yapılan şey şimdi elektronik oluyor.

Fotoğraf çekerken makinenin markası ve kalitesinin katkısı ne kadardır?

Şimdi makinenin mühim bir şey olduğunu zannetmiyorum. Tabii iyi olursa sana daha kolay olur, sana kolaylık sağlar ama unutma ki bir kayıt makinesidir nihayetinde sadece.

Bugüne kadar on binlerce kare fotoğraf çekmişsiniz ama sizi temsil ettiğini düşündüğünüz sınırlı sayıda fotoğrafı paylaşıyorsunuz doğal olarak; 36 pozun içinden 2 kare alıyorsunuz...

O kadar bile almıyorum.

Bazen de hiç birini almıyorsunuz. O çektiğiniz fotoğraflar arasından kamuoyu ile paylaşacağınızı hangi kriterlerle belirliyorsunuz?

Benim ölçülerime göre. Aslında bütün çekilen fotoğraflar sanat fotoğrafı değildir. Ara Güler çekti diye sanat fotoğrafı olmaz. Sanat fotoğrafının bir ölçüsü vardır, bir şeyleri vardır, bir şey anlattığı zaman bana, senin geleceğine bir şey eklediği zaman o sanat fotoğrafı oluyor, yoksa röportaj fotoğrafı olarak kalır. Bu kadar çok, 800 binden fazla resim çekmemin sebebi, ben bir Hindistan'a gidiyorum bir kaç bin kare resim çekiyorum. Hiçbiri de o kadar mühim değildir aslında. Çünkü oraları zaten binlerce adam çekmiştir.

Peki, o fotoğrafı seçerken Ara Güler'in aradığı, "olmazsa olmaz" ne? İlk neyine bakıyorsunuz çektiğiniz karenin?

Şimdi bak, resimden bir tane çekmiyorsun ki, hepsi birbirine benziyor. Bir tanesi kompozisyonu tam gelmiş, denk düşer kıvamı yerinde, ne kadar kıvamı yerindedir daha iyisi de olabilir. En iyisi de budur dersin. Ama seçtiğin resmi koyarsın lighting table'da (ışıklı masa) seçmişsindir, diğerlerini reject edersin (atarsın) kutuya. Ondan sonra başka bir şey gelir, bir röportaj için 200-300 kare seçmek lazımdır. Uzun nefesli röportajlardan bahsediyorum sana, küçük gazete röportajından bahsetmiyorum. Yan yana gelince çoğu resme de lüzum kalmaz aslında, onu da atarsın. Aslında bunun en büyük üstadı bizim Jimmy Fox diye Magnum'da editörümüzdür, o bu işi korkunç bilir. O nasıl bir elin duruşunu, bilmem nesini hepsini hesap eder ve gayet de alışıktır. Bunların adına picture editor denilir. Bizde adamı alıyor picture editor diye koyuyor, adam hayatında 4 tane resim görmüştür. Boş ver kitap görmemiştir. Bilmeden birini seçer ve o da başkaları için mühim sayılır, işte böyle...

En çok eleştirildiğiniz konu kimseyi yetiştirmemeniz. Niçin yanınıza gençleri alıp deneyimlerini paylaşmaya, onları foto muhabirliği mesleğine kazandırmaya yönelik bir çabanız olmadı?

Yahu öğrenilmez bu foto muhabirliği. Ben seni ressam yapabilir miyim ya? Bir Picasso yaratılabilir mi?

Bu kadar mutlak bir şey mi bu sizce?

Yahu keşke olsa, olmuyor. Niye olmuyor?

Denediniz mi hiç?

Neyi denedim mi? Denemedim, niye deneyeyim başkası denesin. Niye deneyeyim de vakit kaybedeyim!

Tamam, saygı duyuyorum; böyle bir zorunluluk olmalı mı, olmak zorunda da değil ama yani bir yandan da bildikleriniz, öğrendikleriniz var; bunlar mezara mı gidecek?

Abicim bütün her şeyi bilsen ne bilirsin ki? O kadar da mühim bir şey değildir.

Şüphesiz ki Ara Güler olarak bir birikiminiz var.

Var Ara Güler var, kendisi kendiliğinden birikmiş. Bir şey biriksin diye kavanozun kafasını açıp da içine bir şey doldurmuyorum, dolmuşsa dolmuştur, ne yapayım ya!

Elinden tuttuğunuz, mesleği öğrettiğiniz kimler var?

Var, birkaç kişi var.

Biraz ketumsunuz bu konuda, niye?

Ne ketumu?

Yani böyle etrafımda insanlar olsun, onlara bir şey öğreteyim...

Abi bunlar indiviual (bireysel) şeylerdir. Mesela bir roman 5 kişi tarafından yazılmaz anladın mı. Foto muhabiri de öyle biridir. Salgado mesela biriyle mi çalışıyor, Josef Koudelka biriyle mi çalışıyor... Kolektif işler değildir. Sinema kolektiftir, tiyatro kolektiftir, birkaç kişiyle beraber olur. Adam gelir mesela der ki 'Bizim çocuk da büyüdü, fotoğrafa merak saldı, şunun elinden tutsana'... Gel elinden tutayım. Halbuki adam işi bilmiyor anladın mı. Bir romanı adam kendisi yazar, o zaman o adamı yalnız bırakacaksın, hür bırakacaksın ki kendi yolunu bulsun.

Gençleri nasıl buluyorsunuz?

Şimdiki gençlere bakıyorum da, üç gün sonra her şeyi biliyorum zannediyorlar... Oysa ben bu etaba gelinceye kadar, film stüdyolarında her türlü işi yaptım. A'sından başlayacaksın yapacağın işe. Fotoğrafçılar da öyle. Eline bir makine alan adam, 3 rulo film çekiyor, ertesi gün sergi açıyor. Böyle şey olmaz.

Bir de gençlere "Fotoğrafçılık bir virüstür, uzak durun" tavsiyesinde bulunmuşsunuz zamanında.

Tabi, hastalık gibi bir şey, kanser. Hastalıktır kurtulamaz, sonra insan ızdırap çeker,

Konu buraya gelmişken Türkiye'de çok sayıda genç fotoğrafçı çok da anlamlı olmayan manzara, portre ve soyut fotoğraflar çekip duruyor. Bunlara 'Etmeyin tutmayın, bu çektikleriniz fotoğraf filan değil' kim diyecek? Nereden öğrenecek bu insanlar neyin fotoğraf olduğunu?

Ben nereden öğrendim abi?

Yani sizin geçtiğiniz şeyleri geçmeleri mi gerekiyor?

Bir kere bu bir kültür olayıdır. Fotoğraf, dünyadaki sanat olayları, hepsi bir kültür olayıdır. Bizimkiler işin bu tarafı ile uğraşmıyorlar.

Peki, fotoğraf için olması gereken alt birikim ne?

Kültürdür dediğim gibi. Ama kültür nedir; adamın yaşama sistemi yok ki. Mesela, hayatın tadını almak, hayatta her şeyi yapmak ondan da bir mana çıkarmaktır. Kitap okumak, sinemaya gitmek, bütün bunlar oluyor da bunların birikimi senin kafanda ne bırakıyor. Çünkü sen aslında bir şeyi görüyorsun mesela şuradan bir şey geçiyor yok bilmem ne filan, eğer sen kompozisyon bulmazsan kati surette kompozisyon yapamayacaksın. Kompozisyon uygun olacak. O kompozisyon nereden uygun olacak; resim görmüş olacaksın, kompozisyon bileceksin falan filan.

Yani salt deklanşöre basmakla bitmiyor...

Deklanşöre bastın, onu artık kayda geçirdiğin andır. Sende resim kafanda hazırdır sen onu kaydetmek için deklanşöre basarsın. Şimdi fotoğraf makinesi orada devreye giriyor ki; hiç bir şey demek değildir. Ben sana en iyi daktiloyu alsam en güzel romanı mı yazacaksın, değil mi? O zaman Mösyö Kodak en büyük fotoğrafçı olurdu dünyada. Çünkü bütün fotoğraf makineleri Kodak'tır. Olur mu? Olmadı işte, en büyük fotoğrafçı Eugene Smith'tir, Cartier Bresson'dur ama Mösyö Kodak değildir, Mösyö Ilford değildir.

Fotoğrafın eğitiminin olabileceğine inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz?

Eğitimle bir şey öğrenebilir de her akademiden çıkan ressam mı oluyor abi? Nereden olacak yahu! Bin kişi çıkar akademiden 5 kişi ressam olur. Onlar da kendilerini ressam zannederler yutan da yutar.

Peki, sizin herhangi bir yerde hocalık, ders verme gibi bir girişiminiz oldu mu?

Ben sıkılırım böyle şeylerden, yapamam...

Denediniz mi hiç?

Hayır. Beni hoca yaptılar akademide gittim 'Hemen beni kovun' dedim. Mimar Sinan Üniversitesi'nde...

Yeni Dünya Düzeni'ne alışabildiniz mi?

Oğlum artık bütün dünyada yap işlet devret var ya; 'Al kullan at' diyor herifler, bu ekonominin çarkının dönmesini sağlıyor, bunun için sistemler ona göre kuruluyor. Hâlbuki bir Alman malı Leica evladiyelik alınıyordu, o zaman şimdi herkes karısını boşasın yeni karı alsın. İyi ananı boşayabilir misin? Anan her zaman anan olacak, bu sahte ve olmayacak bir olaydır. İnsan bir şeyi sever, bir aleti, bir tabloyu sever, alışır. Benim milyoner arkadaşlarım var, Avrupa'da mavrupa'da oturan. Herif bir otele gittiğinde yanında 2-3 sevdiği tabloyu sigortalatır götürür, sonra onları otelin odasına asar onların altında öyle oturur; o bir Renoir'dır, Cezanne'dır.

Doğduğunuz günü çok geç 30 yaşında öğrenmişsiniz?

16 Ağustos. O güne kadar doğmuş olduğumu biliyordum da ne gün filan doğduğumu bilmiyordum.

Ne burcu oluyor yani?

Aslan. Bu doğmak olayı üstüne, Hindistan'da bir falcıya gittim ben, Suna'yla. Tarihimi filan söyledim. Herif kitaplarına baktı, yıldız hesapları yaptı, bana bir harita verdi: Hayat haritası. Onu saklıyorum. Günün birinde, birine okutacağım. Haberin olsun, böyle bir harita mevcuttur ama şimdi bulamam.

Dışardan baktığınızda kendinizi nasıl görüyorsunuz? İnsanlarda genelde aksi huysuz bir insan gibi bir izlenim var, nereden kaynaklanıyor bu sizce?

Ulan enayiliğe kızıyorum da ondan. Enayi bir şey soruyor, ben de azarlıyorum o zaman o adam için aksi olmuş oluyorum anladın mı?

Çok müşkülpesent bir yapınız yok, öyle lüksmüş filan... Yattığınız yeri filan da çok önemsemiyorsunuz.

Her yerde uyurum abi. Seneler önce ilk Ağrı Dağı'na çıktığımız zaman Doğubayazıt'ta bir otelde kalıyordum, otelin alt tarafında eşekler bağlı üst tarafında böyle balkon gibi bir yer var. Aynı şekilde Pakistan'da da öyleydi. Mesela üstte 3 oda tutuyorum ortasındakinde yatıyorum, diyorum ki buraya kimseyi almayacaksın. Odada 3 yatak var, gece yarısı biri gelir yatar çünkü herif yatak kiraya verir, oda değil. Alt katta da hayvanlar bağlıdır çünkü onların sıcaklığı yukarıya sızar böylece daha sıcak olur oda.

Bir gününüz nasıl geçiyor, sabahtan başlayarak anlatır mısınız yani gün rutininiz nedir, ne yaparsınız?

Sabah kalkarım mesela, öyle erken merken de kalkmam. Traş filan olmam zaten, haftada bir traş olurum ya da olmam. Ondan sonra uzun müddet de olmayabilirim, yani keyfime bakarım eğer bir adamla da buluşmayacaksak tabii. Ondan sonra kahveye gelir bakarım. Bir sürü assignment (görev) olduğu zamanlarda eskiden benim 5 dakikam filan yoktu, şimdi rahat bir devir yaşıyorum. Paris-Match'in, Stern'in, Life'ın muhabirisin, Sunday Times'a bakıyorum her gün bilmem ne, fakslar gelir okuyamazsın bile, bir de sorulan sorulara cevap vermen lazımdır filan..

Peki, bu durumdan daha mı mutlusunuz? Yani biraz daha hayata vakit kalması anlamında söylüyorum.

Şimdi ne var biliyor musun, bir birikim var bende. O birikim yani arşivi doldurmuşum bilmem ne... Onları kitap halinde çıkarmak en mühimi. Unutma Afrodisias'ı 50 sene evvel çekmişim abi 1958'de, daha başka şeyler de var sırada...

Bu sizi çok mutlu etti değil mi?

Etti de şimdi neticesi ne olacak? Mesela kocaman kitap yapıyorsun alacağın para bir halt değil. Şu kitaba kaç para alırsın? Adam bir reklam filminde oynuyor -bir takım kıçı kırık artistler var ortada, onların aldıkları paralar hakkında bilgin var mı?

Var. İnanılmaz rakamlar.

Eee nedir? Ne biçim memleket burası be!

Gazetecilikten para kazanabildiniz mi?

Şimdi sen buradan gitmeden önce plan yapıyorsun. Pakistan'a gideceğim, oradan Afganistan'a, oradan Nepal'e Tayland falan filan. Daha Galatasaray Tosbağa Sokak'tasın, ödediğin film parası yola çıkmadan 10 bin 20 bin lira tutuyor. Daha gitmedin bir yere. Nasıl gideceksin? Ben zaten hiçbir zaman para kazanmadım ki. Gazetenin vereceği 2 bin dolar ben harcıyorum 5 bin dolar, sadece filmler için. Artı otel paraları, yemek paraları, seyahat masrafları bir de çektiğin eziyet. Bir freelance (serbest) gazeteci hiçbir zaman para kazanmaz abi. Kazansa ben kazanırdım diyorum sana.

Zaten parayla pek aranız yok gibi. Fotoğraflarınız 700 bin dolara satılmış ama 5 kuruş istememişsiniz.

Koç'un gelini Caroline Koç arkadaşımdır. Bunların bir cemiyeti var, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı, para topluyorlar fakir fukaralara falan filan. Geldi bana kahveye oturduk 'Abi bana yardım et. Bana resimlerini ver, ben onları satacağım vakfa gelir olsun'. Kaç tane resim vereyim? '15 tane ver'. Verdik gitti. Şimdi bunlar açık müzayede yapıyorlar Koç Müzesi'nde, bütün milyonerleri çağırmışlar; beni de çağırdılar. Giriş oraya 250 dolar adam başına. Ben gidemedim çünkü bizim Antalya'da İmza Günü'müz var. Zaten ben sıkılırım öyle şeylerden, öylelikle kurtulduk. Rafi Portakal koymuş 15 tane Ara Güler resmini başka hiçbir şey satılmıyor. O kadar adam toplanıyor Ara Güler'in resimlerini satın almak için. Birinci fotoğraf en ucuz satılan, kaç para biliyor musun? 40 bin YTL. Lombozdan verilen mektup resmi 85 bin YTL'ye satıldı. Ama sonradan bir gün Apple laptop lazım oldu, mümessili Koç'muş gönderdiler, o kadar işte.

Ailenizin ekonomik olanakları olmasaydı bu mesleği yapabilir miydiniz sizce?

Şimdi bu öyle bir şey ki, dikkat edersen bütün Fransız fotoğrafcıları varlıklı ailelerden gelme insanlardır; örneğin Cartier Bresson, Marc Riboud. Aşağı yukarı zengin çocuklarının oynadığı oyuncaklardır fotoğraf. Çünkü baban seni alıp da çalışmaya göndermiyor. Mektebine gidiyorsun, boş saatlerinde fotoğraf çekiyorsun veyahut çekmiyorsun. Aslında böyle olsa ne mektebe gönderirler bilmem ne gönderirler seni fabrikaya 5 kuruş pa-

ra getiresin diye. Gültekin Çizgen geldi 'Fotoğrafçı olacağım' dedi... 'Zengin çocuğu musun değil misin onu söyle' dedim. İlk cümle bu. Çünkü bu zengin veletlerinin oynadığı bir oyuncaktır.

Reklâm filminde oynama fikri nereden çıktı, sonra da pişman olmuşsunuz?

Yıllarca insanların fotoğraflarını rahat rahat çekiyordum. Reklâmdan sonra bir foto muhabirinin başına gelecek en korkunç şey başıma geldi; şöhret oldum. Çöpçüler bile tanımaya başladı. Arabaya benzin almak için gidiyorum, adam beni görünce '532' dersen sana benzin veririm diyor. Belamı buldum tabii. Bir de bu reklam filmlerini yapan bir sürü sinemacı var ortalıkta. Şimdi önüne gelen adam sinemacı, o kadar kolay mı sinemacı olmak! Nereden oluyor nasıl oluyor ya! Kim yapıyor bunları sinemacı yahu?

Ama filmlerde oynamışsınız.

Bir sürü filmde oynamışımdır. Geliyorlar abi falan filan yalvarıyorlar. Beş kuruş almamışım.

Bayağı bayağı oynadınız yani!

Tabii hem de ne kadar. Yeşim'in her filminde varım ben. Çok iyi rejisördür.

Kimlerle görüşüyorsunuz, eski arkadaşlarınızdan kimler hayatta?

Vardır, o kadar kıran düşmedi.

Akşamları nasıl geçiyor vaktiniz, ne yapıyorsunuz?

Eve gidiyorum yedi buçuk sekizde, televizyona bakarım.

Ne izliyorsunuz?

Haberleri dinlemem lazım merak da ederim zaten. Tartışma programları hoşuma gidiyor, hoşuma gidiyor dediğim; ne halt olduğumuzu öğreniyoruz bu sayede. Bir de çok güzel belgeseller oluyor.

Futbol ile aranız olmadığını biliyorum takım filan tutmuyorsunuz ama herhalde gençlik döneminde gönlünüzün kaydığı bir takım olmuştur?

Mektebin takım işte; Galatasaray. Ama şimdi hiçbir şey değildir. Şimdi Başbakan olsam bütün futbol takımlarını kapatırım.

İngilizceyi ne zaman öğrendiniz?

İngilizceyi gazetecilikten öğrendim ama bütün yazışmalarımı karım yapar, İnglizce olarak tabii.

Bir zamanlar vitray yapıyormuşsunuz.

Vitray yapmaya kalktım evin penceresine koymak için ellerimi mellerimi kestim. Bir tanesini Mustafa Pilevneli yaptı bir tanesini ben yaptım.

Yemek yapmayı bilir misiniz?

Mutfak işlerinden hiç anlamam. Yumurta bile pişiremem.

Hiç mi yemek yapmadınız yani?

Hayır, ömrümde yemek yapmadım abi. Lokantaya gider yerim. Çay pişiriyorum çünkü çayın içindeki suyu koymuştur karım, altını yakıyorum pişiyor, poşet çay kullanıyorum.

İçkiyle aranız nasıldır?

İçki her zaman içerdim. Dün (Koudelka İstanbul'da) 4 kadeh şarap içtim.

Hayatta en çok korktuğunuz şey ne?

Hayatta en çok depremden korkarım. Hiç çaresi olmayan bir felakettir. Görüyorum, fotoğraf çekiyorum; deprem mütehassısı olmuşum ben.Kaç defa depremlere gittim bilemezsin...

Son dönemde bayağı huzursuz oldunuz o zaman.

Tabii ya. Adapazarı depremine gittim, Gediz depremine gittim, çok zelzeleye gittim Varto'ya gittiğimde daha yer sarsılıyordu.

Böyle su fışkırıyordu gayzer gibi, öyle zelzeleydi Varto zelzelesi. Erzurum da öyleydi.

Ne çok sigara içermişsiniz...

Bir sürü röportajım çıktı her yerde, hatırlayamayacağım kadar çok. Kolay değil, müthiş bir stres yaşıyordum, işte o zaman sinirden sigaraya başladım. Çok mesuliyetli iş yahu. Yetişti yetişmedi, fotoğraflara ne yazacaklar, bir aksilik olmasın filan.

Ne zaman bıraktınız?

Sigarayı bırakalı 10 yıl oldu.

Babanız da çok içermiş, siz kaç paket içiyordunuz?

Günde 4 paket içiyordum "chain smoker" yani zincirleme içiyordum. Benim kıçıma pervane bağlasaydın vapur diye adaya giderdim be...

İmzanız olmuş sigara sizin. Sigaranın olmadığı hiçbir kare yok...

Evet, evet bulamazsın. Ama sigara yok artık. Sigara dışında hiçbir şey de içmedim; esrar da, pipo da. Öyle bir ara pipo içtim sonra midemi bulandırdı, ne bu böyle diye attım. Nargile de içmişimdir mesela Emirgan'a gitmişizdir iki nefes çekmişimdir.

Tiryakisi olduğunuz bir şey kaldı mı?

O tiryakilik b... bir şeydir. Şimdi hatırlamıyorum ama belki de vardır.

Herhangi bir sağlık probleminiz yok check-up'ınız daha yeni yapıldı. Allaha şükür iyisiniz, bir şikâyetiniz yok.

Şimdilik iyiyim.

Bir ara ülseriniz varmış

Geçti abi.

Bu uçak korkusu nereden çıktı?

O zamanlar uçak korkum yok, ben 1 senedir korkuyorum ulan. Helikoptere biniyorum bir şey olmuyorum ama büyük uçağa biniyorum korkuyorum. Bana ters geliyor. Bir uçağın kaç ton olduğunu bilir misin, 300 ton. 300 ton havada gidiyor, bunun içine de ben oturacağım nah otururum. Demir gidiyor 10 bin metre yukarıda ve sen içindesin düşün, yer çekimi var, kim götürüyor motor, ben o motorun içine tüküreyim.

Her kupürü, davetiyeyi saklıyorsunuz.

Şimdi başladım, evvelde başlarda yoktu. Hatırlamak için, mühim şeyleri saklarım.

Ne tür müzikler dinliyorsunuz?

Caz, Klasik Batı müziği, Türk müziği.

Sizinle yapılan ilk röportajı hatırlıyor musunuz?

Benle ilk yapılan röportaj sergiyle ilgilidir.

Bir kahverengi, bej, krem takıntınız var bu renklere daha yatkınsınız...

Evet, sarı, haki, askeri renkler. Bakma şimdi üzerimdeki gömlek mavi. Nikos gönderdi kalın tutuyor, üşümüyorum, yoksa renginden dolayı giymiyorum.

Kimlerden kazık yediniz hayatınızda?

Hiç düşünmedim, böyle bir şey aklıma gelirse söylerim. Gazete patronlarının hepsi aynı haltın soyudur. Mesela Şevket Rado'dan kazık yemişimdir. Patronum olacak o heriften anladın mı. Az paralara çalıştırmışlardır çünkü paraya ihtiyacı olmayan heriflerdik; zengin çocukları gazeteciliğe merak sarmışız diye istismar etmişlerdir bizi.

Fotoğrafını çektiğiniz insanlara karta baskı yapıp gönderirmişsiniz.

Jest işte; herif durmuş etmiş niye göndermeyeyim ki?

Askerde giydiğiniz üniformayı bile saklamışsınız...

İçine giremiyorsun zaten, sonra da güve yedi. Bir şapkası kaldı, bizim Fatih buldu da kutuya kapadı güvelenmesin diye.

Alışverişe çıkar mısınız?

Nefret ederim. Bende birtakım tertip şeyler var, mesela tweet ceket alacaksam İngiltere'den alırım, ayakkabı alırsam yine İngiltere'den alırım. Burada gidip de bir dükkândan ayakkabı almamışımdır.

Peki, o seçimde eşiniz mi yardımcı olur kendiniz mi alırsınız?

Kendim alırım benim uğraşacak vaktim yok. Gördüm mü beğendim mi alırım giderim biter. Yani gidip de gezip de bilmem ne arayamam zaten ben oynatırım ya.

Bütün bu bayıltıcı soruları Ara Güler'i tanımaları için soruyorum; kendinizde olmasaydı iyi olurdu dediğiniz bir huyunuz var mı?

Çabuk patlarım ben ve ana avrat giderim, anladın mı.

Ne durumlarda?

E işte b.. herifin biriyim ben aslında.

Estağfurullah, hiç öyle bir şey yok... Evde görmüştüm gayet güzel ilginç vinyetler çizmişsiniz zamanında. Niçin bıraktınız çizimleri?

Ha çizimler, başlamadım ki bırakayım, onları herkes çizer be. İki tane bilmem çizdik diye...

İlginç bir üslup ve denge fark ediliyordu onlarda.

Ee o kadar resim çekiyorsun, görüyorsun. O kadar ressam arkadaşların bir halt sıçramıştır; o kadar da müsaade et.

En sevdiğiniz yemek ne?

En sevdiğim ne biliyor musun; yemek değil de, lakerda çok severim. Ama lakerda lakerda olduğu zaman yenir. Zaten ben Türkiye'den başka yerde oturamam; lakerda burada var da ondan. Lakerda olmasa o zaman başka memlekette otururdum abi.

Gazete okuyor musunuz?

Gazete her sabah okurum. Bütün gazeteleri ölüm ilanlarına kadar okurum ben. Ama yine ilgilenilen şeyler vardı, mesela iktisadi enayi haberleri okumam; kriz geldi kriz gitti, krize yok bilmem ne dedi; ne halt derse desin!

Sevdiğiniz yazar?

O kadar çok var ki abi.

En çok etkilendiğiniz eser hangisi?

Ahmet Kutsi Tecer'in Köşebaşı ile Haldun Taner'in Fazilet Eczanesi eserlerinden çok etkilenmişimdir.

Ressam...

Türk olarak söyleyeyim sana Orhan Peker. Ressam olduğuna inandığım adamlar bunlar. Belki bir tane daha çıkar.

Fotoğrafçı olarak isim verebilir misiniz?

Yahu yer yer zaman zaman bir takım adamlar birden bire bir şeyler yapıyorlar; çok güzel resimler var mesela. Ben geçen gün bir jüride üyeydim, dedim ki 'Ulan ben böyle bir resim çekseydim, hayatımda bir daha resim çekmezdim, böyle bir resim hayatımda çekmedim' dedim. Burada yerli, kimdi bilmem. Burada yine bir jüri oldu, bir resimler geldi işçi resimleri, korkunç güzeldi ya. Sonra dereceye girdi, hemen İz'e kullanalım dedim üç dört tanesini.

Umut verici bir şey bu.

Tabii canım acayip şeyler görüyorsun, çok da şeyler. Ama şimdi ne oluyor biliyor musun? Bunu çekiyor herif, ne müthiş adam filan diyorsun, James Nachtwey gibi adam diyorsun. Ertesi gün kız kardeşinin resmini çekiyor, enayi bir halt. Bir bütün yok demek ki, forme olmamış. Aslında bir fotoğrafçının fotoğrafçı olduğunu anlaman 20 sene sürer. Bak Martinez diye bir sanat tarihçisi vardır -sen yazdın onu. 15 sene hiç dergiye koymadı beni, bekletti. Çoğu gazeteciliği foto muhabirliğini basamak olarak kullanarak bankada public relation manager'i (halkla ilişkiler

müdürü) olmak için kullanıyor. 20 sene geçtikten sonra aynı meslekte kaldığın zaman bu o zaman o işin eridir, o işin askeridir.

En sevdiğiniz fotoğrafınız hangisi Balıkçılar mı Tramvay mı?

Valla böyle bir şey yapmıyorum. Bu tramvayı daha çok seviyorum; Mark Riboud da Cartier Bresson da bunu sevmiştir. Negatifi yok bunun biliyorsun.

Kumkapılı Balıkçılar da fena değil kompozisyon açısından...

Tamamdır da ama maalesef bazı çok iyi resimler sadece bir karedir, düşünebiliyor musun?

Rolleicord ile çekmişsiniz değil mi?

Bak tesadüfe benim bütün iyi resimlerim Rolleicord ile çekilmiştir, bu nasıl iştir?

Yani illa Leica olmak zorunda değil.

Önemli olan makine değil, arkasındaki adamdır. İyi fotoğrafçı dikiş makinesiyle de resim çeker. İyi bir makineyle iyi fotoğrafçı olunmuyor, yani en iyi daktiloyu aldın diye büyük yazar olamazsın.

Peki bunların arasında en azından gönlünüz 'Bu bence en iyisi' demiyor mu?

Hepsini seviyorum aslında. Hepsinin bir manası var.

Çocuklarınız gibi görüyorsunuz..

Çocuklarım gibi. Yani aslında 5 bin resimle hiçbir fotoğrafçı kalmaz abicim. Guy de Maupassant 480 tane hikâye yazmıştır. Çünkü fakirdi, hiç durmadan gazeteye yazmasa aç kalıyordu. Onun için her gün yazı yazıyordu, her gün hikâye yazıyordu, bu parayla geçiniyordu. Şimdi Guy de Maupassant'ın bütün yazdıkları mühim midir? En iyi bilsen 10 tane bilirsin. Ben de Yaşar Kemal'e diyorum o kadar yırtınma, kala kala 2 tane romanla kalırsın dünyada.

Piyasaya çıktığı halde beğenmediğiniz fotoğrafınız oldu mu? Yani milletin gördüğü ama sizin içinize sinmeyen, keşke şöyle çekmeseydim dediğiniz bir kare?

Çoktur.

Mesela?

Ya bulurum, çoktur. Eski İstanbul Anıları kitabım var ya, yedi kere basıldı o. Yani şu an yedinci baskıda. O kitabın en son baskısını yaptıkları zaman 17 mi 19 tane mi resmi değiştirdim anladın mı. Çünkü kitap Ara Güler'in güzel fotoğrafları değil, İstanbul'u tarif eden güzel fotoğraflar. Şimdi orada hiç de lüzumu olmayan vapurlar ve Boğaz falan filan, hiç lüzum yok bu resme, müthiş bir resim değil, hiçbir halt değil.

İnsanların en çok sevdiği fotoğrafınız hangisi?

Bak mesela en çok beğendikleri fotoğraf iki tane iskemle, arkada gemi gidiyor. İnsanlar romantiktir, romantik olmaya çalışır anladın mı. Hep sevdalanmak ister bir türlü sevdalanamaz, çok zordur. Gelecek diye bekliyor Godot'yu.

Leica'nın 24x36'sı niçin en ideal boy?

Abi nasıl bulmuşlarsa bulmuşlar. Perfect (kusursuz) bir size'(ölçü)dır.

Çok mu dengeli?

Çok iyi bir buluş yani. Çok daha şey anlatabiliyorsun onunla. Daha Rolleiflex'te kalmış adam fotoğraf çekemedi demektir. Mesela 6x9 da iyi bir formadır. Eskilerin kullandığı makinelerde, mesela, bak o 6x9 Linof'dur.

Tercihiniz fotoğrafın siyah-beyaz mı yoksa renkli mi olması?

Yerine göre değişiyor. Bazı mevzu vardır renkliye daha güzel gider ama sağlam fotoğraf siyah-beyaz fotoğraftır. Belki alıştığımızdan dolayı öyledir. Bizim genlerimizde siyah-beyaz vardır.

Mesela siyah-beyaz Hindistan'ı biraz zor anlatır değil mi? Renkler, o karmaşa...

Tabii renkleri düşünsene, gölgesini, sarısı filan Hindistan sarıdır.

Filmleri buzdolabında saklarmışsınız.

Başka nerede saklayacaksın!

En son roll filmi ne zaman çektiniz, olmuştur bayağı değil mi?

Olmuştur.

Kim banyosunu yaptı?

Ben yaptım ben. Kendimin çok iyi laboratuvarı vardır. Ama artık, en son artık laboratuvara veriyorsun.

En son 10 sene olmuş mudur çekeli?

Belli olmaz bir şey olmuştur çekmişimdir; hatırlamıyorum anladın mı. 6x6 çekmişimdir veyahut da yanımızda yalnız o makine vardır.

Şimdi geliyorum en tartışılan mevzumuza; Siz fotoğrafı sanat olarak görmüyorsunuz...

Görmüyorum değil görmeyi istiyorum da, değil. Ne yaparsan da olmuyor.

Sanatın yalandan doğduğuna, yalan söylediğine, dünyayı tahrif ederek sunduğuna inanıyorsunuz.

Ama bunu ben söylemiyorum.

Oscar Wilde söylüyor The Decay of Lying'te (Yalanın Çöküşü) sanatın yalansız yapamayacağını...

Bir rejisörün halini düşünsene. Benimle rejisör arasındaki fark; ben etrafı gezerim, güzel kompozisyonlar görürüm, şu adam şuraya geçse diye beklerim. Tak çekerim realiteyi getirir sana gösteririm. Bu fotoğraftır. Bitti mi? Gelelim sinemacıya, kovboy filmi bu adam bunu vuracak nasıl vursun? Tren gelir, bir adam attan iner tak çeker vurur. Bir rejisör bu sahneyi kurgu olarak yapar. Oynayan artist, lokomotif yalan, hepsi yalan ne de adam ölür

fakat sen onu öyle görürsün. Her gece Hamlet ölüyor dinine yandığımın kaç tane Hamlet vardır ya! Sanat hakikaten yalandan doğar. Picasso'nun hangi resmi doğrudur; kıçı bu kadar olan kadınla, kafasız adam mı doğrudur.

Yollarınız stilleriniz çok farklı olmasına rağmen Şahin Kaygun ile çok iyi anlaşırmışsınız.

İyi çocuktu. Şahin Kaygun fotoğrafı sanat olarak yapan tek adamlardan biriydi. Çünkü öyle bir fotoğraf şey ederdi ki, aslında karıştırırdı o. Sanata daha yakındı onun yaptığı.

Aslında siz Şahin Kaygun'unkiler gibi sanat fotoğrafı olduğu belirgin işler istiyorsunuz, ikisinin birbirine geçtiği işler değil yani...

Bizimki sanata en yakın olan bir şeydir, tam manasıyla sanat olduğunu da söyleyemeyiz. Mesela Martinez -sen tanıyorsun, Martinez için Dali ressam değil illüstrasyoncudur. Abidin illüstrasyoncudur. İllüstrasyon sanat değildir, karikatür sanat değildir. Dünyada sanatı palavra olan bir Türkiye var, bir de Afrika devletleri var zaten.

Bürodaki telesekreter bandında 'Burası foto muhabiri Ara Güler'in basın telefonu' diyorsunuz.

Çünkü ben foto muhabiriyim. Ben kendimi fotoğraf sanatçısı değil, foto muhabiri saydığımdan.

Bursa'ya gittiğimizde siz "Ben foto muhabiriyim" deyince jürideki kadıncağız "Aman efendim estağfurullah" demişti.

Aslında haklı. Bizde en cahili foto muhabiri olur. Foto muhabirliğini kötü bir şey zannediyor.

Siz kendinizi foto muhabiri olarak görüyorsunuz.

Elbette. Ben foto muhabiriyim, fotoğrafçı değilim; kati surette sanatçı da değilim. Ben gördüğümü çekerim. Sanat yapmam. Çok doğal olarak, gördüğümü insanlara iletirim. Bunun adı foto muhabirliğidir.

Foto muhabiriyle fotoğrafçıyı ayıran ne?

Fotoğrafçıyla foto muhabiri çok farklıdır.

Nedir işte onu soruyorum.

Bak abi foto muhabiri, bomba patladığı zaman bombaya doğru giden adamdır. Hâlbuki fotoğrafçı bombadan kaçar gider, karısının yanına kaçar; ötekisi ölüme kaçar, kendisini tehlikeye atan adamdır, aradaki fark budur. Fotoğrafçı yoktur; benim için yalnızca foto muhabiri vardır. Foto muhabiri tarihi makinesiyle yazan adamdır. Bazıları kendine foto muhabiri diyor. Foto muhabirliği başka bir şeydir. Foto muhabiri gazeteci olan adamdan olur.

Foto muhabirine görev yüklüyorsunuz.

Tabii ki, bir foto muhabirinin işlevi yalnızca olayların gidişini izlemek değil, devrinin yaşamını, sanatını, gelenek ve göreneklerini, insanların nelerle uğraştıklarını, sevinçlerini üzüntülerini gelecek çağlara aktarmaktır.

Siz hayatınız boyunca hep bomba patladığında oraya doğru koşan adam oldunuz.

Evet öyleydim ama herkes o tarafı bilmez beni nereden tanır bilir misin? Fotoğraflarımdan tanır. Çünkü öyle fotoğraf sanatçısı, fotoğrafçı, ne sanatçısı be! Sanatçı dediğin Beethoven'dır, Mozart'tır. Mesela Sirkeci olayı, bomba patladı ben nereye gittim abi? Bombanın patladığı yere gittim. Orada resim çektim, gazetelerde çıktı. Yanımda yazar vardı, Cumhuriyet'in Yazı İşleri Müdürü 'Aman abi ben kan göremem' filan dedi gelmedi mesela. Yazarla foto muhabiri arasındaki fark budur.

Bu sizin tercihiniz olduğu için saygı duyuyorum ama elinde fotoğraf makinesi olan herkes foto muhabiri olmak zorunda mı?

Yoo.

Bombaya doğru koşmak zorunda mı kaçabilir de...

Kaçsın tabii, hayatını kurtarsın, enayi mi? Biz enayiyiz! Kaçsın gitsin sevgilisini öpsün köşe başında...

Sizin dönemle bugünkü foto muhabiri algısı farklı mı?

Bizim zamanımızda foto muhabirleri de yazarlar kadar mühim adamlardı. Bugün çaptan düşmüş heriflerdir.

Sizin zamanınızdan bu yana foto muhabirliği bir dönüşüm geçirdi yani...

Foto muhabirliği azaldı aslında. Şimdi herkes bedavadan sanatçı, bu da ancak fotoğraf ile olabilir. Çünkü fotoğraf çekiyor ya! Düğmeye basıyor sanatçı oluyor. Allah bunu gönderdi, iyi ki gönderdi yoksa dünya kurtulmayacaktı. O kadar mühim adamlar. Sokakta yürümeye korkuyorum bu mühim adamlardan birine çarparım da ayıp olur diye.

Foto muhabirliği erkek mesleği olarak mı görülüyor?

Esasında gazeteciliğin bir koludur bana sorarsan. Şimdi bir kadın gazeteci bir harbe gidemiyor, gitse bile ölür. Bilmem ne kadar koşamaz, sütre arkasına gizlenmesini bilemez, yaralanır, ölür. Yani zaten onu göndermezler. Zaten bekârları gönderirler harbe, çünkü evli adamları gönderirler de ölürse, tazminatı fazla olur.

Türk foto muhabiri ile yabancı foto muhabiri arasındaki temel fark nedir sizce?

Eğitim farkı vardır uçurumlar gibi. Ama de ki bir olay var; Dolmabahçe Sarayı'nda bilmem ne. Şimdi yazı işleri müdürü vazife verir, foto muhabirlerine der ki 'Gidin orada bilmem neyi çekin' İngiliz foto muhabiri gider Topkapı Sarayı ya da Buckingham Sarayı'na, tabii o giyinmiştir miyinmiştir neyse. Kapıdaki adam der ki; 'Yasak, yok gazetecileri içeri almıyoruz'. Bir İngiliz inanır mademki öyle istemişler der, vazgeçer ve gazeteye geri döner ve gazetede resim çıkmaz. Ama kazaen bir Türk foto muhabirini bir yere gönderirsen, o muhakkak ne yerse yer, gider onu çeker. Kapıdan kovarsan camdan girer. Çünkü vazife verilmiştir, o Türk'tür kaçmaz. Türk muhabirleri kalitesiz olmakla beraber yırtıcıdır, inatçıdır ve yapar abi. Camdan girer yine de çeker, bulanık çeker ama çeker getirir. Bir resim getirir, fenadır ama hiç zararı yok; ama ötekisi? Hiç getirmemekten iyidir abi. Onun için daha iyi gazetecidir Türk gazetecisi, gider ölür de sonra.

İzin konusuna girmişken, fotoğraf çekerken izin alınmalı mı?

İzin yok oğlum. Esasında bir fotoğrafçı kimseden de izin almaz, sonra da döver, bağırır çağırır, üzerine yürür. Cartier Bresson ya da Eugene Smith gibi bir fotoğrafçı bir anı çekiyorsa, izin alırsa an bozulur. Şimdi iki kişi oyun oynuyor onu çekeceksin; 'Müsaade eder misiniz oyun oynarken?' dersen hiç oynamaz yahut da sahte oynar, doğallığı kaybolur. Böyle bir kanun çıkardılar şimdi Birleşmiş Milletler'de dört tane salak avukat bozuntusu karar alıyor, insan haklarına bilmem ne. E o zaman dünyanın en büyük fotoğrafçısı Cartier Bresson'un çektiği bütün resimler habersizdir. O zaman biz insansız bir dünya mı çekeceğiz? Herkesten izin alarak resim mi çekilirmiş be! İki tane salak avukat bunu Birleşmiş Milletler'e kabul ettirmiş diye buna boyun mu eğecek foto muhabirleri? Bunlar avukatlıktan vazgeçsinler, foto muhabirleri daha mühimdir.

İyi bir foto muhabiri olmak için ne lazım? Alet edevat olarak sormuyorum.

Bir kere görmesini bilmek lazım. Görecek, anlayacak, değerlendirecek, 'Hadi bunun resmini çekeyim' diyecek ve ondan sonra da çekecek. Bir fotoğrafın asılması sadece düğmeye basılan bir olay değildir ki. Ama bunları kim bilir zannediyorsun ki yaşadığımız insanlar içinde? Konuş da bak.

Siz fotoğraflarınızda hikâyeciliğinizi mi sürdürüyorsunuz?

Şimdi ben -hikâye kitabımı okursan, okumuşsundur herhalde, meğerse ben hikâye yazarken bile fotoğraf çekiyormuşum mesela. Öyle oluyor, neden? Demek ki benim görüşümde öyle bir sızıntı var. Böyle sızıntılar olur ya bir yerde su gider. Ben hikâye de yazsam yine fotoğraf yazıyorum. Bir peyzaj tarif ediyorum yahut da bir dünya yaratıyorum bir dekor yapıyorum seni içinde oturtuyorum.

Bütün fotoğraflarınızda en önemli unsur insan...

Tabii insan! İnsansız bir şey olmaz. İnsanları sevmeyen insan, fotoğrafçı olamaz. Çünkü harbe giden bir adam niçin harbe gider de resim çeker? Diğer insanlara 'Böyle bir felaket var bunların peşine düşmeyin, ben sizi seviyorum sayın insanlık, lütfen bu duruma gelmeyin. Ben hayatımı sizin için tehlikeye koyuyorum,

yaralanıyorum, ölüyorum. Siz bu fotoğrafa bakarak artık bunu yapmayın bir daha' diye foto muhabiri ölür.

İlk başlarda sizin fotoğraf zihniyetinizde hep bu insan unsuru var mıydı?

Tabii. İnsansız bir şey yok ki. Dünyada bir tayyare insan için yapılır, bir yol insan için yapılır. Bir arabanın tekeri insanı bir yere götürmek üzere döner. Bütün her şey insanlar içindir. Yani bir mabet, bir cami neden yapılır; insanlar için yapılır.

Türkiye'nin bir sürü yerinde bulundunuz, sizce en güzel fotoğraf veren yeri neresi?

O, iklime ışığa göre de değişiyor. Mesela biraz evvel gösterdiğin şu sokak, şimdi bakıyorsun aynı kompozisyon değil. Dünyamızı boyayan sihir tabiatın, kozmosun kendisidir, oraya ışığı serper güzel olur, o ışığı toplar götürür, karanlık yapar başka şey olur. Yani sihirli boya her zaman var olacaktır. Bu ışıktır; zaten her şey ışıkla başlar. Kutsal kitapların da dediği gibi; Allah ışık olsun dedi, ışık oldu ve insanlar da görmeye başladı. İnsanlar da onu görünce unutmamak için duvarlara mağara resimleri çizdi, ilk avcılıklardan filan, bunlardan da sanat doğdu evladım.

Bir de günün belirli saatlerinde fotoğraf çekilmeyeceğine dair...

Çünkü olmuyor o güzel ışıklar. Mesela sabahın erken saatleri çok iyidir 9:30 10'a kadar. Ondan sonra da 5'ten sonra iyidir. Ama iklime göre de değişir. Mesela yazın ortasında saat 4 çiğ ışıktır, hâlbuki 6'da daha iyi ışıktır. Başka mevsimde 4 kapkaranlıktır. Işık mühimdir. Işık her şeydir. Işık sanatın başlangıcıdır her zaman.

"Ben ve fotoğraflarım biraz romantiğiz" demişsiniz.

Şimdi benim fotoğraflarıma ne ad verilir diye düşünürsen; romantik realist falan filan olabilirim değil mi? Bir de gerçekçiliğe romantizm katıyorsam sosyal romantik bunun gibi bir şey...

Fotoğrafı değerli kılan şey ne? Yani bir fotoğraf ne yapınca diğerlerinden daha iyi oluyor? Netlik mi mesela?

Hayır, teknik olaylar değil. Seni alıp da bir fotoğraf bir yere götürüyor mu? Sen niye bir Thomas Mann romanı okuyorsun? Sen niye bir Picasso tablosuna bakıyorsun? Onun gibi bakacaksın fotoğrafa. Sanat dediğim fotoğraftan söz ediyorum, röportaj fotoğrafı değil. Seni bir başka dünyaya götürüyor da sana bir tat veriyor mu? Sana bir düşünce açıyor mu? Sana ufukta bir yere bakmayı öğretiyor mu? İşte o fotoğraftır; ondan konuşuyorum. Sana bir şey katar. Net met filan küçük olaylar, belki de bulanıktır.

"İyi bir fotoğraf bir şeyler söylemeli" diyorsunuz. Bir sürü insan kendince bir şeyler söyleyen kareler çekiyor...

Çektikleri fotoğrafın bir şey söylediğini zannediyorlar. Kendisi biliyor, kendisi bir mana vermiş ona. Kendi zannediyor ki herkes anlıyor. Bunların çoğu aslında yaşar da, hani bunlar kuyudan su mu çekiyor fotoğraf mı çekiyor belli değildir. Belki de ızdırap çekiyordur.

Kaç fotoğraf makineniz var?

Bilmiyorum, saymadım ama 40-50 tane var.

Bunların arasında sattığınız ya da değiştirdiğiniz oldu mu?

Bir tane makinemi çaldılar Ankara'da, arabanın içinde. Öyle fotoğraf makinesi kaybettim yoksa başka bir şey kaybetmedim.

Karelerinizde en çok kullandığınız lens geniş açı. Bir şeyleri kaçırmama kaygısı mı bu?

Ya ben resimde her dünyayı toplamak istiyorum, o histir yani. Geniş açı olunca da kompozisyonu kaybediyorsun ama benim elim alıştı, gözüm alıştı, geniş açıyla iyi resim çekiyorum be.

Fotoğrafı önce beyninizde çeker sonra makineye aktarırmışsınız.

Başından beri söylüyorum ya sana en evvela kafanda kuruyorsun kompozisyonu, sonra onu da kaydetmek için makine kullanıyorsun.

Elinize aldığınız ilk günden beri kaç kere basmışsınızdır deklanşöre?

Ama çok basmışımdır.

Tahminen söyleyin.

Bende 1 milyon resim vardır. 1 milyon daha çekmişimdir yani 2-3 milyon kere deklanşöre dokunmuşumdur.

İnsanlık tarihinde en çok hangi dönemi fotoğraflamak isterdiniz?

Ben onu kaç kere düşündüm hangi asırda fotoğrafçı olsam iyi olurdu ve o fotoğrafçı da yalnız ben olsaydım. Mesela Fatih Sultan Mehmet devrinde olmak isterdim, Kanuni devrinde olmak isterdim. Mesela düşünsene İsa ile aynı devirde yaşıyorsun ve İsa'nın resimlerini çekiyorsun. Daha büyük şey olur mu ya!

Eskiden hep yanınızda fotoğraf makinesi ile dolaşırmışsınız, şimdilerde böyle bir derdinizin kalmadığı anlaşılıyor?

E ne yapayım ya bıktım.

Çekilecek yer kalmadı mı İstanbul'da?

Yer değildi ki zaten çektiğim. Hayatın parçasıydı çektiğim.

Eyüp size biraz daha sıcak geliyor.

Eyüp eskiden kalma yerlerden biri.

Sizin kafanızdaki İstanbul orada mı yaşıyor?

Biraz daha kalmıştır. Başka yerlerde de vardır mesela Sütlüce. Ama şimdi bozuldu iyice eskiden Mevlevi tekkeleri vardı. Sonra o eski yerler eskidi pisleşti.

Şimdiki aklınızla hangi mesleği yapmak isterdiniz?

Valla mimar olmak isterdim. Mimar şudur dünyanın kabuğunun üzerine plus (artı) bir şey ilave eden adamdır. Bir duvar yapmak bir sürü şey demektir. Niye bir duvar çizersin? Bir tarafı senindir bir tarafı benimdir. Orada seperasyon (ayrım) başlıyor işte, mülkiyet; işte harplerin sebepleri. Bunu mimar yapar. Bunu düşününebildin mi hiç? Düşünmemiştin değil mi? Bütün hikâye

duvar örmekle başlamıştır. Habil ile Kabil duvar içinde kavga etmiştir. O duvarı yapan adam olmak isterdim.

UNESCO'nun diplomatlık teklifini niye kabul etmediniz?

Beni almak istediler, formlarını da doldurdum. Yani neredeyse diplomat oluyordum, UNESCO'ya girecektim ama o sırada Perihan'la evlendiğim için kabul etmedim.

Perihan yabancı dil bilmediği için değil mi?

Kimden duydun yahu bunu?

Doğru değil mi?

Doğru. Lisan falan bilmezdi, zor olacaktı.

Şimdi tam 80 yaşındasınız içinizde ukde kalan, keşke yapsaydım, olsaydım dediğiniz bir şeyler kaldı mı?

Kalmıştır ama şu anda aklıma gelmiyor. Şarlo'yu Sartre'ı çekmiş olsaydım iyi olurdu. Einstein'ı çekmek iyi olurdu.

Yaşama ilişkin sordum daha çok fotoğraf gibi değil de.

Yok, şimdilik yok ama düşünsem bulurum tabii.

Niye çocuk yapmadınız?

Vallahi neden bilmiyorum ki yapmadım.

İster miydiniz peki?

Olsaydı iyi olurdu. Şimdi meydana çıkıyor; çocuk olsa miras bırakacak bir halt olurdu. Şimdi ne yapacak belki de o mirası bütün fotoğrafları kiloyla satacaktı. Düşünsene 5 kilo Ara Güler fotoğrafı, terazide tartıyor.

Fotoğraflarınız ve arşivinizle müze açma fikrinden vazgeçmişsiniz.

Kim geçti, yok canım.

Bir bürokratik engel mi...

İki katlı müzem var zaten ama private (özel) müze, benim için. Halka açayım da ne olacak?

Sizin çektiklerinizin yüzde kaçını görmüştür insanlar?

Yüzde birini bile görmemiştir.

Hakkınızda yazılan tezlerde akademisyenlerin sizi bir kalıba oturtamadıkları görülüyor ama fotoğrafa yaklaşımınız bunu sanat olarak icra eden sanatçı kardeşlerimizi pek de memnun etmiyor. Onlar da istiyorlar ki siz de onlarla aynı dili konuşun ama sizin böyle bir kalıbınız yok.

Kardeşim ben kendim için yaşıyorum, kendim için dünyaya bakıyorum, kendim için resim çekiyorum; bunlar insanlara faydalı olursa o kadar iyidir. İyi teşekkür ederiz de ben fotoğrafı kendim için çekiyorum. Bir de gazetecilik olarak çekiyorum. Elin bilmem nesi bakacak da bilmem ne diyecek diye, benim umurumda değil.

Fotoğrafta sizce kişisel üslup olur mu?

Tabii ki, üslup zaten kişiseldir be.

"Türkiye'de fotoğraf bizimle başladı" diyorsunuz, biz derken kimleri kastediyorsunuz?

Esasında dünyada olan bir şeyin buradaki devamı gibidir. Bizimle başladı diyorsam esasen gazetecilik fotoğrafçılığı bununla başladı aşağı yukarı ama daha da evveli vardır. Vardır tek tük anladın mı? Alman ajansları, gazeteleri vardır harpten resimler çekmiştir. Daha evvel de fotoğraf yoktu eskiden. Fotoğraf yokken ne oluyordu biliyor musun, ressamlar çiziyordu. İşte klişenin icadı ondandır. Sonra noktalı klişe çıkmıştır. Noktalı klişenin çıkmasıyla da fotoğraf basılabilmiştir yoksa eskiden klişeler yalnız çizgi çizerdi.

Othmar'ın size ve Türk fotoğrafına katkısı ne olmuş olabilir?

Othmar güzel romantik bir hava getirmiştir. Güzelin peşinde koşmuştur, çok güzel romantik resimler çekmiştir. Güneş ışıkları filan, ışığı hesap etmiştir.

Peki, ondan bireysel olarak etkilendiniz mi?

Tanırdım ben Othmar'ı. Buradaydı dükkânı.

Othmar Beyoğlu'nda dükkânı açtığında 3 yaşında filan oluyorsunuz.

Benim bir tane fotoğrafım var biliyor musun, yeğenimle beraber sinema oynatıyoruz. Babam çekmiştir onu; babam o fotoğrafı almıştır Othmar'a vermiştir. Othmar da onu düzeltmiştir reprodüksiyon yapmıştır, o fotoğraf odur.

Légion d'Honneur, Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü gibi ödülleri aldığınızda ne hissettiniz?

Hiçbir şey hissetmedim. Nasıl olsa bir sürü ödül alıyordum. Yalnız Cumhurbaşkanlığı ile Légion d'Honneur, biraz zor alınan ödül olduğu için tabi heyecanlanmadım da yani hoşuma gitti. Çünkü Légion d'Honneur gâvurun bana verdiği şeydir. Ama benimkinin bana vermesi çok daha mühimdir benim için. Cumhurbaşkanlığı ödülü Légion d'Honneur'den daha önemlidir benim için, benim milletimin beni takdir etmesi mühimdir, yoksa elin gâvuru vermiş ne olacak.

Ara Cafe'nin sizinle ne ilgisi var?

Ara Cafe benim kiracım gibi bir şeydir. İşte o bina babamdan kalma binadır.

Herkes size ait olduğunu zannediyor...

Ne isterse zannetsin...

Gününüzün büyük bir bölümü orada geçiyor...

Şimdi yukarıya beş kat çıkmayayım diye aşağı katta oturuyorum onun için öyle oluyor.

Size gösterilen ilgiden rahatsız mısınız? İmza istediklerinde, birlikte fotoğraf çektirdiklerinde...

Hem hoşuma gider hem angaryadır abi.

Ama kötü bir şey de değil yani.

Kötü bir şey de değil. Hani belki öyle birkaç gün kimse gelmezse de kızarım.

Sizinle iletişim kurmak isteyenler ne yapmalı?

Ara Cafe'den, gelirler beni bulurlar. Telefonum vardır telefon ederler.

(*Şişli Ermeni Mezarlığı'nın yanından geçerken*)

Bak gelecekteki adresimi öğren. Aile kabristanımız burada, 25 sene sonra burada randevu veririm, istersen gel.

Hepimiz orada buluşacağız sonuçta.

Ama bizimki Ermeni Mezarlığı.

Ya sonuçta siz o kapıdan gireceksiniz biz başka kapıdan, aynı yerde buluşacağız...

Ödül ve Nişanlar (1961-2008)

- "Master Of Leica", Almanya 1961

- British Journal Of Photography Year Book, İngiltere 1961

- Gazeteciler Cemiyeti Fotoğraf Birincisi, İstanbul 1979

- Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Basına Değerli Hizmetler Plaketi, Ankara 1981

- Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü "Türkiye'nin Yurtdışı Tanıtımına Katkılarından" dolayı, Şeref Ödülü, Ankara 1991

- İFSAK "Yılın Fotoğrafçısı Ödülü", İstanbul 1995

- İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi "1995'in Başarılı İletişimciler Ödülü", 1995

- Dünya Kitap Ödülü, İstanbul 1995

- Dünya Kardeşlik ve Evrensel Kardeşlik Barışına Çağrı Ödülü, Dünya Kardeşlik Birliği Mevlana Yüce Vakfı, İstanbul 1997

- Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi "Zirvedekiler Onur Ödülü", İstanbul 1999

- Aydın Doğan Vakfı "Görsel Sanatlar Büyük Ödülü", İstanbul 1999

- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Meslekte 50. Yıl Basın Hizmeti Ödülü, İstanbul 1999

- Türkiye'de Yüzyılın Fotoğrafçısı, İstanbul 2000

- Ermeni Patrikhanesi Liyakat Nişanı, İstanbul 2000

- "Légion d'Honneur; Officier Des Arts Et Des Lettres" Nişanı, İstanbul 2000

- Truva Kültür Sanat Ödülleri Fotoğraf Ödülü, İstanbul 2002

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2003 Japonya'da Türkiye Yılı Özel Nişanı, Tokyo 2003

- Fotoğraf Sanatı Kurumu, Fotoğrafta Elli Yıl Onur Ödülü, Ankara 2003

- Yıldız Teknik Üniversitesi Fahri Doktora Unvanı, İstanbul 2004

-Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü, Ankara 2005

- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Sanat Hizmet Ödülü, Ankara 2008

Kitaplar (1960-2008)

Öster om Eufrat
Tidens Förlag, İsveç, 1960

Nazim Hikmet: In Quest'anno 1941
Milano 1961

Young Turkey
Mariana Noris, Mead & Company, New York, 1964

Topkapı Sarayı-Sultan Portreleri
Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1967

Can Pazarı, Vay Kurban
Fikret Otyam, Doğan Yayınları, 1968

Turkei
Terra Magica, Münih, 1970

Hagia Sophia
Lord Kinross, Newsweek Books, New York, 1972

Yaratıcı Amerikalılar
Ara Güler, Amerikan Haberler Merkezi, 1975

The Splendour of Islamic Calligraphy
Thames & Hudson, Londra, 1976

Harems
Chene & Hachette, Paris, 1980

Fikret Mualla
Abidin Dino, Cem Yayınları İstanbul, 1980

Fotoğraflar
Ara Güler, Karacan Yayınları, İstanbul, 1980

Mevlana Celaleddin Rumi and the Whirling Dervishes
Talat Sait Halman-Metin And, Dost Yayınları, 1983

Bedri Rahmi
Turan Erol, Cem Yayınları, İstanbul, 1984

Mimar Sinan
Prof. Aptullah Kuran, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986

İstanbul Şarkısı
Çelik Gülersoy, İstanbul Kitaplığı, 1987

Mimar Sinan
Prof. Aptullah Kuran, Institute of Turkish Studies, Washington DC, 1987

Ara Güler'in Sinemacıları
Hill Yayınları, İstanbul, 1989

The Sixth Continent
Halikarnas Balıkçısı, Dışişleri Bakanlığı Kültür Dairesi, Ankara, 1991

Sinan: Architect of Süleyman The Magnificent and the Ottoman Golden Age
A.Romano Burelli-John Freely; Thames & Hudson, Londra ve New York, 1992, Edition Artheau Paris 1992

Living in Turkey
Stephanos Yerasimos, Thames & Hudson, Londra ve New York, 1992

Demeures Ottomans de Turquie
Stephanos Yerasimos, Albin Michel, Paris 1992

Turkish Style
Stephanos Yerasimos, Archipelago Press, Singapur, 1992

Living in Turkey
Thames and Hudson, Paris, Londra, New York, Singapur 1993

A Photographical Sketch on Lost İstanbul
Ara Güler, İstanbul 1994

Eski İstanbul Anıları
Ara Güler, Dünya Şirketler Grubu, İstanbul, 1994

Bir Devir Böyle Geçti Kalanlara Selam Olsun
Ara Güler, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1994

Yitirilmiş Renkler
Ara Güler, Dünya Şirketler Grubu, İstanbul, 1995

Vanished Colours,
Ara Güler, Dünya Şirketler Grubu, İstanbul, 1995

Yüzlerinde Yeryüzü
Ana Yayıncılık, İstanbul, 1995

Babil'den Sonra Yaşayacağız
Ara Güler, Aras Yayınları, İstanbul, 1996

The Ends of the Earth
Robert D. Kaplan, Vintage, 1997

Rethinking Modernity and National Identity in Turkey
Sibel Bozdogan-Resat Kasaba, University of Washington Press, 1997

Contemporary Turkish Writers
Louis Mitler, Routledge Curzon, 1997

Ara Güler'e Saygı
İlker Maga, YGS Yayınları, İstanbul, 1998

Turkish Coast
Metin Demirsar, Insight Guide 1998

Ara Güler'in Koleksiyonundan Seçmeler: "Sevgili Dostum Ara'ya"
Kitap ve Sergi Katoloğu, YKY, İstanbul, 2000

The Rough Guide to Turkey
Rosie Ayliffe-Marc Dubin, Rough Guides Ltd, 2000

Pakistan
Tony Holliday, Insight Guide, 2000

Istanbul Boy Middle School Years: The Autobiography of Aziz Nesin
Joseph S. Jacobson, Southmoor Studios, 2000

Turkey Unveiled
Hugh Pope-Nicole Pope, The Overlook Press, 2000

Turkey Today
Marvine Howe, Westview Press, 2000

Turkey Handbook
Dominic Whiting, Footprint Handbooks, 2000

Architecture and Identity
Chris Abel, Avon Books, 2000

Bak Bir Varmış Bir Yokmuş: İmparatorluktan Cumhuriyete İstanbul
National Geographic 2000

İstanbul Des Djinns
Edition Fata Morgana, Montpellier, Fransa, 2001

Paper Before Print
Jonathan Bloom, Yale University Press, 2001

İstanbul Des Djinns
Enis Batur, Lükseation, Edition Fata Morgana, Fransa, 2002

Screen World
John Willis-Tom Lynch, Applause Boks, 2002

İstanbul'un Son Şairi Ara Güler
Enis Batur, YKY, İstanbul, 2002

Yeryüzünde Yedi İz
Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002

100 Yüz-Türk Yazar Portreleri
YKY, İstanbul, 2002

Yoldaşımız At
Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, YKY, İstanbul, 2003

Western Humanities
Roy Matthews-Dewitt Platt, McGraw-Hill, 2003

Demir Yol Tren Çağı: Iron Track Age of the Train
Yapı Kredi Yayınları, 2003

Retrospektif–50 Yıl Fotojurnalizm
YGS Yayınları, İstanbul, Bremen 2004

Alabalıktan Zarganaya Türkiye Balıkları
Ali Pasiner, Yapı Kredi Yayınları, 2004

The Western Shores of Turkey
John Freely, Tauris Parke Paperbacks, 2004

Time Out Film Guide
John Pym, Time Out Guides, 2005

Ara Güler
Antartist Yayınları, İstanbul 2005

Bali and Lombok
Francis Dorai, Insight Guides, 2006

Ara'dan Yetmişyedi Yıl Geçti
Fotoğrafevi Yayınları, İstanbul 2006

Tales from the Expat Harem
Anastasia M. Ashman, Seal Pres, 2006

Beyaz Güvercinli Adam
Fotoğrafevi, İstanbul 2007

Turkey
Verity Campbell, Lonely Planet Publications, 2007

İstanbul-Eyewitness Travel Guides
DK Publishing 2007

Rick Steves' İstanbul
Rick Steves-Lale Surmen, Avalon Travel Publishing, 2007

Osman's Dream the History of the Ottoman Empire
Caroline Finkel, Basic Books, 2007

Imperial İstanbul
Jane Taylor, Tauris Publishers, 2007

Notebooks
Tennessee Williams, Yale University Pres, 2007

Les Grands Photographes de Magnum
Hachette 2007

İstanbul
Virginia Maxwell, Lonely Planet 2008

Call of Aphrodisias
Ara Güler, Yapı Kredi Yayınları, Aralık 2008

Afrodisias Çığlığı
Ara Güler, Yapı Kredi Yayınları, Aralık 2008

Sergiler (1965-2008)

Üç Fotoğrafçının Gözüyle Türkiye
Ara Güler-Fikret Otyam-Ozan Sağdıç,
T.C. Dışişleri Bakanlığı Düzenlemesi, Almanya, Aralık 1964; İtalya, Şubat 1965; Fransa, Nisan 1965

1.Kişisel Sergi
Robert Koleji Sergi Salonu, Mayıs 1966

Sheldon Art Gallery
Sürekli Sergiye katılım, Nebraska Üniversitesi Koleksiyonu, Nebraska, 1966

Osaka Dünya Fuarı - Türkiye Pavyonu
Ara Güler, Mimar Ragıp Buluç ve Orhan Peker, Osaka, Mart 1970

2.Kişisel Sergi
Amerikan Haberler Merkezi, İstanbul, 1972

3.Kişisel Sergi "Fotoğraflar"
Amerikan Haberler Merkezi, İstanbul ve Ankara, 1972

4.Kişisel Sergi
Amerikan Kültür Merkezi, Ankara, Ekim 1972

5.Kişisel Sergi "Mimar Sinan"
T.C. Dışişleri Bakanlığı Düzenlemesi, Arap Ülkeleri, Avrupa ve Afrika, 1972-1973

6.Kişisel Sergi
İstanbul, Ekim 1973

Ara Güler - Kamil Şükun Sergisi
Drugstore, İstanbul, 1974

7.Kişisel Sergisi
Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu, İstanbul, 1974

8.Kişisel Sergisi "Yaratıcı Amerikalılar"
Amerikan Haberler Merkezi, İstanbul, Ankara, İzmir, 1975

Yaratıcı Amerikalılar
The American Center Lahor, Şubat 1977, Karaçi, Mart 1977

10.Kişisel Sergi "İnsanların Dünyasından"
Yapı Kredi Sergi Salonu, Eylül 1977

11.Kişisel Sergi
Artizan Sanat Galerisi, Ankara, Nisan 1978

12.Kişisel Sergi
Kunstgalerie Turkei, Stuttgart, Şubat 1980

La Religion dans le Bassin Mediterraneen
6emes Journees internationales de la Photo et de L'Audiovisuel, Salle des Rencontres, Hotel de Ville, Montpellier, Mayıs 1985

13.Kişisel Sergi
Akbank Sanat Galerisi, İstanbul 1985

Tskuba Dünya Fuarı
Tokyo, Mart 1985

Eye Gallery
Ara Güler - Sharon Guynap - Sarkis Baharoğlu, San Francisco, Haziran 1986

14.Kişisel Sergi "Mimar Sinan"
American Architectural Foundation & Turkish Studies Institut Düzenlemesi, Amerikan Mimarlar Odası, Washington D.C. Ocak 1987

Bu Dünya Böyle Dünya
Ara Güler - Coşkun Aral, Basın Müzesi, İstanbul, Mayıs 1988

Sadan Arl Verden
Ara Güler - Coşkun Aral, Odense ve Kopenhag, Ekim - Kasım 1988

Sadan Arl Varden
Ara Güler - Coşkun Aral, Amos Andersen Galerisi, Helsinki, Nisan 1989

15.Kişisel Sergi " Ara Güler'in Sinemacıları"
8.Uluslararası Film Festivali, İstanbul, Nisan 1989

16.Kişisel Sergi "Klasik Devir, 1950–1971"
Basın Müzesi, İstanbul, Haziran 1989

Ara Güler'in Sinemacıları
Galeri Kare, İstanbul, 1989

"Mimar Sinan"
T.C. Kültür Merkezi, Ankara, 1990

17.Kişisel Sergi
Ayşe Takı Galerisi, İstanbul, Şubat 1990

Ara Güler'in Sinemacıları
Palais Rohan, Strasbourg, Şubat 1990

18.Kişisel Sergi
İngiliz Kültür Merkezi 1990

19.Kişisel Sergi
Bursa, Aralık 1990

20.Kişisel Sergi "Ara Güler'in Gözüyle Strasbourg"
Strasbourgh Belediyesi, Ekim 1991

21.Kişisel Sergi "Mimar Sinan"
The Marmara Oteli Sergi Salonu, İstanbul, Eylül 1992

Mimar Sinan
Expo-1992, Sevilla, 1992

Ara Güler'in Sinemacıları
Ankara Uluslararası Film Festivali, Ankara, Mart 1993

22.Kişisel Sergi "Bitmeyen Röportaj İstanbul"
Tarih Vakfı Düzenlemesi, Sandoz Galerisi, İstanbul, Nisan 1993

23.Kişisel Sergi
Fransız Kültür Merkezi, Ankara 1993

24.Kişisel Sergi "Image de Tuquie"
Bibliotheque E. Triolet-Aragon Salonu, Argenteuil, 1993

25.Kişisel Sergi
Landesmuseum, Düsseldorf, Nisan 1995

Bu Dünya Böyle Dünya
Ara Güler - Coşkun Aral, Milli Reasürans Galerisi, İstanbul, 1996

26.Kişisel Sergi: " Ara Güler, İstanbul'a Bakış 1950-1990"
Una Volta Kültür Merkezi Bastia, Korsika, Aralık 1997

Jacques Prevert Galerie de l'nstitut Françaises
İstanbul, Nisan 1997

Selanik'te Sergi
Ağustos 1997

27. Kişisel Sergi: "Ara Güler'in Klasikleri"
Pamukbank Fotoğraf Galerisi, İstanbul, Şubat 1998

28.Kişisel Sergi: "Ara Güler Haliç Sergisi"
Worpswede, Almanya, Mart 1999

29.Kişisel Sergi: "Ara Güler, Eski İstanbul Fotoğrafları"
Umag (Uğur Mumcu Sanat Galerisi) Araştırmacı Gazetecilik Vakfı, Ankara, Aralık 1999

30. Kişisel Sergi: "Viyana Manzaraları"
Interkult Theater, Ocak 2000

31.Kişisel Sergi: "Ara Güler'in Fotoğrafları"
Hanesburg, Almanya, Şubat 2000

Karma Sergi: "Les Villes Chantees"
Biaritz, Fransa, Mayıs 2000

Ara Güler'in Koleksiyonundan Seçmeler: "Sevgili Dostum Ara'ya"
YKB, Galatasaray, İstanbul, Ocak 2001

32.Kişisel Sergi: "Ara Güler'den Usta Portreleri"
Galerist Galerisi, İstanbul, Ocak 2001

33.Kişisel Sergi
İzmir-Türk Amerikan Derneği, İzmir, Ocak 2001

34.Kişisel Sergi: "Ara Güler'in Nostaljisi"
Tropeninstitut Galerie, Amsterdam, Hollanda, Nisan 2001

35.Kişisel Sergi: "Ara Güler'in İstanbul'u"
Huckleberry Gallery, Londra, Eylül 2001

36.Kişisel Sergi
Galerie de Chateau D'eau, Toulouse Feurier, Fransa, 2002

Ara Güler Fotoğraf Sergisi
Uludağ Üniversitesi, Bursa, Haziran 2002

37.Kişisel Sergi: "100 Yüz Sanatçı Portreleri Sergisi"
Yapı Kredi Sanat Galerisi Sermet Çifter Kütüphane Salonu, İstanbul, Kasım 2002

'100 Yüz' sergisi
Yapı Kredi Kültür Merkezi, İstanbul, Aralık 2002

38.Kişisel Sergi: "Ara Güler Klasikleri"
İstanbul Fotoğraf Merkezi, İstanbul, Nisan 2003

39.Kişisel Sergi: "Ara Güler Klasikleri"
Diyarbakır Sanat Merkezi, Diyarbakır, 2003

Karma Sergi: "Üç Fotoğrafçı Sergisi", Ara Güler, Jeny Schatzberg, Şakir Eczacı-başı,
Derimod Sanat Galerisi, Nisan 2003

40.Kişisel Sergi: "Ara Güler Fotografien Von 1950 -1994"
Fotografie Forum International, Frankfurt, Almanya, Haziran 2003

Sebastiao Salgado-Ara Güler
Yapı Kredi Kültür Merkezi, İstanbul, Şubat 2004

Zaman Diyaframı-50 yıl Fotojurnalizm
Bremen Şehir Galerisi, Bremen, Şubat 2004

2005 Koleksiyon Sergisi
İstanbul Fotoğraf Merkezi, Mayıs 2005

Yunanistan Fotoğrafçılar Cemiyeti Sergisi
Atina, Haziran 2005

Ara'dan Yetmişyedi Yıl Geçti
Fotoğrafevi, İstanbul, Ağustos 2005

Arada Sırada 10
Ara Kafe, İstanbul, Ekim 2005

Ara'dan Seçmeler
Bursa Büyükşehir Belediyesi 16.Fotoğraf Günleri, Bursa, Kasım 2006

Ara'dan Yetmişyedi Yıl Geçti
Rusya Federasyonu Ulusal Fotoğraf Merkezi, St. Petersburg, Mart 2006

İstanbul Fotoğrafları Sergisi,
Avrupa Komisyonu Charlemagne Binası, Brüksel, Ekim 2006

41.Kişisel Sergi
Ege Üniversitesi Sanat Galerisi, İzmir, Nisan 2007

Ara Güler Klasikleri
Edirne Fotoğraf Sanatı Derneği, Edirne, Ekim 2007

Magnum Fotoğrafları ile Türkiye
İstanbul Modern Fotoğraf Galerisi, Mayıs 2007

Gözlerinizi Işığa Açın
Ege Üniversitesi Kampüs Kültür Merkezi Sanat Galerisi, İzmir, Mayıs 2007

Yüzler
Türk-Yunan Dostluğu Festivali, Antalya, Haziran 2007

Tarihi Zeytinyağı Fabrikası'nda Ara Güler
18. Burhaniye-Ören Turizm, Kültür ve Sanat Festivali, Balıkesir, Temmuz 2007

Ara'dan Seçmeler
Gaziantep 2. Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali, Gaziantep, Eylül 2007

L'Altra İstanbul
Ara Güler, Erdal Yazıcı, Kutup Dalgakıran, Coşkun Aşar ve Ercan Arslan
Ara Pacis-Fotografevi sergisi, Roma, Kasım 2007

Alınteri,
Zafer Çarsışı, Ankara, Aralık 2007

42.Kişisel Sergi
American University, Mısır Kahire, Nisan 2008

İstanbullu
Mac Art Gallery, İstanbul, Nisan 2008

AFSAD 7.Fotoğraf Sempozyumu-Belgesel Fotoğraf Buluşması
Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi, Ankara Mayıs 2008

İstanbul'da Alın Teri
Taksim Metrosu, İstanbul Nisan 2008

Tezler (1984-1999)

Fotoğraf ve Ara Güler
Hazırlayan: Hakan Mahmut Negiş,
Süleyman Demirel Üniversitesi G.S.F, Grafik Bölümü, Seminer Çalışması, Isparta, 1999.

Ara Güler
Hazırlayan: Rosa Bucher,
Münih Üniversitesi, Almanya, 1999

Dünyada ve Türkiye'de Belgesel ve Haber Fotoğrafının Temelleri, Örnek Olay: Ara Güler
Hazırlayan: Şeyda Sever,
Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Sinema Bölümü, Ankara, 1998

Fotoğrafçılığın Gelişimi ve Ara Güler
Hazırlayan: İbrahim Öğretmen,
Dokuz Eylül Üniversitesi G.S.F. Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü, İzmir, 1984

Kaynakça

Ara Güler ile Yapılan Görüşmeler

19 Ekim 2007
8 Aralık 2007
17 Aralık 2007
18 Aralık 2007
25 Aralık 2007
22 Ocak 2008
28 Ocak 2008
29 Ocak 2008
30 Ocak 2008
4 Nisan 2008
5 Nisan 2008
23 Nisan 2008
5 Haziran 2008
9 Ağustos 2008
30 Ağustos 2008
11 Ekim 2008
12 Ekim 2008
17 Ekim 2008
22 Ekim 2008
17 Kasım 2008
25 Aralık 2008
26 Aralık 2008
27 Aralık 2008
17 Ocak 2009
30 Ocak 2009
4 Nisan 2009
11 Nisan 2009
16 Mayıs 2009

Arşiv

Yeni İstanbul, Günaydın, Son Havadis, Yeni Ortam, Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet Hayat, BYEGM Ayın Tarihi (1947-2009)

Kitap-Tez-Makale-Haber

1915 olayları hukuki açıdan soykırım değil, İstanbul Üniversitesi Haber Ajansı Bülteni, 15 Mart 2006
27 yıl önce çekilen ilk fotoğraf, Hürriyet Gazetesi, 28 Ağustos 1984
44 yıl geç kalan itiraflar, Star Gazetesi, 10 Ağustos 2008
46 lensmen all set for seven-day assignment, New SundayTimes, 26 Ağustos 1990
6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler; Fahri Çoker Arşivi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Eylül 2005
77 yaşındayım hayata hala doymadım, Sabah Gazetesi, 14 Ağustos 2005
A.J. Devlin-N.M. Tischler, The Selected Letters of Tennessee Williams, New Directions Publishing Corporation, Kasım 2004
A.Sami Cansu, Üsküdar faciası, Milliyet Blog, 6 Mart 2007
Abdurrahman Antakyalı, Ara Güler Röportajı, Fotomuhabiri, 12 Kasım 2005
Abidin Dino, Mimar Sinan'a yakışır anıt-kitap, Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ağustos 1992
Abidin Dino-Ara Güler, Fikret Mualla, Cem Yayınları, İstanbul 1980
Adalet Ağaoğlu, Kendisi Olmak, Milliyet Sanat, Sayı:378, 15 Şubat 1996
Adnan Bostancıoğlu, İstanbul'un Belleği: Ara Güler, Skylife, Ekim 1995
Adnan Keskin-Ahmet Kıvanç, Hortumcuya af Özal'dan miras, Radikal Gazetesi, 17 Haziran 2004
Ahmet Özyurt, Ara Güler, Refo Fotoğraf Sanatı Dergisi, Haziran 1989
Ahmet Tolgay, EOKA gerçeği, Kıbrıs Gazetesi, 1 Nisan 2006
Akın Kurtoğlu, Boğaziçi Köprüsü ve İETT, WowTurkey, 2 Mart 2005
Alberto Modiano, Ara Güler'den yitirilmiş renklerin kenti İstanbul, Tiryaki Dergisi, Kasım-Aralık 1995
Alberto Modiano, Türkiye'de Fotoğraf Yayıncılığı, Cumhuriyet Kitap, 23 Mayıs 1995
Alden Whitman, Henry R. Luce, Creator of Time-Life Magazine Empire, The New York Times Gazetesi, 1 Mart 1967
Alev Coşkun, 27 Mayıs ve Gençlik, Cumhuriyet Gazetesi, 27 Mayıs 2004
Alpay Kabacalı, Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1990
Alpay Kabacalı, Tarihin görsel anlatımı, Cumhuriyet Gazetesi, 4 Haziran 1990
Altan Öymen, Bu olay unutulmamalı, Radikal Gazetesi, 7 Eylül 2006
Altan Öymen, Değişim Yılları, Doğan Kitapçılık Istanbul, 2004
Altın Deklanşör Ara Güler, Cosmopolitan, Sayı: 11, 1990
Amelia French-Atilla Toptaş, Photographer Güler in search of obscure, Dateline, 18 Kasım 1989

Anadolu'nun Sesi, BYEGM, Sayı: 166, Mayıs 2000
Ara Guler Prominent Photographer, The Armenian Reporter, 13 Haziran 1974
Ara Güler beynelmilel sergiye kabul edildi, Hürriyet Gazetesi, 21 Eylül 1966
Ara Güler Erdonezya'da, Ekonomik Bülten, Ağustos 1990
Ara Güler ilk sergisini açıyor, Yeni Ortam, 11 Eylül 1972
Ara Güler İstanbul ve Bremen'de, Agos Gazetesi, 13 Şubat 2004
Ara Güler ve Coşkun Aral'dan ortak bir fotoğraf sergisi, Vizyon, Şubat 1996
Ara Güler ve insan, Meydan Dergisi, Sayı: 69, 10 Mayıs 1966
Ara Güler, Babil'den Sonra Yaşayacağız, Aras Yayınları, İstanbul 1996
Ara Güler, Bertrand Russell öldü, Hürriyet Gazetesi, 5 Şubat 1970
Ara Güler, Bıçaksız Ameliyatlar, Güneş Gazetesi, 6 Aralık 1987
Ara Güler, Bir Yaratıcı Amerikalımı Kaybettim, Gösteri Dergisi, Ağustos 1981
Ara Güler, Fotoğraf gerçeğin dışına çıkmamalı, Hürriyet Gösteri, Mayıs 1989
Ara Güler, Hindistan Bilmecesi, Milliyet Gazetesi, 1 Kasım 1984
Ara Güler, Kelle Avcıları, Sabah Gazetesi, 21 Ekim 1990
Ara Güler, Kim Dergisi, 5 Aralık 1960
Ara Güler, Orkestra Dergisi, 1973
Ara Güler, Patates, Pırasa ve Fotoğraf, Gösteri Dergisi, 27 Temmuz 1991
Ara Güler, Şahin Kaygun Sergisinin düşündürdükleri, Hürriyet Gazetesi, 14 Mart 1984
Ara Güler, Yankı Dergisi, 7 Haziran 1971
Ara Güler, Yeditepe Dergisi, sayı:162, Ekim 1969
Ara Güler'den bir başyapıt daha, Dünya-Kitap, 7 Temmuz 1995
Ara Güler'in dünya çapında bir başarısı, Yeni İstanbul, 19 Kasım 1960
Ara Güler'in Fotoğraf Günleri Açış Bildirisi, Hürriyet Gösteri, Aralık 1988
Ara Güler'in Fotoğraf Sergisi, Sesimiz, Sayı 40, Aralık 1972
Ara Güler'in ilk 10'u, Yeni Yüzyıl, 12 Mart 1995
Ara Güler'in İstanbul'u, ONEP Sağlık ve Esletik Dergisi, Mayıs 2000
Ara Güler'in Salgadoları, Finansal Forum Gazetesi, 1 Ocak 2004
Ara Güler'in Sergisi, Cumhuriyet Gazetesi, 6 Mayıs 1966
Ara Güler'in Yaratıcı Amerikalıları, Hürriyet Gösteri, Şubat 1989
Ara Güler'in yeni çalışması, Akşam Gazetesi, 29 Temmuz 1970
Ara Güler'le söyleşiden, İFSAK Dergisi, Kasım 1990
Ara Güler's İstanbul depicted in magnificent vanished Colours, Turkish Daily News, 2 Ağustos 1995
Ara Güler-Ayşegül Dora, Filistin Ordusu'nun Komando Kızları, Günaydın Gazetesi, 28 Temmuz 1970
Ara Güler'in Yaratıcı Amerikalıları, Sergi Broşürü, İstanbul, Nisan 1975
Ara Güler-Lütfü Akdoğan-Orhan Tahsin, Afrika Boynuzu, Tercüman Gazetesi, 6 Ağustos 1978
Ara Güler-Oğuz Akkan, Türklerin Anayurdunda, Hürriyet Gazetesi, 20 Haziran 1980
Ara Güler-Orhan Tahsin, Bıçaksız Ameliyatlar, Tercüman Gazetesi, 13 Şubat 1978
Ara Güler-Orhan Tahsin, Sıcak Asya, Tercüman Gazetesi, 12 Nisan 1978
Ara-Güler-Ayşegül Dora-Perihan Kuturman, İran Sarayı'nda 15 Gün, Hürriyet Gazetesi, 12 Ocak 1969
Aramis Kalay, "Biz tarihçiyiz görsel tarih yazıyoruz", Dekorasyon Dergisi, Sayı 70, Mayıs 1995
Armen Aroyan, Eight Hundreds thousand slides, Armenian International Magazine, Sayı: 9, Kasım 1993
Arnold Joseph Toynbee, Turkey: A Past and a Future, Hodder & Stoughton, 1917
Artun Ünsal, Beyoğlu'nda Beyoğlu'nu Konuşmak, Salı Toplantıları 2000-2001, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002
Aslı Kayabal, İstanbul zehirli bir kavanoz, Tempo Dergisi, 21 Nisan 1993
Aslıhan A. Karataş, Kiliseleri birleştirme hayalleriyle geldiler, Yeni Şafak Gazetesi, 28 Kasım 2006
Atatürk ve Spor, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 2006
Avni Özgürel, Bir silahşorun ölümü, Radikal Gazetesi, 3 Haziran 2001
Avni Özgürel, Hazan ve yıkım yılları, Radikal Gazetesi, 29 Ağustos 2004
Aydın Boysan, Besleme basın, Akşam Gazetesi, 28 Ekim 2001
Ayşe Karabat, Ortadoğu'nun kader savaşı, NTV-MSNBC, 5 Haziran 2002
Azer Bortaçina, Bay Deklanşör, Milliyet Gazetesi, 31 Ekim 2000

Azer Bortaçina, Tutkulu Kalemşörler/Yalçın bir gazeteci, Milliyet Gazetesi, 27 Haziran 2000
B.Özdoğan-A.Oğuz, Sinema Söyleşileri 2006, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2007
Balık Ustasının Vasiyeti, Milliyet Gazetesi, 26 Şubat 2004
Baran Tuncer, Osman Okyar'ı uğurladık, Radikal Gazetesi, 21 Nisan 2002
Bedii Faik Akın, Matbuat Basın Derken, Doğan Kitapçılık, Mayıs 2001
Bedir Acar, Görsel tarih yazıyorum, Milli Gazete, 23 Ocak 1995
Belgeci Fotoğrafçılığın Büyük Ustası: Ara Güler, Genç Boyut, Sayı:3, Mayıs 1993
Belleklerdeki İstanbul: Arnavutköy, Fatih, Gaziosmanpaşa, Moda, Tarih Vakfı, 30 Mart 2006
Ben Bir foto muhabiriyim, Gökkuşağı Dergisi, Aralık 1987
Bir görsel tarih yazarı, Nokta Dergisi, 12 Haziran 1988
Bir mekâna sevdalanmak, Elele Dergisi, Aralık 1988
Bir Usta 25 Usta, Milliyet Gazetesi, 24 Ocak 2001
Bir zamanlar İstanbul, Hürriyet Gazetesi, 3 Ağustos 1997
Bob Gunsolley, Smile You May Be on Distinguished Visitor's Film, The Sioux City Journal, 1 Temmuz 1974
Bu Dünya Başka Dünya, Güneş Gazetesi, 19 Kasım 1988
Bu Dünya Böyle Dünya, Skylife, Şubat 1996
Burçak Evren, Ara Güler'le bir konuşma, Yeni Ortam Gazetesi, 2 Mayıs 1975
Burçak Evren, Nisan Ayının Foloğraf Sergileri, Yeni Ortam Gazetesi, 25 Nisan 1975
Burçak Evren, Türk fotoğraf sanatının geri kalmasının nedenleri, Yeni Ortam Gazetesi, 4 Ekim 1974
Bünyamin Çelebi, Bir Öfkeli Adam: Ara Güler, İstanbul Dergisi, Sayı 32, Ocak 2000
Cahid Albayrak, Büyük bir boşluk dolacak, Balıkesir Birlik Gazetesi, 9 Ekim 1976
Celal Başlangıç, Ara'dan geçen 77 yıl, Radikal Gazetesi, 15 Ağustos 2005
Celia Sandys, Chasing Churchill: The Travels of Winston Churchill, Carroll & Graf, Eylül 2004
Cem Fakir, Üsküdar Vapuru Belgeseli, NTV, Nisan 2002
Cemal Süreya, Politika Gazetesi, 25 Haziran 1976
Cemal Ünlü, Git Zaman Gel Zaman-Fonograf-Gramofon-Taş Plak, Pan Yayıncılık, İstanbul 2004
Cengiz Alpman, Konduya af çıkıyor, erken seçim kapıda, Kenthaber, 6 Aralık 2005
Cengiz Cırım, II. Dünya Savaşı, Hacettepe Üniversitesi, Tarih Bölümü, Seminerler Dizisi, 2004
Central Intelligence Agency-CIA, Noah's Ark and Mt. Ararat, FOIA Declassified Documents, 2 Temmuz 1994
Charlie Chaplin'i de ihbar etti, Akşam Gazetesi, 30 Eylül 2003
Comedian Bob Hope dies, BBC News, 29 Temmuz 2003
Coşkun Çokyiğit, İstanbul Bir Gezegendi, Dünden Bugüne Tercüman, 11 Temmuz 2003
Cumhuriyet Gazetesi, 13 Ağustos 1964
Cumhuriyet'in Aile Albümleri, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998
Çağatay Karaçizmeli, Ara Güler ile 'Sinemacıları' üstüne, Hürriyet Gösteri, Şubat 1990
Çetin Altan, Ara Güler, Coşkun, Komet, Sabah Gazetesi, 6 Temmuz 1995
Çetin Yetkin, Siyasal İktidar Sanata Karşı, Bilgi Yayınevi, 1970
Çiğdem Özenen, İlk foloğrafları, Kapris Dergisi, Haziran 1990
Çiğdem Özüer, Ünlülerin fotoğrafları, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Nisan 1989
Dali Dolu Salvador, Tempo Dergisi, 14 Ağustos 1988
Dalida Özatay, Tarihin siyah-beyaz tanığı, Akşam Gazetesi, 26 Eylül 2004
De l'autre cote du miroir, Contreplongee, Şubat 1990
Demet Elkâtip, İşte Bu Bizim Dünyamız, Milliyet Sanat, Sayı:378, 15 Şubat 1996
Derya Sazak, "Bu adam", Milliyet Gazetesi, 15 Nisan 2006
Derya Yüksek, Bizler görsel tarihi yazıyoruz, Büyük Kulüp Dergisi, Mayıs-Haziran 2004
Dilek Güven, 6-7 Eylül Olayları; Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Ağustos 2005
Doğan Hızlan, Ara'yı bile çıldırttılar, Hürriyet Gazetesi, 12 Kasım 2003
Doğan Hızlan, Beyoğlu deli saraylıya benzer, Hürriyet Gazetesi, 14 Ocak 1991
Doğan Hızlan, Düzyazı Ayracı, Yapı Kredi Yayınları, Temmuz 2001
Doğan Hızlan, Fotoğraflarda Sinan, Hürriyet Gazetesi, 10 Ağustos 1992
Doğan Hızlan, İstanbul'un Geçmişi, Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 1995

Doğan Hızlan, Ömrümde dia seyretmeye gitmedim, Cumhuriyet Gazetesi, 7 Nisan 1972
Doğan Hızlan, Tosbağa Sokağı'na bir isim önerisi, Hürriyet Gazetesi, 25 Haziran 2000
Doğan Hızlan, Unutmak istediğim günlerin kitabı 6-7 Eylül Olayları, Hürriyet Gazetesi, 10 Eylül 2005
Doğan Kemancı, Gerçekçi Türk Fotoğrafının Büyük Ustası Ara Güler, Ufuklar Dergisi, 6 Nisan 1981
Doğan Uluç, Ara Güler'in Yavuz filmi ABD TV'sinde, Hürriyet Gazetesi, 16 Kasım 1981
Doğan Uluç, Atatürk arayışı, Hürriyet Gazetesi, 27 Temmuz 1998
Don Romeo de la fotografia, Liberation, 28 Kasım 1990
Dr. Zühal Özel, Fotoğraf Akımları İçinde Gerçekliğin Sunumu, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Fotoğrafçılık ve Grafik Anabilim Dalı, 2005
Dr.Doğan Kaya, Aşık Veysel Hayatı-Sanatı-Şiirleri-Türküleri, İstanbul, 2000
Dursun Gürlek, İstanbul'da Çınar Vak'aları, Türk Edebiyatı Dergisi, Mart 2004
Dünya Fotoğraf Tarihi'ne Türkiye'den Bir Fotoğrafçının Adı Yazıldı, Tercüman, 25 Şubat 1973
Dünyanın 7 yıldızından biri Türk, Milliyet, 3 Mart 1962
Dünyanın görsel tarihini yazıyoruz, Dünya Gazetesi, 6 Ocak 1989
Dünyayı çerçevenin içinden izliyorum, Hürriyet Kelebek, 29 Kasım 1988
Efnan Atmaca, Kayserili Elia Kazan 94 yıllık filmi bitirdi, Akşam Gazetesi, 30 Eylül 2003
Eisentrager Exhibit at Sheldon, Lincoln Journal Star, 11 Eylül 1966
Elia Kazan'a iade-i itibar, Radikal Gazetesi, 18 Ocak 1999
Elyesa Bazna, Ankara Casusu Çiçero, Karizma Yayınevi, İstanbul 2000
Elyesa Bazna, German Spy Cicero in War, Dies, New York Times, 25 Aralık 1970
Elyesa Bazna, I Was Cicero, Harper & Row, New York 1962
Emin Nedret İşli, 1954 yangını, Kapalıçarşı Dergisi, Sayı 2, 2002
Emre Kongar, İmparatorluktan günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1995
Engin Özendes, Böyle geçti bir devir, Yeni Yüzyıl Gazetesi, 20 Şubat 1995
Engin Özendes, Fotoğrafçının deli saraylısı, Yeni Yüzyıl Gazetesi, 15 Haziran 1995
Engin Özendes, Yüzlerinde yeryüzü, Yeni Yüzyıl Gazetesi, 1 Şubat 1996
Enis Batur, Ara Güler'den klişe bozucu bir film; Yavuz, Cumhuriyet Gazetesi, 3 Haziran 2001
Ercan Yazgan, Ben her şeye dört köşe bakarım, Cumhuriyet Gazetesi, 6 Ekim 1988
Erkin Usman, Türkiye'nin Çankaya Sancıları, Yeni Asır Gazetesi, 25 Ekim 2006
Ersoy Taşdemirci, "Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 10, 2001
Exhibition, The Sun, 24 Şubat 1977
Fahir Aksoy, Bir Fotoğraf sanatçısı: Ara Güler, Yeditepe Dergisi, Temmuz 1960
Fahir Armaoğlu, 20. yüzyıl Siyasi Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1987
Faruk Bildirici-Süleyman Demirkan, 12 Eylül'ün sessiz generaline veda, Hürriyet, 6 Ekim 2005
Fatih Özgüven, Türk'ün Holivut'la imtihanı, Radikal Gazetesi, 30 Mayıs 2002
Fatma Çakıcı, Dünyadaki bütün iyi fotoğrafçılar gazetecidir, Yankı Dergisi, 14-20 Eylül 1987
Fatma Küçükkurt-Levent Yaylagül, Sinemanın Gizli Kahramanları: Sinema Makinistleri, Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler Konferansı'na Sunulan Bildiri, Bahçeşehir Üniversitesi, 1 Haziran 2003
Fatma Şenden, Boz Mehmet'i Anlamak, Ürün dergisi, Sayı 7, Eylül-Ekim 2000
Ferit Edgü, Ara Güler, Vizon Gazete, Mayıs 1980
Fikret Adil, Ara Güler, Son Havadis, 29 Mart 1962
Fikret Mualla'ya sahip çıkmakta çok geç kaldık, Milliyet Gazetesi, 19 Ocak 1972
Fikret Otyam, Evladum Ara, Antalya Gazetesi, 19 Ağustos 1995
Fikret Otyam, Fransız basınında çıkan bir eleştiri, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Haziran 1972
Fikret Otyam-Ara Güler-Orhan Peker, Can Pazarı, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Ekim 1968
Fotoğraf Açık Oturumu, Gerçek Sinema Dergisi, Sayı:1 Ekim 1973
Fotoğraf değil ızdırap çekiyorlar, Nokta Dergisi, 6 Ekim 1991
Fotoğrafçı bir sanatçı, fotoğraf da bir sanattır, Yeni Ortam, 11 Mayıs 1973
Fotoğrafın Yalanı Yok, Cumhuriyet Gazetesi, 6 Ocak 1990
Füsun Saka, Fotoğraf yaşamın karelerde donmasıyla doğuyor, Ekonomik Bülten, Temmuz 1990
Gelecek Yüzyılın Adamı İshak Alaton, Gülçin Tahiroğlu, Platin Dergisi, Şubat 2007
Gerçeğin ta kendisi, İletim İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Dergisi, Kasım 1989

Gerçekçi bir sanatçı: Ara Güler, Tercüman Gazetesi, 27 Temmuz 1981
Gıyasettin Aytaş, Ahmet Kutsi Tecer ve Tiyatro Edebiyatımıza Katkısı, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Sayı 2, 2003
Gila Benmayor, Onassis'in meşhur yatının bir günlük kirası 100 bin Euro, Hürriyet, 24 Ekim 2004
Giovanni Scognamillo, Cadde-i Kebir'de Sinema, Metis Yayınları, Temmuz 1991
Gökşin Sipahioğlu, Picasso'nun evinde ilk Türk gazetecisi, Yeni Gazete, 20 Haziran 1971
Görsel tarihi fotoğraflarla yazan muhabir: Ara Güler, Güneş Gazetesi, 6 Mayıs 1990
Gravürün Türkiye serüveni, Gazete Kadıköy, 26 Ocak 2008
Gül Azer Roman, Dünyayı dört köşe görüyorum, Milliyet Gazetesi, 30 Ocak 1986
Güler 2160 kare film çekti, Cumhuriyet Gazetesi, 22 Ocak 1996
Gülseren Ramazanoğlu, Aphrodisias, Hilton Turkey Magazine, Sayı 105, 1996
Gültekin Çizgen, Josef Koudelka İstanbul'da, Cumhuriyet Gazetesi, 17 Eylül 1985
Gültekin Çizgen, Siyah-Beyaz 15 Türk fotoğrafı üzerine düşünceler, Sanat Olayı, Aralık 1981
Gültekin Çizgen, Türkiye'de sayıları az da olsa bir fotoğraf sanatçıları kadrosu yetişti, Milliyet Sanat Dergisi, 2 Kasım 1973
Gültekin Çizgen, Yabancı kadroların fotoğraflarını izlerken, Sanat Olayı, Ekim 1987
Günaydın Pazar, Sayı 25, 25 Mayıs 1969
Güneş Karabuda, Zaman Bahçesinden Portreler, Yapı Kredi Yayınları, 2001
Güngör Uras, Taşkent, Şahenk, Karamehmet ve de şimdi "Koç'lar", Milliyet Gazetesi, 10 Mayıs 2005
Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir (Who's Who in Turkey) 1989, Profesyonel İletişim Organizasyon, İstanbul 1989
Hakan Sonok, Ara Güler'in Sinemacıları, Video Haber, Mayıs 1989
Hakkı Devrim, Ankara Mahalle Kahvesi, Radikal Gazetesi, 20 Mart 2002
Haldun Taner, Fazilet Eczanesi, Bilgi Yayınevi, Ekim 1994
Halit Çapın, Meydanların en birincisi.., Takvim Gazetesi, 10 Temmuz 2004
Haluk Çobanoğlu, Bir Ara Güler fotoğrafı neyi anlatır? Bilişim Dergisi, Haziran-Eylül 2004
Haluk Dağ, Ara Güler'in yarım asırlık fotojurnalizm yolculuğu, Sanat Dünyamız, Bahar 2005
Haluk Dağ, Yavuz'un acıklı hikâyesinin şiirini yazdım, Akşamlık, 4 Nisan 2003
Hamdy Bey et Osgan Efendi, Le Tumulus de Nemroud-Dagh: Voyage, Description, Inscriptions avec Plans et Photographles, Imp. F. Lceffler, Constantinople, 1883
Harun Karakuş, Sinema dünyanın en ciddi işidir, Beyazperde Dergisi, 4 Şubat 1990
Hasan Pulur, "Sihrî" dedelik olmasa da "ırkî" dedelik var..,, Milliyet Gazetesi, 22 Kasım 2007
Hasan Pulur, 6-7 Eylül"ü biz yaşadık..., Milliyet Gazetesi 7-8 Eylül 2005
Hayatın en yakınına giden adamlardan biriyim, Elele, Kasım 1990
Hedda Morrison, Jungle Journeys in Sarawak, National Geographic Magazine, Mayıs 1956
Helena Smith, Passionate and previously unseen love letter among mementoes of golden Greek, The Guardian, 6 Ekim 2006
Her şeye yarar hiçbir şeye yaramaz, Şık Gazete, 15 Kasım 1971
Hıfzı Topuz, Fikret Mualla Anılar, Resimler, Mektuplar, Everest Yayınları, İstanbul 2005
Hulki Aktunç, Ara Baba'nın Bakışı, Aydınlık Dergisi, 13 Mayıs 1993
Huysuz Foto Muhabir Ara Güler, İndeks İçerik-İletişim Danışmanlık, 2003
Hülya Okur, Türkiye'yi dünyaya açan adam: Ara Güler, Gaziantep Olay Haber, 6 Kasım 2007
Irwin'in foyası, Hürriyet Gazetesi, 14 Ağustos 1984
İ.Doğan-N.Dilek, 6. Paul Ayasofya'da dua etmişti, Aksiyon Dergisi, Sayı: 625, 27 Kasım 2006
İdil Gürsel, Halikarnas Balıkçısı'na 18 yıllık sansür, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Kasım 1989
İhsan Yılmaz, Ustanın objektifinden Edebiyatımızın 100 Yüz'ü, Hürriyet Gazetesi, 29 Kasım 2002
İki Usta Ara Güler-Şahin Kaygun "Fotoğraf'ı konuştu, Hürriyet Gösteri, Eylül 1984
İlker Maga, Ara Güler/İnsansız Anı Olmaz, YGS Yayınları, İstanbul 2005
İstanbul fotoğrafçısından bitmeyen röportaj, Cumhuriyet Gazetesi, 26 Nisan 1993
İstanbul'un değişen renkleri, Hürriyet Gazetesi, 23 Mart 2006
Jan Devletoğlu, 67'deki Papa Depremi.., Vatan Gazetesi, 28 Kasım 2006
Joan Kem Arkan, A lifelong Love Affair, Hilton Turkey Magazine, Sayı 105, 1996
John Russell, Art: "The Age of Sultan Suleyman", The New York Times, 26 Ocak 1987
Kayıhan Güven, Vakit: Zamanla Yarışan Gazete, Cumhuriyet Gazetesi, 11 Ocak 1992

Kazım Taşkent, Yaşadığım Günler, Binbirdirek Matbaacılık, İstanbul 1980
Kazım Zaim, Ara Güler ustayla söyleşi, Gösteri Dergisi, Aralık 1994
Kemal Bek, Al İşte İstanbul, Yazko Edebiyat, Eylül 1981
Kiraz Perinçek, Büyük insanlıktan kareler, Aydınlık Dergisi, 22 Şubat 2004
Komünistler AKM'yi yakmış, Radikal Gazetesi, 28 Mart 2007
L. Fritz Gruber, Ara Güler Sergisi Açılış Konuşması, 14 Mart 1995, Düsseldorf
Les stars de Ara Guler, Dernières Nouvelles d'Alsace, 23 Şubat 1990
Levon Keshishian, Armenian World, The Armenian Observer, 12 Haziran 1974
Leyla Erduran, Dustin Hoffman, Milliyet Gazetesi, 6 Haziran 1976
Leyla Öktü, Bir Usta: Ara Güler, Podyum Dergisi, 15 Nisan-15 Mayıs 1993
M.Ali Kışlalı, İnsanlar, Yankı Dergisi, 2–8 Ekim 1972
M.Ali Kışlalı, İşadamı siyasette, Radikal Gazetesi, 15 Mayıs 2001
M.Ethem Alkan, Fotoğraf küçük sanat mıdır?, Yeni Ortam Gazetesi, 27 Mayıs 1973
M.Mesut Uyanık, Türkiye Cumhuriyeti 80 Yıl Kronolojisi, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2003
M.Yaşar Durukan, 1960'lara dergiler 'Yön' verdi, Aksiyon Dergisi, Sayı: 500, 5 Temmuz 2004
M.Yaşar Durukan, İki şehri bombalardan Leica'lar kurtardı, Turkuaz, Sayı: 148, 13 Şubat 2005
M.Yaşar Durukan, O fotoğrafın hikâyesi, Aksiyon Dergisi Sayı: 492, Mayıs 2004
Mark Simon, Ara Güler: Reality, History and Lost İstanbul, Photo District News, Ağustos 1995
Mayda Saris, İzi Kalır Hatıraların, Aras Yayıncılık, İstanbul Ekim 2007
Mayda Saris, Yarım Asrın Hikâyesi, Agos Gazetesi, 7 Ocak 2005
Mehmed Kemal, Ara Güler ve Picasso, Gösteri Dergisi, Nisan 1981
Mehmet Aka, Güler: Fotoğraf sanat değildir, Seyhan Gazetesi, 1-15 Haziran 1993
Mehmet Bahadır, Kıbrıs'ta katliamlar, Rüstem Yayınevi, Lefkoşa, 2001
Mehmet Barlas, Ara Güler'le geçen bir Pazar günü, Sabah Gazetesi, 8 Nisan 2005
Mehmet Barlas-Ara Güler, Terkedilmişler, Cumhuriyet Gazetesi, 20 Aralık 1973
Mehmet Baydur, Külyutmaz Bellek, Dünya Aktüel, 23 Nisan 1995
Mehmet Baydur, Neye Yarar, Cumhuriyet Gazetesi, 14 Ocak 1996
Mehmet Bayhan, Ara Güler'den bir zamanların İstanbul'u, Milliyet Sanat Dergisi, 15 Nisan 1993
Mehmet Esatoğlu, Tarihi deklanşörle yazanlar, Evrensel Gazetesi, 21 Şubat 1996
Mehmet Gündem, Gayrimüslim vatan şehitleri, Milliyet Gazetesi, 2 Mart 2005
Mehmet Rıfat Yeğen, Vak'a-yı vakvakiye'nin tek canlı tanığına testere müdahalesi, Zaman-Pazar, Sayı: 56, 23 Aralık 2007
Meliha Okur, THY Papa fırsatını iyi kullansın, Sabah Gazetesi, 28 Kasım 2006
Meltem Türköz, Harvesting images accumulating history, Turkish Daily News, 7 Ağustos 1992
Memet Fuat, Aydınlar Sözlüğü, Adam Yayınları, İstanbul 2001
Memet Fuat, Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, Adam Yayınları, 1997
Memet Fuat, Yüzlerinde Yeryüzü, Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ocak 1996
Merih Akoğul, Anı Yakalamak, Geniş Açı Dergisi, Eylül-Ekim 2000
Mert Ali Başarır, Fotoğraf yalan konuşmaz, Aktüel Dergisi Sayı 213, 3-9 Ağustos 1995
Metin Aydoğan, Türkiye Üzerine Notlar 1923-2005, Umay Yayınları, Temmuz 2005
Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi, MİT Müsteşarlığı, Ankara, Ocak 2002
Mimar Sinan 400 yıl sonra Yeni Dünya'yı boşuna gezmiş olacak, Cumhuriyet Gazelesi, 8 Mayıs 1987
Mine Baysan, Eski fotoğraflar duygulandırmıyor, Sabah Gazetesi, 8 Temmuz 2000
Muammer Demirel, Birinci Dünya Harbinde Erzurum ve Çevresinde Ermeni Hareketleri (1914-1918), Ankara 1996
Murat Aydın, AB-APO kıskacındaki darağacı, Aksiyon Dergisi Sayı: 389, 20 Mayıs 2002
Murat Bardakçı, Ruslar Hüseyin'in babasını Ortaköy'den kaçıracaklardı, Hürriyet, 7 Şubat 1999
Murat İpek, Sanat Sahtekârlıktır, Dünya Gazetesi, 8 Ağustos 1992
Murat Metinsoy, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, Homer Kitabevi, İstanbul 2007
Murat Ural, İkinci kurşun gazeteci için, Cumhuriyet Dergi, 25 Şubat 1996
Müjgan Cunbur, Atatürk Döneminde Kadın Eğitimi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 23, Cilt: VIII, Mart 1992
Mümtaz Sosyal, Bulmaca, Milliyet Gazetesi, 9 Mayıs 1984

Müşerref Dokumacı, Yavuz Ve Midilli Kruvazörleri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen–Edebiyat Fakültesi, Çanakkale, Ocak 2003
Müşerref Hekimoğlu, Başkent Günleri, Cumhuriyet Gazetesi, 29 Kasım 1988
Müşerref Hekimoğlu, Estetiksizliğin Estetiği, Cumhuriyet Gazetesi, 3 Şubat 1995
Müşerref Hekimoğlu, Hepsine selam olsun, Cumhuriyet Dergi, 19 Şubat 1995
Nadir Ede, Ara Güler'le söyleşi, Fotoğraf Dergisi, Sayı:49, Haziran-Temmuz 2003
Nail Güreli, DP'den AKP'ye, basından medyaya, Milliyet Gazetesi, 21 Şubat 2007
Natasha Curry, Capturing Turkey, Turkish Times, 19 Şubat 1990
Nazim Hikmet, In Quest'anno 1941, Lerici Editori, Milano 1961
Nebil Özgentürk, 50 yıl böyle geçti, Sabah Pazar, 16 Temmuz 1995
Nebil Özgentürk, Bir Yudum İnsan-5 Ara Güler, Boyut Yayın Grubu
Nedim Şener, Uzanlar: Bir Korku İmparatorluğu'nun Çöküşü, Güncel Yayıncılık, İstanbul Mart 2004
Neil Tweedie-Peter Day, Envoy's singing valet was Nazi spy, The Daily Telegraph, 22 Mayıs 2003
Nevzat Üstün, Ara Güler'e 6 soru, Sözcü Dergisi, 23 Aralık 1960
Nicholas Gage, Greek Fire: The Story of Maria Callas and Aristotle Onassis, Knopf, Ekim 2000
Nick Redfern, Strange Secrets: Real Government Files on the Unknown, Paraview Pocket Books, Mayıs 2003
Nicolas Monceau, Ara Güler, Qantara, Sayı: 48, Yaz 2003
Nihal Yazan, Fotoğraf Yalan Söylemez, VIP Dergisi, Sayı 3, 2003
Nihat Akyunak Otobiyografisi, Sanat Çervesi Dergisi, Sayı:39, Ocak 1982
Nilay Karman, Anket Defteri Ara Güler, Cumhuriyet Dergi, 20 Ağustos 1989
Nilgün Cerrahoğlu, Aynanın İçindekiler: Ara Güler, Milliyet Gazetesi, 16 Mayıs 1999
Nilüfer Güngörmüş-Manuel Çıtak, Ermeniler, Güneş Gazetesi, 10 Aralık 1990
Nimet Arzık, Mister Şah, Ankara Dergisi, Temmuz 1971
Nimet Tuna, ...Ve İnsan Fotoğrafı Yarattı, Somut, 8 Nisan 1983
Nora Şeni, Eğer Seni Unutursam İstanbul, Kitap Yayınevi, Şubat 2008
Nuh'un Gemisi'ni Ağrı'da arayanlar, Evrensel Gazetesi, 12 Eylül 2006
Nuri İyem, Ara Güler'in fotoğrafta yeni bir eğilimi, Yeditepe Dergisi, 16-30 Haziran 1962
Nuri İyem, Fotoğraf sergileri, Yeditepe Dergisi, Sayı 127, Kasım 1966
Olkan Özyurt, Ara Güler'e paha biçmek mümkün mü?, Radikal Gazetesi, 23 Mart 2004
Olkan Özyurt, Ara'nın sansürlenen filmi, Radikal Gazetesi, 6 Ağustos 2001
Olkan Özyurt, Sanattan önemli şeyler var, Radikal Gazetesi, 22 Ocak 2001
On beş az, daha çok fotoğraf, Cumhuriyet Gazetesi, 12 Şubat 2004
Onat Kutlar, Ara Güler'in fotoğrafları, Yeni Ortam Gazetesi, 10 Ekim 1972
Onat Kutlar, Ara'nın Sinan'ın düşündürdükleri, Milliyet Sanat Dergisi, 1 Ekim 1992
Onat Kutlar, Çağdaş Marco Polo, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Haziran 1993
Onat Kutlar, Milliyet Sanat Dergisi, 13 Mayıs 1977
One Man's Day, The Guide, Sayı: 20, Ocak-Şubat 1995
Onlarınki müzede, bizimki jilet oldu, Tempo Dergisi, 14 Ocak 2003
Orhan Alkaya, Mevcudu biraz daha temiz tutalım, Radikal Gazetesi, 1 Nisan 2007
Orhan Duru, Ara Güler, Milliyet Sanat Dergisi, 7 Şubat 1975
Orhan Duru, Ara Güler'in Başına Gelmeyen Kalmadı, Milliyet Gazetesi, 21 Ağustos 1971
Orhan Duru, Kendi resmini çeken fotoğrafçı, Yeni Yüzyıl, 26 Ekim 1995
Orhan Koloğlu, 6-7 Eylül Gecesi, Milliyet Gazetesi, 3 Eylül 200
Orhan Tahsin-Ara Güler, Bıçaksız Ameliyat, Tercüman Gazetesi, 13 Şubat 1978
Orhan Tahsin-Ara Güler, Sıcak Asya, Tercüman Gazetesi, 12 Nisan 1978
Osman Akkuşak, Şevket Rado-Türkan Rado, Yeni Şafak Gazetesi, 11 Mart 2007
Osman Öndeş, Refah'ı Kim Batırdı? Denizler Kitabevi, 2006
Osman S. Arolat, İşte bu bizim insanlarımız, Dünya, 22 Şubat 1996
Oya Ayman, Ara Güler'in Sinemacıları, Güneş Gazetesi, 30 Kasım 1989
Oya Ayman, Fotoğraf bilimin yan dalıdır, Güneş Gazetesi, 16 Aralık 1986
Öge Demirkan, Life ikinci kez kapandı, Sabah Gazetesi, 7 Mayıs 2000
Önder Şahin, Büyük Türk Girişimcisi Nuri Demirağ, UTED Dergisi, Ağustos 2006
Önemli olan hikâyeyi bulup çıkartmak, Cumhuriyet Gazetesi, 16 Temmuz 1995

Özcan Yurdalan, Belgesel Fotoğraf ve Fotoröportaj, Agora kitaplığı, 2007
Özdemir İnce, Demir Özlü'nün mektubu ve aynasız tarih, Hürriyet Gazetesi, 20 Kasım 2007
Özlem Bağcı, "Ozan Sağdıç ile Birlikte", Fotoğrafya Dergisi, Sayı 10
Özlem Şentürk, Seyirci koltuğunda sahne tozu, Hürriyet Gazetesi, 21 Şubat 1999
Perihan Sarıöz, İstanbul Paris İstanbul, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2000
Pınar Çelikel, Sebastiao Salgado, Ara Güler Koleksiyonu, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2004
Picasso ile Bir Konuşma, Yeditepe Dergisi, Mayıs 1973
Picasso'nun kabul ettiği ilk Türk sanatçısı, Cumhuriyet Gazetesi, 15 Mayıs 1971
Pierre Assouline, Yüzyılın Gözü: Henri Cartier-Bresson, YGS Yayınları, Ekim 2007
Portre Ustası Ara Güler'in Portresi, Arkitekt Dergisi, Sayı:6 1993
Prof. Ahmet Öner Gezgin, Cumhuriyet'ten Günümüze Fotoğrafi, Fotoğrafya, Sayı 4, Aralık 1995
Prof. Dr. Ahmet Özgiray, Arnold J. Toynbee ve James Bryce'nin Hazırladığı "Treatment of the Armenians in the Ottoman Empire (1915-1916)" Adlı Kitap Üzerine, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 53, Cilt: XVIII, Temmuz 2002
Prof. Dr. Aptullah Kuran, Mimar Sinan, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1986
Prof. Dr. Emre Kongar, Azgelişmişliğin Ahlakı (Ahlaksızlığı), Cumhuriyet Gazetesi, 9 Temmuz 2007
Prof. Dr. Hasan Köni, Yazı Devriminin Önemi Üzerine, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 21, Cilt: VII, Temmuz 1991
Prof. Dr. İsmet Giritli, Harf İnkılâbı ve Atatürk, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 13, Cilt V, Kasım 1988
Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, 2. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin dış siyaseti, Türk Solu, 17 Aralık 2007
Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Harf İnkilabı, Dil Devrimi'nin 70. Yıl Dönümü dolayısıyla, 26 Eylül 1998 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'ında yaptığı konuşma metni
Prof. Kerim Silivri, 1 Nisan 1948 Akademi Yangınına Dair, Sanat Çevresi, Sayı:53, Mart 1983
Prof. M.Şehmus Güzel, Abidin Dino ile Fikret Mualla, Sanat Eleştirisi, 8 Eylül 2008
R. Sertaç Kayserilioğlu, Dersaadet'ten İstanbul'a Tramvay, İETT Tarihi Dizileri, İstanbul 1998
Rahati Başar, Ankara'daki adamımız piyano Türk uşağı ise dosya çalıyordu, Hürriyel, 23 Mayıs 2003
Rainer K.Lampien, Ihmisia eleman nayttamolla, Kamera, 11 Mart 1989
Refik Durbaş, Gazeteciye heyecan yakışmaz, Yeni yüzyıl, 13 Ekim 1996
Refik Erduran, İblisler, Azizler, Kadınlar; Bir Tuhaf Adamın Anıları, Dünya Yayınları, Nisan 2005
Rıfat Ababay, Babamın yasağı beni fotoğrafçı yaptı, Şey Dergisi, 10 Ağustos 1982
Richard Clogg, Politics and the Academy: Arnold Toynbee and the Koraes Chair, King's College (University of London), Centre of Contemporary Greek Studies, Routledge, 1986
Richard Wires, The Cicero Spy Affair, Praeger, Connecticut 1999
S. Sabri Kürkçüoğlu, Türkiye'de Yüzyılın Fotoğrafçısı: Ara Güler, Mayıs 2002
Sadan er verden, Politiken, 12 Kasım 1988
Sadun Tanju, Bırakın Sevelim Yaşamı, Cumhuriyet Gazetesi, 21 Nisan 1975
Sadun Tanju, Kahramanın Ölümü, Cumhuriyet Gazetesi, 12 Temmuz 1975
Sadun Tanju-Ara Güler, Miho Gibi Bir Adam, Hürriyet Gazetesi, 1 Ekim 1978
Salah Birsel, İnsanlar, Cumhuriyet Dergi, 13 Kasım 1988
Sami Kohen, Papa'dan Beklenen, Milliyet Gazetesi, 28 Kasım 2006
Samih Rifat, Akla Kara Arası, Yapı Kredi Yayınları, Eylül 2002
Samih Rifat, Ara Güler ve "Allah", Yeni Düşün Dergisi, Temmuz 1988
Samih Rifat, Ara Güler'i iyi tanır mısınız?, Cumhuriyet Gazetesi, 20 Şubat 1990
Samih Rifat, Nemrut Tanrıların Dağı, Turizmde Focus, Ocak 1986
Samih Rifat, Sevgili Dostum Ara'ya, Yapı Kredi Yayınları, Aralık 2000
Sanat Kitabı yayımı henüz bir dar boğazdadır, Cumhuriyet Gazetesi, 15 Ocak 1977
Secret plot to catch out Nazi spy, BBC News, 1 Nisan 2005
Seda Turgut, Belgesel fotoğraf duayeni, Akşam Gazetesi, 25 Ocak 2004
Sedef Kabaş, Sesli Düşünenler, Doğan Kitapçılık, Haziran 2003
Sedef Kabaş, Zamanı Dize Getirenler, Doğan Kitapçılık, Haziran 2005
Selahattin Yalçın, Türkiye'yi Tanıtanlar, Peron Magazin, Mart 1988
Selmi Andak, Ara Güler ve Fotoğrafları, Cumhuriyet Gazetesi, 25 Eylül 1972

Selmi Andak, Ara Güler'in Yeni Sergisinin Konusu Yaratıcı Amerikalılar, Cumhuriyet, 19 Nisan 1975
Sema Aslan, 50 yılın tanıklığı, Milliyet Gazetesi, 10 Temmuz 2001
Semih İnceöz, İktidar hırsı köprüleri attırdı, Aksiyon Dergisi, Sayı: 117, 1 Mart 1997
Sennur Sezer, Edebiyat bir avuç güzel insanın işi, Evrensel Gazetesi, 11 Haziran 1995
Sennur Sezer, Objektif ve insan dramı, Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ekim 1972
Serpil Yılmaz, Ara Güler, Bentley'den kazandı, Milliyet Gazetesi, 1 Ocak 2004
Sevilay Koçoğlu, Fotoğrafın doktoru Ara Güler, Cumhuriyet Gazetesi, 8 Haziran 2004
Sevilay Nihan, Ben Fotoğraf Çekiyorum, EuroClub Dergisi, Sayı: 11, Eylül 1988
Seyit Ali Ak, Ara Güler ile Devr-i Alem, Hürriyet Gösteri, Mayıs 1984
Seyit Ali Ak, Ara Güler'e Sorular, Sanat Çevresi, Eylül 1983
Seyit Ali Ak, Bir ömürlük fotoğraf tutkusu, Hürriyet Gazetesi, 13 Mayıs 1988
Seyit Ali Ak, Bu dünya böyle dünya, Gösteri Temmuz 1988
Seyit Ali Ak, Fotoğraf Sergisi Afişlerimiz, İFSAK Sinema Fotoğraf Dergisi, Ocak 1987
Seyit Nezir, Ara Güler: Devrimizin görsel tarihini yazıyorum, Broy, Şubat 1990
Seyyit Nezir,"Fotoğraf dünyayı öylece gösterirken orada senden iz bırakır" Hedef Sağlık, Mayıs 2000
Sezer Tansuğ, Fotoğrafın 150. yılında, Vizon Dergisi, Mayıs 1989
Shiv Sharma, Photos tinged with bring artist fame, Saudi Gazete, 30 Mayıs 1976
Sibel Kilimci, Resmi çıkmış dünya, Aktüel Dergisi, Şubat 1996
Silhouettes of a Vanishing City, Time Dergisi, 17 Ekim 1994
Sinan Brüksel'de, Toplum Dergisi, Sayı 9, 2 Haziran 1972
Sinan Özedincik, Dünyaya açılan Objektif, Fiesta Dergisi, 6 Mart 1994
Sinan, Focus Dergisi, Şubat 1996
Skylife, Florya Köşkü, Kasım 2004
Soeharto to receive 45 leading photographers, The Jakarta Post, 28 Ağustos 1989
Sol Günlük Siyasi Gazete, 9 Ekim 2006
Son Günlerde, Vizon Dergisi, Ocak 1987
Soner Yalçın, Fransa'da düşkünler evinde son bulan sıra dışı bir hayat, Hürriyet, 22 Temmuz 2007
Steven Sora, Relics From Noah's Ark to the Shroud of Turin, Wiley, Ocak 2005,
Suat Taşpınar, Vera gibi yaşamak, Vera gibi ölmek, Radikal Gazetesi, 10 Haziran 2003
Suat Türker, Türkiye'de Fotoğraf Sanatı, Milliyet Sanat Dergisi, 6 Ekim 1972
Suavi Sonar, Cannes'ın Son Çıplakları, Hayat Dergisi, 7 Haziran 1957, Sayı:35
Suna Aktaş, Nuh ondan sorulur, Radikal Gazetesi, 30 Temmuz 2001
Sunay Akın, Sürekli bir barışa inanmak, Milliyet Sanat, Sayı:378, 15 Şubat 1996
Sunay Akın, Şiirde çıkan fotoğraflar, Milliyet Sanat, Sayı:311, 15 Şubat 1993
Şakir Süter, Rakıya İndirim, Akşam Gazetesi, 27 Ekim 2003
Şenay Ordu, Prenses Leyla'nın ölümü sürpriz değil, Hürriyet Gazelesi, 17 Haziran 2001
Şevket Çizmeli, Menderes, Demokrasi Yıldızı?, Arkadaş Yayınevi, Eylül 2007
Şükran Özkaya, Adım Adım 27 Mayıs, İleri Yayınları, 2005
Şükrü Andaç, Dijitale karşıyım, Milliyet Business, 16 Ocak 2005
Şükrü M. Elekdağ, 'Mavi Kitap' ve Türk-Ermeni sorunu, Radikal Gazetesi, 8 Aralık 2006
Tamer Çağlayan, Fotoğrafa adanmış bir hayat: Ara Güler, Yazın Dergisi, Mayıs 2003
Taner Gezer, Görün de dünyanın halini anlayın, Cumhuriyet Gazetesi, 14 Şubat 1996
Tanju Akerson, Amerikalılar Mimar Sinan'la tanıştı, Cumhuriyet Gazetesi, 29 Ocak 1987
Tarık Bağdat, Üsküdar Vapuru faciasının 49. yılı, Kocaeli Gazetesi, 2 Mart 2007
Tarık Dursun K., Ara Güler'i Torunuma Verdim! , Yeni Yüzyıl Gazetesi, 16 Mayıs 1995
Tayfun Özel, "Capa kumarda kaybetmeseydi Magnum olmayacaktı", İfsak Fotoğraf ve Sinema Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1986
Tekin Sönmez, Amerika'da Süleyman Kanuni Devri, Gösteri Dergisi, Haziran 1987
Tennessee Williams, Notebooks, Yale University Press, Ocak 2007
Tuba Özden, Sana bugün maziden baktım ey İstanbul, Aksiyon Dergisi, Sayı: 534, 28 Şubat 2007
Turkish Armenian Photographer Featured in İstanbul Exhibit, The Armenian Reporter, 5 Ekim 1972
Türk fotoğrafçılığının büyük adı Ara Güler, Adam Dergisi, Aralık 1975
Türkan Tayanç, Master of Lecia, Dateline Turkey, 6 Ekim 1984
Türkiye Türkiyeliğini Kaybediyor, TURSAB Turizm Dergisi, Haziran 1989

Uğur Mumcu, Dikmener, Cumhuriyet Gazetesi, 29 Nisan 1979
Ustanın 'müzelik' fotoğrafları, Cumhuriyet Gazetesi, 30 Ocak 1990
Üç fotoğraf sanatçısı fotoğraf sanatının sorunlarını bir açık oturumda tartıştılar, Cumhuriyet Gazetesi, 20 Ağustos 1977
Ülkü Özel Akagündüz, Fotoğrafın eğlence olmadığını ispat ettim, Zaman Gazetesi, 1 Ocak 2005
Ülkü Tamer, Gençliğini dergisine yansıtıyordu, Sabah Gazetesi, 7 Mayıs 2007
Ünlü fotoğrafçıların katıldığı sergide Türkiye'yi Ara Güler temsil ediyor, Günaydın, 20 Eylül 1969
Vahit Aras, Şeytan aldı götürdü, Nokta Dergisi, 7 Mayıs 1989
Ve bir Korutürk vardı, Güneş Gazetesi, 18 Ekim 1987
Vorı Klaus Irler, Was bleibt nach einem Künstlerleben?, Die Tageszeitung, 15 Şubat 2004
Yalçın Ergir, Düş Hekimi-4, Çınar Yayınları, Eylül 2004
Yalçın Peşken, Güler'in Yaratıcı Amerikalılar'ı, Cumhuriyet Gazetesi, 19 Nisan 1975
Yankı Dergisi, 23 Mayıs 1976
Yarım asırlık anılar, Milliyet Gazetesi, 26 Şubat 2006
Yasemin Boran, Ruhsal ameliyatlar, Hürriyet Gazetesi, 13 Nisan 1998
Yaşar Kemal, Ara'nın Anadolu Destanı, Sanat Adam, Sayı 119, Ekim 1995
Yaşar Kemal, Çocuklar İnsandır, Cumhuriyet Gazetesi, 9 Eylül 1975
Yeditepe Sanat Dergisi, Sayı 15, 6-31 Aralık 1959
Yeşim Çobankent-Sebati Karakurt, Ara Usta'ya selam, Hürriyet Gazetesi, 13 Ocak 2001
Yıldız Üçok, Haber fotoğrafları şöleni, Cumhuriyet Gazetesi, 13 Aralık 1988
Yılmaz Biçer, Bir zamanlardı O İstanbul, Aynalı Pazar, 15 Aralık 2004
Yrd. Doç. Dr. Durdu Mehmet Burak, "İngiliz J.R. Pilling'in Osmanlı Demiryolu İmtiyazını Elegeçirme Mücadelesi" Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi-OTAM, Sayı 17, 2005
Yrd. Doç. Dr. Nadir Eroğlu, Türkiye'de İktisat Politikalarının Gelişimi/1923-2003, (Marmara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin 29-31 Ekim 2003 tarihinde İstanbul'da düzenlediği "80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu'na sunulan tebliğ)
Zeynep Avcı, Ara Güler ile Söyleşi, Yeni Düşün Dergisi, Mayıs 1988
Zeynep Güven, Fotoğrafçılık çapkın mesleği, Hürriyet Gazetesi, 22 Şubat 1998
Zmrouthe Aubozian, Ara Güler, chroniqueur visuel de notre epoque, FranceArmenie, Ekim 2003

AnaBritannica
Compton's Genel Küllür Ansiklopedisi
Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi
Meydan Larousse-Büyük Lügat ve Ansiklopedi
Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi
Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi
Yurt Ansiklopedisi

Dizin

A

Abasıyanık, Sait Faik 29, 32-34
Açıksöz, İsfendiyar 64
Adams, Ansel 1, 185
Adıvar, Halide Edip 50
Adil, Fikret 28, 29, 46, 76, 156
Ağaoğlu, Ahmet 217, 243
Ailey, Alvin 185
Akcan, Nihat 28
Akdoğan, Lütfü 90
Akerson, Tanju 222
Akın, Necdet 201
Akınlı, Hamit 21
Akkan, Oğuz 79, 212-215
Aksoy, Orhan 19
Akurgal, Ekrem 155, 216
Akyol, Mete 138
Albayrak, Cahit 46
Albee, Edward 185
Alkış, Ayhan 232
Altan, Çetin 142, 143
Amiryan, Haçik Bedros 24
Andak, Selmi 233
Anday, Melih Cevdet 29
Angles, Fernande 77-78
Anlı, Hakkı 75
Arad, Agop 33, 25, 36, 43
Arafat, Yaser 152
Aragon, Louis 218-220
Araz, Nezihe 49-51, 238
Arbaş, Avni 75, 218
Arıt, Fikret 69, 108
Artemel, Talat 20
Aslan, Fatih 257
Aşkın, Firuz 39, 66, 72
Aşkın, Samim 39
Atalay, Şahap 90
Atatürk, Mustafa Kemal 3, 9, 10, 30, 52, 53, 57, 76, 77, 108, 114, 117, 138, 200, 204, 216, 217
Atay, Falih Rıfkı 28
Ay, İsmet 21, 201
Aybar, Mehmet Ali 137
Aygün, Ali İhsan 23
Ayla, Safiye 5, 17
Aysu, Emre 232
Aytaç, Kadri 64
Aytmatov, Cengiz 213
Ayyıldız, Mehmet 125

B

Babey, Maurice 159, 160, 163, 164
Barutçuoğlu, Arslan 53
Batur, Sabahattin 156
Bayar, Celal 55
Bayhan, Mehmet 232
Bazna İlyas (Çiçero) 116-119
Bener, Vüs'at O. 23
Berggren, Guillaume 241
Berk, Adnan 28
Berk, Nurullah 170
Berman, Ahmet 64
Berry, Ian 227
Beukert, Günther 74
Beyatlı, Yahya Kemal 49
Bilginer, Recep 36, 212, 233
Biro, Pierre 71
Birsel, Salah 29, 202
Bitran, Albert 233
Blance, Juan 205
Bondarchuk, Sergei 141, 142
Bozok, Hüsamettin 28, 29, 33, 35, 46, 48, 156
Brown, Lester 185
Brubeck, David 185
Bunuel, Luis 174, 202
Buonarroti, Michelangelo 224
Butak, Behzat 20, 119
Butto, Zülfikâr Ali 192
Buyrukçu, Muzaffer 29
Büyükalp, Orhan 80

C

Callas, Maria 96, 97
Cansever, Edip 29
Capa, Robert 29, 114-116
Cartier Bresson, Henri 1, 112-114, 116, 187, 233, 236, 241, 242, 244, 249, 252, 259, 265

Cartier Bresson, Martine 233
Cem, İsmail 15
Cemal Paşa 44, 53
Cemal, Hasan 44
Cemal, Kamran 53
Cemal, Mehmet 44, 52, 53
Cemil, Yakup 86
Cengiz Han 244
Cezanne, Paul 162, 164, 250
Chagall, Bella 168
Chagall, Marc 166-171, 175, 239, 240
Chaplin, Charlie 10, 146-148, 240, 289
Chaplin, Oona 147
Churchill, Winston 85, 96
Cıvaoğlu, Güneri 205
Cimcoz, Adalet 17, 56
Cocteau, Jean 62
Copland, Aaron 185
Coşar, Ömer Sami 80, 105
Cumalı, Necati 156
Cunningham, Imogen 185, 190

Ç

Çağlayangil, İhsan Sabri 127, 128, 150
Çalapala, Rakım 49
Çamlı, İbrahim 100, 101, 103, 105, 193,
Çaylıgil, Şadan 85
Çetinkaya, Ali 204
Çiller, Tansu 240
Çizgen, Gültekin 218, 253

D

Da Vinci, Leonardo 224
Dağlarca, Fazıl Hüsnü 202
Dali, Gala 171, 174
Dali, Salvador 171-179, 239, 262
Dallı, Erol 101
De Maupassant, Guy 259
De Sica, Victoria 62
Demir, Nurettin 39
Demirağ, Nuri 204
Demirel, Süleyman 125, 154, 200, 212, 240
Demirkent, Nezih 215
Derderyan, Maryam 4
Derderyan, Mıgırdıç 4
Dino, Abidin 43, 75, 76, 79, 158, 262
Dirimlili, Basri 64
Doksat, Recep 205, 206
Dora, Ayşegül 150-153
Doyuran, Rüstem 85
Dufy, Raoul 219
Durupınar, İlhan 91

E

Ecevit, Bülent 120, 138, 209, 212, 240
Economopoulos, Nikos 115, 256
Eczacıbaşı, Nejat 55
Eczacıbaşı, Süleyman Ferit 4, 7
Eczacıbaşı, Şakir 233
Eden, Anthony 52
Einstein, Albert 146, 148, 244, 269
Ekrem, Mahmut 21
Emeksiz, Turan 104
Ercins, Ergun 64
Erduran, Refik 42
Ergin, Melih 155
Erhat, Azra 28
Erim, Kenan 85
Erkılıç, Veysel 68, 69
Ertan, Mustafa 64
Ertegün, Ahmet 202
Ertuğrul, Muhsin 15, 20, 21
Eryavuz, İhsan 200
Es, Hikmet Feridun 49, 51, 52, 92, 108, 109
Esendal, Mahmut Şevket 23
Eser, Bedri 39
Evliyagil, Şevket 37
Evren, Kenan 216, 240
Eyüboğlu, Bedri Rahmi 32, 76, 170
Eyüboğlu, Sabahattin 23, 30, 31, 68, 84, 113

F

Faik, Bedii 37
Fatih Sultan Mehmet 128, 268
Faulkner, William 195
Fazlı, Berç 21
Feonova, Vera Borisovna 179, 180, 213
Feray, Ayfer 46
Fernando, Franco 15
Filmerides, Joachim 17
Fonda, Jane 191

Fox, James A. 1, 233, 247
Frères, Abdullah 241

G

Galbraight, John Kenneth 185, 240
Gandi, Indra 113
Garbo, Greta 96
Gardner, John 185
Geghetsik, Ara 4
Gelenbevi, Baha 42
Geseryan, Aram 20
Gezmiş, Deniz 153
Gherbrandt, Alain 63, 67, 68
Gıcırlı, Ali 39
Gilka, Bob 215
Ginsberg, Irwin Allen 191
Giz, Bülent 49
Giz, Selahattin 29
Gluck, Felix 134, 136
Goebbels, Joseph 5, 11
Goya, Francisco 22
Göğüş, Ali İhsan 138
Gökay, Fahrettin Kerim 51
Gökçe, Enver 43
Görgüç, Namık 29
Grantz, Norman 163
Griffiths, Philip Jones 87, 88
Güler, Dacat 4, 7-13, 15, 16, 20, 21, 24, 129, 132, 133, 197, 212
Güler, Suna (Taşkıran) 216-218, 223, 225, 225, 228, 233, 250
Güler, Verjin 4, 5, 7, 30, 197, 198, 210-212, 220, 233
Güleryüz, Mehmet 233
Gülsüm, Ümmü 17
Gümüşpala, Ragıp 92
Güner, Şemsi 201
Güney, Eflatun Cem 29
Güntekin, Reşat Nuri 21
Günver, Semih 155
Günyol, Vedat 50
Gürmen, Hüseyin Kemal 20, 21
Gürsel, Cemal 107
Gürzap, Reşit 20
Güvemli, Zahir 28
Güvener, Halit 230

H

Haas, Ernst 115
Haçaturyan, Aram İlyiç 179, 180
Halid, Leyla 15
Hall, Norman 87, 88
Hamdi, Osman 22, 70
Hançerlioğlu, Orhan 23
Hansoy, Ferit 109
Harmenszoon van Rijn, Rembrandt 228
Has, Mehmet Ali 64
Hekimoğlu, Müşerref 49
Hemingway, Ernest 195, 209, 219
Hızlan, Doğan 233
Hilelson, John 88
Hill, George Roy 185
Hitchcock, Alfred 185, 186
Hitler, Adolf 10-12, 37, 117, 227
Hoffer, Eric 185, 187
Hoffman, Dustin 185, 186
Hope, Bob 185, 187, 188

I

Ilıcak, Kemal 133, 205
Ilıcak, Nazlı 133
Ionesco, Eugene 40
Işın, Cemal 39

İ

İlhan, Attilâ 156
İlhan, Nihat 120
İnönü, İsmet 11, 12, 15, 38, 103, 137, 138, 204
İpekçi, Abdi 63, 105, 132
İpekçi, İhsan 15, 42

J

Johnson, Lyndon B. 121

K

Kabaağaçlı, Cevat Şakir 154-158
Kan, Suna 230
Kanık, Orhan Veli 23, 32-34, 48
Kanuni Sultan Süleyman 222, 223, 244
Karabuda, Güneş 94, 141, 142
Karaca, Cem 17
Karaca, Mehmet 17

Karaca, Muammer 20
Karaca, Osman 28
Karakaş, Fethi 34
Karakurt, Ali 79-81
Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 34, 37
Karasu, Bilge 89
Karay, Refik Halid 23, 28
Kaygun, Şahin 199, 262
Kazan, Elia 119, 120, 147
Keen, Peter 87
Kemal, Mehmet 35, 80
Kemal, Orhan 23, 29, 34-36, 52
Kemal, Yaşar 29, 195, 197, 259
Kennedy, John Fitzgerald 57, 96, 148
Kenter, Yıldız 28
Kertesz, Andre 185
Kıray, Mübeccel 43
Kısakürek, Necip Fazıl 21
Klein, William 88
Knatchbull-Hugessen, Hudge 117
Kocagöz, Samim 23, 29, 46, 156
Koç, Caroline 252
Koç, Vehbi 20
Koçunyan, Ara 26
Koçyiğit, Samet 44
Kohen, Ginesta 172-174
Koloğlu, Doğan 53
Koloğlu, Orhan 53, 153
Kondakçıyan, Henry 152
Korur, Ahmet Salih 50
Korutürk, Emel 79
Korutürk, Fahri 79, 203, 216
Koudelka, Josef 113, 248, 254
Kral Hüseyin 102
Kraliçe Zeyn 102
Kuran, Aptullah 222
Kuturman, Perihan 121, 122, 125, 150, 184, 185, 189, 190
Küçükandonyadis, Lefter 64
Küçüksorgunlu, Nejat 64
Kürkçiyan, Karabat 6

L

Lakaz, Andrea 63
Langlois, Henry 201
Lattuada, Alberto 62, 95
Libi, John 90, 91
London, Jack 22
Loren, Sophia 93, 95
Luce, Claire Booth 57
Luce, Henry 56, 57, 59, 115
Lumet, Sidney 185
Lupino, Ida 185
Lurçat, Jean 219

M

Mankiewicz, Joseph 118
Mann, Herbie 185
Mann, Thomas 267
Maraís, Jean 62
Martinez, Jacqueline 144
Martinez, Romeo 110-113, 143-146, 148, 158, 192, 258, 262
Mason, James 117
Massora, Giovanni 88
Matisse, Henri 219
McCarthy, Joseph Raymond 42, 119, 147, 153
Menderes, Adnan 38, 43, 48, 50-52, 55, 59, 60, 83, 97, 99, 103, 104, 106-108, 239
Mercury, Melina 220
Miller, Arthur 153, 185
Mimar Sinan 222-224
Mimaroğlu, İlhan 202
Minnelli, Liza 191
Minnelli, Vincente 185, 191
Miricanyan, Şınork Mıgırdıç Amira 4
Monroe, Marilyn 96
Montanes, Mariano Miguel 160, 164, 165
Monti, Paolo 144
Moore, John Peter 171, 172, 176
Morallı, Mahmut 17
Moravia, Alberto 62
Moyzisch, Ludwig Carl 117
Mozart, Wolfgang Amadeus 263
Mualla, Fikret 75-79
Mumcu, Erkan 233
Mumcu, Uğur 1
Muvahhit, Bedia 20, 211

N

Nachtwey, James 258

Nannen, Henry 74
Nayır, Yaşar Nabi 29
Nesin, Aziz 55, 79, 220
Nevelson, Louise 185
Neville, Bob 57, 58, 118
Niépce, Janine 88
Nurettin, Vala 28

O

Ofluoğlu, Mücap 21
Oktay, Metin 64
Okyar, Fethi 138
Okyar, Osman 138
Olgaç, Meftun 44, 86
Olson, Lennart 88
Onar, Sıddık Sami 38
Onassis, Aristotle 96, 97, 148, 149
Onassis, Jacqueline 148, 149
O'Neill, Eugene 22, 147
Orberk, Teoman 45
Orbito, Alex 206
Osgan, Yervant 22, 70
Otyam, Fikret 139, 141, 195, 196

Ö

Öğütçü, Mehmet Raşit 35, 36
Ökmen, Necdet 23
Özal, Semra 222, 224
Özal, Turgut 158, 222, 239
Özbayrak, Çetin 197
Özbayrak, Nazan 197
Özel, Mehmet 79
Özer, Kemal 29
Özgen, Abdülkadir 27
Özkoçak, Vasfiye 39, 233
Öztekin, Mukadder 126
Özyalçıner, Adnan 29

P

Papa IV. Paul 126-128
Parmelin, Helene 158
Passos, John Dos 195
Patton, George S. 188
Pehlevi, Farah 151
Pehlevi, Leyla 151
Pehlevi, Şah Rıza 150, 151
Peker, Orhan 139, 140, 258
Pferschy, Othmar 270, 271
Picasso, Claude 158
Picasso, Pablo 62, 77, 146, 148, 159-165, 169, 219, 228, 239, 247, 262, 267
Pignon, Edouard 158
Pilevneli, Mustafa 254
Pirinççioğlu, İnci 149
Polda, Yılmaz 63
Ponti, Carlo 95
Portakal, Rafi 252

R

Rado, Şevket 49, 51, 60, 73, 84, 92, 108, 109, 256
Ray, Man 144, 145
Read, Herbert 85
Reagan, Ronald 231
Regü, Şükrü Enis 49
Renoir, Pierre Auguste 162, 250
Riboud, Marc 88, 89, 113, 252, 259
Rifat, Oktay 29
Robertson, James 241
Rodger, George 116
Rodgers, Richard 185
Roiter, Fulvio 144
Ruspoli, Mario 158
Russell, Bertrand 134-137, 236
Ran, Nazım Hikmet 21, 39, 41-43, 110, 180, 213

S

Sabancı, Sakıp 222
Sadak, Necmettin 28
Salgado, Sebastião 116, 230, 231, 248
Salk, Jonas 185
Salti, Judas 25
Samuelson, Paul 185
Santi, Rafaello 22
Sarıöz, Perihan (Güler) 181-184, 192-194, 197-199, 269
Saroyan, William 190, 191, 194-197
Sartre, Jean Paul 241, 269
Schlesinger, Arthur 185-187
Seymour, David 116
Sezgin, Mukadder 78, 154
Simavi, Sedat 28, 37-39

Sipahioğlu, Gökşin 52, 118, 119, 127, 128, 148, 149
Siyavuşgil, Sabri Esat 28
Skira, Albert 158-160, 163, 164
Smith, Eugene 249, 265
Soğomonyan, Gomidas 4, 129
Sonar, Suavi 49, 61, 62
Sonku, Cahide 17
Spock, Benjamin 185
Stalin, Josef 214
Stark, Freya 144
Steinbeck, John 22, 195
Steinem, Gloria 185
Stelter, Alfred 205
Stephanopoulos, Stephanos 52
Stevens, George 185
Stieglitz, Alfred 1
Stockler, Heinich 111
Stone, Edward Durell 185
Strand, Paul 1
Su, Ruhi 43, 48
Sunay, Cevdet 127
Sururi, Gülriz 21
Süleymanov, Olcay 213
Sülker, Kemal 35
Sürenkök, Mehmet 50
Süreya, Cemal 29

Ş

Şahenk, Hilmi 49
Şahin, Adurjan 5, 220
Şahin, Özkan 49
Şahiyan, Araksi 5
Şahiyan, Kirkor 5
Şahiyan, Mayda 19
Şahiyan, Nişan 5
Şahiyan, Sona 8, 19
Şatıroğlu, Veysel (Âşık) 67-69
Şenyüksel, Hasan 2, 115, 233
Şerefhanoğlu Sözen, Müjgan 232
Şeren, Turgay 64

T

Tabanlıoğlu, Hayati 154
Tahir, Kemal 39-41
Tahsin, Orhan 98, 205
Talâl, Emir 102, 103
Taner, Haldun 258
Tanpınar, Ahmet Hamdi 23
Tansel, İrfan 121
Tarus, İlhan 29
Taşkent, Doğan 48
Taşkent, Kazım 48-50, 60, 108
Taşkıran, Nimet 216
Taşkıran, Tezer 216
Tayfur, Ferdi 17
Tecer, Ahmet Kutsi 258
Tedü, Suavi 28, 46
Topel, Cengiz 121
Tornatore, Giuseppe 18
Toynbee, Arnold 137, 138
Tozan, Salih 34
Tör, Vedat Nedim 21, 28, 48, 49, 52, 89
Törehan, Habip Edip 37, 63, 64
Tuğlacı, Pars 40
Turan, Selim 75
Türkali, Vedat 43
Türkeş, Alparslan 104

U

Uluç, Doğan 119, 120
Ulunay, Refii Cevat 28
Umar, Leyla 186
Updike, John 185
Ustaoğlu, Yeşim 253
Utrillo, Maurice 162

Ü

Üstün, Nevzat 29, 46, 47, 56, 132

V

Van Beethoven, Ludwig 263
Vandivert, William 116
Varjabedyan, Nerses 14
Vehbi, Yusuf 17
Velazquez, Diego 22
Venturi, Lauro 165, 166
Von Braun, Werhner 185
Von Papen, Franz 12

W

Wayne, John 96
Welles, Orson 62, 202

Weston, Edward 1
Wilde, Oscar 261
Wilkins, Roy 185, 190
Williams, Tennesse 45-47, 188, 190
Wise, Robert 185
Wissenbach, Walter 88
Wyeth, Andrew 185

Y

Yalçın, Hüseyin Cahit 28, 34
Yalman, Tunç 28
Yamasaki, Minoru 185
Yesari, Afif 49

Ara Güler 6 yaşında.

Annesi Verjin Hanım ile Babası Dacat Bey'in evlendikleri gün.

Dadısı Ağavniyle.

İlkokul yılları.

Anaokulu günleri.

İlkokul birinci sınıfta. (ikinci sırada soldan ikinci)

Babası Dacat Bey ve kuzeni Sona'yla.

Kuzeni Mayda ile babasının yılbaşı hediyesi Ernemann Kinox III film gösterme makinesiyle Suadiye'deki yazlık evlerinde. (Reprodüksiyon: Othmar Pferschy)

Annesi ve babası plajda.

Talimhane'deki evlerinin balkonunda.

Balon lastikli Rally bisikletli günleri.

Lise arkadaşlarıyla vapurda.

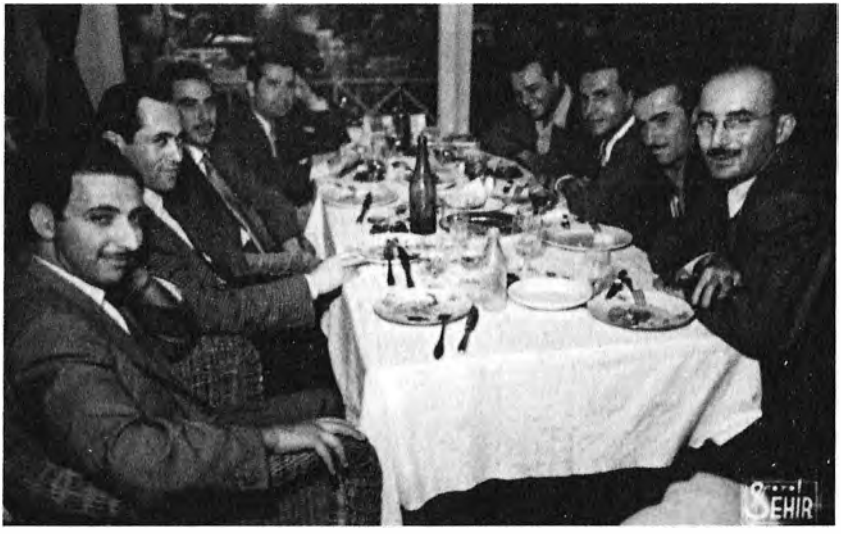
Beyoğlu sokaklarını arşınladıkları günler.

Yedek subaylığını yaptığı Çorlu 3. Zırhlı Tugay Motorlu Piyade Taburu 5. Bölük'te.

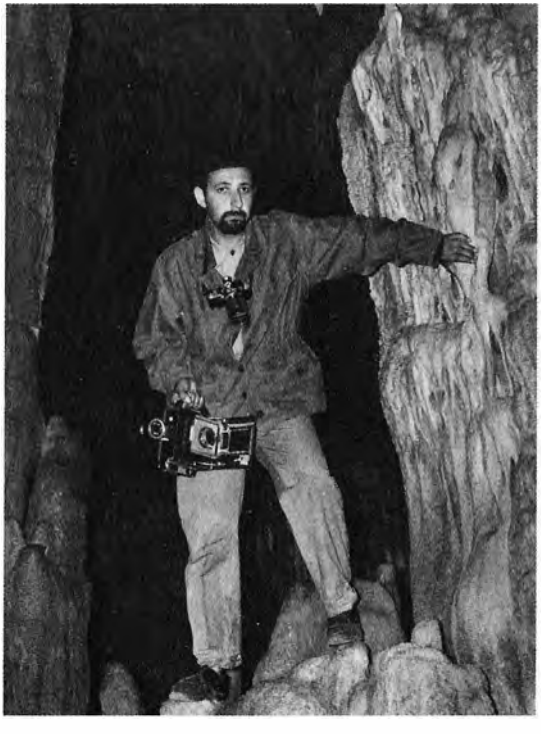

26 Eylül 1951. Beyoğlu Küçük Sahne'de Tiyatro Münekkidleri Kokteyli. (soldan sağa: Kemal Türkömer, Fikret Adil, Altan Karındaş, Hüsamettin Bozok, Burhan Arpad, Galip San, Adalet Cimcoz, Muhsin Ertuğrul, Selahattin Sonat, Handan Ertuğrul, Refii Cevat Ulanay, Hasan Ali Ediz, Şevket Rado, Münir Özkul, Reşat Nuri Güntekin, Zahir Güvemli, Ekrem Reşit Rey, Cavit Irgat, Yetvart Simkeşyan, Agah Hün, Vedat Nedim Tör. -oturanlar: Ara Güler, Agop Arad, İbrahim Hayi.)

Güney Park Gazinosu'nda Orhan Kemal için verilen yemekte. (soldan sağa: Ara Güler, Fethi Karakaş, Şair Zahrad-Zareh Yaldızcıyan, Hüsamettin Bozok, Kemal Sülker, Orhan Kemal ve Agop Arad)

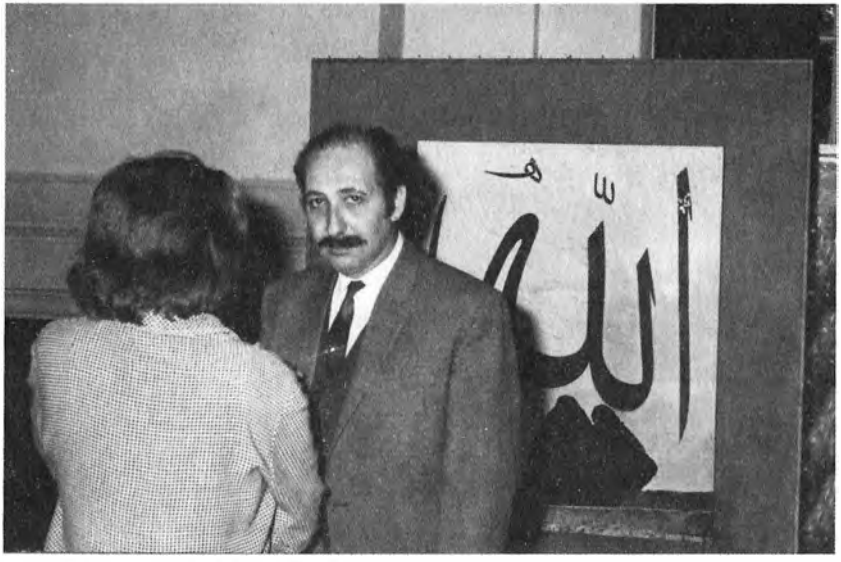
Damlataş Mağarası röportajında.

Foto muhabirliğinin ilk yıllarında kullandığı ampul flaşlı 4X5 inçlik Speed Graphic makineyle.

NATO manevralarından birinde.

Robert Koleji'nde açtığı ilk sergisinde.

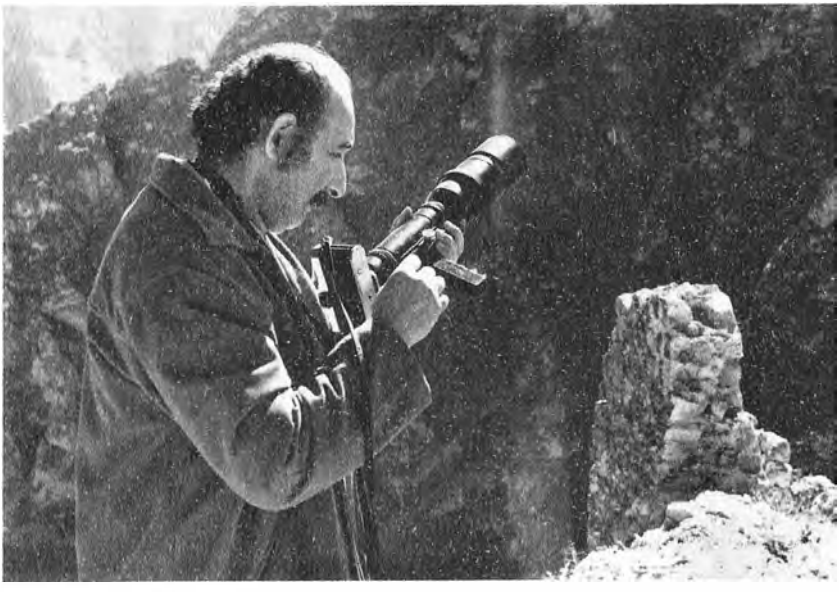
Türk Hava Kuvvetleri'nin kuruluş yıldönümü röportajı için Eskişehir'de.

Askeri nakliye uçağında tatbikata giderken.

Anadolu yollarında.

Röportaj için gittiği Sivas'ta.

Sayesinde bütün dünyaya tanıtılan
Afrodisias Harabeleri'nde.

Bilmediğimiz Anadolu
röportajında bir mola anı.

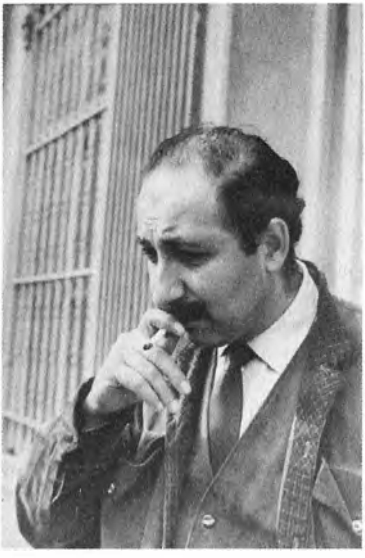
Ara Güler'in objektifinden Nuh'un Gemisi'ne ait olduğu iddia edilen iz.

Nuh'un Gemisi izinin fotoğraflarını çekmek için bindiği topçu gözetleme uçağı.

Nuh'un Gemisi'nin peşinde Ağrı Dağı yakınlarında.

Henri Cartier-Bresson'un objektifinden Ara Güler.

Bresson ile Kandilli'de yoğurt yerken.

Henri Cartier-Bresson'un objektifinden Ara Güler.

198 rue de Rivoli 21.12
Paris, 93

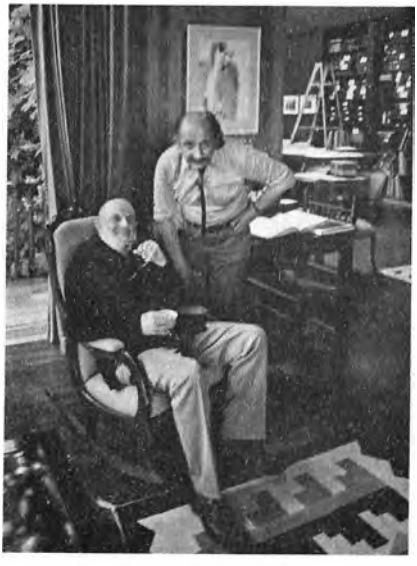
Merci cher Ara de ton catalogue, quelles superbes photos, vivantes, sensibles et bien composées. Ça donne envie de travailler. Je ne fais plus que des portraits ou paysages en photo, car je passe tout mon temps à tailler mes crayons ; par contre Martine fait d'excellentes photos. Tu nous manques. Quand reviendras-tu ? C'est le 21 et je te souhaite un chaleureux solstice d'hiver. Amitiés de nous 2 à vous 2

Henri

Bresson'un Ara Güler'e yolladığı kart.

Alfred Hitchcock ile.

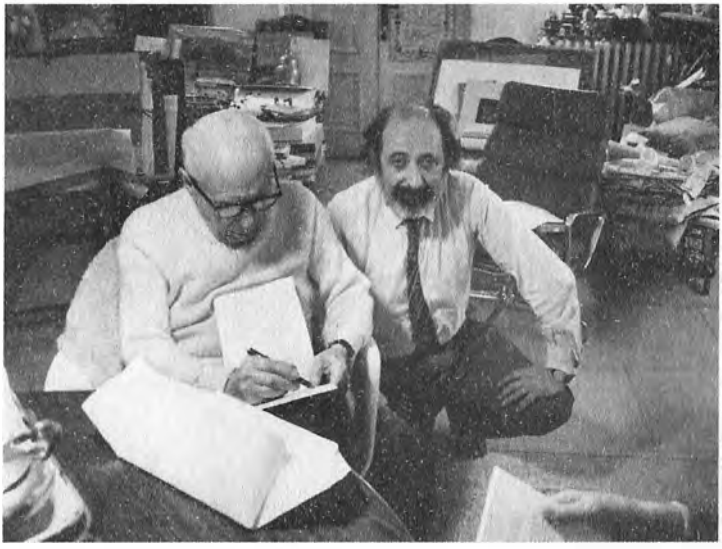
Ansel Adams'ın evinde, San Francisco.

Dali ile röportaj yaparken.

Indra Gandhi'nin evinde.

Picasso, Notre-Dames da Vie Şatosu'nda Ara Güler'i resmederken.

Picasso'nun kaleminden Ara Güler.

Moğolistan'da Uygur Anıtı'nın önünde.

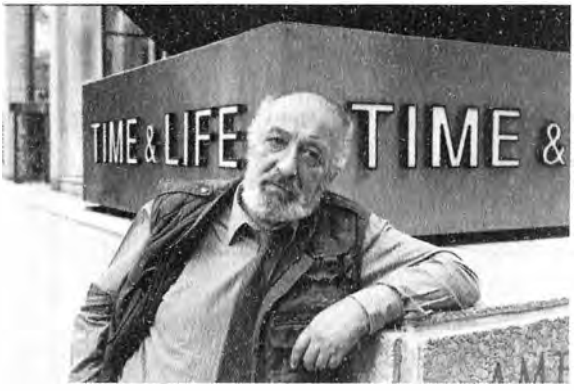
Eritre gerillaları röportajı sırasında verilen molada.

Ernest Haas
ile beraber.

Yavuz Zırhlısı belgeseli çekimlerinde.

Life Dergisi'nin New York'taki merkez binasının önünde.

Magnum Photos'un St. Augustin'deki bürosunun girişinde.

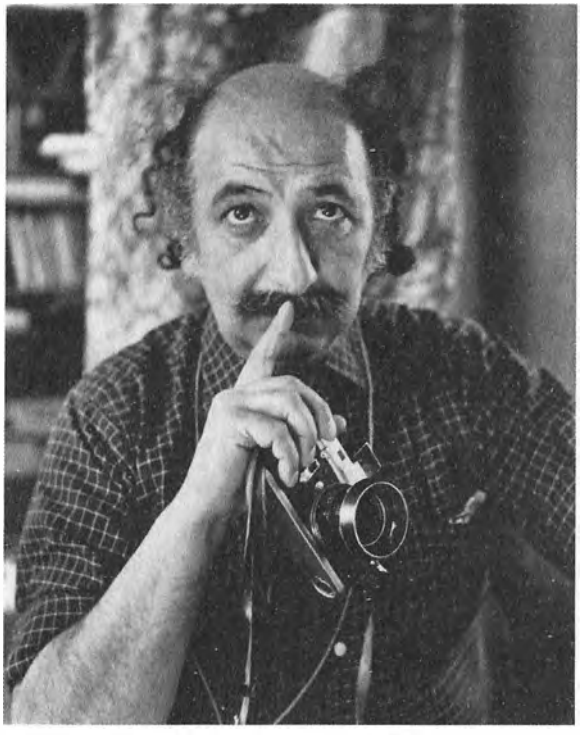
Stern Dergisi'nin Hamburg'daki matbaasında.

Çetin Altan ve Yılmaz Güney'le birlikte.

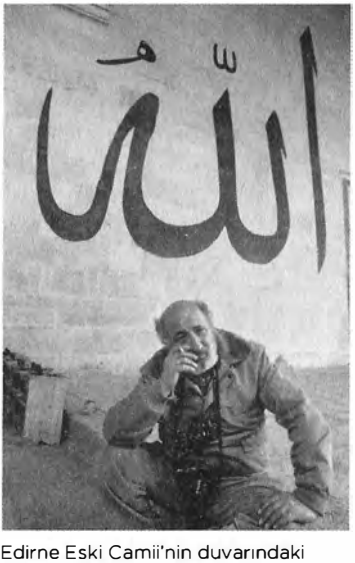
Bülent Ecevit ile.

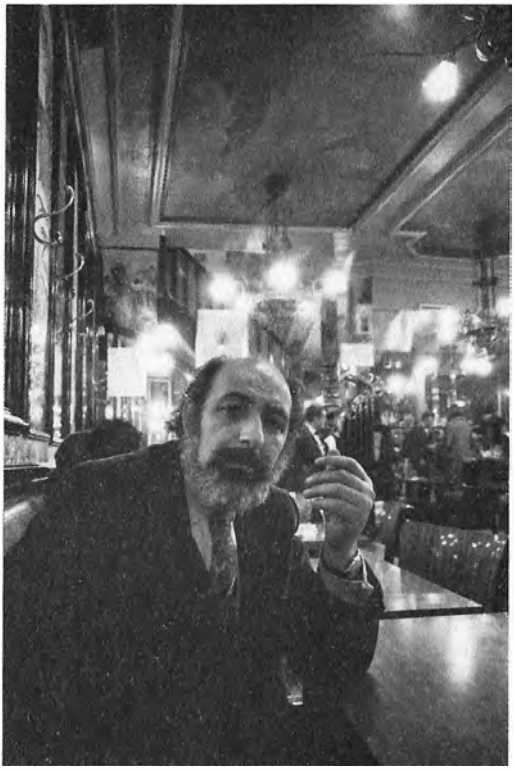
Imogene Cunningham'ın objektifinden Ara Güler.

Ara Güler'in Leica'sını inceleyen Masailer, Kenya.

Edirne Eski Camii'nin duvarındaki
"Allah" yazısının önünde.

Paris'te Lipp Restaurant'ta.

Odensa'daki sergisinde Danimarka Kraliçesi'ne eşlik ederken.

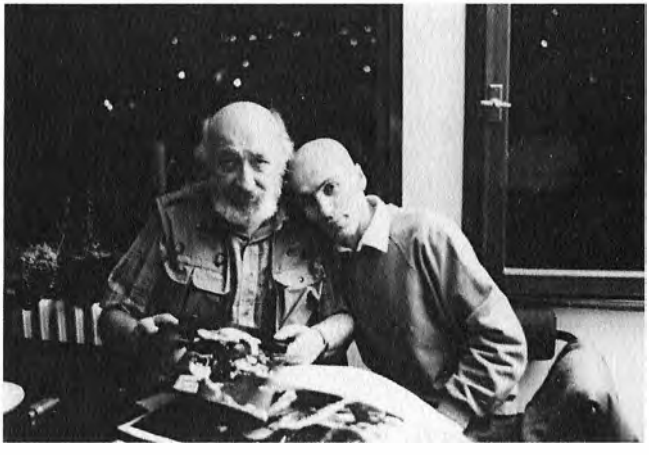
Harran'da.

Fritz Gruber ile Düseldorf'da açılan sergide.

Hrant
Dink
ile.

Şahin
Kaygun
ile.

İlhan
Selçuk
ile.

Şakir Eczacıbaşı ve Çetin Altan ile.

Eşi Suna Güler ile.

Martine Franck ve Hasan Şenyüksel ile.

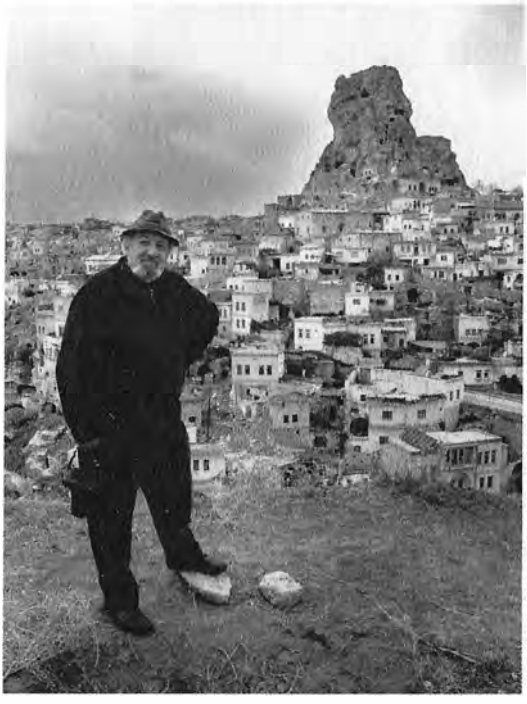
Toulouse'daki Chateau d'Eau galerisinde açılan sergisinde.

Abidin Dino ile birlikte.

Rahmi Koç'un fotoğrafını çekerken.

Sarawak'da Kelle Avcıları röportajına giderken.

Nikos Economopoulos'un objektifinden Ara Güler.

Galatasaray Tosbağa Sokak'taki arşivinde.

Magnum'un efsanevi editörü James Fox Ara Güler'in evinde.

Bruno Barbey'in Fotografevi'ndeki Mayıs 68 sergisinde.

Yayın yönetmenliğini yaptığı İz Dergisi ekibi ile. (soldan sağa: Umut Sülün, Hasan Şenyüksel ve Fenni Özalp)

Fransız Sarayı'nda Legion d'Honneur "Officier des Arts et des Lettres" ödülü merasiminde.

Aydın Doğan Görsel Sanatlar
Büyük Ödülü'nü alırken.

Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından
Fahri Doktora Unvanı verilirken.

Türkiye'nin tanıtımına hizmetlerinden dolayı
Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dan onur plaketini alırken.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü'nü
Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'den alırken.

© Fatih Aslan

Nezih Tavlaş'ın fotoğrafın efsane ismi Ara Güler'in hayatını anlatan kitabında sayfalar akarken alttan da Türkiye'nin 80 yıllık tarihinin geçtiğini göreceksiniz.

Savaşlar, darbeler, medeniyetler, facialar ve dünyanın kaderini değiştiren insanlar ardında koşuşan Foto Muhabiri Ara Güler'in yaşam boyu karşılaştığı inanılması güç öyküleri soluk soluğa okuyacaksınız.

Dünya üzerinde fotoğraftaki gerçeklik akımının temsilcileri Alfred Stieglitz, Ansel Adams, Edward Weston, Henri Cartier-Bresson ve Paul Strand'ın ardından Türkiye topraklarında yetişen Ara Güler, büyük yankı uyandıran foto-röportajlarında, objektifinin odağına oturttuğu insanı; var olduğu gerçeklikten koparmadan, ancak aynı oranda da estetik bir biçimde fotoğraflayarak bu efsane isimlerin arasında hak ettiği yeri almıştır.

Usta Ara Güler'in her zaman doğru yer ve doğru zamanda olabilmek için nasıl çalışıp didindiğinin ve nasıl bir bedel ödediğinin de tanığı bu sayfalar...

Çevirdiğiniz her sayfada, Ara Usta'nın hayata bakışındaki o müthiş "sense of humour"u hissedecek, beyinlerimize kazınan unutulmaz karelerinin de aslında hiçbir şekilde şans veya rastlantıyla oluşmadığını göreceksiniz.

FOTOGRAFEVİ

SKB 0276184 VUP

9 789944 720144